VIDENSGRUNDLAG FOR UDVIKLINGSPLAN FOR SJÆLLAND OG ØERNE

KORTLÆGNING OG ANALYSER AF POTENTIALER I TURISMEUDBUDDET

Version 0.4

11. OKTOBER

Wilke/KVEA – Kvistgaard Evaluering og Analyse
Skrevet af: Lea T. Kvistgaard

KVEA
Kvistgaard Evaluation & Analytics

DANSK KYST & NATUR TURISME

INDHOLD

1 Sammenfatning 4
2 Introduktion 12
3 Kortlægning af turismeudbuddet 14
3.1 Geografi og befolkning 14
3.1.1 Købstæder og byer 14
3.2 Natur og kultur 17
3.2.1 Kyststrækning og skovfordeling 17
3.2.2 Udpegede naturområder 19
3.2.3 Vandre- og cykelturisme 21
3.3 Attraktioner og seværdigheder 25
3.4 Potentialer i Region Sjællands kulturarv 29
3.5 Strande og feriesteder 30
3.6 Særlige fødevareoplevelser (gastroturisme) 33
3.7 Infrastruktur 34
3.7.1 Veje, tog og færgeruter 34
3.7.2 Rejsetider 37
3.7.3 Planlagt udvikling af infrastrukturen 39
3.8 Kommunale udviklingsinitiativer 41
4 Turismen i Region Sjælland 45
4.1 Sjælland i en national kontekst 48
4.1.1 Overnatningsformer 52
4.1.2 Internationalisering 59
4.1.3 Kommunale investeringer 65
4.2 Turismen i de sjællandske kommuner 66
4.3 Erhvervsturisme 75
5 Turismens samfundsøkonomiske betydning 78
6 Turismeerhvervet i Region Sjælland 81
6.1 Bruttofortjenenste og investeringer 81
6.2 Beskæftigelse og arbejdskraft 84
6.3 Produktivitet 87
7 Overnatningskapacitet, kapacitetsudnyttelse og sæson 89
7.1 Feriehuse 89
7.1.1 Feriehuskapacitet og -udnyttelse 90
7.1.2 Sæson (feriehuse) 94

7.1.3 Feriehusenes størrelse og alder 96
7.2 Campingpladser 101
7.2.1 Campingkapacitet og -udnyttelse 102
7.2.2 Sæson (camping) 104
7.2.3 Kvalitetsindikatorer for campingbranchen 105
7.3 Hoteller 107
7.3.1 Hotelkapacitet og -udnyttelse 108
7.3.2 Sæson (hoteller) 111
7.3.3 Konferencekapacitet 112
8 Vækstscenarier (feriehuse, camping og hotelturisme) 114
8.1 Feriehuse: Fremskrivning af feriehuskapacitet og kapacitetsudnyttelse 114
8.2 Camping: Fremskrivning af campingkapacitet og kapacitetsudnyttelse 116
8.3 Hotel: Fremskrivning af hotelkapacitet og kapacitetsudnyttelse 117
9 Styrkepositioner og pejlemærker 119
9.1 Region Sjællands bidrag til pejlemærkerne for dansk turisme frem mod 2025 120
9.1.1 Pejlemærke 1: Overnatninger 120
9.1.2 Pejlemærke 2: Turismeforbrug 122
10 Referencer 123
Bilag 1. Interviews: Interessentliste 124
Bilag 2. Tabel over befolkningsudvikling 125

1 SAMMENFATNING

Baggrund

Kommunerne i Region Sjælland har indgået et samarbejde med Dansk Kyst- og Naturturisme, destinationsselskaberne og Realdania om at udarbejde en samlet udviklingsplan for Sjælland og øerne med henblik på at skabe øget vækst i turismen frem mod 2025. For at sikre at udviklingsplanen udarbejdes på et oplyst grundlag har Dansk Kyst og Naturturisme bedt Wilke A/S og Kvistgaard Evaluering og Analyse (KVEA) (herfra Wilke/KVEA) om et opdateret vidensgrundlag, der afdækker og kvalificerer de sjællandske potentialer for vækst – ud fra et hhv. udbuds- og markedsperspektiv. Denne rapport udgør én af flere delanalyser i vidensgrundlaget, *Kortlægning og analyser af potentialer i turismeudbuddet (Udbudsanalysen)*.

Formål og metode

Udbudsanalysen har til formål at levere:

1. En **kortlægning af turismeudbuddet**: Særlige kvaliteter i landskab, natur, kulturarv og attraktioner.
2. En analyse af **turismens aktuelle værdiskabelse** (hvilke overnatningsformer, brancher, markeder osv. har størst økonomisk betydning for Region Sjælland), samt en analyse af udviklingstendenser siden 2008.
3. En analyse og karakterisering af regionens **turismeerhverv** og konkurrenceevne.
4. Afdækning af **overnatningskapacitet, -kapacitetsudnyttelse og sæson** (feriehuse, hoteller og camping).
5. En afdækning af Region Sjællands **fremdrift mod de nationale pejlemærker for vækst** i turismeovernatninger og turismeforbrug.

Analysen danner grundlag for en vurdering af Region Sjællands relative styrkepositioner i forhold til resten af Danmark. Udbudsanalysen er en hovedsageligt kvantitativ og desk research-baseret analyse af tilgængeligt datamateriale suppleret med 23 interviews fordelt på 3 styrelser, 5 destinationschefer og 15 kommuner.

Nedenfor præsenteres et kort sammendrag af konklusionerne for hver af de fem leverancepunkter.

1. Kortlægning af turismeudbuddet

Region Sjælland er omsluttet af vand og kyst og byder på mange spændende naturområder med verdensarv og kulturarv, understøttet af et veludbygget netværk af cykel- og vandreruter. Region Sjælland har Danmarks næst længste kyststrækning på i alt 1.823 km med over 100 godkendte badestrande, mange yderst børnevenlige. Dermed kan regionen tilbyde markant mere kyst ift. til regionens størrelse (321 m/km2) end de øvrige regioner med undtagelse af Region Hovedstaden. I Region Sjælland er man altid højst 25-30 km fra nærmeste kyst. Region Sjælland er desuden karakteriseret ved, at kun 8 % af skovarealerne er offentligt ejede, og at den offentlige skov er koncentreret i ganske få kommuner. Det kalder på samarbejde med private lodsejere i udviklingsprojekter, der omhandler skovområder.

Området har således et stærkt afsæt for en videre udvikling af den kystbaserede turisme. Dog peger kortlægningen også på en række udfordringer i form af svingende kvalitet af godkendte strande, cykel- og vandreruter.

Region Sjælland er karakteriseret ved, at der er en udtalt sammensmeltning af natur, geologi/landskab og historie, herunder kulturhistorie og kulturarv, for flere af regionens største naturoplevelser, seværdigheder og fortællinger. Her er Nationalpark Skjoldungernes Land, Naturpark Åmosen og Geopark Odsherred få blandt mange gode eksempler. Området rummer – indtil videre – én nationalpark, tre naturparker og flere UNESCO-udmærkelser som verdensarv, geopark og biosfæreområde. Særligt fortællinger om Istiden, Vikingetiden, Middelalder og til dels Kunst og kultur/keramik bliver i regionen fortalt i et samspil mellem natur, geografi og kulturhistorie gennem både landskabskvaliteter og kvaliteter i det byggede miljø. Det gælder fx i form af regionens mange slotte, herregårde, kirker og klostre, hvoraf mange er vidnesbyrd om den middelalderlige historie i Region Sjælland, der i høj grad har præget resten af landets historie. Mange af regionens attraktioner spiller ind i disse fortællinger.

Region Sjælland er dog lavt repræsenteret blandt landets mest besøgte attraktioner. Der er ingen attraktioner blandt de 10 mest besøgte på landsplan og kun syv attraktioner har mere end 150.000 besøgende årligt.

Infrastrukturen i regionen, herunder vej- og banenet, bevirker, at biltransport er en markant hurtigere og mere effektiv rejseform end offentlig transport, især på syd-nord-strækninger og på tværs af byerne. Undtagelserne er rejser, som ligger på en direkte forbindelse fra/til København. Der er planlagt og igangsat flere substantielle forstærkninger af den sjællandske infrastruktur, herunder i særdeleshed den kommende Femern Bælt-forbindelse, der både udgør en markant risikofaktor såvel som et stort potentiale for øget tiltrækning af især tyske turister.

En relativt stor andel, cirka en tredjedel, af landets købstæder ligger i Region Sjælland. Heraf har nogle bibeholdt en kulturhistorisk værdi og seværdighed, mens andre er præget af affolkede bymidter og en vigende detailhandel. Samlet set har Region Sjælland mistet 569 fysiske butikker (-13,5 %) fra 2008 til 2016.

Hvad angår gastro-turisme peger analysen på et vist udbud af fødevareoplevelser, som kan indgå i en fortælling om regionens stedbundne ressourcer og kvalitetsfødevarer. På gourmetsiden er udbuddet dog begrænset til to Michelin-restauranter, ingen Bib Gourmand restauranter og enkelte anbefalinger i White Guide Nordic.

2. Turismens værdiskabelse og udviklingstendenser

Danske og udenlandske turister i Region Sjælland forbrugte godt 12,8 mia. kr. i 2017. Det er en markedsandel på 10 % af landets samlede turismeomsætning. Med et samlet udbud af varer og tjenester på godt 555 mia. kr. aftager turisterne i Region Sjælland, ligesom på landsplan, 2,3 % af det totale udbud af varer og tjenester i regionen. Turismeerhvervets økonomiske betydning varierer kraftigt fra kommune til kommune, fra en høj strategisk betydning i Odsherred med en turismeandel på 7,1 % til den laveste økonomiske betydning i Kalundborg med en turismeandel på 1 %.

Ifølge overnatningsstatistikkerne blev der foretaget i alt knap 54 mio. kommercielle overnatninger i Danmark i 2018. Kommercielle overnatninger dækker over turisme med mindst én betalt overnatning og statistikkerne dækker over lejede feriehuse, hoteller, campingpladser, feriecentre, vandrehjem og lystbådehavne. Af de 54 mio. kommercielle overnatninger havde Region Sjælland en markedsandel på 8,6 % (4,6 mio.). Dermed er Region Sjælland den danske region med færrest kommercielle overnatninger i alt, såvel som færrest per indbygger. Hertil kommer, at mens turismen målt på antallet af kommercielle overnatninger i Region Midtjylland, Syddanmark og Hovedstaden er steget med hhv. 19 %, 21 % og hele 55 % siden 2008, er antallet af kommercielle overnatninger i Region Sjælland faldet i samme periode.

Selvom det naturligvis er en udfordring for Region Sjælland, er det imidlertid kun 43 % (5,5 mia. kr.) af Region Sjællands samlede turismeforbrug, der genereres af kommercielle turister. Hele 36 % (4,7 mia. kr.) kommer fra endagsturister og 21 % af turismeforbruget (2,6 mia. kr.) kommer fra ikke-kommercielle turister (dvs. turister, der enten benytter eget feriehus, låner et feriehus eller besøger venner og familie). Region Sjælland er den region, der har højest relativ turisme-omsætning fra endagsturister (36 % mod 29 % i gennemsnit på landsplan). Af de 4,7 mia. kr. er 25 % (1,1 mia. kr.) fra endagsturister på forretningsrejse, mens 3,5 mia. genereres af ferierende endagsturister. Netop ferie-endagsturismen udgør en styrkeposition for Region Sjælland, der har en markedsandel på 15,7 % af al ferie-endagsturisme på landsplan (mod 10 % af al turismeomsætning). Styrkepositionen varierer kraftigt fra kommune til kommune og er højst i Roskilde, hvor 14 % (648 mia. kr.) af regionens forbrug fra ferie-endagsturister er placeret. Modsat udgør endagsturismen mindre end en fjerdedel af den samlede turismeomsætning i hhv. Lolland (23 %), Odsherred (20 %) og Guldborgssund (16 %). Det afspejler bl.a. betydningen af den geografiske nærhed og infrastrukturelle opkobling til København ift. endagsturisme.

Styrkepositionen på endagsturisme matches af en anden af Region Sjællands styrkepositioner, nemlig en markedsandel på 15,1 % af al turismeomsætning brugt på kultur og forlystelsestilbud. Det er nemlig særligt de *danske* turister i regionen (altså for en stor del også endagsturister), der skiller sig desuden ud ved at have en højere tilbøjelighed til at bruge penge på kultur og forlystelser, end turister i de øvrige regioner. Også i relation til forbrugsmønstre, er turisternes største udgiftspost restaurant og cafébesøg, hvilket udgør en mindre styrkeposition for regionen, idet regionen står for 11,7 % (1,8 mia. kr.) af turisters forbrug på restaurant og cafébesøg i Danmark.

2.1. Overnatningsformer

I Region Sjælland er det særligt overnatninger i feriehuse og på campingpladser, der i dag driver den kommercielle turisme målt i antal overnatninger, idet de hver tegner sig for ca. en tredjedel af de sjællandske overnatninger, hhv. 1,5 mio. og 1,4 mio. Hoteller og feriecentre udgør hhv. 16 % og 15 % (757.455 og 673.786) af de sjællandske kommercielle overnatninger, mens lystbådehavne og vandrehjem tiltrækker relativt få overnatninger.

Billedet ser dog helt anderledes ud, når vi kigger på den værdiskabelse, de forskellige overnatningsformer skaber. Blandt de kommercielle turister er det hotelgæsterne, der genererer den største værdiskabelse med godt 2 mia. kr. eller 16 % det samlede turismeforbrug, selvom de kun repræsenterer 757.455 overnatninger. Stort set samme omsætning kommer fra de kommercielle feriehusturister, som repræsenterer godt 1,5 mio. overnatninger. Selvom campinggæsterne tegner sig for et næsten lige så stort antal overnatninger som de kommercielle feriehusgæster med 1,4 mio. overnatninger, så genererer de kun en fjerdedel af den værdiskabelse, som feriehusgæsterne gør. Campinggæsterne skaber således en omsætning på 479 mio. kr. eller 3,7 % af det samlede forbrug. Det samme billede tegner sig for gæster i feriecentre, som genererer 271 mio. kr. eller blot 2,1 % af turismeforbruget (se afsnit 4 nedenfor for en uddybelse).

2.2. Internationalisering

De udenlandske turister tegnede sig for 29 % af Region Sjællands samlede turismeforbrug, sammenlignet med 43 % på landsplan. Det er den laveste grad af internationalisering blandt landets fem regioner. Danskerne foretog også langt størstedelen (67 %) af regionens kommercielle overnatninger (godt 3 mio.). Tyskland er Region Sjællands næststørste marked med 19 % af de kommercielle overnatninger (870.460 stk.) - selvom de kun repræsenterer 8 % af det samlede turismeforbrug i regionen (1 mia. kr.). Der er altså tale om en relativt mindre andel af det samlede turismeforbrug ift. tyskernes andel af kommercielle overnatninger. Modsat står nordmændene for en relativt høj andel af turismeforbruget (5 %) mod kun 2 % af overnatningerne. Det skyldes, at nordmændene i højere grad end de øvrige markeder besøger Region Sjælland som endagsturister, og at de har et højere døgnforbrug end de øvrige nationaliteter.

Analysen viser altså klart, at Region Sjælland har en styrkeposition på det danske marked (med en markedsandel på 12,5 % mod 10 % af al turismeomsætning), samt at de internationale overnatninger primært foretages i de tre sydligste kommuner (Vordingborg, Guldborgsund og Lolland). De har tilsammen har 61 % af alle regionens internationale overnatninger (mod 40 % af alle overnatninger), om end det kun Vordingborg og Guldborgsund, der har en overvægt af internationale overnatninger. For regionen er der derfor stadig er et arbejde forude for at øge regionens internationalisering og særligt tyskernes døgnforbrug.

2.3. Erhvervs- og mødeturisme

I 2018 var der knap 410.000 erhvervsovernatninger i regionen og erhvervsturismen udgjorde 19 % af det samlede turismeforbrug svarende til 2,5 mia. kr. i 2017. Det var 7 procentpoint mindre end landsgennemsnittet. Siden 2015 har Region Sjælland dog haft en årlig vækst i antallet af forretningsrelaterede overnatninger på 4,8 %, hvilket er den højeste årlige vækst på landsplan for perioden. Knap halvdelen af erhvervsturismeforbruget blev lagt af erhvervs-endagsturister. Generelt gælder det for overnattende erhvervsturister, at de indlogerer sig på hoteller og udgør en betydelig overvægt af turismeforbruget ifm. hotelovernatninger (64 %).

2.4. Turismens samfundsøkonomiske betydning

Region Sjælland skaber mere omsætning og flere arbejdspladser per million turisterne forbruger i regionen sammenlignet med noget andet sted i landet. For hver 1 mio. kr. turisterne bruger i Region Sjælland, skabes en værditilvækst på 690.000 kr. og 1,43 arbejdspladser sammenlignet med 620.000 mio. kr. og 1,26 fuldtidsarbejdspladser på landsplan. Turismeforbruget i regionen var i 2017 på 12,8 mia. kr. Det gav virksomhederne en værditilvækst på 8,8 mia. kr. og 18.000 nye job (årsværk) i direkte og afledte effekter. Samtidig udgør turismens værditilvækst en mindre andel (4,7 %) af den samlede værditilvækst, der skabes i hele regionen på tværs af brancher, end landsgennemsnittet på 6 %. Region Sjælland får altså mere samfundsøkonomisk værdi ud af hver forbrugt krone end de øvrige regioner, og alligel fylder turismen relativt mindre i den samlede økonomi.

Når turisterne bruger penge, skabes der især samfundsøkonomiske vækst i restauranter og værtshuse (1.063 mio. kr. og 5.637 jobs) og i transportvirksomheder og rejseservice (1.248 mio. kr. og 2.256 jobs), mens der skabe mindre vækst i overnatningsstederne (550 mio. kr. og 1.456 jobs).

De tre nævnte brancher plus virksomheder, der beskæftiger sig med kultur, sport og forlystelser, er dem der kategoriseres som de primære turisme*specifikke* brancher (hvor fx detailhandlen er sekundær og klassificeres som en turisme*forbundet* branche). Det er karakteristisk og bemærkelsesværdigt for Region Sjælland, at turismen har en langt større økonomisk betydning for de turisme*specifikke* brancher, end det er tilfældet for de turismespecifikke brancher i resten af landet. Turismen i Region Sjælland har resulteret i en værditilvækst på 3,5 mia. i de turismespecifikke brancher. Det svarer til en turismeandel på 47 % sammenlignet med 25 % på landsplan. Den fastboende befolkning *uden* for Region Sjælland er altså mere tilbøjelige til at købe varer og tjenester hos turismespecifikke virksomheder, end befolkningen er i Region Sjælland. Det giver turismeerhvervet uden for Region Sjælland markant bedre vilkår for at skabe en bæredygtig forretning over hele året.

3. Turismeerhvervet

Hotel- og restaurationsbranchen i Region Sjælland bestod i 2017 af i alt 6.337 fuldtidsansatte (årsværk). Det var 11 % af branchens samlede beskæftigelse på landsplan (69.412 årsværk). I turismeerhvervet er andelen af ufaglærte stadig markant højere end i det øvrige erhvervsliv (selvom uddannelsesniveauet i Region Sjælland er steget siden 2008). Det afspejles blandt andet i, at den gennemsnitlige timeløn for medarbejdere, der arbejder inden for overnatningsfaciliteter og restaurationsvirksomheder i Danmark var 206 kr. i 2017. Det er lavere end i det øvrige danske erhvervsliv, men højere end i det nordeuropæiske konkurrentfelt (undtaget Norge) (DST, 2018).

Overordnet set er hotel- og restaurationsbranchen i betydelig vækst. Bruttofortjenesten er på landsplan steget med 32 % fra 2008 til 2016 til 40 mia. kr. Det svarer til en årlig vækst på 3,6 %. I Region Sjælland er den årlige vækst for perioden på 1,7 %. Hotel- og restaurationsbranchen i Region Sjælland er dog steget kraftigere end på landsplan de senere år med en årlig vækst i bruttofortjenesten på 5,3 % fra 2013-2016 til en samlet bruttofortjeneste på 3,2 mia. kr. I samme periode oplevede regionen en vækst i antal kommercielle hotelovernatninger på 4,6 %.

Hotel- og restaurationsbranchen er karakteriseret ved at have en lav arbejdsproduktivitet. Det gælder for Region Sjælland, såvel som på landsplan. Arbejdsproduktiviteten på landsplan var i 2017 på 369.000 kr. per årsværk sammenlignet med et gennemsnit for alle erhverv på 792.000 kr. per årsværk. Arbejdsproduktivitet for hotel- og restaurationsbranchen har ligget rimeligt stabilt lavt siden 2008 og har ikke oplevet en stigende arbejdsproduktivitet på niveau med de øvrige brancher. Data peger tilmed på, at produktiviteten i serviceerhvervene i Region Sjælland i 2016 var 7 % lavere end landsgennemsnittet (Copenhagen Economics, 2018).

Den manglende vækst i produktiviteten i hotel- og restaurationsbranchen skal sættes i forhold til, at investeringsniveauet i Region Sjælland er øget kraftigt, hele 114 %, fra 80 mio. kr. i 2008 til 171 mio. kr. i 2016, til en gennemsnitlig investeringsandel af virksomhedernes bruttofortjeneste på 5,3 %. Det er på niveau med landsgennemsnittet. Samtidig er arbejdsstyrkens uddannelsesniveau steget. Eksempelvis er andelen af beskæftigede med grundskole, som det højeste uddannelsesniveau, i Region Sjælland faldet med 8 procentpoint fra 53 % til 44 % siden 2008. Det er dog stadig 7 procentpoint over landsgennemsnittet.

Den manglende vækst i arbejdsproduktivitet koblet med et stigende investeringsniveau og et stigende uddannelsesniveau tyder på, at hotel- og restaurationsbranchen i regionen – på trods af en vis investeringsvillighed til at forny sig – ikke i tilstrækkelig grad har opnået effektivitetsgevinster gennem de foretagne investeringer. Det kan skyldes, at der foretaget dårlige investeringer, at der ikke er investeret i informationsteknologi og øvrigt kapitalapparat, som kan øge produktiviteten, eller at branchen ikke har været tilstrækkelig dygtig til at opnå effektivitetsgevinster fra andre forhold som fx bedre arbejdsgange og smartere produktionsprocesser.

4. Overnatningskapacitet, kapacitetsudnyttelse og sæson

4.1. Feriehuse

I Region Sjælland spiller overnatninger i feriehuse en central rolle for turismens værdiskabelse, og den kommercielle feriehusbranche er i høj vækst. Siden 2009 er antallet af kommercielle feriehusovernatninger i regionen steget med hele 37 % sammenlignet med et landsgennemsnit eksklusive Region hovedstaden på 27 %.

Hele 33 % af de kommercielle overnatninger i regionen blev i 2018 foretaget af turister, der overnattede i lejede feriehuse, og de forbrugte samlet set knap 2 mia. kr., hvilket er 36 % af regionens samlede turismeforbrug ifm. kommercielle overnatninger.

En værdiskabelse på knap 2 mia. kr. i turismeomsætning skal dog ses i det lys, at så mange som en tredjedel af alle landets sommerhuse ligger i Region Sjælland (68.656 stk.), hvoraf langt størstedelen ikke lejes ud. Region Sjælland har en udlejningsfrekvens på blot 4,5 %, og de huse har en kapacitetsudnyttelse på 36 % af de potentielle udlejningsuger ifølge de officielle tal fra Danmarks Statistik. Analysen peger dog på, at udlejningsfrekvensen sandsynligvis er en anelse højere (6,3 %) med en kapacitetsudnyttelse på 26 %. Forskellen svarer til, at feriehusene i Region Sjælland lejes ud 15,3 uger per år ifølge de officielle statistikker, mens vores beregninger peger på, at hvert udlejningshus gennemsnitligt lejes ud 11,1 uger per år, hvilket ifølge interviewede interessenter er tættere på det virkelige udlejningsbillede i regionen.

Medregnes turismeomsætningen for ejernes eget brug og udlån af feriehuset, så genererer feriehusene i regionen en omsætning på i alt 3,6 mia. Det er 28 % af al turismeomsætning i regionen. På trods af en kapacitet på ca. en tredjedel af alle feriehuse, har Region Sjælland dog kun en markedsandel på 14 % af den turismeomsætning i Danmark, der skabes af kommercielle og ikke-kommercielle feriehusturister. Selvom der er tale om en styrkeposition for regionen, er der altså fortsat tale om en relativt lavere omsætning, der ikke kun skyldes, at sommerhusejerne ikke udlejer deres feriehuse i ligeså høj grad som i de øvrige regioner, men at regionens sommerhuse står tomme i flere dage om året, end det er tilfældet i de øvrige regioner. En feriehusanalyse viser, at feriehusene i Odsherred (hvor 40 % af Region Sjællands feriehuse ligger placeret) i gennemsnit står tomme i 300 dage om året mod 289 dage på landsplan (Epinion, 2019). Vores beregninger viser, at det vil generere knap 79 mio. kr. mere om året, hvis ejerne af de 68.565 sjællandske feriehuse opholdt sig blot en weekend mere i deres feriehus om året. Benytter de det 11 dage mere, så huset står tomt samme antal dage som landsgennemsnittet, vil det medføre en meromsætning på knap en halv mia. kr. i regionen.

Feriehusbranchen indeholder derfor et stort potentiale for at øge turismens værdiskabelse, ikke kun ved at øge antallet af kommercielle overnatninger, men også ved at øge ejernes eget brug af feriehuset (=øget kapacitetsudnyttelse).

Hvad angår sæson, viser analysen, at feriehussæsonen i Region Sjælland er kortere end i resten af landet, og at det særligt er i skuldersæsonen i efteråret, at Region Sjælland i lavere grad formår at fastholde udlejningsfrekvensen. Det skyldes bl.a., at det særligt er det tyske marked, der holder ferie uden for højsæsonen, mens det danske marked (som er en styrkeposition i Region Sjælland), hovedsageligt lejer feriehuse i skolernes sommerferie. Der er derfor et potentiale i at øge markedsandelen af tyske feriehusgæster som redskab til at forlænge sæsonen.

En potentiel forøgelse af kapacitetsudnyttelsen hænger sammen med kapacitetens kvalitet. Feriehusene i Region Sjælland er karakteriseret ved generelt at være mindre end i de øvrige regioner. Hvert fjerde sommerhus er under 50 m^2. Af landets 37.242 feriehuse på mindre en 50 m^2 ligger knap halvdelen (46 %), 17.293, i Region Sjælland. Tilsvarende er kun 16 % af Region Sjællands feriehuse større end 100 m^2, mens hvert fjerde feriehus i de fire øvrige regioner er på mindst 100 m^2. Region Sjælland kan tilbyde 1.735 huse på mere end 150 m^2, mens Region Syddanmark, Midtjylland og Hovedstaden med et udbud på mindst 2100 store huse alle kan tilbyde godt 25 % flere end Region Sjælland.

4.2. Campingpladser

Med 1,4 mio. kommercielle overnatninger i 2018 er campingsektoren den anden mest udbredte overnatningsform i Region Sjælland med stort set samme antal overnatninger som den kommercielle del af feriehusturismen. Selvom campingturismen i regionen er faldet 10 % siden 2008 sammenlignet med 5 % på landsplan, eksklusive Region

Hovedstaden, udmærker Region Sjælland sig inden for campingturismen ved at have en relativt højere markedsandel af landets samlede campingturisme end Region Sjælland har på tværs af alle overnatningsformer, idet 12,7 % af alle campingovernatninger i Danmark foretages i Region Sjælland. Den konkurrencefordel skaber dog begrænset samfundsøkonomisk værdi, da campingturismen kun udgør 9 % (479 mio. kr.) af det samlede turismeforbrug i regionen ifm. kommercielle overnatninger og 6 % af det samlede forbrug fra camping på landsplan. Det skyldes bl.a. de sjællandske campisters meget lave døgnforbrug (384 kr.) fx sammenlignet med 510 kr. for turister i lejet feriehus og 1140 kr. for feriegæster på hotel.

Campingkapaciteten i Region Sjælland målt på sengekapacitet er svagt stigende og består i 2018 af 62 campingpladser med en samlet sengekapacitet på 35.862 sengepladser, hvormed 13,3 % af Danmarks samlede sengekapacitet på campingpladser er placeret i Region Sjælland. Sengekapaciteten er derfor stort set på højde med Region Sjællands markedsandel af campingovernatninger på 12,7 %.

Kapacitetsudnyttelsen i den danske campingsektor er dog meget lav og jævnt faldende i alle regioner. Region Sjælland følger denne trend og har en kapacitetsudnyttelse på 13 % i 2018 (mod 15 % på landsplan). Selv i højsæsonen kommer kapacitetsudnyttelsen målt på antal sengepladser ikke over 40 %. I Region Sjælland toppede kapacitetsudnyttelsen på 39 % i juli måned 2018 (mod 46 % på landsplan), hvilket tyder på, at der findes en del ledig kapacitet i regionen også i højsæsonen. Region Sjælland lå i 2018 under de øvrige regioner på kapacitetsudnyttelse i juli men hentede lidt i skuldersæsonen, hvor kapacitetsudnyttelsen nærmede sig landsgennemsnittet.

Ud over en lav samlet kapacitetsudnyttelse er campingsektoren i regionen desuden præget af at bestå af mange, mindre campingpladser med en gennemsnitlig sengekapacitet, der er 13 % lavere end resten af landet (578 sengepladser per campingplads mod 663 på landsplan). Dette koblet med den lave kapacitetsudnyttelse, giver campingerhvervet svære forudsætninger for at skabe et konkurrencedygtigt produkt (pris ift. kvalitet).

I overensstemmelse hermed har regionen én 5-stjernet, én 4-stjernet campingplads, og en stor pulje af campingpladser med 0-2 stjerner (30 stk.). Flere steder, med nogle undtagelser, er campingsektoren præget af et lavt til gennemsnitligt produkt og en stor andel af campingpladserne er karakteriseret ved manglende fornyelse og investeringsvillighed/-evne

Endelig er Region Sjælland meget afhængige af fastliggerne, som foretager 49 % af regionens samlede campingovernatninger (sammenlignet med 39 % på landsplan). Særligt i april og september stiger andelen af fastliggerovernatninger til hhv. 71 % (april 2018) og 61 % (september 2018).

4.3. Hoteller

Med 757.455 overnatninger i 2018 (+ yderligere knap 130.000 overnatninger i små hoteller, som ikke indgår i statistikkerne) er hotelturismen den tredjestørste overnatningsform i Region Sjælland. 16 % af de kommercielle overnatninger blev foretaget af hotelgæster, og de forbrugte samlet set godt 2 mia. kr. Heraf var 1,3 mia. fra erhvervsturister. Det er 37 % af regionens samlede turismeforbrug fra kommercielle overnatninger. Det høje turismeforbrug ift. overnatninger skyldes, at hotelturister (og særligt erhvervsturister) i modsætning til fx campingturister har et gennemsnitligt døgnforbrug i den høje ende på 2.444 kr. for erhvervsgæster og 1140 kr. for feriegæster.

Den samlede hotelkapacitet i regionen på 7.630 sengepladser, hvor af 19 % af sengepladserne (1.487) er på helt små hoteller med 10-39 gæstesenge. Det er en stigning på 9 % flere hoteller og 12 % flere sengepladser siden 2008. Det er dog stadig langt mindre kapacitet end de øvrige regioner. Selv den mest sammenlignelige region, Region Nordjylland, har 51 % mere sengekapacitet end Region Sjælland (sammenlignet med +3 % inden for campingsektoren). Det betyder, at 6,4 % af landets hotelværelser og -sengepladser er placeret i regionen, hvilket dog kun udmønter sig i en markedsandel på 4,7 % af de kommercielle hotelovernatninger.

Hotelkapaciteten i Region Sjælland er, ligesom campingkapaciteten, præget af, at bestå af en lang række små og mindre hoteller med en mindre senge- og værelseskapacitet per hotel end i de øvrige regioner. Hotelerhvervet er således ligesom

campingsektoren udfordret på konkurrenceevne, målt på sengekapacitet per hotel, og dermed på forudsætningerne for at mindske omkostningerne per sengeplads.

Hotelturismen er imidlertid kraftigt stigende, og regionen har oplevet en vækst i antal hotelovernatninger på hoteller med mere end 40 senge på hele 57 % siden 2009 (sammenlignet med 33 % i de øvrige regioner eksklusive Region Hovedstaden). Også kapacitetsudnyttelsen har været jævnt stigende til 49 % i 2018 (dog stadig er den laveste blandt de fem regioner). Region Sjælland har altså de senere år haft en stigende hotelkapacitet (udbud), som er gået hånd i hånd med en stigende kapacitetsudnyttelse (efterspørgsel) frem mod 2017 (trenden er dog stagneret fra 2017-2018). Dermed udgør hotelturismen et betydeligt potentiale for regionen. Kapacitetsudnyttelsen i højsæsonen er dog fortsat lavere end i de øvrige regioner, hvilket tyder på, at der fortsat er ledig kapacitet i regionen som helhed. Ifølge interviewede interessenter er det dog usikkert, hvorvidt den uudnyttede kapacitet har tilstrækkelig kvalitet og den rette placering til at efterkomme turisternes behov.

4.4. Sæson

Kapacitetsudnyttelsen er tæt forbundet med feriesæsonen, og i Region Sjælland er kapacitetsudnyttelsen generelt lavere i skuldersæsonen end i resten af landet. Der er dog forskel på sæsonen alt efter hvilken overnatningsform, der er tale om.

For feriehuse gælder det, at de fleste feriehusbureauer melder, at alt er udsolgt i højsæsonen. Region Sjælland formår dog i lavere grad end landsgennemsnittet at fastholde udlejningsfrekvensen i skuldersæsonen og særligt i efteråret. Det samme gælder i skuldersæsonen til påskeferien, hvor andelen af udlejede huse på landsplan er noget højere end i Region Sjælland. Endelig oplever Region Sjælland ikke i nær samme grad som resten af landet en brat stigning i antal udlejede huse i julesæsonen. Det kan muligvis skyldes, at feriehusene i Region Sjælland er mindre og dermed mindre egnede til pladskrævende eller længerevarende indendørsaktiviteter, som kendetegner de kolde uger. Inden for feriehusbranchen er det særligt det tyske marked, der holder ferie i skuldersæsonen og uden for højsæsonen.

Feriehussæsonen i Region Sjælland starter med bratte stigninger i antallet af udlejede husuger fra starten af juli og topper ultimo juli for derefter af dale ret lineært frem til efterårsferien. For campingturismen ser sæsonen anderledes ud, idet forårssæsonen (særligt maj og til dels april) er stærkere end efterårssæsonen september/oktober. I Region Sjælland toppede kapacitetsudnyttelsen for campingturismen på 39 % i juli måned, hvilket tyder på, at der findes en del ledig kapacitet i regionen også i højsæsonen. Region Sjælland lå under de øvrige regioner på kapacitetsudnyttelse i juli, mens den hentede lidt i skuldersæsonen, hvor kapacitetsudnyttelsen nærmede sig landsgennemsnittet. Det er bl.a. den store andel af campister med sæsonpladser, der bidrager til at forlænge sæsonen og særligt månederne april og september.

For hotelbranchen gælder, at den generelt er mindre sæsonafhængig end de øvrige overnatningsformer. Hotelbranchen har en stærkere efterårs- end forårssæson (fra juni til september 2018 lå den gennemsnitlige kapacitetsudnyttelse af hotelværelserne i regionen på mellem 59 % og 63 % og faldt til 49 % i oktober og november mod 36 % til 42 % i februar - april. Selvom der stadig er højere kapacitetsudnyttelse for hoteller i sommersæsonen, *falder* kapacitetsudnyttelsen i juli måned ift. juni, som resultat af at hotelkapaciteten i nogen grad anvendes til erhvervs- og mødeturisme. Generelt gælder det, at hotelbranchen er en velegnet overnatningsform til udvidelse af sæsonen og særligt efterårssæsonen.

4.5. Vækstscenarier

Som et redskab i det videre udviklingsarbejde, har vi beregnet en række vækstscenarier for hhv. feriehus-, camping- og hotelturismen, der bygger på, at regionen justerer variablerne *kapacitet* og *kapacitetsudnyttelse*. Det giver et operationelt indblik i, hvordan justering af de to nøgleparametre påvirker regionens overnatningstal og fremdrift mod at nå regionens andel (knap 950.000 flere overnatninger) af det nationale pejlemærker for vækst i antal overnatninger i 2025. For hver overnatningsform er angivet en status quo (med samme kapacitet og kapacitetsudnyttelse som i 2018) og en række scenarier for, hvis enten hæver kapacitetsudnyttelsen i det nuværende overnatningsudbud, hvis man hæver kapaciteten (fx antallet af hoteller eller feriehuse til udlejning), og hvis man justerer på begge parametre. Vækstscenarierne for hver af de tre overnatningsformer kan findes i Tabel 55, Tabel 56 og Tabel 57 i kapitel 8.

5. Region Sjællands styrkepositioner og fremdrift mod de nationale pejlemærker

5.1. Styrkepositioner

En styrkeposition er defineret ved, at Region Sjælland har en større andel af turismeforbruget fra det givne segment, end regionens overordnede andel af turismeforbruget på 10 %. En styrkeposition er ikke at forveksle med et potentiale, idet et område, hvor Region Sjælland havde en relativt mindre markedsandel i 2017, kan meget vel udgøre et udviklingspotentiale for regionen.

På nuværende tidspunkt udgør de danske turister samt kyst- og naturturisterne en styrkeposition for Region Sjælland som begge har en betydelig volumen og værdiskabelse. Herefter følger ferierende endagsturister (15,7 %) også med en betydelig volumen. Hvad angår erhvervsturismen, har regionen ikke overordnet set en styrkeposition, men har det lokalt i kommunerne Slagelse og Roskilde. Hvad angår overnatningsformer, har Region Sjælland en markant styrkeposition på ikke-kommerciel turisme med en andel på 22 % af landets turismeforbrug inden for eget brug og udlån af feriehuse. Endelig udgør feriecentre, lystbådehavne og festivaler (primær drevet af Roskilde Festival) styrkepositioner for Region Sjælland, som dog er karakteriseret ved en beskeden volumen.

MARKED OG FORMÅL

Andel	Målgruppe	Volumen (mio. kr.)
10 %	Samlet turismeforbrug	12.834
12,5 %	Danske gæster	9.157
6,7 %	Udenlandske gæster	3.678
7,0 %	Tyske gæster	1.062
8,8 %	Svenske gæster	649
8,7 %	Norske gæster	706
16,9 %	Kyst- og naturturister	10.383
15,7 %	Endagsturister - ferie	3.528
8,6 %	Danske erhvervsturister	2.034
4,2 %	Udenlandske erhvervsturister	418

OVERNATNINGSFORMER

Andel	Målgruppe	Volumen (mio. kr.)
10 %	Samlet turismeforbrug	12.834
3,9 %	Hotel – ferie	732
7,0 %	Hotel – forretning	1.305
12,4 %	Feriecentre	271
6,2 %	Camping	479
5,3 %	Vandrerhjem	105
11,1 %	Lejet feriehus	1.991
22,2 %	Ikke-kommerciel brug af feriehus	1.576
3,6 %	Deleøkonomiske platforme	98
12,7 %	Lystbåde	194
41,8 %	Festival	340
5,6 %	Bondegårde	7
0,8 %	Krydstogt	2

PRODUKTER

Andel	Målgruppe	Volumen (mio. kr.)
10 %	Samlet turismeforbrug	12.834
9,4 %	**Turismeprodukter**	4.806
8,0 %	Overnatning	748
11,7 %	Restaurant	1.757
7,1 %	Lokal transport	1.173
5,9 %	Rejseservice	244
15,1 %	Kultur og forlystelser	879
9,4 %	Lystbådehavne	6
10,6 %	**Detailhandel**	3.017
11,7 %	Føde- og drikkevarer samt tobak	1.313
13,3 %	Benzin/ brændstof	1.207

5.2. Fremdrift mod de nationale pejlemærker

De nationale pejlemærker for dansk turisme foreskriver, at Region Sjælland skal opnå en årlig vækst i antallet af kommercielle overnatninger på 2,4 % fra 4,6 mio. i 2015 til 5,5 mio. i 2025 (Pejlemærke 1). Af den samlede vækst på 1,1 mio. bør 166.000 overnatninger findes i erhvervs- og mødeturismen og 978.000 i kyst- og naturturismen. Region Sjælland skal desuden hæve turismeforbruget med 3,6 % om året fra 10,3 mia. i 2014 til 15,2 mia. i 2025 (Pejlemærke 2).

Analysen viser, at Region Sjælland har opnået en årlig vækst i antal overnatninger inden for kyst- og naturturisme på 1,8 %, hvilket er 0,4 procentpoint lavere end målsætningen. Som konsekvens heraf ligger Region Sjælland i 2018 ca. 55.000 overnatninger (-20 %) under delmålet for 2018 mod pejlemærket for kyst- og naturturismen i 2025. Hvad angår forretnings- og mødeturismen, har Region Sjælland oplevet en kraftig vækst på 15 % fra 2015 til 2018. Det gør, at regionen er 11.000 overnatninger (+25 %) foran delmålet for 2018 og har opnået en årlig vækst på 4,8 % mod en målsætning på 3,9 %. Samlet set har Region Sjælland således opnået en årlig vækst i antal kommercielle overnatninger siden 2015 på 2,0 % mod en målfastsat årlig vækst på 2,4 %. Dermed er regionen på nuværende tidspunkt i alt 45.000 overnatninger (-14 %) under det niveau, som regionen burde ligge på i 2018 for at opnå målsætningen for pejlemærke 1 frem mod 2025.

På grund af ændringer i Center for Turismeforskning og VisitDenmarks opgørelsesmetoder for turismeforbrug, giver det ikke mening at opgøre Region Sjællands fremdrift mod Pejlemærke 2, før en officiel revidering af benchmarks (udgangspunktet for beregningerne) har fundet sted (se kapitel 9).

2 INTRODUKTION

Kommunerne i Region Sjælland har indgået et samarbejde med Dansk Kyst- og Naturturisme (DKNT), destinationsselskaberne og Realdania om at udarbejde en samlet udviklingsplan for Sjælland og øerne. Planen skal skabe en strategisk, prioriteret og forankret retning for udviklingen af turismen frem mod 2025 med det formål at skabe øget vækst i turismen i overensstemmelse med de nationale pejlemærker for dansk turisme defineret i Den Nationale Turismestrategi 2016.

Udviklingsplanen vil arbejde med veje til at styrke kvaliteten af turismeproduktet, understøtte investeringer i udvalgte områder, øge turisternes døgnforbrug og udvide turistsæsonen gennem en bæredygtig udvikling af turismen, der bygger på stedernes kultur- og naturressourcer. Planen vil have et særligt fokus på den fysiske udvikling af steder i form af planmæssige greb og investeringer i bl.a. overnatningskapacitet, infrastruktur, by- og kulturmiljøer, attraktioner og tilgængeligheden til oplevelser.

For at sikre at udviklingsplanen udarbejdes på et oplyst grundlag har Dansk Kyst og Naturturisme bedt Wilke A/S og Kvistgaard Evaluering og Analyse (KVEA) (herfra Wilke/KVEA) om et opdateret vidensgrundlag, der afdækker og kvalificerer de sjællandske potentialer for vækst – ud fra et hhv. udbuds- og markedsperspektiv. Vidensgrundlaget er udarbejdet i perioden juli-oktober 2019.

Samlet set består vidensgrundlaget af en række separate delanalyser, hvis samlede formål er at skabe et kvalificeret grundlag for drøftelser af, hvordan eksisterende styrkepositioner på Sjælland og øerne bedre kan aktiveres – og hvor og hvordan nye kan bygges op.

Denne rapport udgør én af flere delanalyser, *Kortlægning og analyser af potentialer i turismeudbuddet* (Udbudsanalysen). Den anden delanalyse er en markedsanalyse, der afdækker markedspotentialer for Sjælland og øerne på bl.a. det tyske og danske marked. Udbudsanalysen er akkompagneret af et bilag bestående af 17 supplerende kommunesammendrag.

Udbudsanalysen består af følgende fem underpunkter, der i analysearbejdet er behandlet som arbejdsspørgsmål:

1. En afdækning af Region Sjællands fremdrift mod de nationale pejlemærker for vækst i antallet af turismeovernatninger og turismeforbrug.
2. En kortlægning af primære naturområder, områder af særlig kulturhistorisk interesse, attraktioner samt særlige kvaliteter i det byggede miljø og kulturmiljøer i geografien, herunder planlagte større fysiske udviklingsprojekter.
3. En analyse af turismens aktuelle værdiskabelse (hvilke overnatningsformer, brancher, markeder osv. har størst økonomisk betydning for Region Sjælland), samt en analyse af udviklingstendenser siden 2008.
4. En analyse og karakterisering af regionens turismeerhverv og konkurrenceevne.
5. Afdækning af overnatningskapacitet, -kapacitetsudnyttelse og potentiale inden for regionens tre primære overnatningsformer målt på turismeomsætning (feriehuse, hoteller og camping).

Udbudsanalysen er baseret på tilgængelig kvantitativt datamateriale og kvantitative analyser suppleret med desk research og 23 interviews fordelt på 3 styrelser, 5 destinationer og 15 af regionens 17 kommuner[1].

Rapporten er bygget op som følger:

[1] Det er ikke lykkedes at indhente interviews fra Greve og Solrød Kommuner.

Vi indleder analysen med en kortlægning af Region Sjællands eksisterende turismeudbud, herunder de særlige landskabskvaliteter, stedbundne ressourcer og den kulturarv, som regionen naturligt indeholder og de eksisterende attraktioner og kvaliteter i det byggede miljø, der er en del af regionens nuværende turismeudbud **(Kapitel 3)**.

Herefter analyserer vi turismens karakter og værdiskabelse i regionen (hvilke overnatningsformer, brancher, markeder osv. har størst økonomisk betydning for Region Sjælland), og turismens udvikling over tid sammenlignet med de øvrige regioner. Hvor det er muligt, er data analyseret på kommuneniveau for Region Sjællands 17 kommuner **(Kapitel 4)**.

Kapitel 5 indeholder en analyse af turismens samfundsøkonomiske betydning målt på værditilvækst og beskæftigelse i tråd med Center for Regional Turismeforskning og VisitDenmarks årlige redegørelse på landsplan (Turismens Økonomiske Betydning).

Kapitel 6 indeholder en analyse af turismeerhvervet i Region Sjælland, repræsenteret ved hotel- og restaurations-branchen, med hovedfokus på bruttofortjeneste og investeringer, beskæftigelse og arbejdskraft og erhvervets produktivitet.

I **Kapitel 7** analyserer vi kapacitet, kapacitetsudnyttelse og sæson for de tre overnatningsformer, der genererer størst turismeomsætning i regionen, nemlig feriehuse, campingpladser og hoteller.

Kapitel 8 opstiller og beregner vi en række vækstscenarier, der viser, hvordan det påvirker regionens overnatningstal og fremdrift mod det nationale pejlemærker for vækst i antal overnatninger, hvis kommunerne øger enten *kapaciteten* og *kapacitetsudnyttelsen* af hhv. feriehuse, campingpladser og hoteller.

Analysen afsluttes i **Kapitel 9** med en kort opsummering af Region Sjællands styrkepositioner med afsæt i analysen af turismeforbrug og en opgørelse af, hvor Region Sjælland står ift. de nationale pejlemærker for vækst.

Det bør bemærkes, at indeværende rapport godt kan læses selvstændigt. Som fyldestgørende grundlag for strategiudvikling bør rapporten dog ikke stå alene. Rapporten dokumenterer turismens værdiskabelse i dag og dens historiske udvikling. Dermed kan analysen pege på tendenser, styrkepositioner og udfordringer baseret på historiske trends. Men hvorvidt identificerede styrkepositioner er de rette at satse på fremadrettet, eller Region Sjælland bør arbejde i retning mod at udvikle områder, som historisk ikke har spillet en større rolle i turismens økonomiske værdiskabelse, afhænger i høj grad af turisternes efterspørgsel og et givent markedspotentiale, som afdækkes i Markedsanalysen. Udbudsanalysen kan således betragtes som Vidensgrundlagets X-akse i et koordinatsystem, hvor Markedsanalysen udgør Y-aksen.

3 KORTLÆGNING AF TURISMEUDBUDDET

Ethvert udviklingstiltag i Region Sjælland vil skulle spille sammen med de særlige landskabskvaliteter, de stedbundne ressourcer og den kulturarv, som regionen naturligt indeholder og supplere de eksisterende attraktioner og kvaliteter i det byggede miljø, der er en del af regionens nuværende turismeudbud. Dem kan man vælge at supplere og styrke yderligere ved at spille ind i eksisterende fortællinger eller komplementere ved at søge at skabe nye fortællinger og unikke attraktioner. Kapitlet kortlægger Region Sjællands samlede turismeudbud under overskrifterne geografi og befolkning, natur og kultur, attraktioner og seværdigheder, strande og feriesteder, fødevareoplevelser og erhverv- og mødeturisme, og afslutter med en kortlægning af regionens infrastruktur.

3.1 GEOGRAFI OG BEFOLKNING

Region Sjælland har et areal på 7.225 km^2 og er omtrent på størrelse med Region Nordjylland. Dermed er regionen landets næstmindste region målt på areal. Med et indbyggertal på i alt 836.738 bor der 116 indbyggere per km^2 i Region Sjælland, hvilket giver regionen den næststørste befolkningstæthed, kun overgået af Region Hovedstaden. Med en befolkningstæthed der er godt en halv gange større end Region Nordjylland, er det altså nogle ganske forskellige forudsætninger for turismeudvikling, de to regioner står overfor.

Tabel 1: Areal og befolkning per region

Region	Areal (km^2)	Indbyggere pr. 1/1/2019	Indbyggere per km^2
Region Hovedstaden	2.559	1.835.562	717
Region Midtjylland	13.007	1.320.678	102
Region Nordjylland	7.885	589.755	75
Region Sjælland	7.225	836.738	116
Region Syddanmark	12.260	1.223.348	100

Kilde: DST

3.1.1 KØBSTÆDER OG BYER

Ifølge flere interviewede interessenter udgør Region Sjællands købstæder en særlig styrkeposition (se Dansk Center for Byhistories beskrivelse af en *købstad* nedenfor). De fleste købstæder er grundlagt i middelalderen, og deres tiltrækningskraft *kan* derfor bestå i velbevarede bydele, der er stedbundne vidnesbyrd om den lokale historie i form af gamle bygninger og smalle, brostensbelagte gader, som det blandt andet ses i den gamle by i Næstved fra 1864 eller den lille, hyggelige købstad Nysted vis bygningsmasse og gadeforløb i centrum stort set er uændret siden begyndelsen af 1900-tallet. Andre interviewede interessenter peger imidlertid på, at befolkningsnedgang og affolkede bymidter med lukkede butikker i dag præger mange af regionens købstæder og byer i en grad, der gør, at købstæderne ikke længere har en turismemæssig værdi. Med henblik på at øge vidensgrundlaget ud fra denne analyses kvantitative perspektiv, kortlægger vi i afsnittet her købstæderne og de kommunale hovedbyer (hvor mange og hvilke er der tale om), og befolkningsudviklingen i dem.

Det er dog værd at bemærke, at der ikke nødvendigvis er en direkte sammenhæng mellem befolkningsudvikling på den ene side og bymidternes liv og omfanget af detailhandel, restauration osv. på den anden side. Adskillige andre faktorer end befolkningsudvikling, så som udviklingen i og butikkernes overgang til e-handel, tilstedeværelsen af nærliggende storcentre mv. kan i lige så stort omfang påvirke den lokale detailhandel. Derfor sammenholder vi befolkningsudviklingen i byerne med udviklingen i antallet af detailhandelsarbejdssteder (stort set lig med butikker) i Region Sjællands kommuner (da sidstnævnte data ikke er tilgængeligt på byniveau).

Ifølge Dansk Center for Byhistorie findes der 81 (tidligere) købstæder i Danmark, hvoraf 24, knap en tredjedel, ligger i Region Sjælland. En stor del af de kommunale hovedbyer er også tidligere købstæder. 12 købstæder i regionen er således samtidig en kommunal hovedby, mens yderligere 12 købstæder ikke er hovedby. Fem kommunale hovedbyer har aldrig haft status af købstad (Haslev i Faxe Kommune, Greve Strand i Greve Kommune, Solrød Strand i Solrød Kommune, Kirke Hvalsø i Lejre Kommune og Strøby Egede i Stevns Kommune).

Kort 1: Købstæder og kommunale hovedbyer

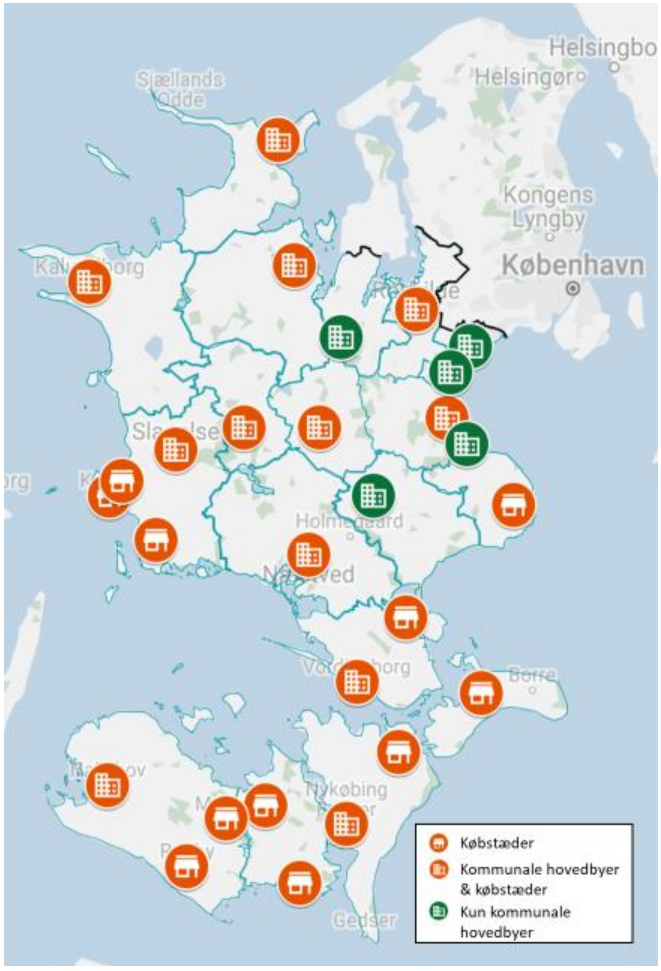

Kilde: DST befolkningsstatistik, for købstæder, Dansk Center for Byhistorie – Den Digitale Byport. Note: Den kommunale hovedby er defineret, som den by i kommunen, der havde flest indbyggere i januar 2019.

HVAD ER EN KØBSTAD?

Købstæder er en ældre betegnelse, som ikke har nogen juridisk betydning længere. Betegnelsen er dog gået ind i sproget som en fællesbenævnelse for de større byer.

I ordets rette betydning er en købstad en by, som kongemagten havde givet særlige privilegier. De vigtigste var retten til at drive handel, søfart og finere håndværk i byen. Købstæderne havde også medbestemmelse på byens forvaltning og kunne opkræve skatter og afgifter af tilrejsende og byens indbyggere. I retslig-administrativ forstand var købstæderne således adskilt fra landets forskellige myndighedsområder (herreder, birker, godser, grevskaber, baronier) og dannede deres egne enheder. I Danmark var så godt som alle betydelige byer købstæder, og byerne er typisk grundlagt i middelalderen. Købstæderne mistede deres økonomiske privilegier i 1862 og deres sidste politiske privilegier i 1970.

Dansk Center for Byhistorie – Den Digitale Byport (18.09.2019)

Ser vi på befolkningsudviklingen i de kortlagte byer, så er der stagnation (+/- 1%) eller vækst i alle kommunale hovedbyer i regionen med undtagelse af Nakskov i Lolland Kommune. De kommunale hovedbyer i regionen har i gennemsnit haft en befolkningsvækst på 7,4 %. Størst nominel vækst i befolkningsantal ses i Region Sjællands absolut største by (og købstad) Roskilde med en befolkningstilgang på 6.560 personer (8,1 %) fra 2007 til 2019. Størst relativ vækst er opnået i Vordingborg med en vækst på hele 34 % (3.408 personer) efterfulgt af Strøby Egede (Stevns Kommune) med en vækst på 22,5 % (dog kun svarende til 812 indbyggere) og Ringsted med 18 % (3.408 personer). Nakskov har oplevet en nedgang i befolkningstallet på 1.360 personer (-9,7 %) fra 2007 til 2019.

Anderledes ser det dog ud i købstæderne uden for de kommunale hovedbyer. Her er befolkningsantallet stagneret til svagt faldende fra typisk med -1 % til -4 %. De sjællandske købstæder oplever således ikke den samme befolkningsvækst som de kommunale hovedbyer.

Sammenligner vi med udviklingen i antallet af butikker per kommune, ser vi et tydeligt billede af, at antallet af fysiske butikker falder. Kun Greve Kommune har haft en vækst i antallet af butikker fra 2008 til 2016, mens Faxe, Kalundborg, Guldborgsund, Stevns og Lolland alle har mistet over 20 % af deres butikker fra 2008 til 2016. Samlet set har Region Sjælland mistet 569 butikker (-13,5 %) fra 2008 til 2016.

Da tallene opgør en kommunes samlede antal detailhandelsarbejdssteder (som praktisk taget er lig antallet af butikker), indfanger de dog ikke den forskydning, der sker internt i en kommune, så som lukning af butikker i landområder og små bysamfund mod flere butikker i de større byer.

Figur 1: Udviklingen i antallet af detailhandels-arbejdssteder per kommune 2008 til 2016

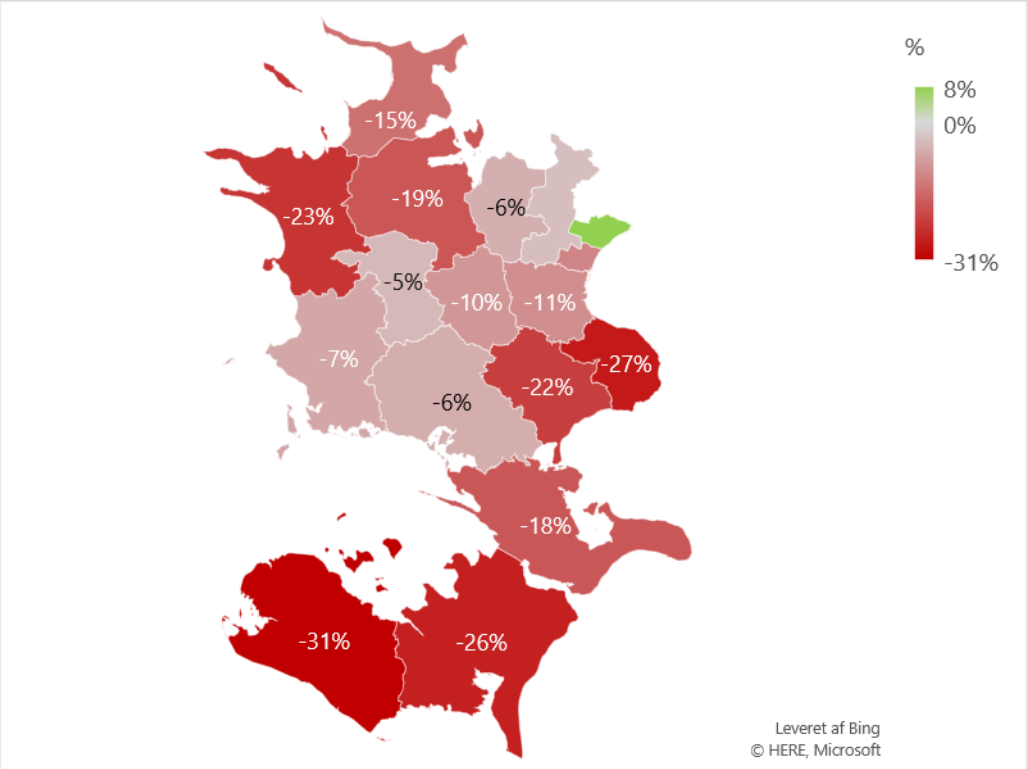

Kilde: Særkørsel fra DST via Dansk Erhverv (Detailhandels-arbejdssteder, 2018). Note: Et arbejdssted kan i princippet også være fx lager eller administrativ kontorbygning, ligesom rene e-handelsbutikker, der ikke fremstår som fysiske butikker i gadebilledet, indgår. I praksis er de fleste arbejdssteder dog fysiske butikker.

Samtidig med faldet af butikker er antallet af arbejdssteder inden for hotel- og restauration steget (se kapitel 0).

3.2 NATUR OG KULTUR

Region Sjælland er omsluttet af vand og kyst og byder på mange spændende naturområder med verdensarv og kulturarv, understøttet af et veludbygget netværk af cykel- og vandreruter. I afsnittet her kortlægger vi omfanget af regionens kyststrækning og skovområder og identificerer regionens særligt udpegede naturområder. Vi kortlægger styrker og svagheder ved vandre- og cykelturismen i regionen og kigger på, hvordan kulturhistorie og natur spiller sammen blandt andet gennem kvaliteter i det byggede miljø i form af regionens slotte, herregårde, kirker og klostre.

HVAD ER KULTURARV?

Vi benytter i denne analyse Kulturarvstyrelsen og Realdanias brede definition af kulturarv, som det blev defineret i projektet *Kommune – Kend din kulturarv*.

- Kulturarv kan være stærkt medvirkende til at skabe identitet,
- Kulturarven er menneskets påvirkning af natur og landskab,
- Kulturarv kan tage form som fx bygninger, infrastruktur og landskaber.

Kulturarvstyrelsen og Realdania 2010

3.2.1 KYSTSTRÆKNING OG SKOVFORDELING

Region Sjælland har Danmarks næst længste kyststrækning på i alt 1.823 km. Medregnes kysten ud til åer og søer har Region Sjælland en kyststrækning på 2.316 km. Det svarer til hhv. 252 eller 321 meters kyststrækning per km^2 areal med eller uden åer og søer. Det er 35 % mere kyst per km^2 end Region Nordjylland, der har næst mest kyst per km^2 (eksklusive Region Hovedstaden). Dermed kan Region Sjælland tilbyde markant mere kyst ift. til regionens størrelse end de øvrige regioner med undtagelse af Region Hovedstaden. Derfor er man altid højst 25-30 km fra nærmeste kyst – selv fra en indlandskommune som Ringsted (med udgangspunkt i Ringsted by) kan man nå Køge Sydstrand på 30 minutter i bil.

Region Sjælland har desuden en lang række beboede og ubeboede småøer. Ud over Lolland, Falster og Møn er der 10 brofaste øer i Region Sjælland (Fejø, Femø, Aksø, Bogø, Lindholm, Omø, Agersø, Havnsø, Sejerø, Orø) samt en perlerække af ikke-brofaste og ofte ubeboede øer – alene Sydhavsøerne ved Lolland, Falster og Møn består af 30 ikke-brofaste øer. Mange af øerne besøges primært af lystbådesejlere, der kan benytte sig af i alt 78 havne med et meget forskelligt serviceniveau, der appellerer til forskellige typer af lystsejlere. Flere af Region Sjællands småøer danner ramme om aktiviteter og oplevelser af turismemæssig relevans. Som eksempler kan nævnes Fejø med sine frugtplantager med æbler, pærer og blommer, eller den ubeboede og 100 % selvforsynende Vejrø, som en privatinvestor har omdannet til et moderne ø-refugium med kursusfaciliteter, hotel, gourmetrestaurant, gårdbutik, jagt, fiskeri, galleri, egen elforsyning og økologisk landbrug.

I Region Sjælland er 988 km^2 eller 14 % af arealet dækket af skov. Andelen af skov varierer ikke meget fra region til region (mellem 11 % og 17 % og op til 20 % i Region Hovedstaden). Den store forskel mellem regionerne er andelen af offentlig kontra privat skov. I Region Sjælland er kun 8 % af skovarealerne offentligt ejede, hvilket kan være begrænsende for offentlighedens adgang til skoven. Det er for eksempel ikke tilladt at bevæge sig uden for veje og stier i private skove, hvis disse er privatejede, ligesom man ikke må færdes i skoven efter solnedgang med mindre kommunen har indgået en konkret aftale med lodsejeren om det. Mange kommunale eksempler på udviklingstiltag implementeret i samarbejde med de private lodsejere vidner til gengæld om, at det offentlig-private samarbejde har potentiale til at styrke initiativerne, fordi lodsejere kan have stor interesse i (og dermed investeringsvillighed) at udnytte de turismemæssige potentialer inden for egne arealer og bygninger (ref.: interview med kommuner).

Tabel 2: Kyst og skov (offentlig og privat) per region

Region	Kyststrækning (ekskl. indlands-kyster) (1)		Kyststrækning, inkl. søer og åer (km) (1)		Offentlig skov	Privat skov km²	Offentlig skov
	km	m/km² areal	km	m/km² areal	km²	km²	%
Region Hovedstaden	633	247	881	344	326	179	65 %
Region Midtjylland	1.569	121	2.814	216	480	1.764	21 %
Region Nordjylland	1.370	174	1.865	237	337	775	30 %
Region Sjælland	1.823	252	2.316	321	80	908	8 %
Region Syddanmark	2.122	173	2.701	220	305	1.101	22 %

Kilde: DIF (2019).
Note 1: DIF (2019) bemærker: "Datagrundlaget for kommunernes kyststrækninger er baseret på en opgørelse fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter i 2014. Alle danske søer med et areal større end 100 hektar indgår i analysen, og søernes omkreds er beregnet og opgjort i GIS. I den tekniske analyse blev Geodatastyrelsens fotokort (udarbejdet, juli 2018) anvendt samt et kort over de danske kommunegrænser. Søer beliggende i mere end en kommune blev delt med kommunegrænserne. De danske åer, som Dansk Kano og Kajak Forbund har vurderet som egnet til kajak- eller kanoroning, er udregnet og opgjort indenfor hver kommune ved brug af onlineværktøjet, Danmarks Miljøportal." DIF (2019)

I tillæg hertil er den begrænsede offentlige skov koncentreret i ganske få kommuner. Halvdelen af al offentlig skov ligger i Odsherred og Kalundborg Kommuner, og 75 % (60 km²) ligger i de fire kommuner med mest offentlig skov (med forbehold for de statistiske usikkerheder). Der er dog skovrejsningsprojekter i gang i regionen, som fx i Greve Kommune, hvor Naturstyrelsen i samarbejde med kommunen og HOFOR A/S over de næste 15-25 år vil etablere 2 km² ny statsskov.

Tabel 3: Skovfordeling (andel og km² offentlig skov), per kommune

KOMMUNE	Skov i alt (km²)	Offentlig skov (km²)	Andel af skov, der er offentlig (km²)
Odsherred	43	25,4	59 %
Kalundborg	75	15,6	21 %
Roskilde	15	9,8	66 %
Vordingborg	79	9,4	12 %
Slagelse	74	4,8	6 %
Guldborgsund	120	4,5	4 %
Lejre	42	3,6	9 %
Ringsted	68	2,6	4 %
Holbæk	91	2,2	2 %
Næstved	96	1,2	1 %
Faxe	87	0,6	1 %
Solrød	2,8	0,6	20 %
Lolland	77	0,2	0 %
Sorø	47	0,0	0 %
Køge	43	0,0	0 %
Stevns	28	0,0	0 %
Greve	0,1	0,0	0 %
Region Sjælland	988	80	8%

Kilde: DIF (2019). Note 1: DIF (2019) bemærker: "Datagrundlaget for skovarealer fordelt på kommuner er leveret af Thomas Nord-Larsen, som er ansvarlig for Danmarks Skovstatistik og seniorforsker ved Skov & Landskab på Københavns Universitet. Arealdata er opgjort på baggrund af vilkårlige prøveflader udlagt i hele Danmark. Hver prøveflade er blevet fysisk gennemgået og opmålt og efterfølgende aggregeret ud fra den enkelte kommunes samlede areal. Der er en statistisk usikkerhed i data opgjort på kommuneniveau, idet prøvefladerne ikke i alle tilfælde er fordelt ligeligt ud på kommunens areal. Denne usikkerhed kan bevirke, at arealerne for nogle kommuner er højere eller lavere end, hvad den reelt er."

3.2.2 UDPEGEDE NATUROMRÅDER

En kortlægning af de mest prominente naturområder er afbilledet i Kort 2. Der er én nationalpark i Region Sjælland, Skjoldungernes Land, tre naturparker (Maribosøerne, Nakskov Fjord og Åmosen) og 1 UNESCO-udpeget geopark (Geopark Odsherred). For alle tre typer af parker gælder, at parkerne skal leve op til særlige kriterier for at opnå udpegning (så som særlige natur-, dyre- og/eller landskabskvaliteter, bevaringsværdighed, tilknytning af administrative og naturfagligt personale, bæredygtig og finansieret strategi for området, inddragelse af lokalsamfund mv. For naturparker gælder endvidere, at min. 50 % af arealet skal være fredet). Udpegningerne er derfor garant for en natur- og turismemæssig værdi.

Region Sjælland har endvidere to seværdigheder udpeget til den prestigefyldte UNESCO Verdensarv-liste: Stevns Klint pga. klintens betydning for jordens historie og Roskilde Domkirke (se også afsnittet Attraktioner og seværdigheder). Sammen med udpegningen følger en forpligtelse til at gøre Stevns Klint tilgængeligt for offentligheden og værne om landskabskvaliteterne.

Men også Møns Klint styrer mod optagelse på Verdensarvslisten. Møns Klint er klassificeret som UNESCO biosfæreområde, som er kendetegnet ved natur i verdensklasse og en sjælden rigdom af særligt sårbare dyre- og plantearter, som indgår i nationale og internationale lister over truede arter. Derudover er Møns Klint optaget på en tentativ liste over kandidater til Verdensarvslisten. Et projekthold ledet af Geocenter Møns Klint er på nuværende tidspunkt i færd med forberedelserne til at udfærdige en ansøgning til Møn som Verdensarv sammen med Rügen i Tyskland, hvor de geologiske forhold er næsten identiske med dem på Møns Klint. Ansøgningen forventes indsendt i 2021.

Ud over de klassificerede naturområder i regionen udpegede den tidligere regering i 2018 15 såkaldt 'særlige naturområder' i Danmark, der skulle indgå i en ny naturkanon. Tre af disse områder ligger i Region Sjælland – nemlig Røsnæs på Vestsjælland, Suserup Skov på Midtsjælland og Mandemarke Bakker & Møns Klint. Områderne er udvalgt på baggrund af fire kriterier, defineret af Miljø- og fødevareministeriet, som taler for stedernes kvalitet og turismerelevans:

1. Den enkelte lokalitet skal have smuk natur og noget særligt, der er værd at besøge.
2. Lokaliteten skal have en væsentlig biologisk, geologisk eller landskabelig værdi.
3. Der skal være offentlig adgang til hele lokaliteten eller til væsentlige steder inden for den.
4. Der skal være mindst en specifik geografisk lokalitet, som nemt kan formidles og være en naturlig indgang for dem, der vil besøge naturområdet.

I tillæg hertil fremhæver VisitDenmark området omkring Tystrup-Bavelse søerne som en særlig naturoplevelse i regionen.

NATIONALPARK SKJOLDUNGERNES LAND

Areal: 170 km^2 ; Indviet: 2015

Nationalpark Skjoldungernes Land har til formål at styrke og udvikle naturens mangfoldighed, bevare de landskabelige og kulturhistoriske værdier samt styrke mulighederne for friluftsliv, formidling og undervisning. De mange stier, shelters, ture og besøgssteder i nationalparken giver besøgende mulighed for selv at opleve naturen, kulturhistorien og landskabet helt tæt på.

Skjoldungernes Land er et bakket istidslandskab med strandenge, kystskrænter, øer, holme, et enestående fugleliv og store midtsjællandske løvskove med vandrestier og lejrpladser. Området har været bosted for mennesker, der har efterladt sig spor, siden stenalderen. Besøgende kan derfor opleve fredede herregårdslandskaber med gravhøje, skibssætninger, vandmøller, landsbyer og andre kulturspor. Nationalparken byder desuden på lokale fællesskaber, fødevarer, erhverv, kunst og kultur.

Udgravninger af en række kongehaller i Lejre vidner om, at der har eksisteret et stormandsvælde i området i jernalderen og vikingetiden.

Danmarks Nationalparker, "*De Danske Nationalparker",* 2018

Endelig findes en række habitat- og fuglebeskyttelses-områder (Natura 2000-områder). De findes ofte i de kystnære områder i regionen og er afbilledet på Kort 3. I Slagelse Kommune arbejder man på at etablere en ny naturpark i området ved Bisserup, Glænø, Agersø og Skælskør, som svarer til Natura 2000-område 162.

Både Nationalpark Skjoldungernes Land og Stevns Klint har oplevet markante stigninger i besøgstallene efter deres respektive udnævnelser til hhv. Nationalpark og UNESCO verdensarv. Det peger på klassificeringernes stærke promoverings- og markedsføringsegenskaber.

Omvendt har Naturpark Åmosen ca. 10.000 besøgende årligt (mod ca. 130.000 besøgende på Stevns Klint) og dermed ledig kapacitet. I et forsøg på at tiltrække flere turister har Naturpark Åmosen sammen med Roskilde Universitet og de lokale kommuner og destinationsselskaber lanceret et projekt, der skal gøre det lettere og mere attraktivt for gæster at komme helt ud i landskabet og opleve naturparkens seværdigheder fra jægerstenalder til vikingetiden. Gennem projektet skal etableres 50 km stier fordelt på 10 oplevelsesruter med dertilhørende etablering af punkter til kano og kajak mv. og støttepunkter omkring Skarresø. Projektet er støttet med 11,1 mio. af Nordeafonden og forventes at stå færdig i foråret 2021.

GEOPARK ODSHERRED

Areal: 354 km^2 ; Indviet: 2011

Rygraden i Geopark Odsherred er Odsherredbuerne (Vejrhøjbuen, Vigbuen og Højbybuen), der er et klassisk eksempel på et landskab skabt under sidste istid. Geopark Odsherred er med i European og Global Geoparks Network, hhv. det europæiske og det verdensomspændende netværk af geoparker under beskyttelse af UNESCO.

Bronzealderikonet Solvognen er fundet i Trundholm Mose i 1902 og er det mest unikke udtryk for Geopark Odsherreds kulturhistorie. Bronzealder-fundet vurderes til at være det mest betydningsfulde bronzealderfund i Europa. Bronzealderen (og stenalderen) kan desuden ses i Geopark Odsherreds landskaber i form af stendysser og gravhøje, hvoraf de største og mest prominent beliggende af grav-højene er med til at definere landskabets konturer. Geoparken byder på godt 300 km vandreruter.

Geopark Odsherreds hjemmeside (19.09.2019)

Kort 2: Naturområder

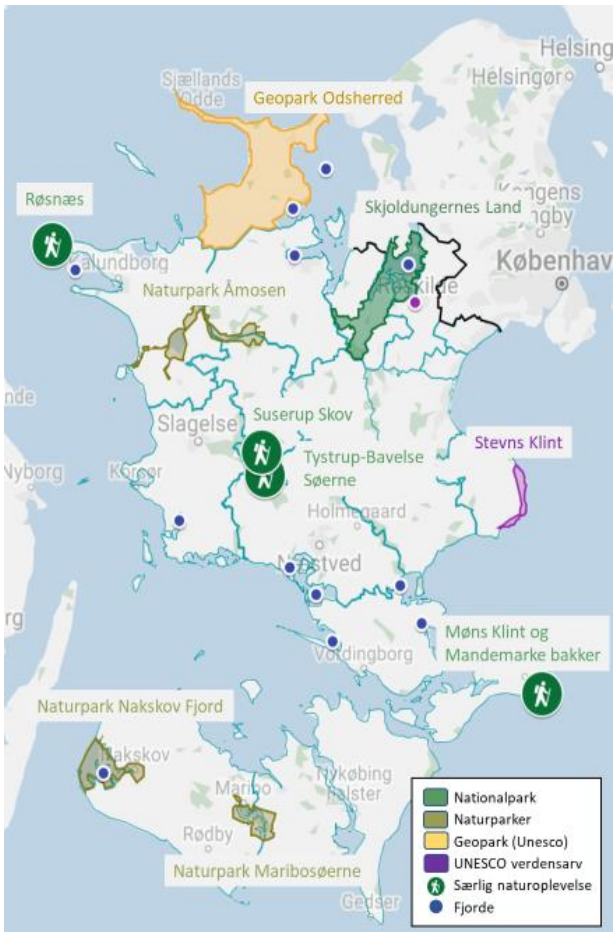

Kort 3: Natura 2000-områder

Kilde: Miljøstyrelse. Note: Den røde cirkel angiver Natura 2000-område 162, som Slagelse Kommune arbejder på at få klassificeret som Naturpark

3.2.3 VANDRE- OG CYKELTURISME

Cykel- og vandreturismen har som udgangspunkt gode vilkår i Region Sjælland på grund af det flade landskab og den smukke natur kombineret med en relativ tæt befolkningstæthed. Det skaber god grobund for et tæt vandre- og cykelnetværk, hvor service- og knudepunkter aldrig er langt væk. I 2021 har Tour de France-start i Danmark og har en etape i Region Sjælland fra Roskilde over Storebæltsbroen til Nyborg på Fyn. Det skaber et potentiale for at promovere regionen som en stærk cykelferiedestination.

Hvad angår kortlægning af vandreruter, er det ikke muligt at lave en udtømmende liste, da vandreruter praktisk taget findes overalt. En vandrerrute kan eksempelvis være et stykke af en cykelrute. Derfor har vi i kortlægningen fremhævet (nogle af) de ruter, som dels er fremhævet af eksterne aktører, og som vi vurderer giver et repræsentativt udsnit af regionens tilbud. Kort 4 nedenfor er derfor ikke en udtømmende liste. Ikke desto mindre afspejler den et netværk af etablerede, skiltede hel- og flerdages vandre- og cykelruter, som har en høj natur- og kulturhistorisk værdi. Sammen med de fem nationale cykelruter, der findes på Region Sjælland (Kort 5), udgør ruterne et dækkende regionalt og nationalt netværk, der gør det muligt at transportere sig omkring på cykel i vidt omfang. Den nationale cykelrute N9, der går fra Gedser i syd til Helsingør i nord, er også den danske del af cykelruten København-Berlin (EV7).

Kort 4: Udvalgte cykel- og vandreruter i Region Sjælland 2019

Kilde: Rasmussen (2019); Olsen (2017); destinationernes hjemmesider m.fl. Note: Vandreture, som er kortere end heldagsvandreture, er ikke taget i betragtning.

Kort 5: Nationale cykelruter i Region Sjælland (udtømmende liste)

Kilde: Vejdirektoratet https://trafikkort.vejdirektoratet.dk/index.html?usertype=3 (19.09.2019)

De kortlagte vandre- og cykelruter samt deres længde fremgår af Tabel 4.

Tabel 4: Nationale cykelruter i Region Sjælland samt udvalgte cykel- og vandreruter

TYPE	NAVN	LÆNGDE	VARIGHED
Cykelstier	Søndervig København (N4)	420	National
Cykelstier	Esbjerg (Korsør) -København (N6)	310	National
Cykelstier	Sjællands Odde - Rødbyhavn (N7)	330	National
Cykelstier	Østersøruten (N8)	240	National
Cykelstier	Helsingør-Gedser (N9)	174	National
Cykelstier	Fjordstien	43	Flerdagestur
Cykelstier	Munkevejen (rute 88 / N9)	275	Flerdagestur
Cykelstier	Hanstholm-København (N2)	420 (+200 km afstikkere)	Flerdagestur
Vandre- og cykelruter	Fodsporet	21	Heldagstur
Vandre- og cykelruter	Lagunestien	48	Flerdagestur
Vandre- og cykelruter	Jyderupstien	62	Flerdagestur
Vandreruter	Fjord til Fjord Naturstien	144	Flerdagestur
Vandreruter	Gudernes Stræde	30	Flerdagestur
Vandreruter	Skjoldungestierne	64	Flerdagestur
Vandreruter	Jægerspris Nordskov	40	Flerdagestur
Vandreruter	Nekselø	14	Heldagstur
Vandreruter	Knudshoved	6	Heldagstur
Vandreruter	Feddet	18	Heldagstur
Vandreruter	Albuen	10	Heldagstur
Vandreruter	Møns Klint	13	Heldagstur
Vandreruter	Trampestien: Rødvig Havn - Bøgerup Havn	10	Heldagstur
Cykelsti (kommende)	*Istidsruten*	*290*	*Flerdagestur*

Kilde: Vejdirektoratets hjemmeside, Rasmussen (2019); Olsen (2017); destinationernes hjemmesider m.fl. Note: Vandreture, som er kortere end heldagsvandreture, er ikke taget i betragtning.

Ifølge naturvejleder T. Rasmussen, forfatter af bogen *Vandreture i Danmark*, kan Sjælland "præstere mange vandre- og cykelture af endog meget høj kvalitet" (Rasmussen, 2019). Rasmussen beskriver vandreruterne som "fantastiske vandringer over flere dage gennem et landskab med landsbyer, herregårde, kyster, skove og landbrug."

Sammenholder vi vandre- og cykelruterne med regionens naturområder og de kortlagte slotte, godser, herregårde og anerkendte klostre og kirker, så får vi et indikativt glimt af dette billede, som T. Rasmussen beskriver. Som det fremgår af Kort 6, er der en vis koncentration af seværdige slotte, godser, herregårde, klostre og kirker på de forskellige vandre- og cykelruter, ligesom ruterne i høj grad berører de kortlagte naturområder

Vi har i kortlægningen identificeret syv slotte i regionen, som har åbent for offentligheden samt en række tilgængelige godser og herregårde. Der findes her ud over en betydeligt større mængde slotte, godser og herregårde, som er privatejede og ikke åbne for offentligheden (nogle af disse har dog åbent for besøgende i slotshaver og evt. tilbygninger, tilstødende kirker eller lignende). Kortet viser endvidere de klostre og kirker, der er anerkendt i Michelins Green Guide 2019 (seværdighedsguide), samt enkelte andre klostre og kirker, fremhævet pga. en særlig kulturarvsværdi (eksempelvis det middelalderlige Antvorskov Kloster og Slotsruin i Slagelse, der blev stiftet omkring 1164 af kong Valdemar den Store og blev johanniterordenens førende kloster i Norden og et af de rigeste klostre i Danmark).

Fælles for mange af de sjællandske klostre og kirker er netop, at de er vidnesbyrd på den middelalderlige historie i Region Sjælland, der i høj grad har præget resten af landets historie. Det gælder eksempelvis i området omkring Sorø, som byder på mange spor efter den magtfulde Hvideslægt, herunder ærkebiskop Absalon, der grundlagde Roskilde Domkirke. Sammen med blandt andre Valdemar Atterdag og Holberg ligger Absalon begravet i Sorø Klosterkirke, der er en af

Danmarks største middelalderkirker. Lidt længere østpå i, Sankt Bendts Kirke i Ringsted, ligger de tidligere Valdemar den store og Valdemar Sejr, mens Roskilde er gravsted for en lang række af monarker (heriblandt Dronning Margrethe d. I).

Kort 6: Slotte, herregårde og udvalgte kirker og klostre

Note: Nationale cykelruter har i denne sammenlægning farven 'gul.' Kortet indeholder kun slotte, godser og herregårde, der er åbne for offentligheden. Indeholder klostre og kirker, der er anbefalet i Michelins Green Guide eller fremhævet, som særligt seværdige af andre, objektive aktærer så som Rasmussen (2019) og Olsen (2017).

Mange lokale og regionale vandre- og cykelruter er bundet op på stedbundne fortællinger, som kan genfindes i naturen, landskabet og bygningerne i lokalområderne, og der er flere mere eller mindre systematisk tematiserede turene at vælge imellem. Rasmussen skriver blandt andet: *"Sporet ved Tissø er en fin, lille vandretur med Vikingetiden som tema. Røsnæs er stedet, hvis du gerne vil vide mere om nyere dansk krigshistorie. Rusland bør besøges, hvis du interesserer dig for kunst og skulptur, og Allindelille Fredskov nord for Ringsted er stedet, hvis du interesserer dig for sjældne planter… Hvis du vil vandre med al din oppakning på ryggen, anbefales Jyderupstien. Hvis du ønsker mere luksus i form af overnatninger på mindre hoteller, kroer eller vandrehjem, er Lagunestien og Fjordstien gode bud."* (Rasmussen, 2019).

Et blandt mange eksempler på en sådan tematisk cykelrute, er den kommende Istidsrute, som forventes at åbne i foråret 2020 (se boksen nedenfor).

ISTIDSRUTEN

Længde: 250 km; Forventes at åbne: Foråret 2020

Istidsruten bliver en tur gennem den helt tidlige danmarkshistorie, hvor de store ismasser dannede det smukke landskab, der har haft afgørende betydning for menneskets senere bosætning og udvikling. På ruten kan man opleve morænebakker, smeltevandssletter, tunneldale og andre af de landsskabsformationer, som istiden har efterladt sig.

Cykelruten kommer til at gå forbi Sagnlandet Lejre, Naturpark Åmosen, Brorfelde Observatorium, Nationalpark Skjoldungernes Land, Museum Vestsjællands besøgscentre og Geopark Odsherred. I sidstnævnte er istidens påvirkning særlig tydeligt i Odsherredbuerne i Geopark Odsherred (Vejrhøjbuen, Vigbuen og Højbybuen), der blev dannet under sidste istid.

Ruten vil have særlig fokus på virtuel formidling og involvering af ildsjæle, foreninger og lokalsamfund langs ruten. Istidsruten er finansieret via 21 mio. kr. fra Nordea-fonden samt midler fra LAG Midt-Nordvestsjælland.

Nordea-fonden, *"Istidsruten", https://nordeafonden.dk/projekter/istidsruten (19.09.2019)*

Analysen peger imidlertid på, at der er potentiale for at forbedre kvaliteten og serviceniveauet på og omkring de nationale cykelruter.

De nationale cykelruter er i sin tid er etableret i et samarbejde mellem Vejdirektoratet, Miljøministeriet og de daværende amter. De er udtænkt som et trafikalt cykelnetværk med ambitionen om en service som på det øvrige vejnet, hvad angår skiltning, vedligeholdelse og drift (Larsen, 2007 og Skov- og Naturstyrelsen, 2003 via Vejdirektoratet (2017). Ruterne blev anlagt med det for øje at forbinde landsdele, større byer og knudepunkter ad nogenlunde direkte ruter og i mindre grad som cykelturismeruter, der lægger vægt på turistattraktioner, seværdigheder og service (Vejdirektoratet, 2017).

I en analyse fra 2017 baseret på en gennemkørsel af de nationale cykelruter, konkluderede Vejdirektoratet, at kvaliteten af ruterne er meget varierende, da flertallet af ruter har ikke haft et systematisk kvalitetstjek i forhold til underlag, skilte, bedre egnede ruteforløb, seværdigheder, service mv., siden de blev anlagt i 1993. Det betyder, at flere ruter ikke er blevet omlagt i forbindelse med færgenedlæggelser, eller omlagt i forhold til nye cykelstier som højner sikkerheden på ruten mv. Specifikt ift. N8 og N9, som krydser Sjælland, blev det også fremhævet, at skiltningen mange steder var mangelfuld: *"Det kan være svært at følge ruten uden kort, hvilket kan resultere i at brugerne ikke kan finde vej. Der mangler ensartethed, kontinuerlig skiltning og hensigtsmæssig placering i forhold til cyklisters kørselsretning. Alt sammen forhold der kan være med til at give ruten en høj kvalitet og identitet, hvis det blev efterlevet."* (Vejdirektoratet, 2017)

Ud over disse opmærksomhedspunkter peger indeværende analyse på, at serviceniveauet på ruterne er utilstrækkeligt, som konsekvens af manglende samarbejde i turismeerhvervet. Eksempelvis har flere interviewede interessenter fremhævet den udfordring, at det som udgangspunkt ikke er muligt at leje en cykel hos én cykeludlejer og aflevere den et andet sted på ruten. Det betyder, at cyklister enten skal retur med den lejede cykel eller selv organisere og betale for at få den lejede cykel fragtet retur til udlejer. Den slags ubekvemmeligheder udgør en udfordring for cykelturismen fremadrettet og kalder på, at der sættes fokus på at øge samarbejdet mellem små oplevelsesudbydere (ref. interviews)

Både Vejdirektoratets og denne analyses konklusioner understøttes af Foreningen Dansk Cykelturisme, som mener, at Danmark ikke i tilstrækkelig grad udnytter sit cykelturismepotentiale. Jesper Pørksen, direktør i Dansk Cykelturisme, fremhæver, at der ofte kan være for langt mellem forsyningspunkterne på ruterne, og at størstedelen af Danmarks officielle cykelrutenet bærer præg af at være etableret for mere end 20 år siden. Det betyder, ifølge Pørksen, at trafiksikkerheden ikke altid er tilgodeset, at skiltene er forvitrede, og at flere ruter er ikke længere sammenhængende.

J. Pørksen peger desuden på, at man i et potentielt løft af cykelturismen med fordel kan finde inspiration hos de to store cykellande, Belgien og Holland. Her har man erkendt behovet for mere end velholdte, afmærkede cykelruter og i stedet transformeret deres cykelnetværket via knudepunkter. Det har skabt et tættere og mere cykelvenligt netværk, som medfører, at caféer, kroer og købmænd bliver en integreret del af netværket, hvilket afspejler den moderne cykelturists ønsker og behov (J. Pørksen, juli 2019).

Der er således en række opmærksomhedspunkter, som Region Sjællands udviklingspartnere med fordel kan søge at afdække omfanget af, hvis cykelturismen bliver en del af den strategiske satsning fremadrettet.

Eksempelvis har flere kommuner har allerede udviklingsaktiviteter i gang for at forbedre lokale og tværkommunale cykelforhold. Ifølge Vejdirektoratets redegørelse for Statsvejnettet 2019 har følgende kommuner fået udmøntet midler til cykelprojekter i løbet af 2018: Kalundborg (Røsnæs cykelrute – se kort over udvalgte udviklingsaktiviteter i kap. 9), Solrød, Faxe, Køge og Sorø. Ringsted, Roskilde, Guldborgsund, Sorø og Køge har fået tildelt midler øremærket skiltning på de nationale cykelruter. Den nationale cykelrute N8 Østersøruten har de fået et markant løft de senere år og vandt i starten af 2019 prisen som Årets Cykelrute 2019 på den hollandske cykel- og vandremesse "Fiets en Wandelbeurs". Anerkendelsen er både et vidnesbyrd om det sjællandske (og danske) cykelturismepotentiale og et bevis på at konkrete udviklingsaktiviteter har effekt.

3.3 ATTRAKTIONER OG SEVÆRDIGHEDER

"For få signaturoplevelser og et lavt kendskab" er tidligere blevet fremhævet som barrierer for vækst og udvikling i turismeerhvervet i Region Sjælland (se fx notatet *"Fælles retning for turismen i Region Sjælland fra 2017*" med konklusioner fra en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra turismeerhvervet nedsat af Kommunernes Kontaktudvalg i Region Sjælland i 2017).

Med henblik på at efterprøve hypotesen om *for få signaturoplevelser* kortlægger vi her regionens største attraktioner og seværdigheder målt på antal årlige besøgende (bemærk at 'kendskab' behandles i Markedsanalysen). Grundlaget for vurderingen er VisitDenmarks årlige attraktionsliste, som lister de 300 mest besøgte attraktioner i landet.

Attraktionslisten er baseret på besøgstal fra Danmarks Statistik, Foreningen af Forlystelsesparker i Danmark og individuelle indberetninger, og deltagelse på attraktionslisten er frivillig. Der kan derfor være attraktioner (som eksempelvis BonBon Land), der er en del af attraktionslistens genstandsfelt, men som af forskellige grunde ikke figurerer på listen. Derudover er en række seværdigheder ikke defineret som attraktioner i regi af Attraktionslisten. Disse er:

1. Seværdigheder og offentlige steder: Historiske og religiøse bygninger, monumenter, statuer, byparker og åbne haver, bymidter, lystbådehavne, strand- og naturområder og nationalparker.
2. Arrangementer af tilbagevendende karakter: Festivaler, forestillinger, koncerter, stævner og events.
3. Service-, kultur og sportsfaciliteter: Faciliteter defineres som produkt- og servicetilbud, der giver mulighed for at foretage en bestemt aktivitet. Overnatningsfaciliteter, spise- og udskænkningssteder, action- og funcenters, biografer, shoppingcentre, kongrescentre, koncertsale, teatre, kulturhuse og eventlokaliteter, biblioteker og arkiver, udstillingslokaler og kunstgallerier, passagertransport, wellness- og sportsanlæg og svømmehaller.

Langt størstedelen af Region Sjællands attraktioner er dog dækket af listen.

En kortlægning af de mest besøgte attraktioner på landsplan bekræfter arbejdsgruppens hypotese og viser, at Region Sjælland er lavt repræsenteret blandt landets mest besøgte attraktioner. Ingen af de to regioner har en attraktion blandt de 10 mest besøgte attraktioner i Danmark. I 2018 skulle en attraktion have 605.000 besøgende årligt for at komme i TOP-10. Region Sjælland har fem attraktioner med mere end 150.000 besøgende årligt sammenlignet med fire Region Nordjylland. Region Sjællands højst placerede attraktion er Lalandia Rødby på en 14. plads med 520.000 besøgende i 2018. Hernæst kommer Knuthenborg Safaripark med 326.046 besøgende på en 27. plads, Sommerland Sjælland med 202.990 besøgende på en 39. plads, Vikingeskibsmuseet med 169.150 besøgende på en 42. plads og Roskilde Domkirke med 168.638 besøgende på en 43. plads (se Tabel 8 sidst i afsnittet for en komplet liste over alle Regionen Sjællands attraktioner, der figurerer på Attraktionslisten, er UNESCO-certificeret eller anerkendt af Michelin Green Guide).

Tabel 5: Antal attraktioner på TOP-10 og TOP-45 på attraktionslisten 2018 per region

Region	TOP-10	TOP-45 (+150.000 besøgende/år)
Region Hovedstaden	6	19
Region Syddanmark	2	9
Region Midtjylland	2	8
Region Sjælland	0	5
Region Nordjylland	0	4

Kilde: VDK, Attraktionslisten 2018

Hvad angår internationale anerkendelse, har Region Sjælland én attraktion på UNESCOs Verdensarvsliste, nemlig Roskilde Domkirke. Derudover er Vikingeborgen Trelleborg optaget på UNESCOs tentativliste med tidligst optagelse 2021. Kigger vi på antallet af attraktioner, der er nævnt i Michelins Green Guide (seværdighedsguide), er antallet også beskedent.

Tabel 6: Antal attraktioner og seværdigheder anerkendt i Michelins Green Guide

ANERKENDELSE	ANTAL
3 stjerner	2
2 stjerner	1
1 stjerne	2
Anbefalet (ingen stjerne)	4
I alt	9

Kilde: Michelins Green Guide, Note: Her er opgjort alle attraktioner og seværdigheder i Region Sjælland, der er anbefalet i Green Guide, og ikke kun attraktioner, som defineret af VDK ifm. Attraktionslisten.

Kort 7 nedenfor viser alle Region Sjællands attraktioner samt fem af de største af de attraktioner, der ikke figurerer på Attraktionslisten baseret på skønnede eller kendte besøgstal fra tidligere år. De er BonBon Land (351.000 besøgende i 2016), Camp Adventure (forventet ca. 250.000 besøgende i 2019), Fyret på Røsnæs/Røsnæs naturområde (skønnet til 200.000 besøgende årligt af VVSJ), Dodekalitten (skønnet til 100.000 besøgende årligt baseret på opsatte målere), Isbådmuseet/Revspidsen (skønnet til 75.000 besøgende årligt af VVSJ) og Geocenter Møns Klint (65.000 besøgende i 2016), samt tre kommende attraktioner, der er nærmere omtalt nedenfor.

BonBon Land, som ikke figurerer på Attraktionslisten, ville med samme besøgstal som i 2016 have ligget på en 25. plads på den gældende attraktionsliste, hvilket gør den til den anden mest besøgte attraktion i Region Sjælland.

Derudover er to nye større attraktioner åbnet i regionen i løbet af 2019, som forventes at figurere relativt højt på næste års liste, nemlig Gekko Park (åbnede påsken 2019) og Camp Adventure (skovtårnet) i Rønnede, Faxe (åbnede 30. marts 2019). Gekko Park råder over fire klatrebaner og er placeret i Geopark Odsherred som nabo til Sommerland Sjælland (regionens tredjehøjest placerede attraktion). Der er ikke offentliggjort foreløbige besøgstal for Gekko Park.

Camp Adventure er et 45 meter højt arkitekttegnet skovtårn og Danmarks største klatrepark, der breder sig ud over et areal på 7,5 ha og består af 10 trætop-klatrebaner. Camp Adventure er for nyligt blevet kåret af TIME Magazine (World's Greatest Places to Visit) til et af verdens 100 bedste steder at besøge. Listen er sammensat af TIME Magazines redaktører og journalister fra hele verden og udvælgelsen er sket på baggrund af oplevelsernes kvalitet, originalitet, innovation, bæredygtighed og indflydelsesrighed. Siden sin åbning har Skovtårnet opnået omtale i flere internationale medier.

I tråd hermed har Camp Adventure opnået (tårn)høje besøgstal i deres første sæson. Skovtårnet blev opført med en forventning om 100.000 besøgende årligt, men har rundet 250.000 og forventes at nå 300.000 i slutningen af 2019 (ref. interview). Et årligt besøgstal på 300.000 svarer i 2018 til den 4. mest besøgte attraktion i regionen (efter Lalandia Rødby, BonBon Land og Knuthenborg Safaripark) og den 29. mest besøgte attraktion i landet efter Statens Museum for Kunst.

Kort 7: Region Sjællands attraktioner på Attraktionslisten samt udvalgte kommende, nye attraktioner

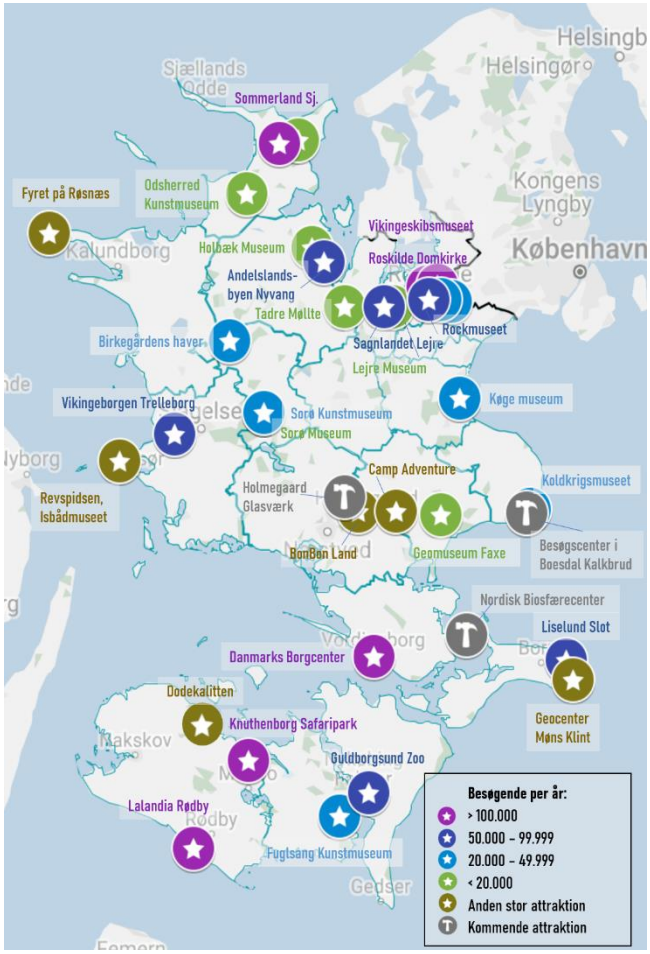

Kilde: DST, Attraktionslisten 2019; interviews med kommunerne for 'kommende attraktioner' og diverse kilder og skøn fra destinationsselskaberne for 'anden stor attraktion'.

Som eksempler på de kommunale udviklingsaktiviteter, der allerede er i gang vedr. attraktioner kan nævnes: Holmegaard Glasværk, Nordisk Biosfærecenter og Besøgscenter i Boesdal Kalkbrud. Flere kommuner har desuden projekter i gang for at udvikle og forbedre eksisterende attraktioner (herunder Roskilde Vikingeskibsmuseum, Ny Trelleborg Oplevelses- og Videnscenter og Sagnlandet. Disse udviklingsprojekter er skitseret i Tabel 7.'

Tabel 7: Større udviklingsprojekter vedr. etablering af nye eller udvikling af eksisterende attraktioner (status fra aug/sep 2019)

TITEL	BESKRIVELSE	PROJEKTPARTNERE	ØKONOMI	INVESTORER	PROJEKTSTATUS
Udviklingsprojekter: Nye attraktioner					
Holmegaard Glasværk (Næstved)	Nyt liv til glasværket som kreativt og rekreativt område. Genåbning af glasværket som kunstcenter, event- og konferencested, glaspusteri mv.	Museum Sydøst-danmark, Næstved Kommune, Realdania og andre fonde	125 mio. kr.	Fondsbidrag på ca. 48 mio., Næstved kommune: 20 mio.	Primo 2020
Besøgscenter i Boesdal Kalkbrud (Stevns)	Opførelse af besøgscenter for verdensarv Stevns klint med events og oplevelser omkring Boesdal kalkbrud. Projektet er et af de ti godkendte forsøgsprojekter i kystnærhedszonen	Fonden Stevns Klint Besøgscenter	Forventet: ca. 160 mio. kr.	A.P. Møllers Fond, Augustinus Fonden og Aage og Johanne Louis-Hansens Fond: 80 mio., Stevns Kommune: 10 mio.	Forventet åbning i 2021
Nordisk Biosfærecenter (Vordingborg)	Etablering af et udviklings- og formidlingscenter på Hyllevang på Nyord.	9	N.A.	Landdistriktspuljen (midler til skitseprojekt)	Indledende borgerdialog til udviklingsprojekt kan gå i gang

Udvikling af eksisterende attraktioner					
Kongehal i Sagnlandet Lejre (Lejre)	Forventer at øge besøgstallet til 200.000 besøgende.	Sagnlandet Lejre	105 mio. kr.	A. P. Møllers Fond: 65 mio., Augustinus Fonden: 10 mio.	Konstruktion i gang. Åbning foråret 2020
Ny Trelleborg oplevelses- og videncenter (Slagelse)	Genskabelse af borgen, etablering/opgradering af museum og udstilling og brug af Augmentet Reality i udeområderne. Forventet 75.000 besøgende.	Slagelse kommune og Nationalmuseet	Forventet: Ca. 105 mio. kr.	Augustinus Fonden: 15 mio., Slagelse Kom.: 25 mio. Manglende ekstern finansiering: ca. 65 mio.	Forundersøgelser og projektering igangsat. Planlagt åbning i 2022
Vikingeskibs-museet (Roskilde)	Genetablering af Vikingeskibsmuseet	Den Selvejende Institution Vikingeskibsmuseet i Roskilde	Forventet: 550 mio. kr.	Afsat på Finansloven: 150 mio., Roskilde Kommune: 20 mio.	Affredning godkendt, og forundersøgelser igangsat. Planlagt åbning i 2023

Kilde: Interviews med kommuner, (for en komplet liste over kortlagte udviklingsaktiviteter se kapitel 0)

Region Sjællands attraktioner og seværdigheder, som figurerer på attraktionslisten (TOP-300) eller er anbefalet af Michelins Green Guide fremgår af Tabel 8.

Tabel 8: Liste over Region Sjællands attraktioner og seværdigheder på attraktionslisten, med UNESCO-certificering eller anbefalet i Green Guide

ATTRAKTION	PLADS PÅ ATTRAKTIONSLISTEN	BESØGSTAL 2019	UNESCO	MICHELIN GREEN GUIDE
Aquadome - Lalandia Rødby	10	520.000		
Knuthenborg Safaripark	27	326.046		Anbefalet
Sommerland Sjælland	39	202.990		
Vikingeskibsmuseet	42	169.150		3 stjerner
Roskilde Domkirke	43	168.638	Verdensarv	3 stjerner
Danmark Borgcenter	48	129.251		
RAGNAROCK - Danmarks Rockmuseum	75	79.167		
Vikingeborgen Trelleborg, Nationalmuseet	77	74.667	Tentativliste til verdensarv	
Sagnlandet Lejre	90	63.485		Anbefalet
Liselund Gl. Slot, Nationalmuseet	92	62.436		
Andelslandsbyen Nyvang	95	62.311		
Guldborgsund Zoo & Botanisk Have	98	61.987		
Roskilde museum	123	39.129		
Køge museum	133	33.796		
Koldkrigsmuseet Stevns Fort	139	32.882		
Museet for Samtidskunst	144	31.682		
Birkegårdens Haver	160	26.500		
Fulgsang kunstmuseum	166	24.741		
Sorø Kunstmuseum	176	22.936		
Holbæk Museum	221	13.219		
Geomuseum Faxe	221	13.024		
Tadre Mølle	259	7.731		
Sorø Museum	271	6.877		
Lejre Museum	272	6.727		
Museum Odsherred - kulturhistorisk museum	282	5.801		
Odsherred Kunstmuseum	286	5.362		
Møns Klint	-	65.000 (1)	UNESCO Biosfære	2 stjerner
Museum Kalundborg	-	10.707		1 stjerne
Køge Torv	-			1 stjerne
Stevns Klint	-	130.000	Verdensarv	Anbefalet
Den gamle by i Næstved	-			Anbefalet

Note 1: Besøgstal fra Geocenter Møns Klint.

3.4 POTENTIALER I REGION SJÆLLANDS KULTURARV

I Region Sjælland er der en udtalt sammensmeltning af natur, geologi/landskab og historie, herunder kulturhistorie og kulturarv for flere af regionens største naturoplevelser, seværdigheder og fortællinger. Det er Naturpark Skjoldungernes Land, Naturpark Åmosen og Geopark Odsherred gode eksempler på. Enkelte fortællinger er karakteristiske for Region Sjælland, men størstedelen kan også genfindes i de øvrige regioner (særligt Vikingetiden, Middelalder og Kunst og keramik). Fortællingerne kan ses som et potentiale til at udgøre en udviklingsramme for regionen, idet Region Sjælland kan prioritere og målrette deres udviklingsindsats til at omhandle infrastruktur og servicetilbud, der taler ind i udvalgte fortællinger. I Ph.d.-afhandlingen "Den Gode Oplevelse" påviser Andreas Bonde Hansen, at særligt Midt- og Vestsjælland kan kendetegnes som et "velrepræsenteret kulturlandskab", som følge af stor tæthed af visuelle levn og stærke fortællinger, der især dækker perioden 600 – 1350. Da områderne samtidig har en stærk rekreative værdi konkluderer Hansen, at der er potentiale i at udvikle kulturarvsoplevelser som en "rekreativ vare", hvor de kulturelle referencer, udgør et kvalitetsstempel (Hansen, 2016).

Eksempler på sådanne fortælleringer, som Region Sjællands natur, historie og kulturarv byder på, er listet nedenfor i kronologisk rækkefølge. Flere fortællinger kan med fordel kobles sammen for at øge den kritiske masse.

1. En sammensat geologisk, historisk fortælling om **Kridttiden** og dens afslutning, da en asteroide ramte Jorden og udslettede halvdelen af alle dyrearter for 66 mio. år siden. Kridttiden kan observeres i Møns Klint, der er dannet af tykke, komprimerede flager af den tidligere kridthavbund. Kridttidens afslutning og dinosaurernes udslettelse er synlig i et tyndt lag fiskeler i Stevns Klint. Fortællingen er stærk pga. Stevns Klints globale tiltrækningskraft med status som UNESCO-verdensarv, kombineret med Møns Klints' UNESCO Biosfære-mærke, og fordi der i Stevns er tale om et særkende på globalt niveau, som palæontologer fra hele verden i dag kommer til regionen for at se. Omvendt er fortællingen indholdsmæssigt og geografisk snæver (idet fænomenet ikke kan opleves bredt i regionen). Den kan derfor med fordel kobles til fortællingen om istidens påvirkning på landskabet.
2. En geologisk fortælling om **istiden** (ca. 117.000 til 11.500 år siden), og dennes påvirkning af det danske landskab. En større investering er allerede undervejs, nemlig etablering af den 250 km lang cykelrute, Istidsruten, fra Odsherred i nord til Sorø i syd, som styrker denne fortælling i regionen. Istidsruten er planlagt til at gå igennem 47 udpegede punkter, herunder Brorfelde Observatorium, som hver især og til sammen fortæller om, hvordan istiden har formet landskabet.
3. En geologisk og kulturhistorisk fortælling om **kalklandet** med udspring i Stevns Klint, Geomuseum Faxe og Faxe Kalkbrud, hvor besøgende på egen hånd kan finde fossiler i kalken med hammer og mejsel. Kalklandet er fortællingen om samspillet mellem naturen og de mennesker, der siden oldtiden har udnyttet klintens ressourcer. Først til redskaber og våben og senere er kalken blevet anvendt til at bygge borge, kirker og huse, hvilket kan spores i bygninger rundt omkring i regionen. Under den kolde krig opførte man Stevnsfort dybt inde i selve klinten.
4. En historisk og kulturhistorisk fortælling om **bronzealderen** med udgangspunkt i bronzealderikonet Solvognen, som blev fundet i Trundholm Mose i 1902. Solvognen vurderes til at være det mest betydningsfulde bronzealderfund i Europa, og udgør dermed en styrkeposition for regionen. Bronzealderen (og stenalderen) kan desuden ses mange steder landskabet i form af stendysser og gravhøje. Fortællingen kræver dog en vis investering, da den kritiske masse i regionen og servicetilbuddene omkring dem synes at være begrænsede.
5. En historisk og kulturhistorisk fortælling om **vikingetiden** (800-1050), som er udtalt i regionens attraktionsudbud. Det er fortællingen om Harald Blåtand (som opførte ringborgene), Gorm den Gamle (Danmarks første konge), Svend Tveskæg (der erobrede store dele af England), Ragnar Lodbrog (der er aktuel i HBOs seriehit Vikings, som har kørt siden 2013) m.fl. Fortællingen er særligt stærk pga. det store eksisterende attraktionsudbud og dens internationale appel pga. fortællingens oprindelse i de nordlige lande (den kan således ikke findes uden for Skandinavien). Blandt store attraktioner, der spiller ind i den fortælling, er Vikingeskibsmuseet, Sagnlandet Lejre,

Vikingeborgen Trelleborg, Ulvsborg Historisk Værksted, Lejre Museum, Nationalpark Skjoldungernes Land, Naturpark Åmosen og Geopark Odsherred m.fl.).

6. En historisk og kulturhistorisk fortælling om **middelalderen** (1050 til 1536), potentielt med udgangspunkt i Hvideslægten (med blandt andre Biskop Absalon, der grundlagde Roskilde Domkirke), der tilhørte datidens absolutte magtelite og hørte til i Sorø-egnen. Fortællingens styrke ligger i, at der også her er et stort eksisterende udbud, ikke kun i form af klassiske attraktioner (som Middelaldercentret, Danmarks Borgcenter (med Kong Valdemars store kongeborg og Gåsetårnet), Ulvsborg Historisk Værksted m.fl.), mens også i naturen i form af fx gravhøje og i bygninger, så som en lang række slotte, herregårde, klostre og kirker (herunder Roskilde Domkirke, Antvorskov Kloster, Sorø Kloster og Vor Frue Kirke). Modsat fortællingen om vikingerne er middelalderen dog ikke et skandinavisk fænomen, men har påvirket alle dele af Europa på hver sin vis.
7. En historie om regionens kunst og keramik ligeledes fortalt i en sammenhæng mellem natur, kultur og historie. Her er flere interessante muligheder i regionen, blandt andre Odsherredmalerne med Sigurd Svanese malergård, Det ny Holmegaard Glasværk, der åbner i 2020, Kählersbakken, Fuglsang Kunstmusen, hvor kunsten og naturen er bundet sammen med store panoramavinduer til den lokale natur, og en lang række museer i regionen.
8. En fortælling fra den moderne historie, herunder den kolde krig ved fx Stevnsfortet

Sammensmeltningen af natur, kultur og historie kalder på en øget inddragelse af de nationale og regionale kulturinstitutioner, særligt de danske museer, som ifølge Slots- og Kulturstyrelsen efterspørger en større inddragelse og sidder inde med stor pulje af emnespecifik viden og erfaring med at tilpasse historie og kulturarv til et moderne publikum. Denne viden er typisk komplementær til de bredtfavnende turismefremmeaktører og kan derfor bidrage til at skabe en eller flere fælles fortællinger for regionen.

3.5 STRANDE OG FERIESTEDER

Region Sjællands lange kystlinje (og manglende storbyer) betyder, at regionen er en udpræget kyst- og naturturisme-destination. Regionen byder på mere end 100 godkendte badestrande, mange børnevenlige, hvoraf 36 i 2019 er såkaldt Blå Flag strande. Det Blå Flag er en international mærkningsordning, som symboliserer, at strande og havne opfylder definerede høje standarder inden for miljø, vandkvalitet og sikkerhed (se boksen nedenfor). Der er 197 Blå Flag-strande på landsplan (2019).

Det Blå Flag administreres af Friluftsrådet og er en frivillig ordning, som kommunerne kan vælge at tilslutte sig. Hvert år vurderer Friluftsrådet renheden af badevand ved strande med det såkaldte Blå Flag. Ingen strande fra Region Sjælland var i top-25 i Danmark i 2019. Formålet med mærkningsordningen Blå Flag er at sikre ensartede kvalitetsstandarder samt en formidlingsform, som er genkendelig for forbrugerne. Kommuner skal imidlertid betale for at være en del af Blå Flag, ligesom det stiller krav til den fysiske opførelse og vedligehold af toilet og affaldsfaciliteter mv. for at kunne opnå og bibeholde mærket. Det mener nogle kommuner ikke er rentabelt. Derfor kan der være strande og havne af høj kvalitet, som ikke er mærket Blå Flag. Eksempelvis har Holbæk Kommune fra 2019 meldt sig ud af ordningen, så de tre tidligere Blå Flag-strande Nørrestænge, Holbæk Søbad og Blegstrædehagen strand ikke længere er mærket som Blå Flag strande i 2019, selvom kvaliteter og faciliteter lever op til kravene.

I Odsherred Kommune har man fra 10. juni 2018 lanceret sin egen mærkningsordning kaldet Kyst og Strand, som afløser Blå Flag-strande. Ud over at signalere rent badevand skal flaget også sende et signal om, at den enkelte strand rummer

muligheder for oplevelser og aktiviteter både i vandet og ved kysten, også uden for højsæsonen[2]. Som konsekvens er følgende seks kvalitetsstrande ikke længere mærket med Blå Flag (men med Kyst og Strand): De to Rørvigstrande, Skærby Strand, Nordstrand, Ordrup Strand, og Gudmindrup Strand. Med Holbæk og Odsherreds udmeldelse er antallet af Blå Flag i Region Sjælland faldet med 9 siden 2018.

Som led i at imødekomme den kritik af Blå Flag, har Friluftsrådet fra 2019 (efter en forsøgssæson i 2018) lanceret et nyt flag kaldet Badepunktet, som også findes i Norge og Sverige. Badepunkt er mindre restriktiv og stiller færre krav til service og faciliteter på stranden end Blå Flag, hvilket gør det nemmere og billigere for kommunerne at opnå. Eksempelvis skal der ikke være affaldssortering, førstehjælpskasse og nødhjælpstelefon på strande med det nye flag, og der skal kun tages vandprøver 4-5 gange per sæson (mod min. 10 gange under Blå Flag).

Sorø Kommune, som var med i forsøgsordningen i 2018, har tilsluttet sig Badepunktet allerede fra 2019, sådan at de to strande Thystrup og Sorø Sø ikke længere er Blå Flag men Badepunktsstrande (sammen med Parnas, som ikke var Blå Flag før overgangen). Også Kalundborg Kommunes teknik- og miljøudvalg har besluttet at skifte fra Blå Flag til Badepunkt-sordningen fra 2020, hvilket vil betyde et yderligere fald på 6 i antallet af Blå Flag-strande i Region Sjælland.

For havne er Blå Flag ordningen mindre udbredt. I Region Sjælland findes tre Blå Flag-havne ud af 78 lystbådehavne i regionen[3]. Derudover har Rødvig Lystbåde Havn haft Blå Flag i en længere årrække frem til og med 2016. Yderligere tre havne i Odsherred Kommune (Rørvig Havn, Odden Havn og Nykøbing Sjælland Lystbådehavn) havde ligeledes registreringen, før Odsherred forlod Blå Flag. Der findes 20 Blå Flag-haven på landsplan i 2019.

Alle regionens Blå Flag strande og Blå Flag Havne og en lang række af de regionens øvrige godkendte badestrande er kortlagt i Kort 8 nedenfor. De små Blå Flag-symboler angiver strande og havne, der havde Blå Flag mærkning, inden kommunen trak sig ud af ordningen af hensyn til illustration af strandenes kvalitet.

BLÅ FLAG

Blå Flag er en international mærkningsordning med ens standarder i alle deltagende lande, som i Danmark tildeles af Friluftsrådet. Det Blå Flag er en garanti for en høj standard på danske havne og badestrande inden for miljø, vandkvalitet og sikkerhed. Følgende kriterier gælder for ordningen for Blå Flag strande. Stranden skal have:

- Rent badevand (bestemt ved udtagning og analyse af mindst 10 vandprøver i højsæsonen. De skal overholde de bakteriologiske krav i EU's direktiv om badevand, de danske krav til badevand og Blå Flags krav til badevandet)
- Livrednings- og førstehjælpsudstyr samt livreddere enkelte steder
- Nødtelefon på eller i nærheden af stranden eller dækning så mobiler kan bruges som nødtelefon
- Natur- og miljøformidlingsaktiviteter
- Information om miljøforhold og naturområder
- Toiletfaciliteter
- Affaldsfaciliteter samt affaldssortering
- Informationstavle

Friluftsrådets hjemmeside

[2] Odsherred Kommunes hjemmeside, http://www.odsherred.dk/nyheder/nye-flag-kyst-og-strande (22.09.2019)

[3] Antal og liste over lystbådehavne findes på Havneguiden.dk (https://havneguide.dk/da/havneguide/sjaelland 22.09.2019). Oversigt over Blå Flag Havne 2019 findes på Friluftsrådets digitale kort (https://www.friluftsraadet.dk/bla-flag-havne 22.09.2019)

Kort 8: Strande, Blå Flag havne og særlige feriesteder i 2019

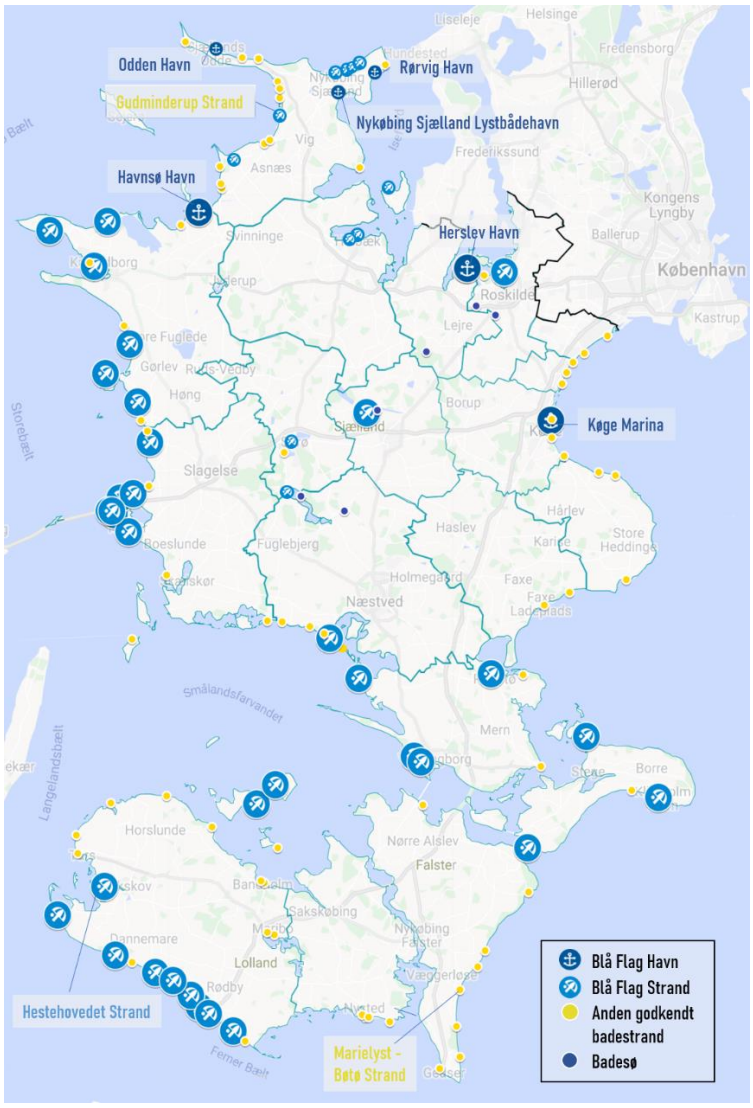

Kilde: Friluftsrådets hjemmeside (for Blå Flag strande og havne). Note: De små Blå Flag-symboler angiver strande, der havde Blå Flag mærkning, inden kommunen trak sig ud af ordningen.

Med opbruddet i brugen af Blå Flag bliver det sværere for turisterne at identificere badestrande af høj kvalitet og med grundlæggende servicefaciliteter. Da de godkendte strande i Region Sjælland er af yderst svingende kvalitet, ud fra et turismeefterspørgselsperspektiv, fra få meters pletter med adgang til badevand uden toilet- og affaldsfaciliteter eller nærliggende parkeringsmuligheder til km lange badestrande med alle fornødenheder, kan det overvejes at sikre en let tilgængelig, ensartet adgang til information om badestrande samt en alternativ formidlingsform end Blå Flag.

Beskrivelser af strandene er som udgangspunkt tilgængelige via kommunernes eller destinationernes hjemmesider, hvor de er beskrevet ud fra et kommercielt udgangspunkt. Det gør det vanskeligt for forbrugerne at identificere særligt attraktive strande og kræver at turisterne finder vej til oplysningerne.

På VisitDenmarks hjemmeside fremhæves tre badestrande i Region Sjælland blandt Danmarks bedste strande (kriterierne fremgår ikke). Disse er: Gudmindrup Strand i Odsherred, Hestehovedet Strand i Lolland og Marielyst-Bøtø Strand i Guldborgsund. Marielyst-Bøtø strand med sine 10 km blødt, hvidt sand er endvidere i en treårig periode fra 2012-2014 blevet kåret som 'Danmarks bedste strand' af magasinet Rejselivs læsere. Fraværet af objektive klassificeringer og beskrivelser af strandene i regionen gør det imidlertid vanskeligt at lave en komparativ analyse af strandenes kvalitet inden for rammerne af denne analyse.

3.6 SÆRLIGE FØDEVAREOPLEVELSER (GASTROTURISME)

Tilstedeværelsen af lokale fødevareudbydere og restaurantoplevelser udgør en væsentlig del af det turismemæssige udbud. Baseret på VisitDenmarks Turistundersøgelse 2017 definerer VDK mad- og gastroturister, som:

Turister, hvor "madoplevelser/spise ude/gastronomi" har haft afgørende eller høj betydning for, at de har valgt at holde ferie i Danmark… Definitionen er forholdsvis bred og omfatter både turister, som har bestemte gastronomiske oplevelser som "reason to go", og turister hvor fokus på madoplevelser og gastronomi generelt er med til at skabe den fulde ferieoplevelse. (VDK, 2018:1)

Det er med andre ord en bred og forskelligartet sammensætning af aktører, der udgør gastroturisme-erhvervet. Overordnet set kan det inddeles i fire kategorier: Restauranter, primærproducenter, forarbejdningsvirksomheder og afsætningsvirksomheder af gastroøkonomiske produkter, som både kan være føde- og drikkevarer eller oplevelser.

En fødevarevirksomhed kan være en del af en regional fødevareklynge og bidrage til fortællingen om en gastrodestination uden at bidrage direkte til turismeudbuddet, hvis den eksempelvis ikke har besøgsordninger eller B2C-afsætning. Det kan eksempelvis være primærproducenter eller forarbejdningsvirksomheder, som producerer kvalitetsprodukter, der udelukkende forhandles via B2B til gourmetrestauranter, som til gengæld har høj gastroturisme brandingværdi for regionen. Samtidig findes selvfølgelig også en lang række fødevarevirksomheder, der udelukkende producerer til supermarkeder og almen kommercielt forbrug og ikke har en turismemæssig relevans.

Kortlægningen af gastroturismeudbuddet i Region Sjælland vanskeliggøres af, at der ikke findes en samlet vidensbank over gastroturisme-erhvervet i regionen. Besøg på destinationernes hjemmesider giver et indblik i diversiteten i udbuddet i form af restauranter, gårdbutikker, besøgsgårde, vingårde, bryggerier, røgerier, godser og herregårde, festivaler og events og meget mere. Men disse hjemmesider er ikke fyldestgørende og udgør ikke et egnet datagrundlag[4]. En kort screening af vingårde viser eksempelvis, at 13 vingårde havde åbent for besøgende på Dansk Vindag (og dermed en antaget gastroturisme-relevans), men kun enkelte af dem figurerer på destinationernes hjemmesider. Omvendt var andre vingårde fremhævet af destinationerne (så som Ørnberg Vin, kåret som Årets Vinbonde i Danmark i 2014, og Vejrhøj Vingård i Odsherred), uden at de havde åbent for besøgende på Dansk Vindag 21. september 2019.

Det har således ikke været muligt at tilvejebringe en egnet datakilde til kortlægning af gastroturismeerhvervet og oplevelsesudbydere inden for gastroturisme. En kortlægning af Region Sjællands udbud af anerkendte restauranter viser dog, at regionen har to restauranter med en Michelin-stjerne og fem restauranter, der er anbefalet i White Guide Nordic i 2019 (se Tabel 9 nedenfor). Der findes ingen Bib Gourmand restauranter i regionen.

Tabel 9: Anerkendte restauranter (MICHELIN og White Guide Nordic 2019)

TITEL	KOMMUNE	MICHELIN GUIDE (antal stjerner)	WHITE GUIDE NORDIC 2019
Dragsholm Slot	Odsherred	1 stjerne	Anbefalet
Frederiksminde	Vordingborg	1 stjerne	Anbefalet
Babette	Vordingborg	-	Anbefalet
Moehr	Roskilde	-	Anbefalet
Vallø Slotskro	Stevns	-	Anbefalet

Kilde: Michelin Red Guide og White Guide Nordic 2019

[4] Endvidere er destinationernes hjemmesider informative, men ikke velegnede til dataanalyse, idet destinationerne ikke har mulighed for at trække opgørelser over den data, der findes på hjemmesiderne ud. Al data, der er hentet fra destinationernes hjemmesider, er derfor hevet ud manuelt.

Den begrænsede udbredelse af Michelin-restauranter er dog ikke repræsentativ for regionens gastroturisme-potentiale (om end Michelin-guiden udgør en særdeles god branding og markedsføringsplatform). Der findes en perlerække af interessante gastroaktører, som kan indgå i en fortælling om regionens stedbundne ressourcer og kvalitetsfødevarer, som eksempelvis:

- Frederiksdal gods, som også er Danmarks største vineri
- Krenkerup Bryggeri, vis Krenkerup Stout er kåret til Europas bedste stout ved European Beer Star 2018.
- Rønnede Kro, der drives af folkene bag Frederiksminde.
- Besøgsmarken på Lammefjorden etableret af Geopark Odsherred i samarbejde med lokale landmænd og agronomer.
- Herslev Bryghus, som foruden rundvisninger blandt de store kedler og tappeanlæg arrangerer særarrangementer hen over året med øllet i centrum, blandt andet kulinarisk ølsmagning og 'lørdagsfrokoster' med mad fra lokale producenter
- En række vinproducenter som
    - Dyrehøj Vingaard, som er skandinaviens største vingård med flere end 30.000 vinstokke.
    - Vesterhavegaarden Vingård, som er kåret til Danmarks bedste vingård 2017
    - Ørnberg Vin, som i 2014 blev kåret til Årets Vinbonde i Danmark.
    - Villa Verso, som er kåret til Danmarks bedste vin Årgang 2008 og Danmarks bedste rødvin Årgang 2008 og 2012

Alle interviewede destinationsselskaber fremhæver, at fødevareoplevelser baseret på lokale råvarer er en styrkeposition i netop deres destination. I tråd hermed findes der allerede flere initiativer, som arbejder på at fremme fortællingen om kvalitetsfødevarer og stedbundne ressourcer i regionen. Et eksempel er MULD-netværkets brand *Jordens bedste fødevarer*, som er et samarbejde mellem knap 70 herregårde, restauranter og fødevareproducenter. Helt konkret findes der 24 lokale producenter i MULD-området. Et andet eksempel er det ét år gamle fødevarepartnerskab *En del af Herslev* i Lejre, hvor lokale fødevareproducenter, bønder, kokke og formidlere er gået sammen om skabe en ramme for smagsoplevelser, debat, læring og indsigt i mangfoldig fødevareproduktion i Herslev.

Initiativer som MULD-netværket og En del af Herslev bidrager til at skabe samarbejde mellem gastroturisme-erhvervet, en fælles fortælling, fælles og mere målrettet markedsføring og en professionalisering af medlemmerne. Endelig arbejder flere områder med fødevareevents, for eksempel Sydhavsøernes frugtfestival og madens folkemøde på Lolland.

3.7 INFRASTRUKTUR

Sjælland er infrastrukturelt koblet godt op med brofaste forbindelser til både Sverige og Fyn/Jylland og derigennem forbundet med det europæiske motorvejsnet via både E20 og E55 motorvejene. Sidstnævnte leder mod syd til færgelejerne i Rødby og Gedser med overfart til hhv. Puttgarden og Rostock i Tyskland. Lolland-Falster er brofast med Sjælland, mens små ø-færger udgør forbindelsen til de øvrige sjællandske småøer.

3.7.1 VEJE, TOG OG FÆRGERUTER

Kort 9 viser det sjællandske vejnetværk. På kortet til venstre ses det rutenummerede vejnet og lokale veje, mens kortet til højre kun viser statsvejnettet og dermed angiver, hvilke af de rutenummerede veje, der er hhv. motorveje og motortrafikveje. Der er således fin motorvejsforbindelse fra Rødby og op langs Sjællands østkyst til København/Sverige og fra København over Køge, Ringsted, Sorø og Slagelse til Fyn/Jylland og til Holbæk Men skal man rejse langs vestkysten i strækningen Nykøbing Sjælland, Kalundborg, Slagelse, Næstved og til lidt nord for Vordingborg, eller sydover fra Holbæk gennem regionen er det ikke muligt at benytte, hverken motorvej eller motortrafikvej. Som det venstre kort viser, er der større lokale veje, der forbinder alle dele af regionen, omend vejnettet er mindre tæt end i Nordsjælland.

Kort 9: Det rutenummererede vejnet (venstre) og Statsvejnettet (motorvej, motortrafikvej og øvrige statsvej) (højre), 2019

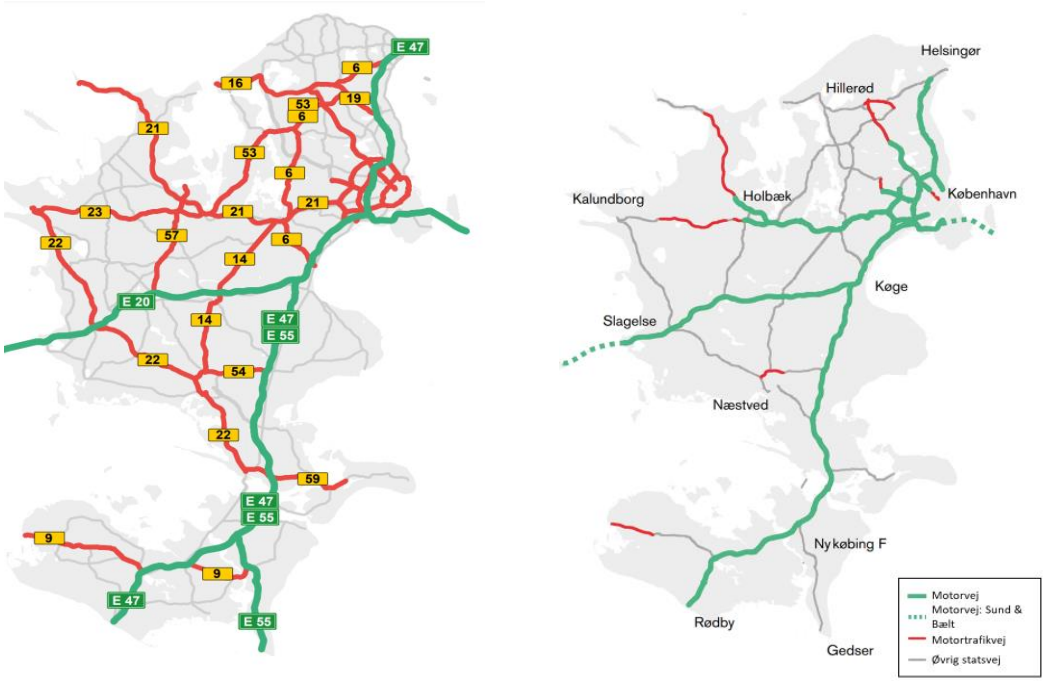

Kilde: Vejdirektoratet (2019)

Alternativet til bilrejser er at rejse med det sjællandske banenetværk. Det består af ni strækninger (rute 50 – 58), hvoraf langt størstedelen er regionaltog og lokalbaner. Der er lyntog mellem København og Fyn/Jylland over Køge eller Roskilde og Lejre til Ringsted, Sorø og Slagelse. Skal man rejse i retning nord-syd med tog er det nødvendigt at passere enten Ringsted eller Køge og i mange tilfælde kræver det adskillige skift. Rejsen med tog fra Nakskov i syd til Nykøbing Sjælland i nord tager den rejsende forbi Køge og Roskilde og kræver brug af fem forskellige linjer og fire togskift. For turister, der ønsker at besøge Møns Klint, er der også behov for alternativ transport, typisk i form af bus allerede fra Vordingborg. Hvor det er relativt bekvemt at komme fra København til mange af de større byer på Region Sjælland, er det således vanskeligt rejse mellem de større byer i retningen nord-syd og fra de større byer og ud i landet.

Kort 10: Regionaltog på Sjælland, 2019

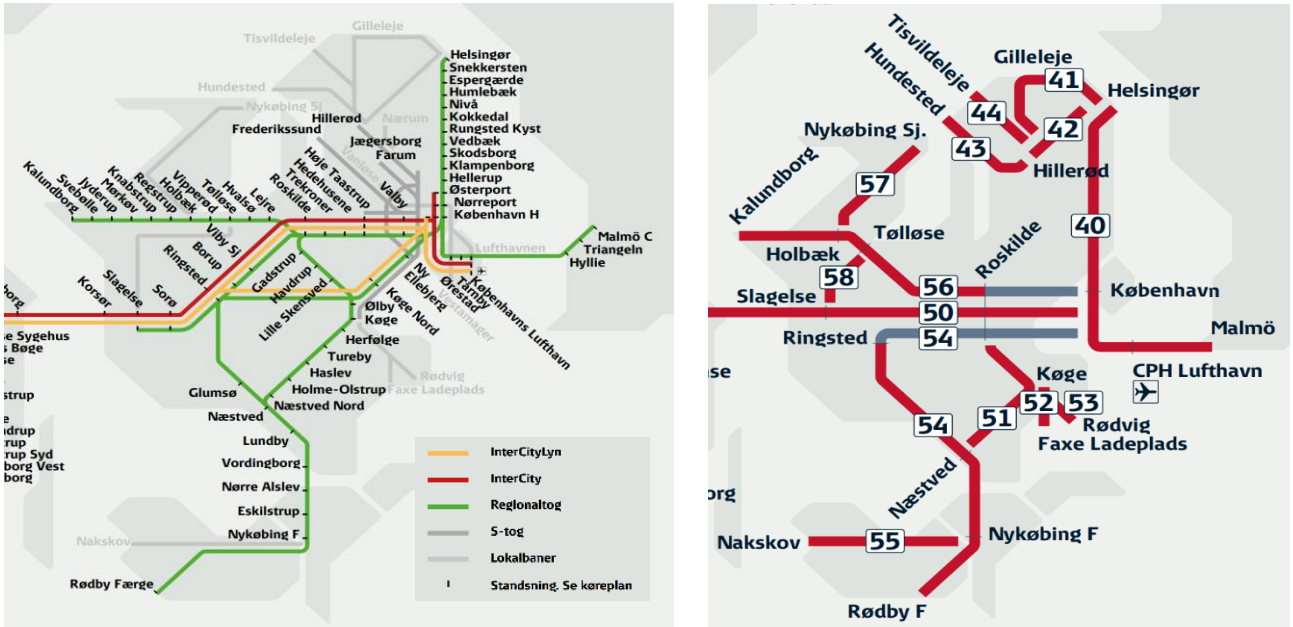

Kilde. DSB, Tog i Danmark for perioden 09.12.2018-14.12.2019

Hvad angår færgetransport, er der 15 udenlandsruter i Danmark (fem til Norge, 4 til Sverige, 4 til Tyskland, 1 til Færøerne og 1 til Polen). To af de 15 udlandsruter har havn i Region Sjælland og begge går til Tyskland (hhv. Rødby-Puttgarden og Gedser-Rostock). Samlet set består færgetransporten i og fra Region Sjælland af 14 indlandsruter, heraf 10 ø-ruter og 4 såkaldte genvejsruter, og 2 internationale ruter, de to Tysklandsruter. Færgeruterne er illustreret på Kort 11.

De to udenrigsruter transporterede i alt 7,4 mio. passagerer mellem Lolland-Falster og Tyskland i 2018, hvilket var små 200.000 (3 %) færre end året før. 77 % af dem (5,9 mio. passagerer) krydsede bæltet via Rødby-Puttgarden, mens den sidste fjerdedel tog ruten Gedser-Rostock. Faldet i antallet af færgepassagerer mellem Tyskland og Lolland-Falster skal alene findes på ruten mellem Rødby og Puttgarden.

Passagerantallet dækker over alle personer, der benytter sig af færgerne, og dermed godstransport mv. Kigger vi udelukkende på personbiler og busser, kan vi konstatere, at 1,8 mio. personbiler og 35.993 busser krydsede Femern Bælt via de to dansk-tyske udenrigsruter i 2018. Sammenlignet med, at der i 2018 var 2,5 mio. personbiler i hele Danmark, er det en ganske pæn tilstrømning.

Hvad angår de indenlandske færgeruter, har de stor betydning for de ikke-brofaste øers vækstmuligheder og turismetilstrømning. Der er stor variation i antallet af passagerer, som rejser via de indlandske færgeruter afhængig af øens population, attraktioner og lokalbefolkningens egen mobilitet. Som det fremgår af Tabel 10, er genvejsruten Sjællands Odde-Aarhus regionens mest benyttede indlandsrute med 3,1 mio. passagerer og 1,25 mio. personbiler i 2018. Rutens popularitet er steget voldsomt med 10 % flere passagerer i 2017 end 2018. Det er bemærkelsesværdigt, at antallet af personbiler næsten er stabilt (der har været en lille vækst på 2,2 %), mens antallet af fragtede busser er steget med 184 % fra 3.329 til 9.462. Regionens næstmest benyttede indlandsrute er genvejsruten Tårs-Spodsbjerg, som er en vigtig forbindelse for Lolland. Kommunen arbejder derfor på, at forbindelsen skal vare 22 min. i stedet for 45 min. og sejle hver halve i stedet for hver time, hvilket vil have stor betydning for Øst-Vest korridoren.

De to mest benyttede ø-ruter er hhv. Kalundborg-Samsøe med 209.000 passagerer (+5,6 % fra året før) og Fejø-Kragenæs, som i fragtede 164.000 passagerer, hvilket er et fald på 2,4 % fra 2017.

Tilsammen har indlandsruterne til og fra og internt i Region Sjælland fragtet små 5 mio. passagerer i 2018 og haft en vækst på 6,9 % fra 2017, hvilket er en vækstrate på niveau med hele landet (6,2 %).

Kort 11: Færgeoverfarter fra Region Sjælland 2017

Kilde: Færgerederierne, *Færgeanalysen* (2019), Note: * Ruten opgøres ikke i DST, og vi kender derfor ikke aktiviteten på ruten

Tabel 10: Passager, personbiler og busser med de sjællandske indlands- og udenrigsfærgeruter i 2017 og 2018

	RUTETYPE	PASSAGERER (1000)			PERSONBILER (1000)			BUSSER		
		2017	2018	Ændring	2017	2018	Ændring	2017	2018	Ændring
Indlandsruter										
Sjællands Odde-Aarhus	Genvejs-ruter	2.871	3.145	9,5 %	1.227	1.251	2,2 %	3.329	9.462	184 %
Tårs-Spodsbjerg	Genvejs-ruter	545	534	-2,0 %	212	210	-1,1 %	1.613	1.423	-12 %
Hundested-Rørvig	Genvejs-ruter	280	299	6,8 %	101	107	6,5 %	16	23	44 %
Kalundborg-Samsø	Ø-rute	198	209	5,6 %	63	67	6,3 %	226	237	5 %
Fejø-Kragenæs	Ø-rute	168	164	-2,4 %	80	82	2,1 %	46	58	26 %
Stigsnæs-Agersø	Ø-rute	104	110	5,8 %	35	39	10,2 %	30	22	-27 %
Holbæk-Orø	Ø-rute	93	104	11,8 %	23	23	3,6 %	31	27	-13 %
Havnsø-Sejerø	Ø-rute	83	87	4,8 %	33	34	2,6 %	19	14	-26 %
Sjællands Odde-Ebeltoft	Genvejs-ruter	79	81	2,5 %	29	30	2,5 %	8	14	75 %
Køge-Rønne	Ø-rute	70	73	4,3 %	18	20	10,5 %	63	45	-29 %
Stigsnæs-Omø	Ø-rute	50	52	4,0 %	19	20	7,7 %	2	2	0 %
Femø-Kragenæs	Ø-rute	48	50	4,2 %	20	21	2,0 %	18	34	89 %
Bandholm-Askø	Ø-rute	41	42	2,4 %	19	19	0,3 %	2	6	200 %
Stubbekøbing-Bogø	Ø-rute	27	30	11,1 %	3,2	3,5	10,3 %	2	3	50 %
I alt, Region Sjælland	-	*4.657*	*4.980*	*6,9 %*	*1.883*	*1.929*	*2,5 %*	*5405*	*11.370*	*110 %*
Danmark	-	*10.216*	*10.852*	*6,2 %*	*3.739*	*3.870*	*3,5 %*	*13.837*	*20.313*	*47 %*
Udenrigsruter										
Rødby Færgehavn-Puttgarden	Tysklands-rute	5.869	5.625	-4 %	1.504	1.446	-4 %	25.318	23.329	-8 %
Gedser-Rostock	Tysklands-rute	1.708	1.738	2 %	336	341	2 %	12.359	12.664	2 %
I alt, Region Sjælland	*Tysklands-ruter*	*7.577*	*7.363*	*-3 %*	*1.840*	*1.788*	*-3 %*	*37.677*	*35.993*	*-4 %*

Kilde: DST (SKIB31 og SKB32)

3.7.2 REJSETIDER

Med henblik på at afdække hvad den kortlagte infrastruktur har af konkret betydning for forbrugeren, har vi beregnet rejsetiderne med hhv. offentlig transport og i bil fra Københavns Hovedbanegård (hvor mange endagsturister fra København forventes at rejse fra) til udvalgte byer og attraktioner i Region Sjælland, samt fra by til by i regionen.

Rejsetiderne er fundet via den internationale app GoogleMaps. Rejsetidspunktet er angivet til kl. 20.00 for bilrejser for at undgå store udsving i rejsetid som konsekvens af varierende myldretidstrafik. Det betyder, at der for bilrejsetider ikke er taget højde for tidstab ved tung trafik ud af København. For togrejser er rejsetidspunktet som udgangspunkt angivet til kl. 10, men tiden afspejler den hurtigste rute tilgængelig inden for +/- en time af afrejsetidspunktet. Rejsetiderne for togtrafikken afspejler derfor den bedst mulige forbindelse og under antagelse af rejsen inkl. eventuelle skift forløber optimalt og uden forsinkelser i togtrafikken.

Rejsetiderne er angivet i Kort 12 nedenfor.

Kort 12: Rejsetider med hhv. offentlig transport og bil til udvalgte byer (til venstre) og attraktioner (til højre) i Region Sjælland, september 2019

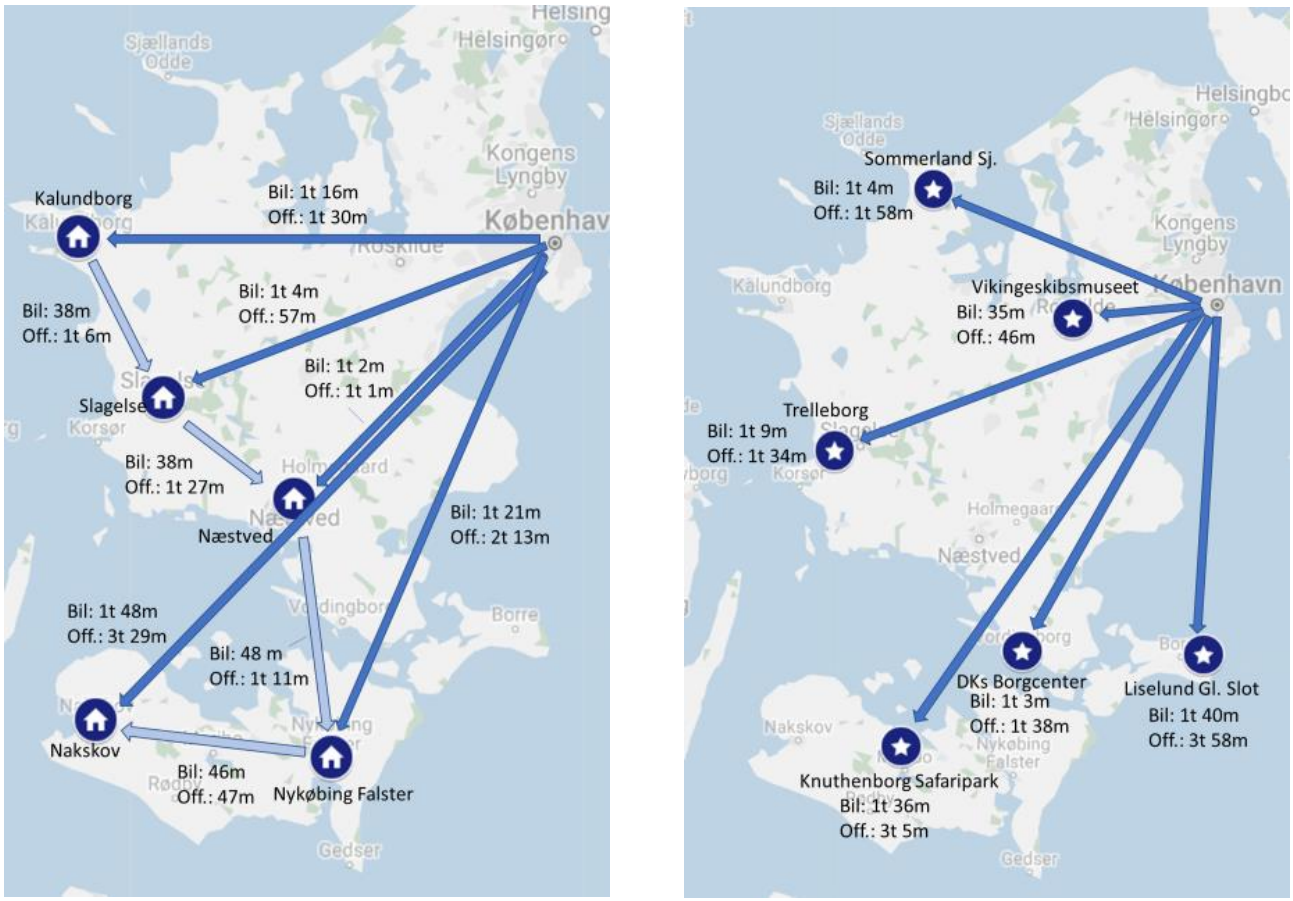

Kilde: GoogleMaps. Note: For Knuthenborg Safaripark gælder, at offentlig transport ikke kan få turisten længere end til Maribo. Herefter vil der være behov for alternativ transportform (shuttlebus, taxa, cykel eller lignende). Denne rejsetid er ikke medregnet.

Tabel 11 og Tabel 12 viser rejsetiderne inklusive den absolutte og relative tidsbesparelse ved at rejse i bil.

Tabel 11: Rejsetider med hhv. offentlig transport og bil til udvalgte byer i Region Sjælland, september 2019

RUTE	REJSETID		TID SPARRET MED BIL	TIDSBESPARELSE I % FOR BILREJSE
	Offentlig transport	Bil		
København H-Roskilde	24m	34m	-10 min	-42 %
København H-Kalundborg	1t 30m	1t 16m	14min	18 %
København H-Slagelse	57m	1t 4m	-7 min	-11 %
København H-Næstved	1t 1m	1t 2m	-1 min	-2 %
København H-Nykøbing Falster	2t 13m	1t 21m	52 min	64 %
København H-Nakskov	3t 29m	1t 48m	1t 41min	94 %
Roskilde-Kalundborg	1t 6m	58m	8 min	14 %
Kalundborg-Slagelse	1t 6m	38m	28 min	74 %
Slagelse-Næstved	1t 27m	38m	49 min	129 %
Næstved-Nykøbing Falster	1t 11m	48m	23 min	48 %
Nykøbing Falster-Nakskov	47m	46m	1 min	2 %

Kilde: Google Maps

Tabel 12: Rejsetider med hhv. offentlig transport og bil til udvalgte attraktioner i Region Sjælland, september 2019

RUTE	REJSETID		TID SPARRET MED BIL	TIDSBESPARELSE I % FOR BILREJSE
	Offentlig transport	Bil		
Sommerland Sjælland	1t 58m	1t 04m	54 min	84 %
Vikingeskibsmuseet	46m	35m	11 min	31 %
Trelleborg	1t 34m	1t 9m	25 min	36 %
Liselund Gl. Slot	3t 58m	1t 40m	2t 18 min	138 %
Knuthenborg Safaripark	3t 5m *	1t 36m	1t 29 min	93 %
Danmarks Borgcenter	1t 38m	1t 3m	35 min	56 %

Kilde: GoogleMaps. Note: Offentlig transport kan ikke få turisten længere end til Maribo. Herefter vil der være behov for alternativ transportform (shuttlebus, taxa, cykel eller lignende). Denne rejsetid er ikke medregnet.

Der er således en klar tendens til, at biltransport er en markant hurtigere og mere effektiv rejseform end offentlig transport i Region Sjælland. Undtagelserne er rejser til Roskilde og Slagelse, som ligger på en direkte forbindelse med lyntoget. På den korteste tur fra Københavns Hovedbanegård til Roskilde er det faktisk 10 minutter eller 42 % hurtigere at tage offentlig transport ned bil. Skal turisten imidlertid besøge Vikingeskibsmuseet i Roskilde, så er den besparelse allerede sat til, og det er 11 minutter hurtigere med bil. Den tendens ses i større eller mindre grad for alle destinationer. Rejsetiderne for turen fra Kalundborg til Slagelse og fra Slagelse til Næstved understreger den konklusion som kortlægningen af jernbanenettet førte til, nemlig at det er hele 74 % hurtigere at tage bil end offentlig transport fra Kalundborg til Slagelse, mens besparelsen stiger til hele 129 % på strækningen fra Slagelse til Næstved.

Skal man som turist i København besøge Liselund Gl. Slot ved Møns Klint, skal man påregne 4 timers rejsetid med offentlig transport - hver vej. Skal man til Knuthenborg Safaripark, kan offentlig transport ikke få én længere end til Maribo, hvorefter alternativ transportform er nødvendig. Hertil kommer, at nogle lokalbusser, fx bus 678, der kører fra Klintholm Havn og de sidste 5 km. til Geocenter Møns Klint kun kører i perioden fra maj til september og ikke efter kl. 20. Rejsetiderne tegner således et klart billede af, at Region Sjælland som produkt på nuværende tidspunkt er langt bedst egnet til turister, der enten ankommer i egen bil eller lejer bil efter ankomst frem for turister, der er afhængige af offentlig transport.

3.7.3 PLANLAGT UDVIKLING AF INFRASTRUKTUREN

Der er planlagt og igangsat flere substantielle forstærkninger af den sjællandske infrastruktur, herunder i særdeleshed den kommende Femern Bælt-forbindelse, men også den nye Storstrømsbro og elektrificeringen af jernbanenettet har potentiale til at nedsatte rejsetiderne på offentlig transport på sigt.

Den 18 km lange Femern Bælt-tunnel forventes færdig i 2028 og vil lette adgangen til Sjælland fra Tyskland betragteligt. Hvorvidt Femern Bælt vil betyde, at Region Sjælland oplever en vækst i antallet af turister fra Nordeuropa eller Region Sjælland vil blive en gennemkørselsregion på bekostning af turismeerhvervet i regionen, er vanskeligt at spå om, men er naturligvis en markant risikofaktor såvel som et stort potentiale, der skal søges udnyttet. Sidstnævnte kræver ifølge flere interviewede destinationer et markant løft af kompetence- og serviceniveauet i turismeerhvervene, såvel som en transformation i de tilbudte produkter, omkring selve Femern-Bælt forbindelsen og langs E47/E55 op igennem regionen. En omstilling, der kræver tid og ofte vejledning af virksomhederne, der ikke over en bred kam er tilstrækkeligt forberedte og velinformerede omkring de kommende risici. En respondent eksemplificerer med, at restauranter og spisesteder langs motorvejen skal informeres om, at de skal udarbejde menukort på tysk, inden forbindelsen åbner.

Men Femern Bælt er ikke den eneste store forstærkning af infrastrukturen på Sjælland. For banenettet gælder fx, at banestrækningen mellem Ringsted og Rødby opgraderes og elektrificeres som et led i Femern Bælt-forbindelsens landanlæg, og den sidste strækning mellem Nykøbing Falster og Rødby vil være færdig, når den faste forbindelse over

Femern Bælt åbner. Derudover har den tidligere regering på de årlige finanslove prioriteret midler til en elektrificering af Nordvestbanen mellem Roskilde og Holbæk/Kalundborg. Elektrificeringerne er afgørende for indsættelsen af DSB's fremtidige moderne el-materiel med en tophastighed på 200 km/t, der frem mod 2030 skal erstatte det aldrende dieselmateriel (Vejdirektoratet, 2019).

Herudover gennemføres i disse år og i perioden frem mod 2030 en udrulning af det nye moderne signalsystem. De nye signaler skal medvirke til at sikre større driftssikkerhed, flere tog til tiden, og er sammen med elektrificeringen en forudsætning for forhøjelsen af tophastigheden og kortere rejsetid. For jernbanen er de kommende år derfor præget af tre store og sammenhængende projekter:

- Udrulning af signalprogrammet
- Elektrificeringen af Nordvest-banen mellem Roskilde og Holbæk/Kalundborg, og
- Elektrificeringen og opgraderingen af banestrækningen mellem Ringsted og Rødby

For vejnettet er identificeret følgende anlægsprojekter, som er på forskellige udviklingsstadier. Alle kommende vej- og jernbaneprojekter er illustreret i Kort 13 med forbehold for, at den nye regering ikke implementerer projekterne.

Tabel 13: Kommende og igangværende vejprojekter

STADIE	TITEL	BESKRIVELSE	STATUS	LÆNGDE
Under anlæg	Rute 23, Kalundborgmotorvejen	Syd om Regstrup	Forventes at åbne i 2019	6 km
Under anlæg	Storstrømsbroen	Der bygges en ny Storstrømsbro med elektrificeret jernbane i to spor anlagt til 200 km/t og en tosporet landevej til 80 km/t + en gang- og cykelsti.	Broen forventes at være klar til biltrafikken i 2022 og jernbanetrafikken i 2023	6,5 km, heraf 3,9 km bro
Kommende	Rute 23, Kalundborgmotorvejen	Motorvej med 4 spor, Regstrup - Kalundborg	Gennemført VVM, Linjeføring fastlagt	30
Kommende	Rute 54, Næstved-Rønnede	Motorvej med 4 spor	Gennemført VVM, Linjeføring fastlagt	15 km
Kommende	Ny vejforbindelse til Stevns	-	Igangværende VVM-undersøgelser (andet stadie)	-
Kommende	Fast forbindelse over Kattegat	-	Igangværende forundersøgelse (første stadie)	-

Kilde: Vejdirektoratet, Statsvejnettet 2019. Note: Asfaltarbejde, reparationer og projekter vedr. hastighedsforøgelser er ikke inkluderet.

Kort 13: Planlagte vej- og baneprojekter

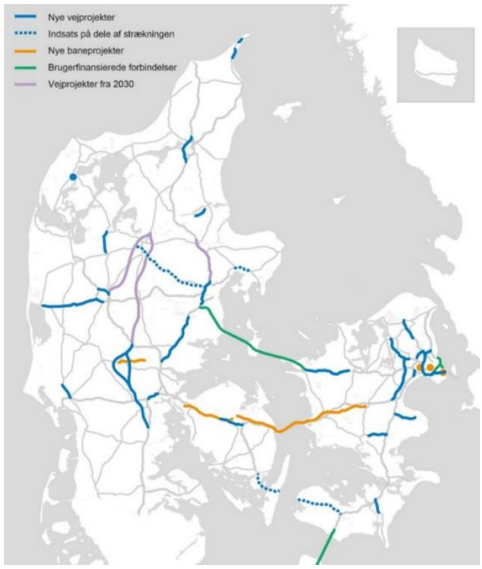

Kilde: Vejdirektoratet, Statsvejnettet 2019

3.8 KOMMUNALE UDVIKLINGSINITIATIVER

For at give et indblik i det omfattende udviklingsarbejde, der allerede er i gang i Region Sjællands kommuner, har vi nedenfor illustreret et udpluk af de udviklingsaktiviteter, som er drøftet med kommunerne under interviews gennemført i forbindelse med denne analyse. Det er altså ikke tale om en udtømmende liste.

Kort 14: Udviklingsaktiviteter i kommunerne

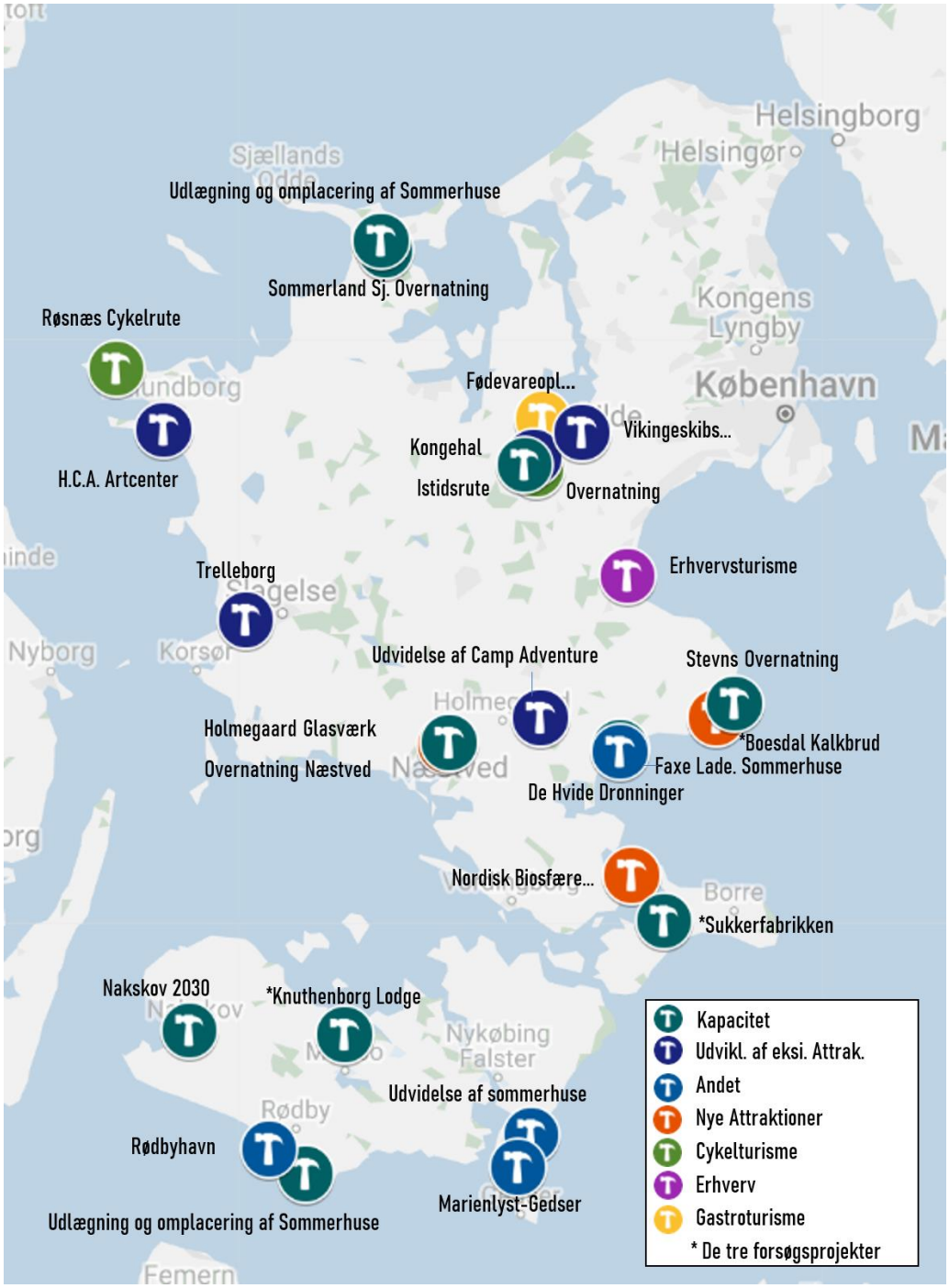

Kilde: Kommuneinterviews

TITEL	BESKRIVELSE	PROJEKTPARTNERE	ØKONOMI	INVESTORER	PROJEKTSTATUS
Cykelturisme					
Istidsruten (Holbæk, Odsherred, Kalundborg, Lejre og Sorø)	250 km. cykelrute gennem den tidlige danmarkshistorie (se boks ovenfor i afsnittet)	Kommunerne og Naturpark Åmosen, Brorfelde Observatorium, Sagnlandet Lejre, Nationalpark Skjoldungernes Land, Geopark Odsherred og Museum Vestsjælland.	125 mio. kr.	Nordea-fonden: 21 mio. Derudover bidrager kommuner, LAG m.fl..	Åbner foråret 2020
Røsnæs cykelrute (Kalundborg)	Videreudvikling af Røsnæs som besøgsmål: Ny cykelsti fra Kalundborg til Røsnæs etableres mv.	Kalundborg Kommune	NA	Vejdirektoratet	Under anlæggelse
Gastroturisme					
Fødevareoplevelseslandskab i Herslev (Lejre)	Herslev er ramme for et fællesskab mellem bryghuset, Friis-Holm chokoladefabrik, gårdbutik/besøgscenter, øvrige producenter og landsbyen. I dag er der 10.000 besøgende - forventer 50.000 inden for de næste par år.	Lejre kommune og fødevareklyngen En del af Herslev	N.A.	N.A.	Planmæssigt grundlag skabt - der arbejdes med lokalplan for Herslev strand og park.
Udviklingsprojekter: Nye attraktioner					
Holmegaard Glasværk (Næstved)	Nyt liv til glasværket som kreativt og rekreativt område. Genåbning af glasværket som kunstcenter, event- og konferencested, glaspusteri mv.	Museum Sydøstdanmark, Næstved Kommune, Realdania og andre fonde	125 mio. kr.	Fondsbidrag på ca. 48 mio., Næstved kommune: 20 mio.	Primo 2020
Besøgscenter i Boesdal Kalkbrud (Stevns)	Opførelse af besøgscenter for verdensarv Stevns klint med events og oplevelser omkring Boesdal kalkbrud. Projektet er et af de ti godkendte forsøgsprojekter i kystnærhedszonen	Fonden Stevns Klint Besøgscenter	Forventet: ca. 160 mio. kr.	A.P. Møllers Fond til almene Formaal, Augustinus Fonden og Aage og Johanne Louis-Hansens Fond: 80 mio., Stevns Kommune: 10 mio.	Forventet åbning i 2021
Nordisk Biosfærecenter (Vordingborg)	Etablering af et udviklings- og formidlingscenter på Hyllevang på Nyord.	9	N.A.	Landdistriktspuljen (midler til skitseprojekt)	Indledende borgerdialog til udviklingsprojekt kan gå i gang
Udvikling af eksisterende attraktioner					
Kongehal i Sagnlandet Lejre (Lejre)	Danmarks største og fuldt udsmykkede vikingehal forventer at øge besøgstallet til 200.000 besøgende.	Sagnlandet Lejre	105 mio. kr.	A. P. Møllers Fond til almene Formaal: 65 mio., Augustinus Fonden: 10 mio.	Konstruktion i gang. Åbning foråret 2020
Ny Trelleborg oplevelses- og videncenter (Slagelse)	Genskabelse af borgen, etablering/opgradering af museum og udstilling og brug af Augmentet Reality i udeområderne. Forventet 75.000 besøgende.	Slagelse kommune og Nationalmuseet	Forventet: Ca. 105 mio. kr.	Augustinus Fonden: 15 mio., Slagelse Kommune: 25 mio. Manglende ekstern finansiering: ca. 65 mio.	Forundersøgelser og projektering igangsat. Planlagt åbning i 2022
Vikingeskibsmuseet Roskilde (Roskilde)	Genetablering af Vikingeskibsmuseet	Den Selvejende Institution Vikingeskibsmuseet i Roskilde	Forventet: 550 mio. kr.	Afsat på Finansloven: 150 mio., Roskilde Kommune: 20 mio.	Affredning godkendt og forundersøgelser igangsat. Planlagt åbning i 2023

Udvidelse af Camp Adventure (Faxe)	Udvidelse med besøgscenter, mødefaciliteter og etablering af 6 glamping / modulhotelværelser	Camp Adventure, Gisselfeld Slot m.fl.	N.A.	N.A.	Planlægningsgrundlag etableret - forventes implementeret
H.C. Andersen Artcenter (Kalundborg)	Etablering af kunstcenter på Lerchengaard	Kalundborg Kommune	200 mio. Kr.	N.A.	Lang tidshorisont
Kapacitet					
Sukkerfabrikken Møn (Vordingborg)	Etablering af ferieby med oplevelsescenter, ferieboliger, rekreative faciliteter og på sigt hotelfaciliteter. Op til 600 enheder.	N.A.	N.A.	N.A.	Masterplan udarbejdet - realisering i etaper. Mangler investor og operatør samt en række godkendelser.
Opgradering og udvidelse af overnatningskapacitet (Stevns)	Omdannelse af landbrug til overnatning, lettere drift og udvidelse af B&B, modernisering af campingpladser og evt. hotelkapacitet. Har ansøgt om udlæg af arealer til op til 18 sommerhuse.	N.A.	N.A.	N.A.	Ansøgt
Knuthenborg Safaripark Lodge (Lolland)	Op til 200 overnatningsenheder, konference og spiseenheder	Knuthenborg Safaripark	N.A.	N.A.	Safariparken vil realisere det gradvist i forbindelse med øget besøgstal
Lollands sydkyst - udlæg og omplacering af sommerhus-grunde (Lolland)	Ansøgning om omplacering / udlæg af sommerhuse i områderne langs kyststrækningen v. Kramnitse - der overvejes flere ansøgninger til evt. alternative sommerhuse evt. kombineret med kystsikring. Op til 126 sommerhuse er ansøgt i den aktuelle LPD	N.A.	N.A.	N.A.	Ansøgt
Overnatning ved Sommerland Sjælland (Odsherred)	Gradvis udbygning af overnatningsmulighederne på Sommerlandet fra de i dag 29 enheder. Der er plads til 250-300 enheder.	Sommerland Sjælland	N.A.	N.A.	Projektet realiseres gradvist.
Udlæg og omplacering af sommerhuse (Odsherred)	Udlæg af op til 35 nye sommerhusgrunde bl.a. ved Højby Lyng. Gerne som naturgrunde/skovgrunde med vægt på fællesarealer.	N.A.	N.A.	N.A.	Plangrundlag i høring - forventer at ansøge ved næste runde
Overnatningskapacitet Næstved (Næstved)	Udvidelse af overnatningskapaciteten gennem styrkelse af campingpladser, feriehuse, B&B og hvis muligt hotelkapacitet med konferencefaciliteter. Konkret forventes etablering af udviklingsområder og omplacering af arealer og udlægning af nyt sommerhusområde tæt på Karrebæksminde.	N.A.	N.A.	N.A.	Der skal etableres et plangrundlag og sommerhusudlæg og omplacering skal ansøges i næste runde. Planerne fremgår af turismetillægget, som er et indspil kommuneplan 2019
Nakskov 2030 (Lolland)	Der er (forventes) vedtaget en udviklings- og investeringsstrategi for Nakskov by og område, som bl.a. skal skabe markant udvidelse af overnatningskapacitet til 2280 sengepladser (mod knap 400 i dag).	Kommune, Realdania, private investorer mfl.	100 mio. kr.	Kommunen bidrager med 50 mio. Kr. Og Realdania med 50 mio. Kr.	Endelig beslutning medio september
Fleksible og utraditionelle overnatnings-former	Forskellige tiltag på vej om at udvide overnatningskapaciteten med utraditionelle overnatningsformer med flersidig	N.A.	N.A.	N.A.	Turismepolitisk mål, men begrænset af planlov og andre lovgivninger.

(Lejre)	udnyttelse, evt. midlertidige overnatningssteder, glamping mv. bl.a. i tilknytning til Nationalparken.				
Udvikling af Faxe Ladeplads / sommerhuse **(Faxe)**	Har søgt udlæg af op til 22 sommerhusgrunde ved Faxe ladeplads samt en række udviklingsområder, herunder omkring landsbyerne i Faxe kommune	Faxe kommune	N.A.	N.A.	Ansøgt
Erhverv					
Udvikling af kapacitet til erhvervsturisme mv. **(Køge)**	Investeringer i infrastruktur, kyst og havn frem mod 2023. Køge har det som prioriteret indsats snarest at udvide kapaciteten i form af både overnatning og faciliteter for møder og konferencer for at styrke erhvervsturisme.	N.A.	N.A.	Estimeret 20 mia.	Ikke igangsat
Andet					
Lollands sydkyst / Rødbyhavn **(Lolland)**	Etablering af overnatningskapacitet, rekreative faciliteter og infrastruktur til oplevelse og udnyttelse af den nye lagune / nye forland, der kommer i 2023 i Rødbyhavn, som led i etableringen af Femernforbindelse.	N.A.	N.A.	N.A.	Der påbegyndes etablering af planmæssigt grundlag - afhænger af massive investeringer
Fortsat udvikling af Marielyst som turismecentrum **(Guldborgsund)**	Opførelse af 22 større (212-375m2) pool huse inden for eksisterende arealer og ansøgning om omlægning af 2 arealer til sommerhuse (Marielyst, Gedesby, Elkenøre)	N.A.	N.A.	N.A.	Pool huse er planlagt - ny omlægning skal ansøges i kommende runde
Helhedsplan Marielyst/Gedser **(Guldborgsund)**	Udarbejdelse af helhedsplan for området mellem Marielyst og Gedser	N.A.	N.A.	N.A.	Skal planlægges - indgår i turismestrategi som prioritering
De Hvide Dronninger **(Faxe)**	Etablering af en kyst- og badedestination omkring Faxe Ladeplads kombineret med kystsikring. Projektet omfatter bl.a. anlæg af to høfder (dronninger), som udover kystbeskyttelse skal skabe rammer for faciliteter for svømning, dykning, lystfiskeri, kajakroning og en samlet badedestination med hotel og restaurant mm.	Faxe kommune og frivilliggruppen "Liv i Ladepladsen". Prospekt udarbejdet af Norrøn i samarbejde med Realdania, A.P Møllerfonden, Rosendal Gods, Faxe Kalkbrud og Efterskolen Faxehus	55 mio. kr.		Er påklaget

Kilde: Interviews med kommunerne

4 TURISMEN I REGION SJÆLLAND

Efter at have kortlagt det sjællandske turismeudbud og Region Sjællands særegne karakteristika og oplevelsestilbud, vil vi i kapitlet her kigge nærmere på turismens værdiskabelse og turismens udvikling i regionen. Der findes to nøgleindikatorer til afdækning af turismens omfang og økonomiske betydning: VisitDenmarks økonomiske opgørelse af turismeforbrug og Danmarks Statistiks overnatningstal, som giver hver deres indsigter og har hver deres begrænsninger.

Overnatningsstatistikerne giver mulighed for at analysere turismeudviklingen over tid, idet der findes sammenlignelige opgørelser i tidsserier. I analysen her tager vi udgangspunkt i år 2008 og betragter således en 10-årig periode fra 2008-2018. Omvendt har overnatningsstatistikerne den begrænsning, at de udelukkende dækker de kommercielle overnatninger inden for kategorierne feriehuse, hoteller, campingpladser, feriecentre, vandrehjem og lystbådehavne, hvor hoteller og campingpladser skal mindst hhv. 40 gæstesenge eller 70 campingenheder for at indgå i statistikerne. Det betyder, at mindre overnatningssteder og deleøkonomiske tjenester ikke indgår. Det samme gælder ikke-kommerciel brug af feriehuse, som ejernes eget brug eller udlån af sommerhuset, selvom dette har stor økonomisk betydning for regionen som helhed og for et givent område med høj tæthed af privatejede sommerhuse. Denne værdiskabelse fremgår i stedet af den anden nøgleindikator turismeforbrug.

Turismeforbruget dækker danske og udenlandske turisters forbrug på turismerelaterede varer og ydelser i regionen. Det gælder både direkte turismeprodukter som overnatninger, restauration, transport, kultur- og forlystelser mv, men også forbrug lagt i detailhandlen mv.

I afsnittet her analyserer vi hhv. overnatningsstatistikerne og turismeforbruget med henblik på:

1. At kortlægge værdiskabelsen i dag – hvilke overnatningsformer, brancher, markeder osv. har i dag størst økonomisk betydning for Region Sjælland
2. Hvordan har turismen udviklet sig over tid sammenlignet med de øvrige regioner i Danmark.

Baseret på denne hovedsageligt kvantitative analyse vil vi kortlægge, hvorvidt Region Sjælland har nogle særlige styrkepositioner (overnatningsformer, markeder, sektorer el. lign,), eller nogle områder, som skaber relativt lidt økonomisk vækst, men som holder et vist potentiale for regionen.

I tillæg hertil analyserer vi Region Sjællands fremdrift mod de nationale målsætninger for øget vækst i turismen. I Den Nationale Turismestrategi (2016) er der defineret en ambitiøs målsætning for dansk turisme frem mod 2025, som består af tre pejlemærker:

1. Overnatning: Danmark skal have en tredjedel flere turister i 2025, svarende til 17 mio. flere overnatninger i forhold til 2015.
2. Turismeforbrug: Turismeomsætningen skal nå 140 mia. kr. i 2025, svarende til en vækst på ca. 45 mia. kr. i forhold til 2014.
3. Tilfredshed: De udenlandske turister skal i 2025 være mindst lige så tilfredse med ferieoplevelsen i Danmark som gennemsnittet for Nordeuropa.

I denne delrapport analyserer vi Region Sjællands andel i fremdriften mod pejlemærke 1 og 2.

Først beregner vi derfor Region Sjællands andel af de tre pejlemærker og dermed regionens forventede bidrag mod de nationale målsætninger i Den Nationale Turismestrategi.

PEJLEMÆRKE 1: OVERNATNING

Pejlemærket er nedbrudt på de tre forretningsområder, som man opererer med i dansk turisme. Nedbrydningen er foretaget med afsæt i den daværende prognose for dansk turisme, som blev udarbejdet i 2016 i forbindelse med den nationale strategi for dansk turisme, og som ligger til grund for etableringen af pejlemærkerne. Prognosen tog udgangspunkt i et benchmark (udgangspunkt) på de knap 49 mio. kommercielle overnatninger, der blev foretaget i dansk turisme i 2015.

Det har operationaliseret pejlemærket i følgende tre målsætninger:

- 1.a Kyst- og naturturisme: Der sigtes mod 8,6 mio. flere overnatninger i 2025 end i 2015, svarende til en gennemsnitlig årlig vækstrate på 2,2 %.
- 1.b Storbyturisme: Der sigtes mod 5,3 mio. flere overnatninger i 2025 sammenlignet med 2015. Det svarer til en gennemsnitlig årlig vækstrate på 6,0 %.
- 1.c Erhvervs- og mødeturisme: Her sigtes mod 3,3 mio. flere overnatninger i 2025 i forhold til 2015. Det svarer til en gennemsnitlig årlig vækstrate på 3,9 %.

Da Region Sjælland ingen storbyer har, og dermed ingen storbyturisme, kan regionen forventes at bidrage til hhv. 1.a en øget kyst- og naturturisme og 1.c en øget erhvervs- og mødeturisme. I Tabel 14 har vi omregnet de nationale turismemålsætninger til måltal for Region Sjælland ved at fremskrive regionens benchmark (udgangspunkt) for overnatninger (2015) med de målfastsatte årlige vækstrater for hvert forretningsområde for dermed at definere Region Sjællands andel af målsætningerne defineret i Den Nationale Turismestrategi.

Tabel 14: Pejlemærke for Overnatninger: 1a – kyst- og naturturisme på landsplan og for Region Sjælland; 1c – erhvervs- og mødeturisme (1000 overnatninger)

PEJLEMÆRKE: Overnatning 1a – Kyst- og naturturisme		
	Danmark	**Region Sjælland**
Benchmark (2015) (tusinder)	35.143 (1)	4.001 (2)
Pejlemærker		
Måltal (2025) (tusinder)	43.729	4.980
Vækst i alt (tusinder)	8.586	978
Vækst i alt (%)	24,4 %	24,4 %
Årlig vækst (%)	2,2 %	2,2 %
PEJLEMÆRKE: Overnatning 1c – Erhvervs- og mødeturisme		
	Danmark	**Region Sjælland**
Benchmark (2015) (tusinder)	6.836	355
Pejlemærker		
Måltal (2025) (tusinder)	10.021 (3)	521 (4)
Vækst i alt (tusinder)	3.186 (3)	166
Vækst i alt (%)	46,6 %	46,6 %
Årlig vækst (%)	3,9 %	3,9 %

Kilde: Det Nationale Turismeforum (Turismestrategien 2016), DST/VDK. Note 1: Kilde – VDK, 2018:2. Note 2: Kilde: Beregnet som antal overnatninger i Region Sjælland i 2015 minus antal forretningsovernatninger (DST/VDK (HOTEL7) 2015). Note 3: Bemærk, at en målsætning beregnet som benchmark + 3,3 mio. flere overnatninger (jf. VDKs beregnede målsætning 1.c) reelt giver 10.135.525, altså 114.146 flere overnatninger end angivet her. Det svarer imidlertid til en årlig vækstrate på 4 %. Her har vi taget udgangspunkt i den målfastsatte årlige vækstrate på 3,9 %, selvom det giver en samlet vækst på knap 3,2 mio. overnatninger, fordi summen af de tre måltal for hhv. kyst- og naturturisme, storbyturisme og erhvervs- og mødeturisme summerer til 17,2 mio. overnatninger. Note 4: Beregnet som benchmark med en årlig vækst frem mod 2025 på 3,9 %.

Som aggregeret i Tabel 15 giver det et samlet bidrag på 1,1 mio. flere kommercielle overnatninger i 2025 end i 2015, svarende til i alt 5,5 mio. kommercielle overnatninger i Region Sjælland i 2025. Af den samlede vækst på 1,1 mio. bør 166.000 findes i erhvervs- og mødeturismen og 978.000 bør findes i kyst- og naturturismen.

Tabel 15: Region Sjællands bidrag til pejlemærket Overnatninger

PEJLEMÆRKE: Overnatninger i alt		
	Danmark	Region Sjælland
Benchmark (2015) (tusinder)	48.996	4.357
Pejlemærker		
Måltal (2025) (tusinder)	65.996 (1)	5.500 (2)
Vækst i alt (tusinder)	17.000	1.143
Vækst i alt (%)	34,7 %	26,2 %
Årlig vækst (%)	3,0 %	2,4 %

Kilde: Beregnet. Note 1: Beregnet som benchmark (overnatninger i 2015) plus 17 mio. overnatninger. Note 2: Sum af måltal for pejlemærke 1a og 1c.

PEJLEMÆRKE 2: TURISMEOMSÆTNING

Den samlede turismeomsætning i Danmark var i 2014 på 94,7 mia. kr. For at opnå en turismeomsætning på 140 mia. kr. i 2025 skal omsætningen stige 48 % eller ca. 45 mia. kr. i forhold til 2014. Det er en årlig vækst på 3,6 %. Med et turismeforbrug på 10,3 mia. i Region Sjælland i 2014 svarer en tilsvarende årlig vækst på 3,3 % til, at omsætningen skal stige med 4,9 mia. kr. til i 15,2 mia. i 2025.

Tabel 16: Region Sjællands bidrag til pejlemærket Turismeomsætning

PEJLEMÆRKE: Turismeomsætning		
	Danmark	Region Sjælland
Benchmark (2014) (mio. kr.)	94.723	10.303
Pejlemærker		
Måltal (2025) (mio. kr.)	140.000	15.203
Vækst i alt (mio. kr.)	45.277	4.900
Vækst i alt (%)	47,8 %	47,6 %
Årlig vækst (%)	3,6 %	3,6 %

4.1 SJÆLLAND I EN NATIONAL KONTEKST

TURISMEFORBRUGETS VÆRDISKABELSE

Ifølge den seneste opgørelse forbrugte danske og udenlandske turister i alt 128 mia. kr. på landsplan i 2017 (TSA, 2019). Det er direkte udgifter til overnatning, transport, restaurant- og cafébesøg, detailhandel og andre varer og tjenester. Danmark har et samlet udbud af varer og tjenester på knap 5500 mia. kr. Det vil sige, at turismesegmentet aftager 2,3 % af det samlede udbud af varer og tjenester på landsplan. Det kaldes turismeandelen, og den viser, hvor vigtig turisternes efterspørgsel og turismen som erhverv er for den økonomiske aktivitet.

Danske og udenlandske turister (herunder forretningsrejsende) i Region Sjælland forbrugte godt 12,8 mia. kr. i 2017. Med et samlet udbud af varer og tjenester i Region Sjælland på godt 555 mia. kr. er Region Sjællands turismeandel ligesom på landsplan 2,3 % af det totale udbud af varer og tjenester i regionen. Turismeforbruget og dermed turismeerhvervets økonomiske betydning varierer kraftigt fra kommune til kommune, fra at turismen har en høj strategisk betydning i Odsherred med en turismeandel på 7,1 % til den laveste økonomiske betydning i Kalundborg med en turismeandel på 1 %. I afsnit 4.2. dykker vi længere ned i det kommunale niveau.

På regionalt niveau er turismens relative betydning højest i Region Nordjylland med en turismeandel på 3,3 % og lavest i Midtjylland med 1,9 %.

Tabel 17: Turismeforbrug og -andel i 2017 per region

Region	Turismeforbrug (mio. kr.)	Andel det danske turismeforbrug	Samlet udbud (mio. kr.)	Turismeandel
Hovedstaden	51.223	40 %	2.113.277	2,4 %
Syddanmark	25.609	21 %	1.088.976	2,4 %
Midtjylland	21.830	17 %	1.165.071	1,9 %
Nordjylland	16.541	13 %	496.419	3,3 %
Sjælland	12.834	10 %	555.125	2,3 %
Danmark	128.037	100 %	5.471.810	2,3 %

Kilde: CRT/VDK, TSA 2019

Ifølge overnatningsstatistikkerne blev der foretaget i alt knap 54 mio. kommercielle overnatninger i Danmark i 2018. Heraf havde Region Sjælland en markedsandel på 8,6 %, hvilket svarer til, at 4,6 mio. af overnatningerne var i Region Sjælland. Dermed er Region Sjælland den danske region med færrest kommercielle overnatninger. Herefter følger Nordjylland med 7,8 mio. og en markedsandel på 14 %. Region Nordjylland har således knap 70 % flere kommercielle overnatninger end Sjælland, som den region med næst færrest kommercielle overnatninger.

Ud over den laveste samlede volumen har Region Sjælland ligeledes det laveste antal kommercielle overnatninger per indbygger (den horisontale linje i figuren nedenfor). Region Sjælland tiltrækker 5,5 årlige overnatninger per indbygger, sammenlignet med næsten 2,5 gange flere, nemlig 13,2 årlige overnatninger per indbygger i Region Nordjylland, hvilket også er afspejlet i den højere turismeandel på 3,3 %. Region Syddanmark topper statistikken med flest antal årlige overnatninger (16,8 mio.), hvilket er en markedsandel på 31 %, og flest overnatninger per indbygger (13,8), selvom turismeerhvervets relative betydning svarer til landsgennemsnittet med 2,4 %.

Figur 2: Antal kommercielle overnatninger og overnatninger per indbygger i 2018, per region

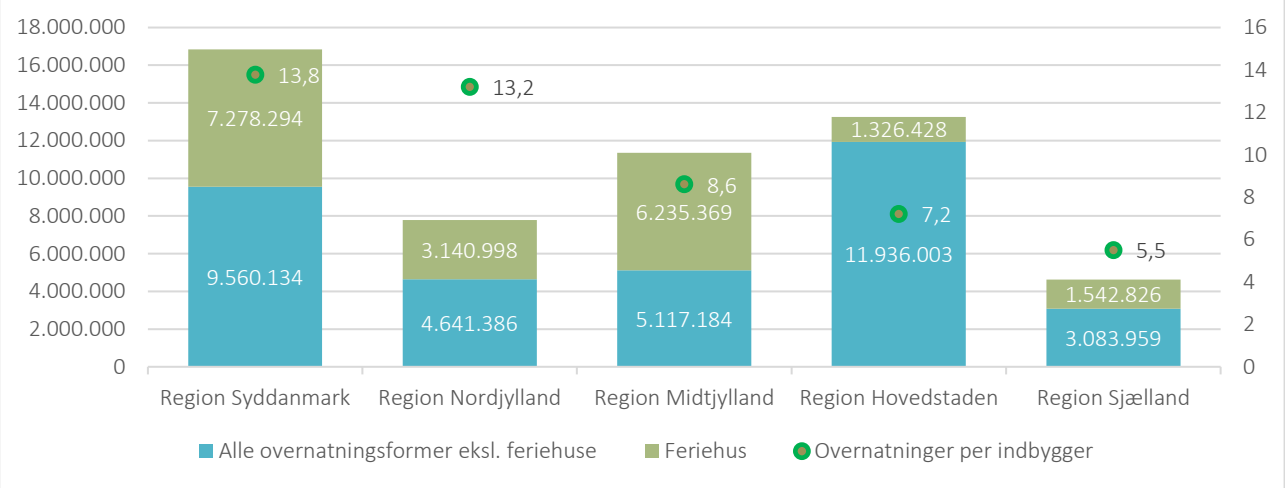

Kilde: DST (FOLK1A) og VDK.

Et indledende blik på overnatningsformerne med fokus på feriehuse (Figur 2) viser, at der er betydelig variation i overnatningsformerne i de forskellige regioner. I Region Sjælland, Nordjylland og Syddanmark er hhv. 33 %, 40 % og 43 % af de kommercielle overnatninger gennem lejede feriehuse. Region Midtjylland har en overvægt af feriehusudlejninger sammenlignet med de øvrige overnatningsformer (55 %), mens kun 10 % af overnatningerne i Region Hovedstaden foregår via feriehuse. Selve sammensætningen af overnatningsudbuddet er således ikke umiddelbart en hindring for at opnå en større volumen og et større antal overnatninger per indbygger, end det er tilfældet i Region Sjælland, mens en manglende kapacitet kan være det (se en nærmere analyse af overnatningsformerne for kommercielle overnatninger i afsnit 4.1.1 og en analyse af kapaciteten i kapitel 7).

Den kommercielle værdiskabelse, som overnatningsstatistikerne afspejler, er imidlertid kun en del af grundlaget for den direkte turismegenererede omsætning. De kommercielle overnatningsformer, der indgår i DSTs overnatningsstatistiker, er hoteller, feriecentre, camping, vandrehjem, lejede feriehuse og lystbådehavne. Den gruppe udgør på landsplan 87 % af det samlede kommercielle turismeforbrug (CRT/VDK, TSA 2019: 12). Det såkaldte *kommercielle turismeforbrug* opgøres som forbruget fra de kommercielle overnatningsformer fra DST samt forbruget fra turister i små hoteller, små campingpladser, festivalturister, krydstogtturister, turister på bondegårdsferie og turister, der gør brug af deleøkonomiske platforme eller lejer feriehuset ud på anden vis.

Herudover genererer turismen en betydelig værdiskabelse gennem ikke-kommercielle turister (brugere af eget sommerhus, lånt sommerhus og besøg hos familie/venner, også kaldet privat turisme), som også har et forbrug af varer og tjenester, der bidrager til omsætningen i lokalområdet. Endelig skaber turismen værdi gennem endagsturister, som defineres ved, at de ikke overnatter og derfor heller ikke figurerer i overnatningsstatistikkerne.

Figur 3 nedenfor viser turismeforbruget fordelt på hhv. 1) kommercielle turister, 2) ikke-kommercielle turister og 3) endagsturister.

Figur 3: Turismeforbrug fra kommerciel turisme, ikke-kommerciel turisme og endagsturisme i 2017 per region (mio. kr.)

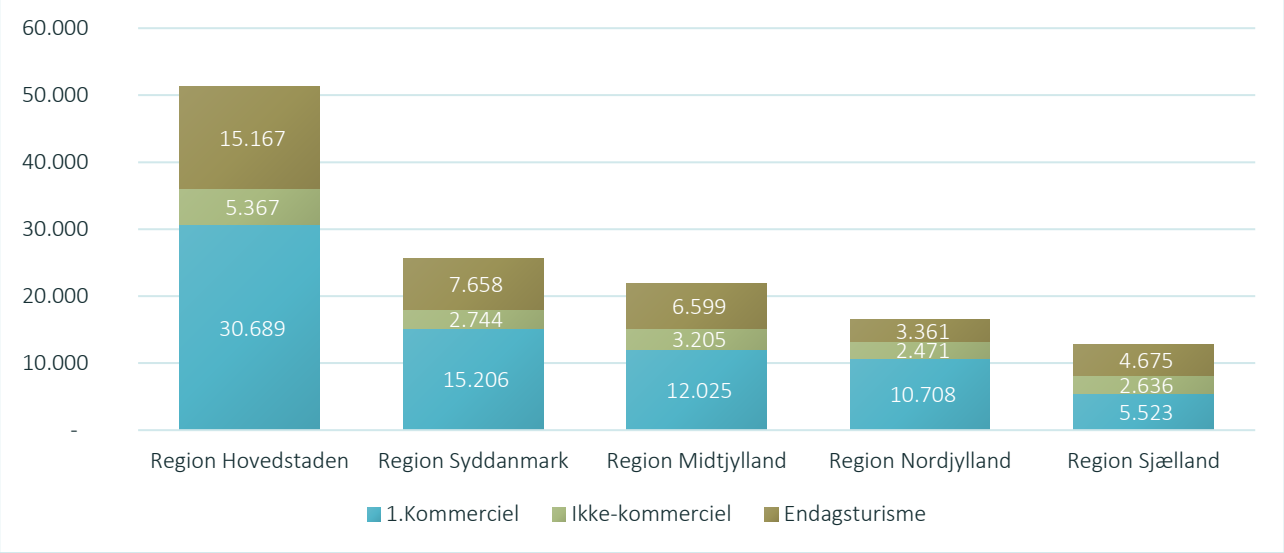

Kilde: TSA, 2019.

Det er altså kun 43 % (5,5 mia. kr.) af Region Sjællands samlede turismeforbrug, der genereres af kommercielle turister. 21 % af turismeforbruget (2,6 mia. kr.) kommer fra ikke-kommercielle turister og hele 36 % (4,7 mia. kr.) kommer fra endagsturister. Dermed er Region Sjælland den region, der har den laveste overvægt af turismeforbrug fra kommercielle turister. Region Sjælland har den højeste endagsturismeandel af alle regioner (36 % i Region Sjælland mod 29 % af det samlede forbrug på landsplan). Det vil sige, at 12,5 % af al turismeforbrug, der lægges af endagsturister i Danmark, er placeret i Region Sjælland. Det ikke-kommercielle turismeforbrug, der knytter sig til brugen af feriehuse, altså eget brug og udlån af sommerhus, er nominelt på samme niveau som Region Midtjylland, 25 % højere end Region Nordjylland og hele 50 % højere end Region Syddanmark på trods af de tre regioners højere samlede volumen. Det afspejler dels en stor kapacitet af feriehuse, og at en større andel af de sjællandske sommerhuse ikke lejes ud, men benyttes til privat brug (se også afsnit 7.1 om overnatningskapacitet i feriehuse).

TURISMEFORMÅL

Langt størstedelen (81 %) af Region Sjællands værdiskabelse kommer fra ferieturismen, som genererer et turismeforbrug på 10,4 mia. kr. Det er ca. 10 procentpoint højere end de øvrige regioner på nær region Nordjylland som har en endnu højere ferieturismeandel på 86 %. Den sjællandske erhvervsturisme udgør 19 % af det samlede turismeforbrug, stærkt drevet af det danske marked. Samme tendens ses i de øvrige regioner med undtagelse af Region Hovedstaden, som har en større andel (13 %) af sit samlede turismeforbrug fra internationale forretningsrejsende.

Tabel 18: Turismeforbrug fra ferie- og erhvervsturisme per region i 2017 (mio. kr.)

	REGION HOVEDSTADEN		REGION SYDDANMARK		REGION MIDTJYLLAND		REGION NORDJYLLAND		REGION SJÆLLAND	
	Mio. kr.	Andel af reg.	Mio. kr.	Andel af reg.	Mio. kr.	Andel af reg.	Mio. kr.	Andel af reg.	Mio. kr.	Andel af reg.
Ferie	**35.388**	**69 %**	**18.798**	**73 %**	**15.644**	**72 %**	**14.295**	**86 %**	**10.383**	**81 %**
Danmark	14.632	29 %	10.253	40 %	9.396	43 %	8.188	49 %	7.123	55 %
Udlandet	20.756	41 %	8.545	33 %	6.248	29 %	6.108	37 %	3.260	25 %
Forretning	**15.836**	**31 %**	**6.811**	**27 %**	**6.186**	**28 %**	**2.246**	**14 %**	**2.452**	**19 %**
Danmark	9.234	18 %	5.638	22 %	5.133	24 %	1.612	10 %	2.034	16 %
Udlandet	6.602	13 %	1.173	5 %	1.053	5 %	634	4 %	418	3 %
I alt	51.223	100 %	25.609	100 %	21.830	100 %	16.541	100 %	12.834	100 %

Kilde: CRT/VDK, TSA 2019

TURISMEFORBRUG FORDELT PÅ PRODUKTER

Turismen som erhverv er karakteriseret ved ikke at lade sig indkredse til en enkelt branche. Turismeerhvervet kan defineres snævert, som udbydere af turismeprodukter, så som overnatningssteder, restauration, transport, oplevelsesudbydere mv. Fælles for dem er imidlertid, at turismen kun udgør en vis andel af deres omsætning. På samme måde inkluderer en analyse af turismens værdiskabelse og samfundsøkonomiske betydning et indblik i, hvad turisterne ellers bruger penge på. Derfor opgør CRT og VisitDenmark turismeforbruget i overensstemmelse med retningslinjerne i det såkaldte turismesatellitregnskab, der indeholder en opdeling af turismeforbruget i "turismeprodukter", "turismeforbundne produkter" (detailhandel) og "ikke-turismespecifikke produkter" (andre produkter) (CRT/VDK, TSA 2019). Seneste opgørelse viste, at ud af det samlede turismeforbrug på 128 mia. kr. på landsplan blev 53 % brugt på turismeprodukter og 32 % på detailhandlen som de to største kategorier.

I Tabel 19 er turismeforbruget i 2017 opdelt på hver af de fem regioner og fordelt efter denne standardklassificering. Region Sjælland ligger således tæt på landsgennemsnittet med en andel på 50 % af det sjællandske turismeforbrug på turismeprodukter og 34 % på detailhandlen. Det samme mønster ses i Region Syddanmark og Region Midtjylland, mens Region Hovedstaden og Region Nordjylland skiller sig ud. I Region Hovedstaden bruger turisterne relativt mere på de direkte turismeprodukter (59 %), men lægger mindre i detailhandlen (28 %), mens det modsatte gør sig gældende i Region Nordjylland, med en overvægt i detailhandlen på 44 % mod 39 % af turismeforbruget i direkte turismeprodukter.

I Region Sjælland er turisternes største udgiftspost restauration. Her lagde turisterne i 2017 i alt 2,4 mia. kr. Den næststørste kategori er føde- og drikkevarer samt tobak i detailhandlen, hvor turisterne i Region Sjælland forbrugte yderligere 2 mia. kr. svarende til 16 % af forbruget. De sjællandske turister forbrugte relativt mindre på transport (knap 1,5 mia. eller 12 %) end turister i hhv. Region Hovedstaden, Syddanmark og Midtjylland, mens Region Nordjylland lå endnu lavere med en andel på 9 %.

Ud over et relativt højere forbrug på restauration viser turismeforbruget, at de sjællandske turister har en højere tilbøjelighed til at bruge penge på kultur og forlystelser end de øvrige regioner. Tallene dækker over en særligt øget interesse blandt de danske turister, som bruger 10 % af deres forbrug på kultur og forlystelser (det fremgår ikke af tabellen). I de øvrige regioner ligger andelen af forbruget på kultur og forlystelser blandt danske turister på 6 % - 7 %.

Tabel 19: Turismeforbrug fordelt på produkter og region i 2017

	REGION HOVEDSTADEN		REGION SYDDANMARK		REGION MIDTJYLLAND		REGION NORDJYLLAND		REGION SJÆLLAND	
	Mio. kr.	Andel af reg.	Mio. kr.	Andel af reg.	Mio. kr.	Andel af reg.	Mio. kr.	Andel af reg.	Mio. kr.	Andel af reg.
Turismeprodukter	**29.968**	***59 %***	**13.080**	***51 %***	**11.709**	***54 %***	**6.462**	***39 %***	**6.373**	***50 %***
Overnatning	6.359	*12 %*	3.460	*14 %*	2.328	*11 %*	1.444	*9 %*	1.175	*9 %*
Restaurant	9.439	*18 %*	3.283	*13 %*	3.385	*16 %*	2.406	*15 %*	2.445	*19 %*
Transport [(1)]	9.606	*19 %*	4.369	*17 %*	3.796	*17 %*	1.561	*9 %*	1.488	*12 %*
Rejseservice	2.098	*4 %*	779	*3 %*	938	*4 %*	262	*2 %*	257	*2 %*
Kultur og forlystelser	2.447	*5 %*	1.121	*4 %*	1.241	*6 %*	778	*5 %*	996	*8 %*
Lystbådehavne	19	*0 %*	68	*0 %*	21	*0 %*	10	*0 %*	12	*0 %*
Detailhandel	**14.126**	***28 %***	**8.323**	***32 %***	**6.785**	***31 %***	**7.311**	***44 %***	**4.323**	***34 %***
Føde- og drikkevarer samt tobak	5.430	*11 %*	3.449	*13 %*	2.753	*13 %*	3.552	*21 %*	2.009	*16 %*
Benzin og andet brændstof	2.658	*5 %*	2.745	*11 %*	2.218	*10 %*	1.526	*9 %*	1.407	*11 %*
Andet	6.038	*12 %*	2.129	*8 %*	1.814	*8 %*	2.232	*13 %*	906	*7 %*
Andre produkter	**7.129**	***14 %***	**4.206**	***16 %***	**3.336**	***15 %***	**2.768**	***17 %***	**2.139**	***17 %***
I alt	51.223	*100 %*	25.609	*100 %*	21.830	*100 %*	16.541	*100 %*	12.834	*100 %*

Kilde: CRT/VDK (TSA, 2019). Note 1: Transport dækker turisters forbrug på transport i Danmark. Det kan være taxa, bus, metro og transport over længere distancer som tog, færge og indenrigsfly. Udgifter til broafgifter og billeje indgår også.

TURISMENS UDVIKLING

En analyse af turismens udvikling over tid laves bedst på baggrund af overnatningsstatistikerne. Det skyldes, at overnatningstallene er indsamlet på samme måde over en længere årrække. Modsat er metoden for opgørelsen af turismeforbruget justeret ad flere omgange, senest i 2017. Derfor kan man ikke sammenligne turismeforbruget over tid. Det er derfor nødvendigt at holde sig for øje at følgende analyse af turismens udvikling reelt kun afspejler de kommercielle turister, altså de 43 % (5,5 mia. kr.) af Region Sjællands samlede turismeforbrug.

Overnatningstallene viser dog, at Danmark har oplevet en årlig vækst i antal kommercielle overnatninger på 1,9 %, trukket voldsomt op af Region Hovedstaden med en årlig vækst på 4,5 %. Region Sjælland og Region Nordjylland ikke har oplevet den samme vækst i antal årlige overnatninger, som de tre øvrige regioner (Figur 4). De to regioner har derimod oplevet et fald på -2 til -3 % siden 2008 på hhv. -128.596 kommercielle overnatninger i Region Sjælland og -135.823 i Region Nordjylland. I samme periode er antallet af kommercielle overnatninger i Region Midtjylland, Syddanmark og Hovedstaden steget med hhv. 19 % (1,8 mio.), 21 % (2,9 mio.) og hele 55 % (4,7 mio. kommercielle overnatninger) siden 2008.

Sammenligner vi i stedet med 2009 frem for 2008, har Region Sjælland dog opnået en samlet stigning på 5 %. Forskellen på 8 procentpoint fra 2008 til 2009 skyldes det et knæk i kurverne, som finanskrisen udløste, og som i større eller mindre grad kan genfindes hos alle regionerne.

Figur 4: Udvikling i antal kommercielle overnatninger (regioner, 2008-2018)

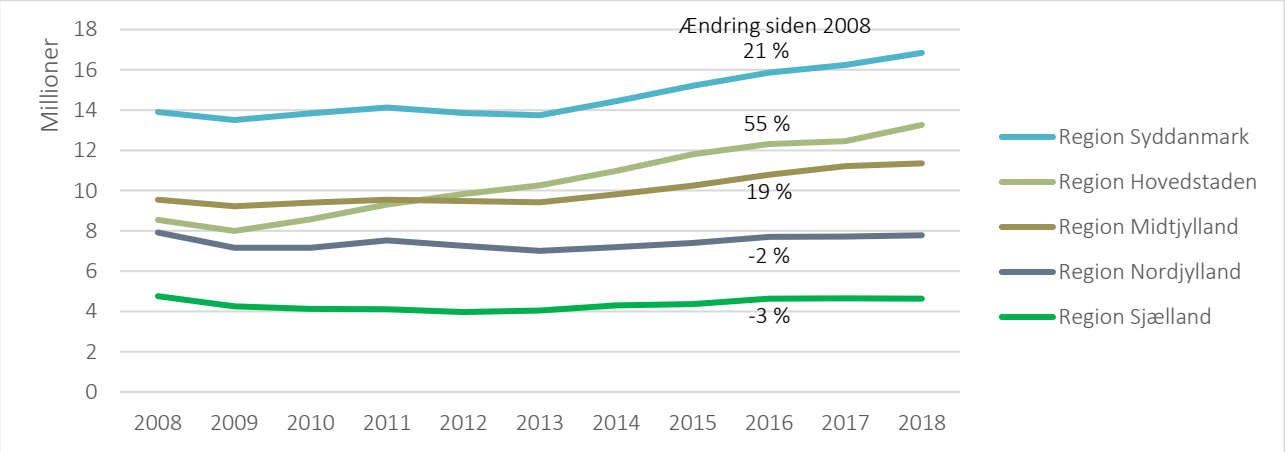

Kilde: DST/VDK 2018.

4.1.1 OVERNATNINGSFORMER

I afsnittet redegør vi for, hvordan de 12,8 mia. kr. i turismeforbrug og de 4,6 mio. kommercielle overnatninger fordeler sig på forskellige overnatningsformer i Region Sjælland sammenlignet med de øvrige regioner.

I Region Sjælland er det særligt overnatninger i feriehuse og på campingpladser, der driver den kommercielle turisme målt i antal overnatninger, idet de hver tegner sig for ca. en tredjedel af de sjællandske overnatninger, hhv. 1,5 mio. og 1,4 mio. Hoteller og feriecentre udgør hhv. 16 % og 15 % (673.786 og 757.455) af de sjællandske kommercielle overnatninger, mens lystbådehavne og vandrehjem tiltrækker relativt få overnatninger og aktuelt har en relativt lille betydning set ud fra et regionalt erhvervsøkonomisk perspektiv.

Figur 5: Fordeling af de kommercielle sjællandske overnatninger, 2018

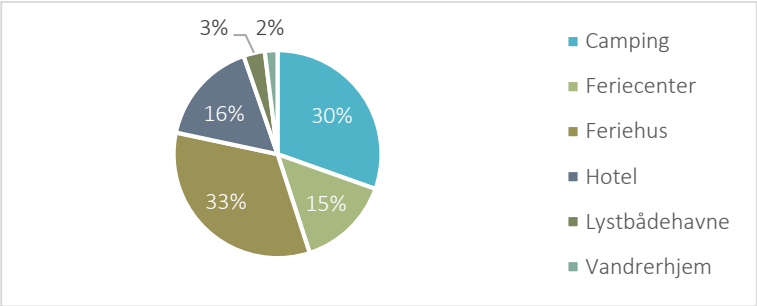

Kilde: DST/VDK

Tabel 20: Overnatninger fordelt på overnatningsform, Sjælland, 2018

OVERNATNINGSFORM	ANTAL OVERNATNINER, 2018	MARKEDSANDEL AF DKs MARKED
Feriehus (lejet)	1.542.826	7,9 %
Camping	1.408.068	12,7 %
Hotel	757.455	4,7 %
Feriecenter	673.786	17,5 %
Lystbådehavne	153.199	14,5 %
Vandrehjem	91.451	4,1 %
Region Sjælland	4.626.785	8,6 %

Kilde: DST/VDK, beregnet

Kigger vi på de sjællandske markedsandele af de forskellige overnatningsformer, har Region Sjælland den største relative andel af de turister, der indlogerer sig i feriecentre. Her har Region Sjælland en markedsandel på 17,5 %, altså mere end det dobbelte af Region Sjællands gennemsnitlige markedsandel. Det højere antal overnatninger i feriecentre skyldes primært Lalandia Rødby, som jf. Attraktionslisten har 520.000 besøgende årligt i vandlandet (ikke alle er overnattende gæster).

Også hvad angår campinggæster og overnatninger på lystbådehavne tiltrækker Region Sjælland ligeledes en større andel af det samlede antal turister i Danmark, der vælger den pågældende overnatningsform. Omvendt har Region Sjælland en beskeden markedsandel af de danske hotelovernatninger.

Sammenligner vi overnatningstallene med turismeforbruget (Tabel 21), tegner der sig imidlertid et lidt andet billede[5]. Det skyldes de forskellige typer af turisters varierende døgnforbrug, samt tilstedeværelsen af små enheder og privat udleje, hvilket ikke tælles med i de løbende overnatningstal.

Blandt de kommercielle turister er det således hotelgæsterne (ferie plus forretning), der samlet set genererer den største værdiskabelse med godt 2 mia. kr. eller 15,9 % det samlede turismeforbrug (kommercielt og ikke-kommercielt), selvom denne gruppe kun repræsenterer 757.455 overnatninger. Stort set samme omsætning kommer fra de kommercielle feriehusturister, som repræsenterer godt 1,5 mio. overnatninger. De har et samlet forbrug på knap 2 mia. kr. eller 15,5 % af forbruget. Selvom campinggæsterne imidlertid tegner sig for et næsten lige så stort antal overnatninger som de

[5] Bemærk at der ikke er en direkte 1:1 sammenhæng mellem antallet af kommercielle overnatninger og turismeforbruget. Ud over VisitDenmarks inklusion af små enheder i beregningen af turismeforbruget, skyldes det, at VisitDenmark benytter en opskaleringsmodel, som godtgør, at overnatningstallene ikke afspejler det fulde marked inden for hver overnatningsform. Det gælder i særlig grad for feriehuse, idet overnatningstallene hentes fra feriehusudlejningsbureauerne, som ikke dækker alle kommercielt udlejede feriehuse i Region Sjælland (andre platforme, der benyttes til udlejning, er fx Den Blå Avis).

kommercielle feriehusgæster med 1,4 mio. overnatninger, så genererer overnatningsformen kun en fjerdedel af den værdiskabelse, som feriehusgæsterne gør. Campinggæsterne skaber således i alt en omsætning på 479 mio. kr. eller 3,7 % af det samlede forbrug. Det samme billede tegner sig for gæster i feriecentre, som genererer 271 mio. kr. eller blot 2,1 % af turismeforbruget.

Derimod fremgår det tydeligt, at der er stor værdiskabelse at hente i Region Sjælland på ikke-kommerciel brug af feriehuse (hhv. ejernes eget brug af deres feriehus og udlån af feriehus). Faktisk er det så meget som 12,3 % af regionens samlede turismeomsætning, der genereres af denne gruppe. Det er markant mere end de øvrige regioner (5,7 % på landsplan). Derimod genererer de øvrige regioner en større andel af turismeforbruget fra kommercielt udlejede feriehuse sammenlignet med Region Sjælland (ekskl. Hovedstaden). Sammenlagt med de kommercielle udlejninger, tegner feriehusene sig i Region Sjælland i alt for en omsætning på 3,6 mia. kr. eller 28 % af den samlede turismeomsætning.

Den sidste store gruppe er endagsturisterne, som udgør Region Sjællands andet helt store turismesegment. Endagsturisterne genererer en omsætning på 4,7 mia. kr. svarende til 36,4 % af turismeforbruget. Heraf er langt størstedelen fra feriegæster, om end omsætning fra endagsturisme blandt forretningsrejsende også udgør en betydelig andel, 8,9 %, af den sjællandske turismeomsætning.

Endelig afspejler omsætningstallene, at Region Sjællands konkurrencefordel, hvad angår de høje markedsandele af turister fra feriecentre, campingturister og turister på lystbådehavne, ikke udmønter sig i tilsvarende høj værdiskabelse i regionen. Det skyldes dels det lave døgnforbrug blandt campister og gæster på feriecentre, og dels at antallet af overnatninger på lystbådehavnene har så lav en volumen, at den konkurrencefordel kun resulterer i en begrænset værdiskabelse målt i kroner og øre. Ikke desto mindre kan overnatningerne og forbruget på i alt 98 mio. kr. i de 78 sjællandske lystbådehavne have en stor betydning for det lokale miljø i havnene og for omsætningen i det lokale turismeerhverv.

Tabel 21: Turismeforbrug fordelt på overnatningsformer i 2017, per region.

	REGION HOVEDSTADEN		REGION SYDDANMARK		REGION MIDTJYLLAND		REGION NORDJYLLAND		REGION SJÆLLAND	
	Mio. kr.	Andel af reg.	Mio. kr.	Andel af reg.	Mio. kr.	Andel af reg.	Mio. kr.	Andel af reg.	Mio. kr.	Andel af reg.
Kommerciel	**30.689**	***59,9 %***	**15.206**	***59,4 %***	**12.025**	***55,1 %***	**10.708**	***64,7 %***	**5.523**	***43,0 %***
Hotel - ferie	11.426	*22,3 %*	2.575	*10,1 %*	2.082	*9,5 %*	1.759	*10,6 %*	732	*5,7 %*
Hotel - forretning	9.960	*19,4 %*	3.114	*12,2 %*	3.045	*14,0 %*	1.170	*7,1 %*	1.305	*10,2 %*
Feriecentre	296	*0,6 %*	824	*3,2 %*	187	*0,9 %*	609	*3,7 %*	271	*2,1 %*
Camping	1.509	*2,9 %*	1.585	*6,2 %*	1.090	*5,0 %*	3.017	*18,2 %*	479	*3,7 %*
Vandrerhjem	1.273	*2,5 %*	249	*1,0 %*	244	*1,1 %*	110	*0,7 %*	105	*0,8 %*
Lejet feriehus	1.841	*3,6 %*	5.952	*23,2 %*	4.389	*20,1 %*	3.687	*22,3 %*	1.991	*15,5 %*
Lystbåde	154	*0,3 %*	277	*1,1 %*	174	*0,8 %*	69	*0,4 %*	98	*0,8 %*
Deleøkonomiske platforme	3.951	*7,7 %*	374	*1,5 %*	550	*2,5 %*	243	*1,5 %*	194	*1,5 %*
Festival	-	*0,0 %*	237	*0,9 %*	220	*1,0 %*	16	*0,1 %*	340	*2,6 %*
Bondegårde	72	*0,1 %*	16	*0,1 %*	21	*0,1 %*	10	*0,1 %*	7	*0,1 %*
Krydstogt	207	*0,4 %*	4	*0,0 %*	23	*0,1 %*	18	*0,1 %*	2	*0,0 %*
Ikke-kommerciel	**20.535**	***40,1 %***	**10.402**	***40,6 %***	**9.804**	***44,9 %***	**5.833**	***35,3 %***	**7.311**	***57,0 %***
Eget sommerhus	1.706	*3,3 %*	859	*3,4 %*	1.256	*5,8 %*	1.029	*6,2 %*	1.307	*10,2 %*
Lånt sommerhus	130	*0,3 %*	179	*0,7 %*	261	*1,2 %*	240	*1,5 %*	269	*2,1 %*
Familie/Venner	3.532	*6,9 %*	1.705	*6,7 %*	1.689	*7,7 %*	1.202	*7,3 %*	1.060	*8,3 %*
Endagsturister - ferie	9.292	*18,1 %*	3.962	*15,5 %*	3.458	*15,8 %*	2.285	*13,8 %*	3.528	*27,5 %*
Endagsturister – forretning	5.876	*11,5 %*	3.696	*14,4 %*	3.140	*14,4 %*	1.076	*6,5 %*	1.147	*8,9 %*
I alt	51.223	*100 %*	25.609	*100 %*	21.830	*100 %*	16.541	*100 %*	12.834	*100 %*

Kilde: CRT/VDK (TSA, 2019)

Figuren nedenfor viser regionernes overnatningsprofil jf. de officielle overnatningstal. Den afspejler, at Region Sjælland, Nordjylland og Syddanmark har en yderst sammenlignelig overnatningsprofil, om end Nordjylland og Syddanmark har en lidt større andel af overnatninger i lejede feriehuse. Region Sjælland har derimod en lidt større andel af overnatninger på campingpladser og i feriecentre end de øvrige regioner. Figuren afspejler ligeledes, at Lalandia Rødby har en større indvirkning på den sjællandske overnatningsprofil, end fx Lalandia Billund har på Syddanmark pga. Region Syddanmarks markant større samlede volumen i antal kommercielle overnatninger. Grundet København har Region Hovedstaden en markant anderledes overnatningsprofil end de øvrige regioner. Her er det hotellerne, der dominerer. Men også vandrehjemmene spiller en større rolle i Region Hovedstaden, end vi ser i de øvrige regioner.

Figur 6: Fordeling af overnatningsformer i 2018, per region

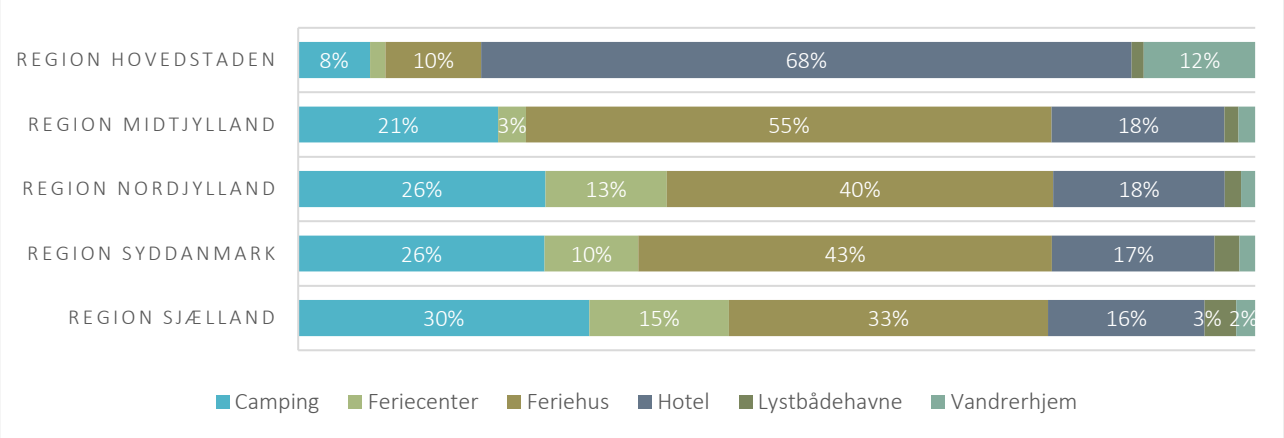

Kilde: DST/VDK 2018.

Som tidligere demonstreret i afsnittet vedrørende udviklingen i de kommercielle overnatninger oplevede Region Sjælland et kraftigt fald i antal overnatninger fra 2008 til 2009. Faldet bevirker, at det giver et mere retvisende billede af den løbende udvikling at beregne udviklingen siden 2009 frem for 2008. Derfor tager vi udgangspunkt i 2009 i den følgende gennemgang, mens 2008 fortsat er angivet som referenceramme for Region Sjælland. Som det fremgår af Figur 7, skal det samlede fald i antal overnatninger primært findes på campingpladserne (-151.076 overnatninger, -10 % siden 2009) og i feriecentrene (-126.533 overnatninger, -16 %). Men også vandrehjemmene og lystbådehavnene har oplevet et fald i antallet af overnattende turister på hhv. -22 % og -11 %, som dog kun i absolutte til svarer til hhv. -26.428 og -19.400 overnatninger. Omvendt er antallet af feriehusgæster steget med 37 % hvilket svarer til 419.057 flere overnatninger siden 2009. Det er dog hotellerne, der har oplevet den største relative stigning på hele 57 % siden 2009, hvilket svarer til en stigning på 275.256 overnatninger.

Figur 7: Udviklingen i overnatningsformerne i Region Sjælland, 2008 til 2018

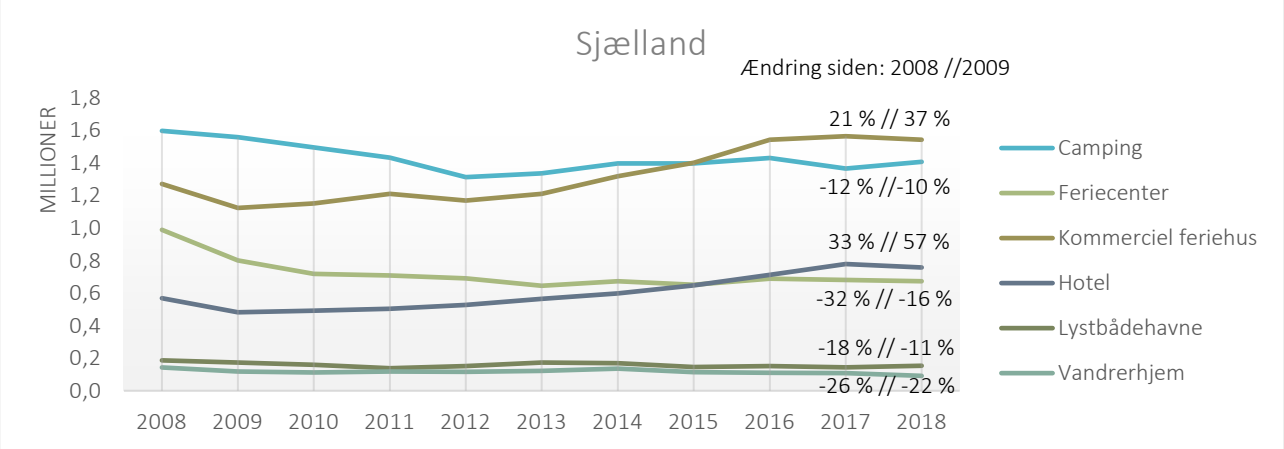

Kilde: DST/VDK 2018.

Når den udvikling skal sammenlignes med de øvrige regioner, gør Region Hovedstadens markant anderledes overnatningsprofil, at den er uhensigtsmæssig at benytte som sammenligningsgrundlag for Region Sjælland. Figur 7 og Figur 8 viser derfor udviklingen i de forskellige overnatningsformer i Region Sjælland sammenlignet med landsgennemsnittet eksklusive Region Hovedstaden. Her fremgår det, at antallet af overnatninger i feriehuse har været i fremgang i hele landet med 27 %, men at fremgangen i Region Sjælland er 10 procentpoint højere end landsgennemsnittet uden Hovedstadsregionen. Region Sjællands kraftige vækst i antal hotelovernatninger overgår også den gennemsnitlige udvikling ekskl. Hovedstaden på trods af en kraftig stigning på 33 %. Det skal imidlertid ses i det lys, at udgangspunktet var lavere i Sjælland end i de øvrige regioner, og at en mindre fremgang derfor kommer til udtryk i en højere procentuel stigning. Omvendt er antallet af overnatninger på campingpladser faldet mere i Sjælland end i de øvrige regioner (- 10 % mod -5 %). Det samme gør sig gældende på vandrerhjem, som er faldet med 22 % i Region Sjælland siden 2009, mens de øvrige regioner eksklusive Hovedstaden har oplevet en mindre vækst på 5 %.

Figur 8: Gennemsnitlig udvikling i overnatningsformerne i Region Midtjylland, Nordjylland, Syddanmark og Sjælland

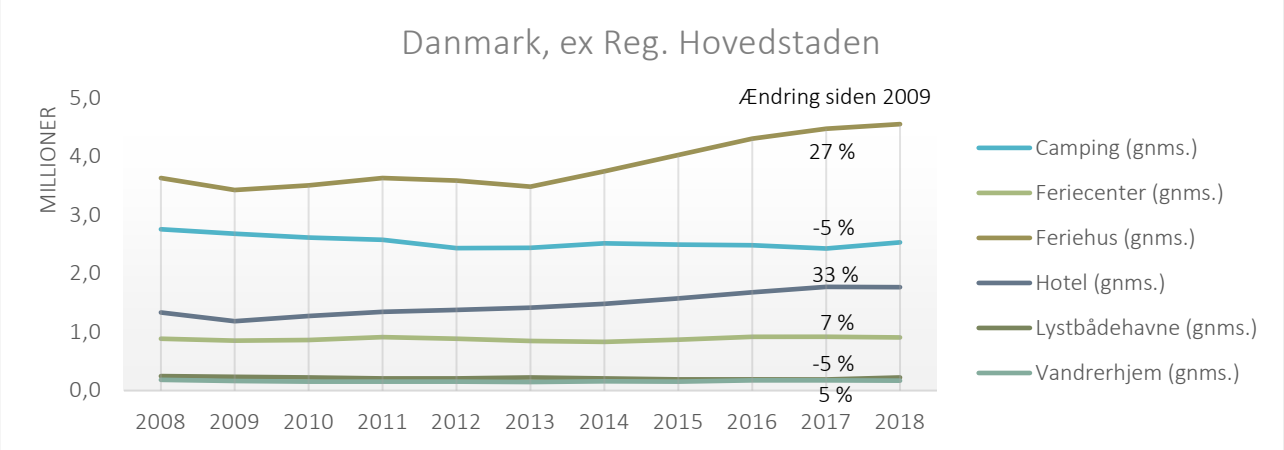

Kilde: DST/VDK 2018.

4.1.1.1 OVERNATNINGER UDEN FOR STATISTIK

De officielle overnatningsstatistikker fra Danmarks Statistik, som er afspejlet ovenfor, medtager campingpladser med flere end 74 enheder og hoteller med flere end 40 gæstesenge. Hertil kommer således mindre overnatningssteder, deleøkonomi via privat udlejning (fx AirBnB) og ikke-kommercielle overnatninger, som ikke indgår i tallene ovenfor. Nedenfor gennemgår vi de tre kategorier med henblik på at skabe et overblik over størrelsesordenen af disse tre typer af overnatninger.

4.1.1.1.1 SMÅ OVERNATNINGSSTEDER

Danmarks Statistik udarbejder hvert femte år en opgørelse over antallet af overnatninger på små overnatningssteder. Den sidste opgørelse er fra 2017 og indeholder data fra 2016 på hoteller med 10-39 gæstesenge og campingpladser med 10-74 campingenheder. Afsnittet her refererer de vigtigste pointer fra opgørelsen *"Overnatninger på mindre hoteller og campingpladser 2016"*, Statistiske efterretninger 2017:1 Serviceerverv, Danmarks Statistik, 2017.

Tabel 22: Antal overnatninger i små overnatningssteder i Region Sjælland, 2016

	Antal overnatninger	Andel af tilsvarende sjællandske overnatninger
Hoteller med 10-39 gæstesenge	128.558	15,3 %
Campingpladser med 10-74 enheder	32.594	2,2 %

Kilde: DST, 2017

I 2016 var der på landsplan 680.200 overnatninger på mindre hoteller med 10-39 faste gæstesenge, svarende til 4,3 pct. af det samlede antal hotelovernatninger. Der ud over var der 189.500 overnatninger på mindre campingpladser med 10-74 campingenheder, svarende til 1,7 pct. af de samlede antal overnatninger på campingpladser. Heraf var 18,9 % (128.558) af hotelovernatningerne og 17,2 % (32.594) af campingovernatningerne på mindre campingpladser på Sjælland. Det svarer til, at 2,2 % af de samlede sjællandske campingovernatninger finder sted på mindre campingpladser, mens 15,3 % af de sjællandske hotelovernatninger i 2016 var på små hoteller med mindre end 40 sengepladser (ref. DST, 2017). Små hoteller udgør således en vis andel af de sjællandske hotelovernatninger, mens overnatninger på de små campingpladser har en mindre volumen og mindre økonomisk betydning for den sjællandske tursimeudvikling.

Hertil kommer, at antallet af overnatninger på mindre campingpladser på landsplan er faldet med 10,4 % fra 2011 til 2016. Tilsvarende er antallet af mindre campingpladser faldet fra 88 i 2011 til 66 i 2016. Dette giver et fald i antallet af campingenheder på mindre campingpladser fra 3.861 i 2011 til 2.962 i 2014, svarende til -23,3 %.

Omvendt er antallet af overnatninger på mindre hoteller på landsplan steget med 8,5 % fra 2011 til 2016. Tilsvarende er antallet af mindre hoteller på landsplan steget med 13 % fra 357 i 2011 til 403 i 2016. Antallet af sengepladser er steget med 9 % fra 8.013 til 8.707 i 2016.

Væksten i mindre hoteller er kraftigere end væksten i hoteller med mindst 40 senge. Antallet af hoteller med mindst 40 senge steget med 3 % fra 520 til 537 i samme periode, og antallet af senge på disse er steget med 4 % fra 85.727 til 89.219. Analysen viser endvidere, at det hovedsageligt er danske turister, der gør brug af de mindre overnatningssteder. Denne data er ikke tilgængelig for Region Sjælland isoleret.

4.1.1.1.2 DELEØKONOMI OG PRIVAT UDLEJNING (AIRBNB)

Stærkt understøttet af den stigende digitalisering har de senere årtier budt på udbredelsen af deleøkonomiske platforme med Airbnb, som langt den mest udbredte inden for overnatning.

Ud over Airbnb findes også andre, private indkvarteringsplatforme som Booking.com (indeholder både private og kommercielle overnatningsmuligheder), Homeaway og Flipkey, på campingområdet findes Camptravel, Boatflex til udlejning af både, herunder overnatning på lystbåde, og Gaest til udlejning af mødelokaler.

I dette afsnit redegør vi udelukkende for omfanget af overnatninger via Airbnb, dels pga. af servicens dominans, og dels fordi Airbnb har indgået aftale med VisitDenmark om offentliggørelse af udvalgte overnatningsdata.

Airbnb oplyser, at der i 2018 blev solgt godt 1 mio. overnatninger via private hjem. Heraf var 50 % i København, 11 % var i de store byer, Aarhus, Odense og Aalborg, mens 39 % blev foretaget i resten af landet. Det svarer til i alt 407.700 overnatninger uden for de større byer.

Figur 9: Airbnb-overnatninger på landsplan

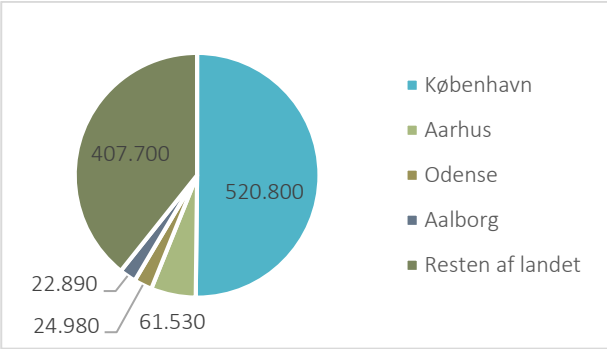

Kilde: VDK, Airbnb i Danmark, 2018

Af de godt 520.0800 Airbnb-overnatninger i København blev 92 % foretaget af udenlandske turister. Uden for de fire største byer, i kategorien "resten af landet", er andelen af udenlandske overnatninger via Airbnb noget lavere, nemlig 59 % svarende til godt 240.000 overnatninger. Der foretages således 167.157 Airbnb-overnatninger af danske gæster uden for de fire største byer.

Hvis vi antager, at de overnatninger, der finder sted uden for de fire største byer, er fordelt ligeligt i de fem regioner, så får vi en høj estimering på ca. 81.000 overnatninger i Region Sjælland via Airbnb. Det svarer til godt 1,8 % af de Sjællandske overnatninger opgjort via de officielle overnatningsstatistikker. Tager vi i stedet udgangspunkt i de officielle overnatningsstatistikker (hvoraf Region Sjælland har 8,6 % af overnatningerne), vil en mere realistisk – men helt hypotetisk – estimering være, at ca. 10 %, svarende til ca. 40.000 Airbnb-overnatninger ligger på Sjælland. Selvom tallene beregnet for Region Sjælland er estimerede, så afspejler de 40.000-80.000 overnatninger, at Airbnb ikke på nuværende tidspunkt udgør en stor faktor for værdiskabelsen af turismen på Sjælland. Dette bekræftes af CRT og VDKs beregninger af turismeforbruget, som estimerer, at den samlede omsætning skabt af turister på deleøkonomiske platforme (ikke kun Airbnb) i 2017 var 194 mio. kr. eller 1,5 % af den samlede turismeomsætning. Disse beregner tager udgangspunkt i et antaget antal overnatninger i Region Sjælland på 128.109 overnatninger på de deleøkonomiske platforme i alt (VDK, 2018:1). Til sammenligning er der ca. 130.000 overnatninger på mindre hoteller med 10-39 senge i Region Sjælland.

Antallet af Airbnb-overnatninger stigende, særligt uden for de store byer. På landsplan steg antallet af Airbnb-overnatninger med godt 140.000, eller 16 % fra 2017 til 2018, stærkt drevet af en vækst på hele 38 % uden for de store danske byer. Antaget at Region Sjælland har oplevet en tilsvarende vækst på 38 %, vil et estimeret turismeforbrug for deleøkonomiske platforme (med udgangspunkt i VisitDenmarks tal fra 2017) i 2018 være på 268 mio. kr., hvilket svarer til forbruget for turister indlogeret på feriecentre.

LOVPAKKE FOR PRIVAT KORTTIDSUDLEJNING

Der er med udgangen af 2018 vedtaget en lovpakke for korttidsudlejning, der fastsætter nye fradragsregler og loft over antal udlejningsdage (udlejningsloft). Den betyder også, at Airbnb fra 1. juli 2019 automatisk indrapporterer lejeindtægter til skat. Med den nye lovpakke er der vedtaget et bundfradrag på 28.000 kr. for udlejning af eget hjem, mens bundfradraget for udlejning af sommerhuse er steget til 40.000 kr. (en fordobling af det tidligere bundfradrag), under forudsætning af at udlejningen sker gennem et bureau, der automatisk indrapporterer til skat. Overstiger lejeindtægterne bundfradraget, skal udlejerne betale kapitalindkomstskat af 60 % af det overskredne beløb.

Lovpakken indfører desuden et udlejeloft på maksimalt 70 dage om året for udlejning af hele boligen, eller alternativt op til 100 dage om året, hvilket kan besluttes af de enkelte kommuner. Det er kun udlejning af hele boliger, som er omfattet af det nye udlejningsloft. Udlejning af enkeltværelser forbliver ureguleret, og private kan således udleje værelser på samme måde som hoteller.

4.1.1.1.3 IKKE-KOMMERCIELLE OVERNATNINGER

De ikke-kommercielle overnatningsformer består af hhv. feriehusbrug (ejernes eget brug eller udlån) og besøg med overnatning hos familie og venner i en anden kommune end bopælskommunen. Hvad angår feriehusbrugen, er feriehusebranchen med 1,5 mio. kommercielle overnatninger i feriehuse i Region Sjælland allerede den største overnatningsform i regionen, uden at der er taget højde for de ikke-kommercielle overnatninger. Der findes ingen opgørelser over antallet af ikke-kommercielle overnatninger VisitDenmark estimerer antallet af ikke-kommercielle overnatninger til 12,6 mio. i Region Sjælland, hvoraf 8,6 mio. er som brug af eget eller lånt feriehus (baseret på stikprøver). VisitDenmark estimerer altså, at der er over to-en-halv gange flere ikke-kommercielle som de 4,6 mio. kommercielle overnatninger. En analyse fra 2019 baseret på en spørgeskemaundersøgelse estimerer antallet til mellem 7,8 – 8,1 mio. overnatninger i eget og lånt feriehus i Region Sjælland (Epinion, 2019), hvilket ligger relativt tæt på VisitDenmarks estimat på 8,6 mio. Der er således tale om en yderst signifikant styrkeposition for Region Sjælland og en betydelig kilde til vækst.

4.1.2 INTERNATIONALISERING

Internationalisering er et begreb, der benyttes til at beskrive hvor stor en andel af turismens værdiskabelse, der stammer fra et internationalt marked. Det er især interessant på et nationalpolitisk niveau, fordi en øget omsætning fra det danske marked reelt kun flytter rundt på værdiskabelsen til forskellige steder i landet i stedet for at øge den samlede vækst (med mindre at en del af værdiskabelsen stammer fra danske turister, som vælger at tage på ferie i Danmark frem for at tage til udlandet. Derimod bidrager salget af varer og tjenester til udenlandske turister til landets samlede eksport. I 2017 udgjorde turismeomsætningen genereret af udenlandske turister 4,6 % af den samlede eksport på landsplan (TSA, 2017).

I afsnittet her beskriver vi Region Sjællands grad af internationalisering. Vi beskriver, hvilke markeder der er tale om, beregner Sjællands markedsandele sammenlignet med de øvrige regioner og analyserer, hvad de kvantitative overnatnings- og forbrugsdata siger om turisternes historiske forbrugsmønstre.

Figur 10 viser, hvor stor en andel af regionernes samlede turismeforbrug, der kommer fra udenlandske turister.

Figur 10: Dansk og internationalt turismeforbrug i 2017, per region (mio. kr.)

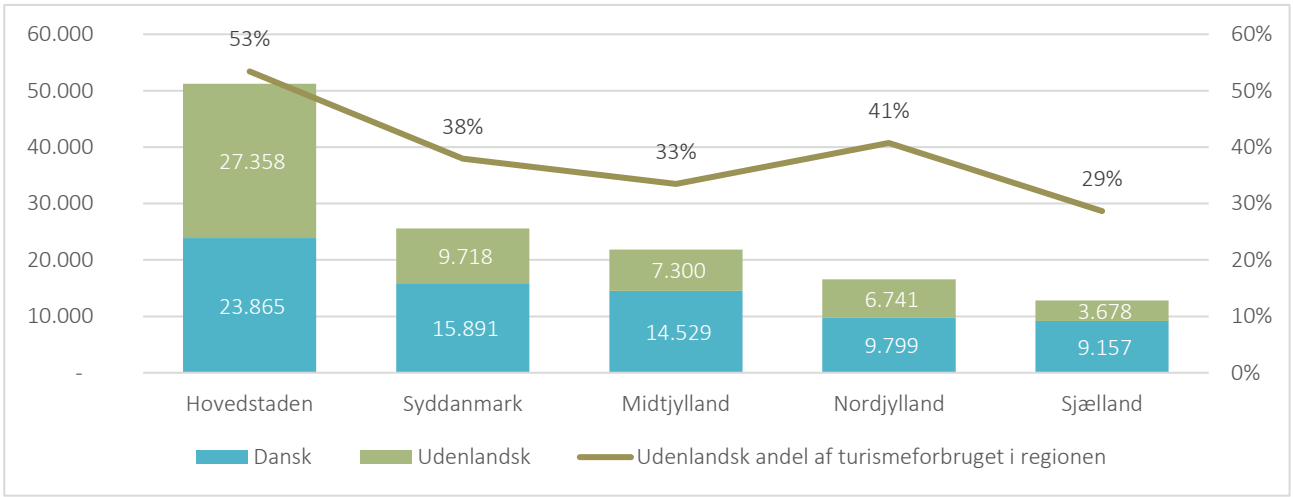

Kilde: CRT/VDK, TSA 2019.

Danskernes indenlandske turismeforbrug tegnede sig for 57 % af det samlede turismeforbrug i Danmark (73,2 mia. kr.), mens de udenlandske turisters forbrug udgjorde 43 % i 2017 (TSA, 2019). Med et turismeforbrug på 3,7 mia. fra udenlandske turister står de for 29 % af Region Sjællands samlede turismeforbrug. Det er den laveste grad af inter-

nationalisering blandt landets fem regioner. Tilsvarende er Region Sjælland altså den region, der henter den største andel af turismeforbruget fra hjemmemarkedet (71 % svarende til 9,2 mia. kr.).

Ser vi på overnatningstallene, foretager danskerne også langt størstedelen af de kommercielle overnatninger, godt 3 mio. af regionens 4,6 mio. kommercielle overnatninger. Tyskland er det næststørste marked med 870.460 overnatninger. Med andre ord er 67 % af de kommercielle overnatninger i Regionen danske turister og 19 % er tyske turister, og de to markeder står for i alt 86 % af alle kommercielle overnatninger i Region Sjælland.

Efter de to største markeder følger det svenske marked, som dog kun udgør 216.803 overnatninger. Ikke desto mindre har Region Sjælland relativt set en højere andel af de svenske overnatninger, der bliver foretaget i Danmark (12 %) sammenlignet med Regionens samlede markedsandel på 8,6 % af alle overnatninger. Det samme gør sig gældende for det danske marked, hvor Region Sjælland også har en relativt højere markedsandel på knap 12 %. Det modsatte billede tegner sig imidlertid for Region Sjællands næststørste marked, tyskerne, som i mindre grad end de øvrige markeder foretrækker Region Sjælland over de andre danske regioner. Tilsvarende har Region Sjælland en relativt lille andel af det norske marked (4,3 %), som foretrækker at rejse til enten Nordjylland eller Region Hovedstaden. De to regioner er begge nemt forbundet henholdsvis via færgeoverfart til Hirtshals og Frederikshavn i Nordjylland og Øresundsbroen til Hovedstaden. Det er således umiddelbart de danske og de svenske turister, der i størst grad tiltrækkes af Region Sjælland sammenlignet med de øvrige danske regioner. Alligevel udgør Tyskland et signifikant marked pga. deres større volumen i antal overnatninger.

Tabel 23: Antal kom. overnatninger i Region Sjælland fra udvalgte markeder samt Sjællands andel af det pågældende marked i 2018

TURISTERS NATIONALITET	ANTAL KOMMERCIELLE OVERNATNINGER I REG. SJ.	SJÆLLANDS ANDEL AF MARKEDET I DK
Danmark	3.088.315	11,7 %
Tyskland	870.460	5,6 %
Sverige	216.803	11,9 %
Holland	125.578	9,3 %
Norge	101.433	4,3 %
UK	20.143	2,3 %
Øvrige lande	204.053	3,7 %
Region Sjælland	4.626.785	8,6 %

Kilde: DST/VDK, Sjællands andel beregnet

Figur 11: Sjællandske turisters hjemland, 2018 (kommercielle overnatninger)

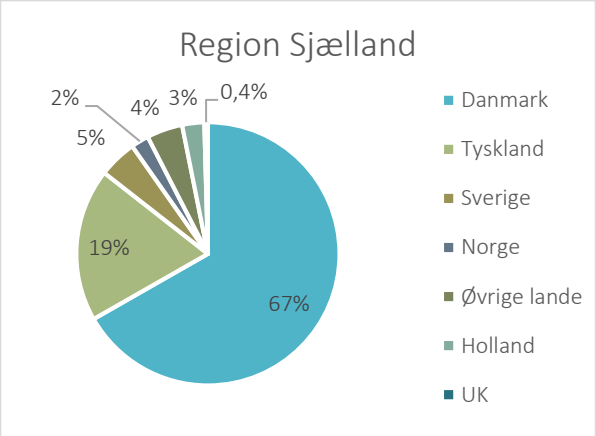

Kilde: Beregnet fra DST/VDK

Figur 12 viser hver regions markedsandel af de seks største markeder og de øvrige lande.

Figur 12: De største markeders fordeling i de fem regioner i 2018 (hvert marked summerer til 100 %, som er markedets samlede overnatninger i DK)

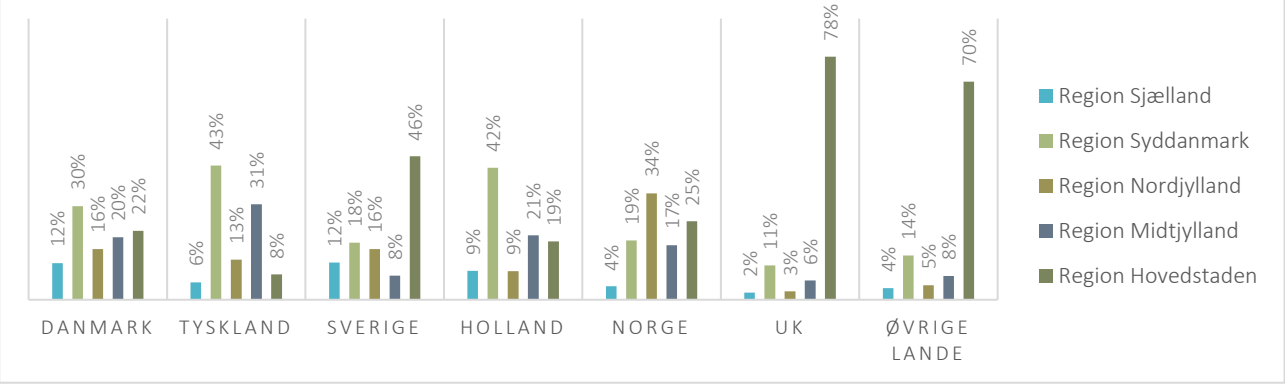

Kilde: Beregnet fra DST/VDK.

Sammenligner vi med turismeforbruget fordelt på nationalitet, er Tyskland ligeledes det største marked med et forbrug på 1 mia. kr. svarende til 8 % af det samlede turismeforbrug i regionen. Samtidig er der dog tale om en realtivt mindre andel af det samlede turismeforbrug (8 %) sammenlignet med deres andel af kommercielle overnatninger (19 %). Modsat står nordmændende for en relativt høj andel af turismeforbruget (5 %) mod kun 2 % af overnatningerne. Det skyldes, at nordmændende i højere grad end de øvrige markeder besøger Region Sjælland som endagsturister, eller at de har et højere døgnforbrug end de øvrige nationaliteter. Briterne og hollænderne har dog ikke historisk set været kernemarkeder for Region Sjælland, som det også er afspejlet i analysens overordnede fokus.

Samlet set har Region Sjællands markedsprofil de største ligheder med Region Nordjylland med undtagelse af den større koncentration af nordmænd. Ligeledes har Syddanmark og Midtjylland stort set identiske markedsprofiler med store andele af både danske og tyske turister. Som den eneste region, har Region Hovedstaden en stor andel af overnatninger fra de øvrige markeder (primært amerikanere og franskmænd), som det ikke på nuværende tidspunkt lykkes at tiltrække til det øvrige Sjælland i nævneværdig grad.

Tabel 24: Turismeforbrug fra kernemarkeder i 2017, landsplan og Region Sjælland

	LANDSPLAN			SJÆLLAND		
	TURISMEFORBRUG I ALT	ANDELE		TURISMEFORBRUG I ALT I SJ	ANDELE	
MARKED	MIO. KR.	Af samlet forbrug	Af udenlandsk forbrug	MIO. KR.	Af samlet forbrug i Sj.	Af udenlandsk forbrug i Sj.
I alt	128.037	100%	-	12.834	100%	-
Danmark	73.241	57%	-	9.157	71%	-
Udlandet	54.796	43%	100%	3.678	29%	100%
Tyskland	15.206	12%	28%	1.062	8%	29%
Sverige	7.407	6%	14%	649	5%	18%
Holland	1.662	1%	3%	148	1%	4%
Norge	8.106	6%	15%	706	5%	19%
UK	3.619	3%	7%	187	1%	5%
Øvrige lande	18.796	15%	34%	927	7%	25%

Kilde: CRT/VDK

4.1.2.1 KERNEMARKEDERNE: UDVIKLING OG OVERNATNINGSFORMER

I følgende afsnit kigger vi nærmere på de enkelte markeder. Vi analyserer markedernes udvikling og sammenhængen mellem turisternes nationalitet og deres valgte overnatningsform under deres besøg i 2018. Der er tale om en rent kvantitativ analyse, som kan bruges som supplement til og kvalificering af Markedsanalysen.

DET DANSKE MARKED

Region Sjællands største marked, det danske marked, er steget med 12 % på landsplan i perioden fra 2008 til 2018. I den samme periode er markedet i Region Sjælland faldet med 5 % til et niveau på godt 3 mio. overnatninger årligt (67 % af Region Sjællands overnatninger). Det betyder, at Region Sjælland på trods af en fortsat relativt høj markedsandel på knap 12 % er i færd med at tabe markedsandele til de øvrige danske regioner.

De danske turister forbruger 9,2 mia. årligt svarende til 71 % af det samlede turismeforbrug i regionen.

Ifølge de officielle overnatningsstatistikker er de kommercielle danske turister, der rejser i Region Sjælland tilbøjelige til at vælge at indlogere sig på en campingplads (39 %), mens hver femte bor i feriehus. Vi ser omtrent samme overnatningsmønster i de øvrige regioner, som vi gør i Region Sjælland.

Figur 14: Udvikling i det danske marked, 2008 - 2018

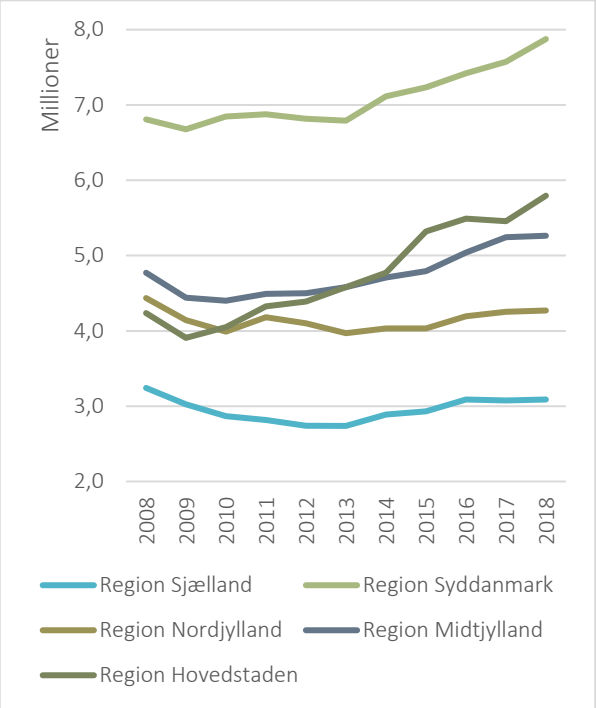

Figur 13: Udvikling i det tyske marked, 2008 - 2018

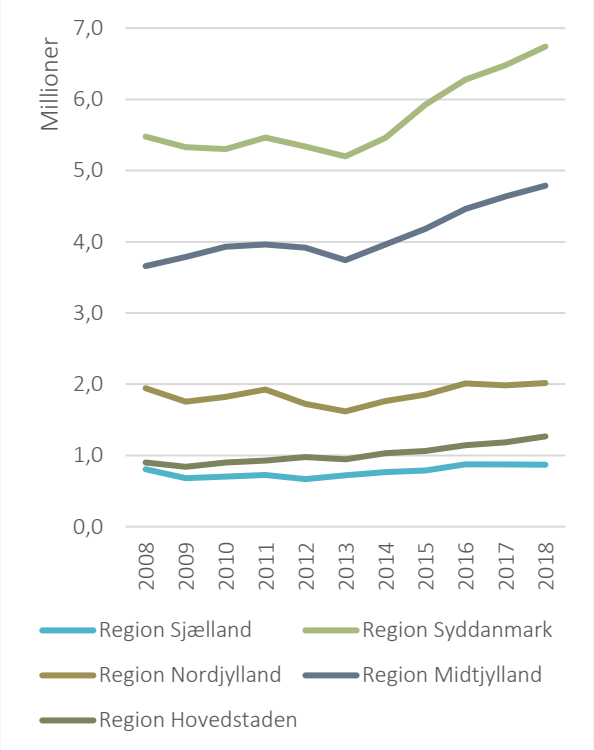

DET TYSKE MARKED

Tyskland er Region Sjællands andet største marked, og står for 19 % af overnatningerne. Det tyske marked er steget med højere vækstrater end det danske, hele 23 % på landsplan siden 2008. I Region Sjælland er stigningen på 8 % til i alt 870.460 tyske overnatninger årligt. Da Region Sjællands markedsandele i 2018 var på beskedne 5,6 % har regionen ikke fået samme andel i væksten, som de øvrige regioner. Særligt Region Syddanmark og Region Midtjylland har nydt godt af den øgede tyske interesse.

De tyske turister i Region Sjælland er kendetegnet ved, at de i meget stort omfang vælger at indlogere sig i feriehuse. Det gælder hele 4 ud af 5 tyske overnatninger. Der er en beskeden efterspørgsmål efter campingpladser (12 % af de tyske overnatninger på landsplan og 9 % i Region Sjælland), mens det er bemærkelsesværdigt, at tyskerne, som det eneste marked, stort set konsekvent fravælger hoteller som overnatningsform. Tyskerne forbrugte i 2017 godt 1 mia. kr. i Region Sjælland. Det er 8 % af det samlede turismeforbrug og 29 % af det udenlandske forbrug i regionen. Det er et beskedent forbrug sammenlignet med deres andel af kommercielle overnatninger, hvilket skyldes, at tyskerne kun i meget begrænset omfang besøger regionen som endagsturister.

DET SVENSKE MARKED

Det svenske marked tog et markant dyk fra 2008 til 2009 og er på landsplan på samme niveau som i 2008. I Region Sjælland er antallet af svenske overnatninger faldet med 22 % fra 2008 til 2018. Siden 2009 er udviklingen dog gået frem og antallet af overnatninger er steget med 23 % på landsplan og 11 % i Region Sjælland til 216.803 svenske overnatninger årligt. Det er 5 % af antallet af kommercielle overnatninger i Region Sjælland.

Tilsvarende stod svenskerne for 5 % af det samlede turismeforbrug i regionen, nemlig 6,5 mia. kr. i 2017.

Som Figur 16 viser, bor over hver anden af de svenske turister, der overnatter i Region Sjælland, i feriecentre (herunder Lalandia Rødby). Det er markant flere end i de øvrige regioner, hvor svenskerne er langt mere tilbøjelige til at indlogere sig på hoteller end de er i Region Sjælland.

Figur 16: Udvikling i det svenske marked, 2008 - 2018

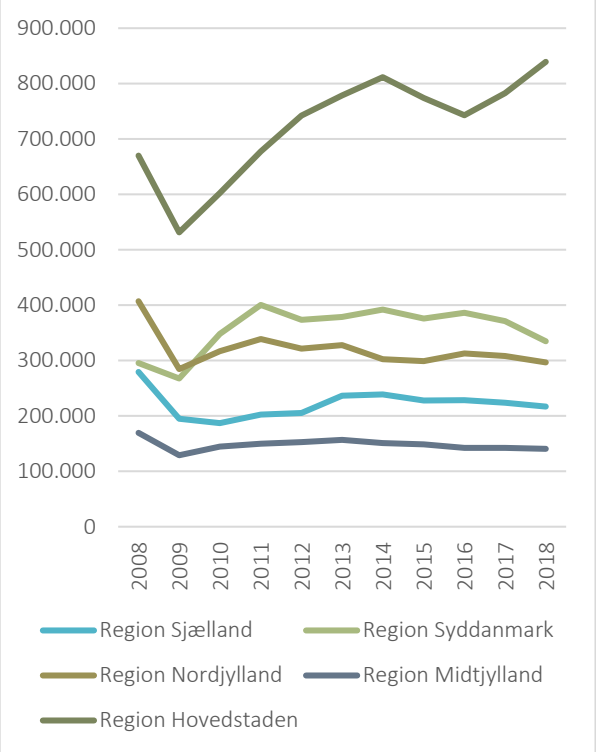

Figur 15: Udvikling i det hollandske marked, 2008 - 2018

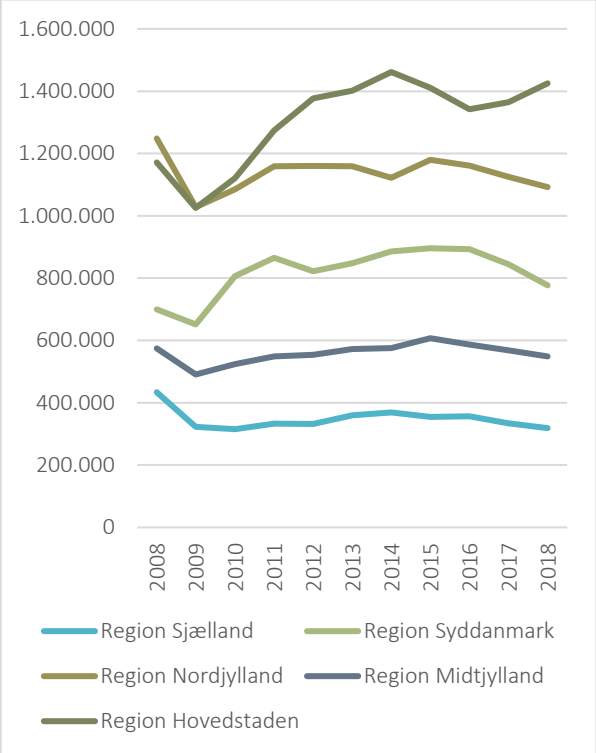

DET HOLLANDSKE MARKED

Med godt 125.000 hollandske overnatninger årligt i Region Sjælland i både 2008 og 2018 har det hollandske marked haft en 0-vækst i perioden samlet set. Udviklingen afspejler dog et gradvist fald frem til 2012 og derefter en gradvis vækst i antallet af overnatninger frem til 2018. Et tilsvarende dyk i de hollandske overnatninger frem mod 2012/2013 kan ses i de øvrige regioner med undtagelse af Region Hovedstaden, der har oplevet en kontinuerlig vækst i det hollandske marked.

De hollandske turister er den gruppe, der i højst grad vælger at indlogere sig på campingpladser i Region Sjælland (41 % af de hollandske overnatninger). En stor del af de øvrige (36 %) er i feriehuse. Det samme billede viser sig i resten af landet (eksklusive Hovedstaden), hvor en større andel dog har overnattet i feriehuse.

Hollænderne forbrugte 148 mio. kr. i 2017 og er således et beskedent marked med 1 % af det samlede turisme-forbrug og 4 % af det udenlandske turismeforbrug i regionen.

DET NORSKE MARKED

Det norske marked er steget 11 % på landsplan siden 2009 (1 % siden 2008). I Region Sjælland er antallet af norske overnatninger imidlertid faldet med 20 % siden 2009 og hele 34 % siden 2008 til et niveau på godt 100.000 norske overnatninger årligt. Hvor de øvrige regioner oplevede en opblomstring af det norske marked i perioden 2011-2015, har antallet af norske overnatninger i Region Sjælland været anderledes stødt faldende.

I Region Sjælland har nordmændene, ligesom tyskerne, haft en udtalt præference for at overnatte i feriehuse, hvilket godt hver anden nordmænd gjorde i 2018 (56 %). Det adskiller sig fra resten af landet eksklusive Region Hovedstaden, hvor nordmændene i højere grad har været fordelt på de fire store overnatningsformer camping, feriecenter, feriehus og hotel.

Nordmændene står for en relativ høj andel af turismeforbruget i Region Sjælland, nemlig 706 mio., svarende til 19 % af det udenlandske forbrug (5 % af regionens i alt).

Figur 17: Udvikling i det britiske marked, 2008 - 2018

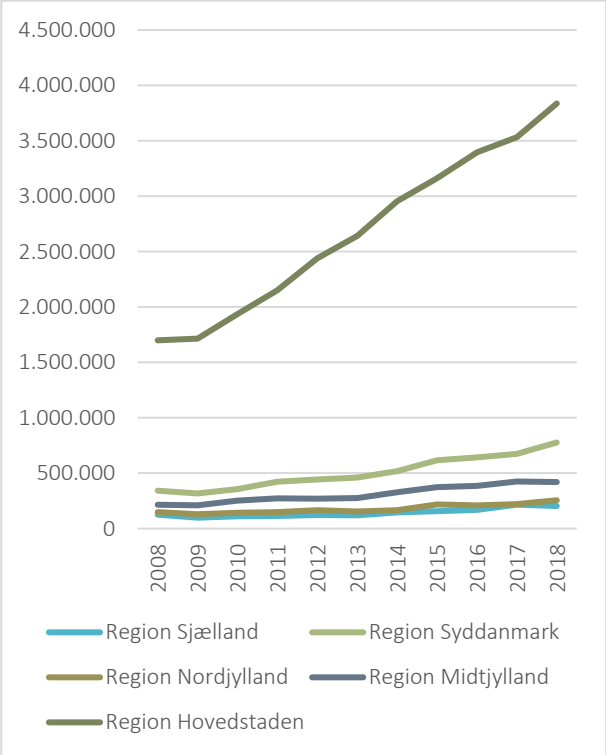

Figur 18: Udvikling i det norske marked, 2008 - 2018

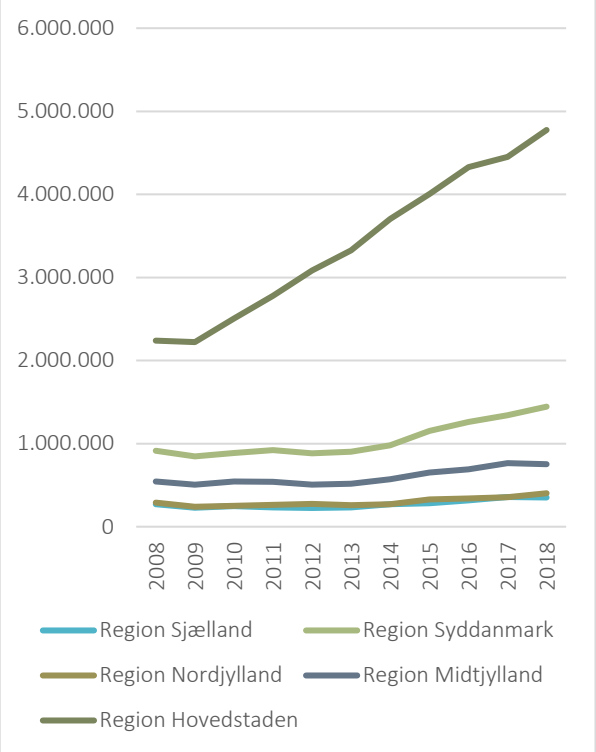

DE ØVRIGE MARKEDER

I Region Sjælland er de øvrige markeder samlet set steget med 61 % siden 2008 fra et niveau på 204.000, sammenlignet med 117 % på landsplan. Væksten er særdeles høj i Region Hovedstaden, som har oplevet en vækst på 126 % siden 2008. Til sammen generer de øvrige markeder 927 mio. kr. i turismeomsætning i Region Sjælland, hvoraf 134 mio. lægges af kinesiske turister.

Turister fra de øvrige markeder indlogerer sig hovedsageligt på hoteller (42 %), hvilket betyder, at denne gruppe er den mest repræsenterede internationale gruppe på de sjællandske hoteller. De er dog også repræsenteret i feriehuse og på campingpladser, mens de i begrænset omfang benytter de sjællandske feriecentre.

4.1.3 KOMMUNALE INVESTERINGER

Før vi zoomer ind på det kommunale niveau internt i regionen, kortlægger vi, som et sidste element i analysen af den sjællandske turisme i en national kontekst, de samlede kommunale investeringer i turismefremme. Det gør vi fordi, kommunernes prioritering og understøttelse af turismen i et vist omfang fremgår af de turismerelaterede udgifter i de kommunale budgetter. Tabel 25 viser de samlede kommunale udgifter til turismefremme summeret på de fem regioner samt udgiften per indbygger. Opgørelsen er baseret på det, som kommunerne har registreret på funktionen "6.48.62 Turisme" hos Danmarks Statistik [6]. Det dækker bl.a. over kommunernes udgifter til turismeudviklingsselskaber, markedsføring, destinationsudvikling, lokale turismeudviklingsaktiviteter og medarbejdere, der er fuldt ud beskæftiget med turisme (fx i lokale turistbureauer). Derimod registreres kommunernes øvrige administrationsudgifter i forbindelse med turisme ikke på denne funktion, ligesom investeringer på andre fagområder såsom kultur og events, bosætning, infrastruktur mv., som har andre primære formål, men som også gavner turismen, ikke indgår.

De samlede kommunale udgifter til turismefremme i Danmark udgjorde i 2018 377 mio. kr., hvilket er en stigning på 30,4 % siden 2008. Kommunerne i Region Sjælland investerede knap 69 mio. kr. i 2018, hvilket er en stigning lidt under landsgennemsnittet på 26,5 %. Dermed har Region Sjælland den laveste kommunale turismefremmeinvestering af de fem regioner, om end Region Nordjylland kun har øget sine investeringer i kommunal erhvervsfremme i begrænset omfang 4,6 %. Det betyder imidlertid, at forskellene på de kommunale investeringsniveauer i Region Sjælland sammenlignet med de øvrige regioner, med undtagelse af de nordjyske kommuner, vil stige yderligere, hvis ikke de sjællandske kommuner øger sine investeringer fremadrettet.

Kigger vi på kommunernes udgifter til turismefremme per indbygger, har Hovedstadsregionen en lavere investering end Region Sjælland på 38 kr. per indbygger, sammenlignet med 51 kr. per indbygger i Region Sjælland.

Tabel 25: Kommunale investeringer i turisme i 2018 per region

	INVESTERING I ALT (1000 kr.)	ÆNDRING I ALT SIDEN 2008	INVESTERING PER INDBYGGER (kr.)	ÆNDRING PER INDBYGGER SIDEN 2008
Region Syddanmark	105.701	37,2 %	86	36,0 %
Region Midtjylland	91.067	32,1 %	69	27,5 %
Region Nordjylland	68.927	4,6 %	117	3,4 %
Region Hovedstaden	68.525	46,3 %	38	42,1 %
Region Sjælland	43.025	26,5 %	51	23,5 %
Danmark	377.245	30,4 %	65	26,2 %

Kilde: DST, REGK 31, funktion "6.48.62 Turisme", bruttoudgifter, opgjort i løbende priser.

[6] Som fremhævet af IRIS Group (2017: 12), skal det bemærkes, at "selvom kommunerne har en fælles tværgående budget- og regnskabsvejledning, kan der være stor forskel på, hvad de enkelte kommuner betragter som turismefremme, og dermed hvad de registrerer på funktionen '6.48.62 Turisme' i den kommunale kontoplan. Det skyldes bl.a., at det kan være vanskeligt at afgøre, hvornår eksempelvis diverse udviklings- og markedsføringsaktiviteter skal betragtes som tilbud til kommunens egne borgere, generel erhvervsfremme eller turismefremme."

4.2 TURISMEN I DE SJÆLLANDSKE KOMMUNER

I dette afsnit kigger vi nærmere på de kommunale forskelle i turismens betydning og dens sammensætning i kommunerne. Når data brydes op på kommuneniveau, stiger usikkerheden dog en smule, hvilket skyldes, at de bagvedliggende turistmængder (overnatninger og endagsbesøg) i nogen grad er estimerede, og fordi det antages, at al turistens forbrug er placeret i overnatningskommunen.

Figur 19 viser turismeforbrugets størrelse i de 17 kommuner i Region Sjælland. Turisternes forbrug er spredt over hele regionen og skaber derved omsætning og arbejdspladser i alle 17 kommuner. Der er dog en vis tendens til, at turisterne skaber større omsætning i de kystnære kommuner fra den nordlige del af regionen ned over Sjællands vestkyst og til Sydsjælland og øerne. Omvendt har kommunerne inde i landet (Sorø, Ringsted og Holbæk) og flere kommuner på Sjællands østkyst (Faxe, Stevns, Solrød og Greve) en lavere turismeomsætning end størstedelen af de øvrige kommuner. Knap halvdelen (45 %) af Region Sjællands turismeomsætning, svarende til 5,8 mia. kr., er koncentreret i de fire kommuner med størst turismeomsætning, nemlig Roskilde (1,57 mia. kr.), Guldborgssund (1,53 mia. kr.), Odsherred (1,48 mia. kr.) og Slagelse (1,21 mia. kr.).

Figur 19: Turismeforbrug (til venstre) og turismeandel (til højre) i kommunerne i Region Sjælland i 2017

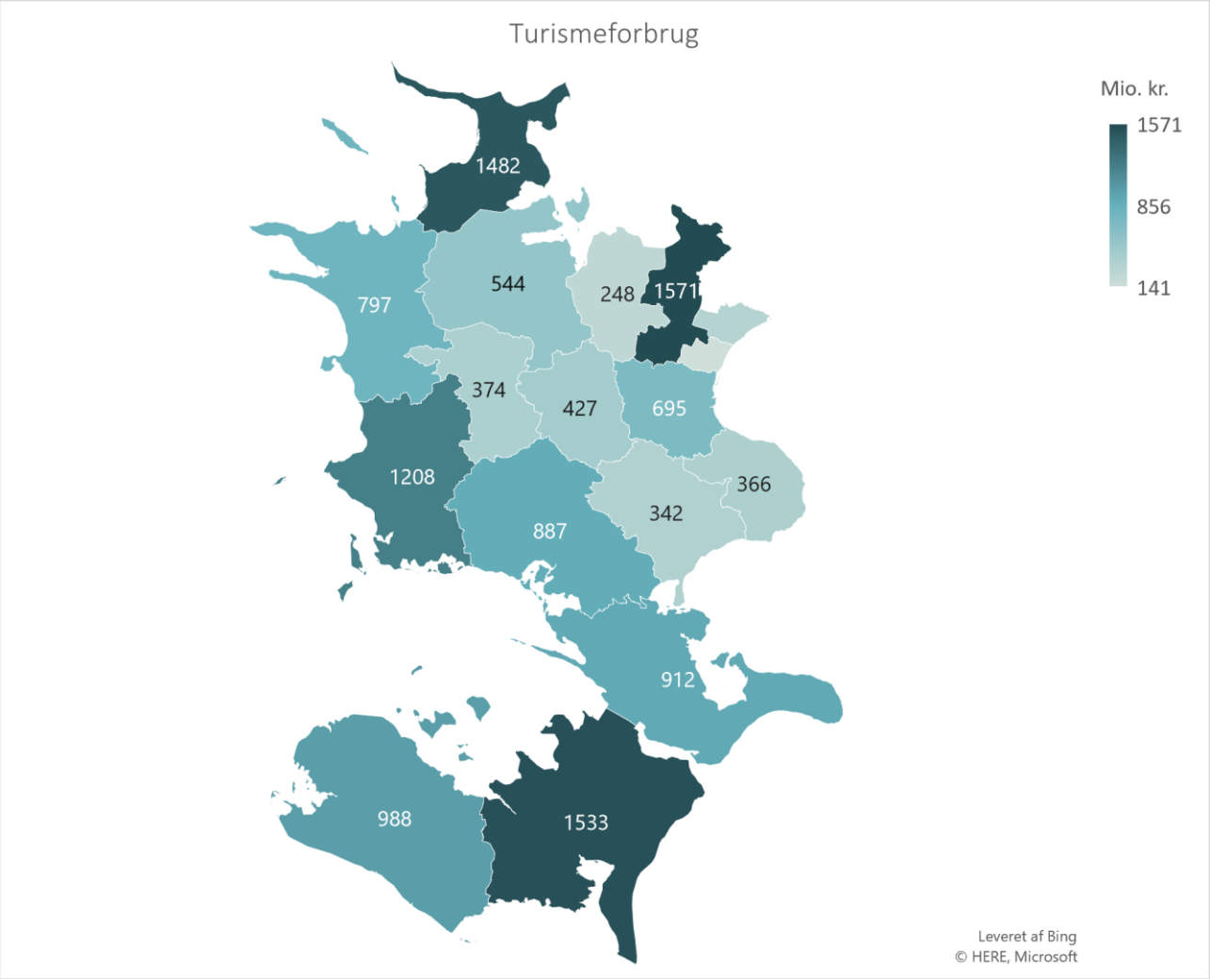

Kilde: CRT/VDK, (TSA, 2019)

Sammenligner vi med turismens relative økonomiske betydning i kommunerne, altså deres aftag kommunens samlede udbud af varer og tjenester, Figur 20, bliver billedet dog en anelse anderledes. Region Sjællands kommuner har en

gennemsnitlig turismeandel på 2,3 %, som svarer til landsgennemsnittet. Fem kommuner har en turismeandel på 3,5 % eller højere, nemlig Lolland (3,5 %), Vordingborg (3,6 %) og Guldborgsund (4,2 %) i syd, Stevns (4,0 %) i øst og Odsherred med en turismeandel på hele 7,1 % i nord. Dermed er Odsherred den kommune på landsplan, hvor turismen fylder niende-mest i den lokale økonomi.

Figur 20: Turismeandel i kommunerne i Region Sjælland i 2017

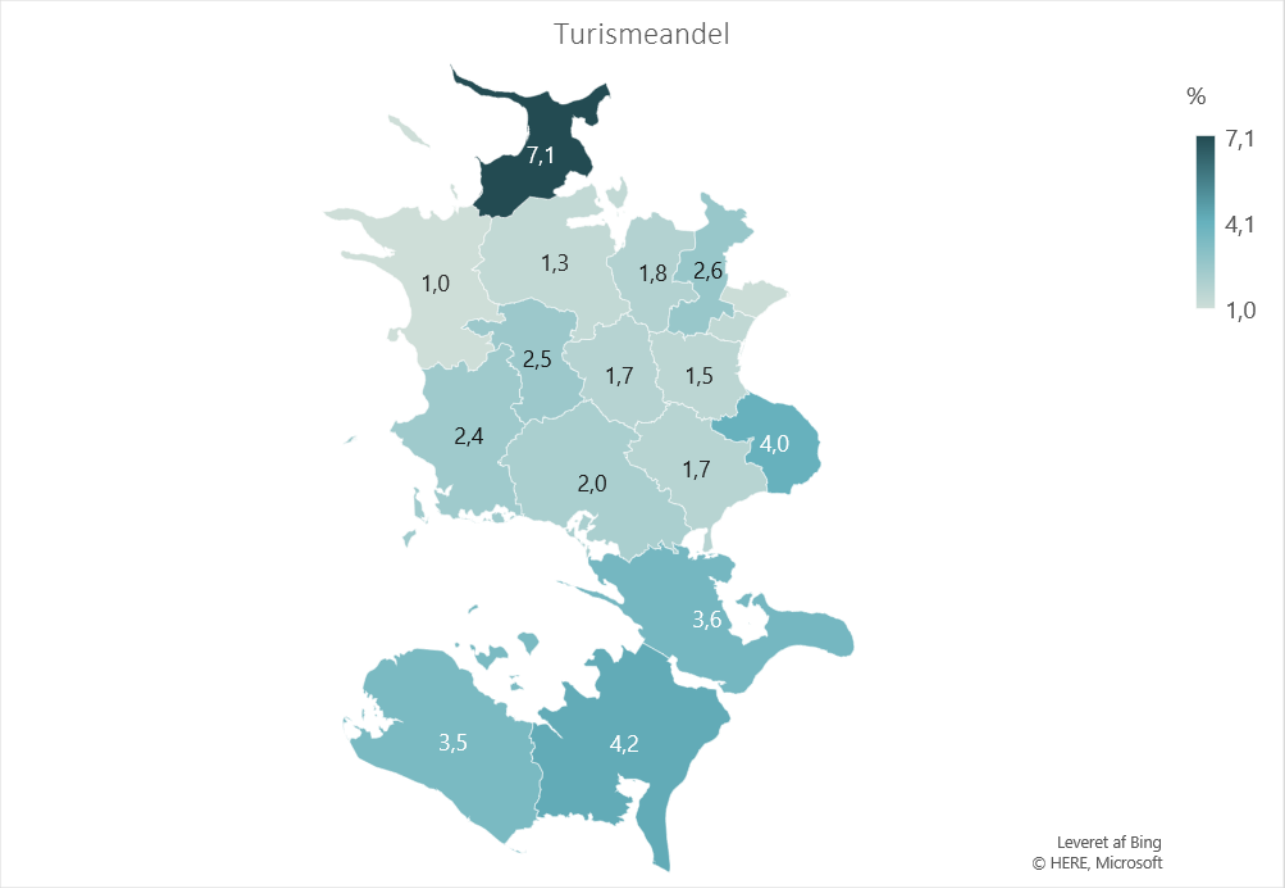

Kilde: CRT/VDK, (TSA, 2019).

For at anskueliggøre turismens relative betydning for lokalsamfundet i kommunerne har vi i figuren nedenfor inddelt kommunerne i fire lag baseret på deres turismeandel. Lagene er defineret som følger:

Meget høj økonomisk betydning: > 5%

- Høj økonomiske betydning: 2,7 % - 5 %
- Gennemsnitlig økonomisk betydning: 2 % - 2,6 % (0,3 procentpoint over eller under regionens gennemsnit)
- Mindre økonomisk betydning: 1 % - 1,9 %

Af figuren fremgår det, at turismen har en gennemsnitlig økonomisk betydning i Roskilde og Slagelse, selvom de to kommuner har nogle af de højeste turismeomsætninger i regionen (1,5 og 1,2 mia.), mens Odsherred, Guldborgsund, Lolland og Vordingborg figurerer højt både på turismeomsætning og -andel. Det fremgår ligeledes, at turismen har en høj relativ betydning i Stevns på trods af et begrænset turismeforbrug på 366 mio. kr. i 2017.

Figur 21: Turismeandel i kommunerne i Region Sjælland i 2017

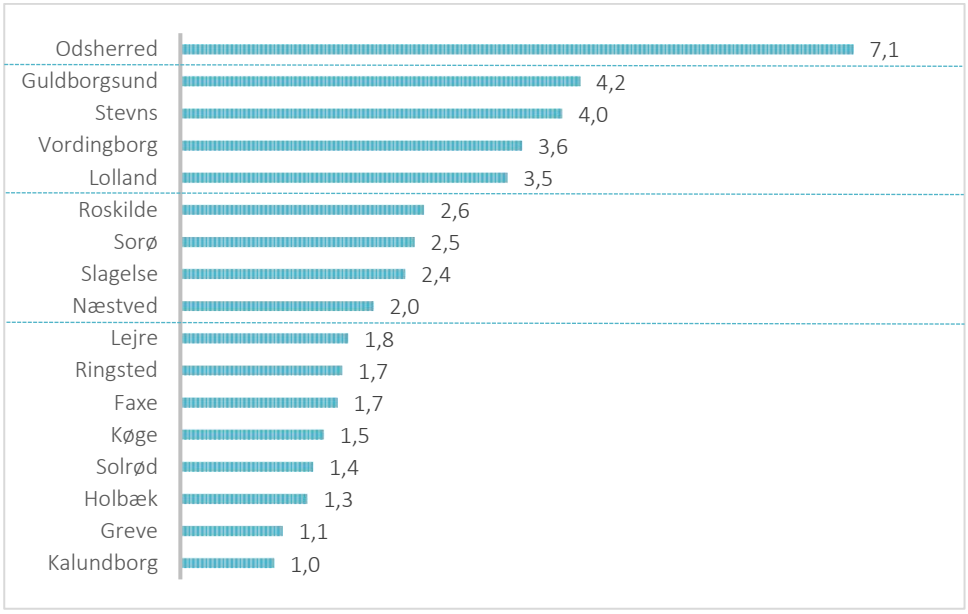

Kilde: CRT/VDK, (TSA, 2019).

Der er imidlertid stor forskel på hvilken turismeform, der generer omsætning, i de forskellige sjællandske kommuner. I Tabel 26 er turismeforbruget opdelt i hhv. 1) kommerciel turisme (dvs. turisme med betalt overnatning), 2) forbrug fra turister, der overnatter i ejet/lånt sommerhus eller er på besøg hos familie/venner og 3) endagsturisme. Vi har farveskaleret de turismeformer, som har en bemærkelsesværdig høj eller lav økonomisk betydning i en given kommune.

Den kommercielle turisme spiller en særligt fremtrædende rolle, defineret som mere end halvdelen af deres samlede turismeomsætning, i tre sjællandske kommuner, nemlig Roskilde (52 %), Lolland (62 %) og Guldborgssund (66 %). I fem kommuner er det endagsturismen, der udgør mere end halvdelen af den samlede turismeomsætning: Sorø (51 %), Næstved (52 %), Køge (58 %), Greve (61 %) og Solrød (68 %). Der er således en tendens til, at endagsturismen spiller en større rolle i kommuner, som har et højt indbyggertal i den kommunale hovedby og/eller mange indbyggere per km^2. Modsat udgør endagsturismen mindre end en fjerdedel af den samlede turismeomsætning i hhv. Lolland (23 %), Odsherred (20 %) og Guldborgssund (16 %). Da alle tre kommuner er blandt de fem sjællandske kommuner med højst turismeomsætning, afspejler dette, at besøgende turister typisk indlogerer sig i kommunerne, enten via kommercielle overnatningsformer (Lolland og Guldborgssund) eller i ejet/lånt sommerhus eller hos familie og venner (særligt udpræget i Odsherred). Det afspejler ligeledes betydningen af den geografiske nærhed til København ift. endagsturisme, da Lolland, Guldborgsund og Odsherred alle befinder sig i regionens "hjørner" og er mindre godt forbundet til København via offentlig transport end de kommuner, som har en høj andel af endagsturisme.

I fem kommuner udgør den ikke-kommercielle overnatningsturisme en betydelig del af turismeomsætningen. Det er hhv. Solrød (25 %), Lejre (29 %), Holbæk (32 %), Kalundborg (33 %) og Odsherred (43 %).

Tabel 26: Turismeforbruget fordelt på kommercielt forbrug, brug af ejet og lånt feriehus + besøg hos familie og venner og endagsturisme

	TURISMEFORBRUG I ALT		KOMMERCIEL		EJET/LÅNT FERIEHUS OG BESØG HOS FAM./VENNER		ENDAGSTURISME	
	Mio. kr.	Andel af Sjælland.	Mio. kr.	Andel af kommune i alt	Mio. kr.	Andel af kommune i alt	Mio. kr.	Andel af kommune i alt.
Roskilde	1.571	*12,2%*	820	*52%*	103	*7%*	648	*41%*
Guldborgsund	1.533	*11,9%*	1.011	*66%*	275	*18%*	246	*16%*
Odsherred	1.482	*11,5%*	546	*37%*	632	*43%*	303	*20%*
Slagelse	1.208	*9,4%*	466	*39%*	230	*19%*	513	*42%*
Lolland	988	*7,7%*	617	*62%*	140	*14%*	231	*23%*
Vordingborg	912	*7,1%*	378	*41%*	188	*21%*	346	*38%*
Næstved	887	*6,9%*	288	*32%*	142	*16%*	457	*52%*
Kalundborg	797	*6,2%*	274	*34%*	264	*33%*	260	*33%*
Køge	695	*5,4%*	222	*32%*	68	*10%*	405	*58%*
Holbæk	544	*4,2%*	133	*24%*	176	*32%*	234	*43%*
Ringsted	427	*3,3%*	186	*44%*	62	*15%*	179	*42%*
Sorø	374	*2,9%*	127	*34%*	56	*15%*	190	*51%*
Stevns	366	*2,9%*	142	*39%*	69	*19%*	156	*43%*
Faxe	342	*2,7%*	167	*49%*	64	*19%*	111	*32%*
Greve	318	*2,5%*	65	*20%*	58	*18%*	196	*61%*
Lejre	248	*1,9%*	72	*29%*	73	*29%*	103	*42%*
Solrød	141	*1,1%*	9	*7%*	36	*25%*	96	*68%*
Sjælland	12.834	*100 %*	5.523	*43 %*	2.636	*21 %*	4.675	*36 %*
Danmark	128.037	*10*	74.152	*58 %*	16.424	*13 %*	37.461	*29 %*

Kilde: CRT/VDK (TSA, 2019)
Note: Turismeforbruget opgøres i hhv. kommerciel turisme og ikke-kommerciel turisme (uden overnatningsudgifter). I tabellen her har vi brudt den ikke-kommercielle turisme op i to underkategorier *brug af eget og lånt feriehus og besøg hos familie og venner* og *endagsturisme*.
Note 2: Farveskalaen viser den enkelte turismeforms relative betydning i en kommune sammenlignet med de øvrige kommuner, hvor en grøn farvelægning symboliserer en relativt høj betydning af den pågældende turismeform og rød symboliserer en lav betydning med følgende intervaller: Kommerciel turisme: Grøn = >50 %, Rød = <25%, eget/lånt feriehus og fam./venner: Grøn = ≥ 25 %, Rød = ≤10%, og endagsturisme: Grøn = >50 %, Rød = <25%.

Kigger vi nærmere på den gruppe af turister, der skaber den største turismeomsætning, nemlig de kommercielle turister, er antallet af kommercielle overnatninger yderst svingende fra kommune til kommune. Som angivet i Figur 22 har Guldborgsund og Lolland kommuner hver omkring 20 % af de kommercielle overnatninger i regionen. Kommunerne Odsherred, Vordingborg, Slagelse, Kalundborg, Næstved og Faxe tegner sig tilsammen for de næste 40 % af de kommercielle overnatninger. De sidste 20 % er fordel på de resterende 9 kommuner med Roskilde som den største aftager.

I figuren har vi inddelt kommunerne i fire lag baseret på deres andel af de kommercielle overnatninger. Lagene er defineret som følger:

Meget høj andel: > 500.000

- Høj andel: 250.000 - 500.000
- Mellemstor andel: 100.000 - 250.000
- Mindre andel: 0 - 100.000

Figur 22: Antal kommercielle overnatninger i 2018, per kommune

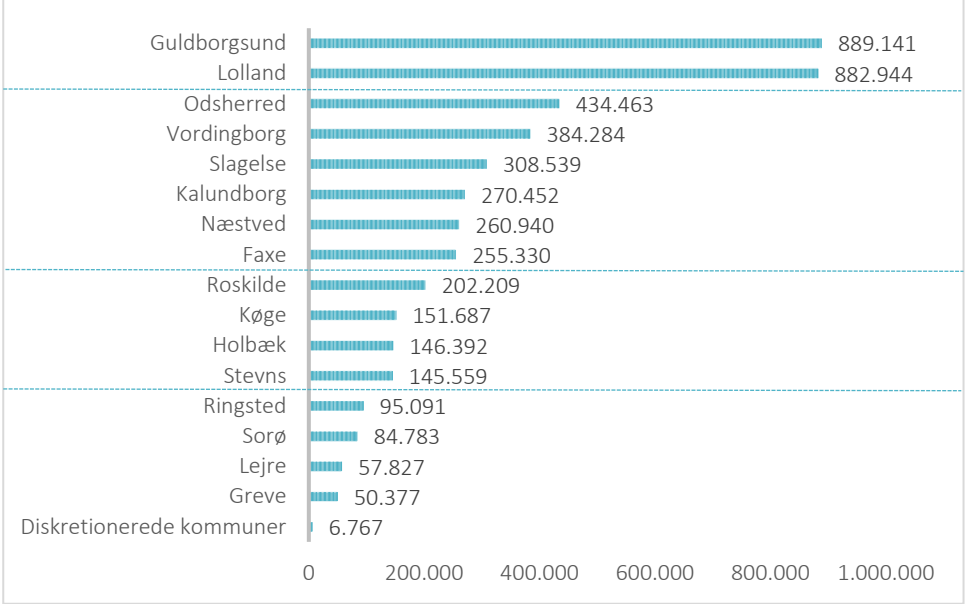

Kilde: DST/VDK, (ref. Tabel 27). Solrød indgår ikke pga. diskretionering, men ifølge DST havde Solrød i 2017 2612 kommercielle overnatninger.

Figur 23 visualiserer den procentuelle udvikling i antallet af kommercielle overnatninger per kommune fra 2008 til 2018, mens Tabel 27 viser udviklingen i absolutte tal og fordelingen af de 4,6 mia. kommercielle overnatninger på hhv. feriehusovernatninger og øvrige overnatninger. Farveskaleringen i Tabel 27 nedenfor afspejler de fire lag fra kommuner med en meget høj andel af de kommercielle overnatninger til kommuner med en mindre andel.

Figur 23: Ændring i antal kommercielle overnatninger fra 2008 til 2018 per kommune

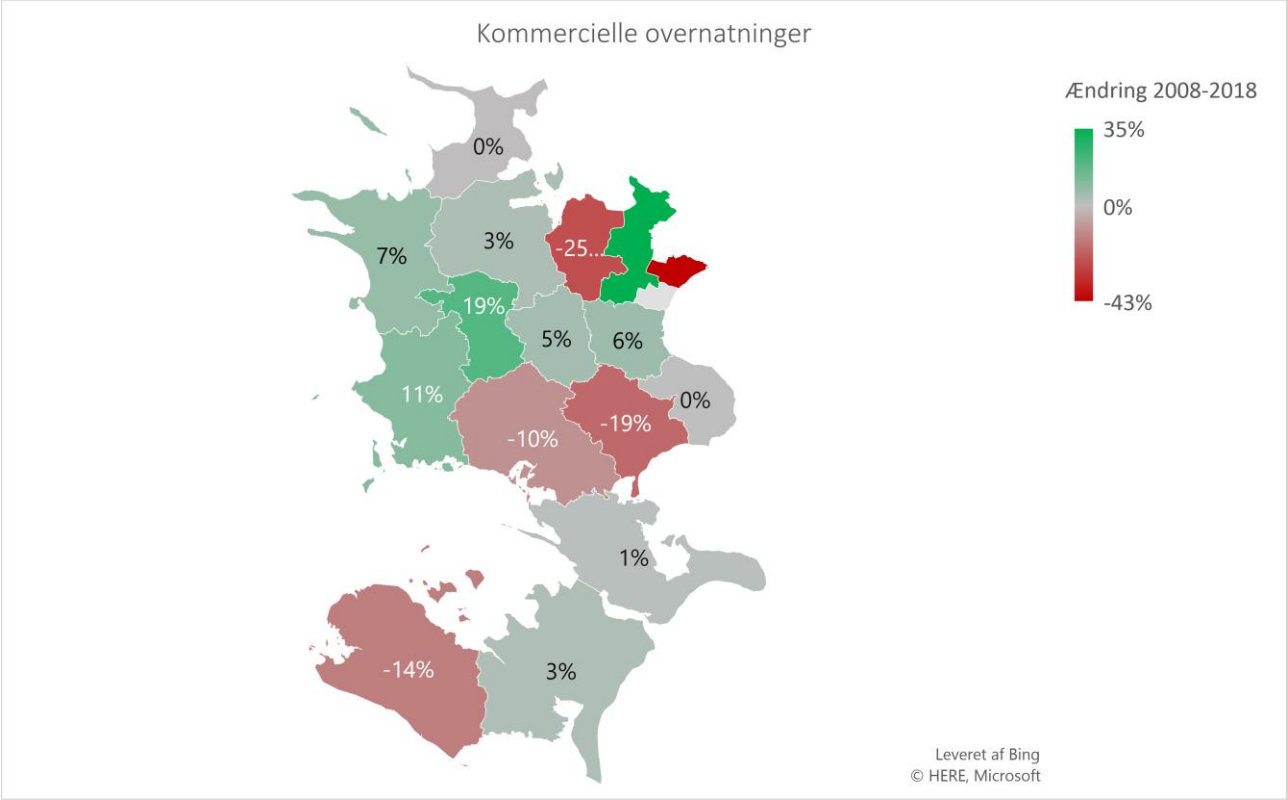

Kilde: CRT/VDK (TSA, 2019)

Roskilde har således haft langt største stigning i antallet af kommercielle overnatninger siden 2008 både relativt og i absolutte tal med en vækst på 35 % svarende til 52.504 kommercielle overnatninger. Herefter følger Sorø med en stigning på 19 %, hvilket pga. af Sorøs begrænsede volumen svarer til 13.774 overnatninger. Det er bemærkelsesværdigt, at de to kommuner med flest kommercielle overnatninger, Guldborgsund og Lolland, ikke har oplevet vækst. Derimod har Lolland, som har en markant overvægt af overnatninger uden for feriehusbranchen, haft et fald i antal overnatninger på 14 % siden 2008. Det svarer til et fald på 146.961 kommercielle overnatninger, hvilket er mere end Region Sjællands samlede tab. De to kommuner med det laveste antal overnatninger i 2018, Greve og Lejre, har ligeledes oplevet de største fald siden 2008 og ligger således lavest i begge overnatningsstatistikker.

Tabel 27: Antal og udvikling af kommercielle overnatninger i 2018, per kommune

KOMMUNE	ÆNDRING FRA 2008 – 2018 (%)	ÆNDRING FRA 2008 – 2018 (antal)	I FERIEHUSE	ALLE OVERNATNINGS-FORMER EX FERIEHUSE
Roskilde	35,1 %	52.504	-	202.209
Sorø	19,4 %	13.774	-	84.783
Slagelse	10,5 %	29.258	61.807	246.732
Kalundborg	7,3 %	18.333	104.801	165.651
Køge	6,2 %	8.831	-	151.687
Ringsted	4,9 %	4.435	-	95.091
Holbæk	3,3 %	4.713	10.988	135.404
Guldborgsund	3 %	25.857	643.577	245.564
Vordingborg	1,1 %	4.335	174.637	209.647
Stevns	0,1 %	191	37.259	108.300
Odsherred	-0,2 %	-1.075	281.829	152.634
Næstved	-10 %	-28.906	29.743	231.197
Lolland	-14,3 %	-146.961	153.751	729.193
Faxe	-19 %	-59.745	21.146	234.184
Lejre	-25,1 %	-19.355	16.522	41.305
Greve	-42,9 %	-37.896	-	50.377
Diskretioneret data	-	-	6.767	-
Region Sjælland		-128.596	3.083.958	1.542.827

Kilde: DST/VDK. Note: - angiver diskretioneret data. Solrød indgår ikke pga. diskretionering. Bemærk at den faktiske ændring på Sjælland er -128.596 overnatninger, mens summen af de kommunale ændringer giver -130.692. Den kommunale opdeling giver således anledning til en fejlmargin på i alt 2.096, som ligeledes skyldes diskretionering på antal feriehusovernatninger i nogle kommuner.

INTERNATIONALISERING - KOMMUNERNE

I afsnittet her analyserer vi kommunernes grad af internationalisering ud fra tre forskellige målemetoder: 1) Den internationale andel af det samlede turismeforbrug, 2) den internationale andel af turismeforbruget fra kommerciel turisme og endagsturisme og 3) den internationale andel af de kommercielle overnatninger.

De udenlandske turister skabte i 2017 en samlet omsætning på 3,7 mia. kr. svarende til 29 % af regionens samlede turismeforbrug. Tabel 28 viser de sjællandske kommuner sorteret efter størrelsen af den internationale turismeomsætning. Her fremgår det, at der er stor spredning på den internationalt genererede omsætning fra kommune til kommune, men at særligt Guldborgsund (675 mio. kr.) og Roskilde (541 mio. kr.) genererer en betydelig omsætning fra det internationale marked. Tilsammen står de to kommuner for en tredjedel af Region Sjællands samlede

turismeomsætning. Inkluderer vi Lolland (2314 mio. kr.), Vordingborg (277 mio.) og Odsherred (277 mio.), dækker disse top 5 kommuner tilsammen 57 % af den internationalt generede omsætning i regionen.

På hovedmarkederne er det udenlandske turismeforbrug, og særligt det tyske, ligeledes geografisk koncentreret:

- Tyskland: 68 % af forbruget fra tyske turister (719 mio. kr.) er koncentreret i de fire kommuner med størst tysk omsætning: Guldborgsund, Vordingborg, Lolland og Odsherred.
- Norge: 62 % af forbruget fra norske turister (440 mio. kr.) ligger i de fem kommuner med størst norsk omsætning: Guldborgsund, Roskilde, Slagelse, Odsherred og Holbæk / Kalundborg (begge med en norsk omsætning på 50 mio. kr.).
- Sverige: 62 % af forbruget fra svenske turister (402 mio. kr.) liger i de fem kommuner med størst svensk omsætning: Roskilde, Lolland, Guldborgsund, Næstved og Køge.

Kigger vi i stedet på antallet af kommercielle overnatninger af internationale turister, er det fortsat Guldborgssund, der dominerer regionen med 463.170 overnatninger, hvilket er 30 % af alle regionens internationale overnatninger. Guldborgsund efterfølges af Lolland (274.704), Vordingborg (197.438) og Odsherred (144.455), og de fire kommuner har til sammen hele 70 % af de internationale overnatninger i regionen. At Roskilde har en høj international turismeomsætning men et relativt lavt antal internationale kommercielle overnatninger (74.352), afspejler, at en stor del af Roskildes internationale omsætning stammer fra udenlandske endagsturister.

Tabel 28: Internationalisering per kommune: International andel af turismeforbrug og kommercielle overnatninger

KOMMUNE	TURISMEFORBRUG				KOMMERCIELLE OVERNATNINGER		
	I ALT (mio. kr.)	UDENLANDSKE TURISTER (mio. kr.)	INTERNATIONALISERING (TURISMEFORBRUG)		I ALT	UDENLANDSKE TURISTER	INTERNATIONALI-SERING (OVERNATNINGER)
			I alt	Ekskl. privat			
Guldborgsund	1.533	675	44 %	54 %	889.141	463.170	52 %
Roskilde	1.571	541	34 %	37 %	202.209	74.352	37 %
Lolland	988	314	32 %	37 %	882.944	274.704	31 %
Vordingborg	912	277	30 %	38 %	384.284	197.438	51 %
Odsherred	1.482	277	19 %	33 %	434.463	144.455	33 %
Slagelse	1.208	254	21 %	26 %	308.539	81.720	26 %
Næstved	887	210	24 %	28 %	260.940	27.011	10 %
Kalundborg	797	200	25 %	38 %	270.452	70.785	26 %
Køge	695	194	28 %	31 %	151.687	44.246	29 %
Holbæk	544	135	25 %	37 %	146.392	15.509	11 %
Faxe	342	115	34 %	41 %	255.330	36.356	14 %
Ringsted	427	103	24 %	28 %	202.209	74.352	37 %
Stevns	366	97	26 %	33 %	145.559	49.797	34 %
Greve	318	95	30 %	37 %	50.377	15.818	31 %
Sorø	374	85	23 %	27 %	84.783	14.184	17 %
Lejre	248	65	26 %	37 %	57.827	11.591	20 %
Solrød	141	40	28 %	38 %	-	-	-
Region Sjælland	12.834	3.678	29 %	36 %	4.626.785	1.538.471	33 %
Danmark	128.037	54.796	43 %	49 %	53.862.581	27.570.790	51 %

Kilde: CRT/VDK (TSA, 2019), DST/VDK.
Note: Farveskala mere end +/- 5 procentpoint fra regionsgennemsnittet. – angiver diskretioneret data.

Måler vi kommunernes internationalisering baseret på, hvor stor en *andel* af turismeomsætningen, der genereres af udenlandske gæster, så er konklusionen, at der er en relativt lille spredning på internationaliseringen blandt de fleste kommuner. 14 ud af landets 17 kommuner har en internationaliseringsgrad, der ligger +/- 5 procentpoint fra det regionale gennemsnit. Kun Guldborgssund skiller sig positivt ud med en særligt høj internationalisering mål på turismeforbrug på 44 % af den samlede omsætning. I den anden ende af skalaen skiller Odsherred (19 %) og Slagelse (21 %) sig ud, som har

de to laveste internationaliseringsgrader af de sjællandske kommuner. For Odsherreds vedkommende skyldes den lave internationalisering imidlertid primært, at en særligt høj andel af Odsherreds turismeomsætning (632 mio. kr. eller 43 %) stammer fra privat turisme (ejet/lånt feriehus plus besøg hos familie og venner), som per definition hovedsageligt er turisme fra det danske marked (se Tabel 26).

For derfor at få et bedre og mere sammenligneligt indblik i kommunernes succes med at tiltrække internationale turister, har vi ligeledes beregnet internationaliseringsgraden, som den internationale andel af turismeomsætningen fra hhv. kommerciel turisme og endagsturisme. Så stiger regionens gennemsnitlige internationalisering med 7 procentpoint fra 29 % til 36 %, svarende til landsgennemsnittets stigning på 6 procentpoint fra 43 % til 49 %. Betragter vi således udelukkende den kommercielle turisme og endagsturismen, så har Odsherred en relativt gennemsnitlig internationalisering sammenlignet med de øvrige kommuner i regionen. Omvendt har de fire kommuner Slagelse (26 %), Sorø (27 %), Næstved (28 %) og Ringsted (28 %) dermed en internationalisering, som er lavere end 5 procentpoint fra regionsgennemsnittet. I den anden ende af skalaen har Guldborgssund dermed en internationalisering på hele 54 %.

Måler vi i stedet internationaliseringen på andelen af kommercielle overnatninger, ser vi en større spredning fra kommune til kommune fra 52 % i Guldborgssund og 51 % i Vordingborg til 11 % i Holbæk og 10 % i Næstved. Således ligger 9 kommuner mere end 5 procentpoint fra gennemsnittet, hvoraf 7 kommuner ligger mere end 5 procentpoint under regionens gennemsnit.

Figur 24 viser den geografiske fordeling af internationaliseringen i kommunerne baseret på de tre målemetoder. Det er således tydeligt, at de sydlige kommuner på øerne har en høj grad af internationalisering uanset målemetode. Benytter vi det samlede internationale turismeforbrug (kort 1), har resten af Region Sjælland en relativt lille spredning, dog med en mindre overvægt til de østlige af regionens kommuner. Tager vi imidlertid den udpræget danske turismeform ud, privat turisme, som kun vanskeligt kan bidrage til et internationalt turismeforbrug (kort 2), klarer de nordlige af de sjællandske kommuner sig relativt bedre, mens de centrale kommuner som Slagelse, Næstved, Ringsted og Sorø har et relativt lavere internationalt turismeforbrug. Benytter vi det tredje snit, andelen af kommercielle overnatninger, der laves af internationale turister (kort 3), så ligger kommuner som Faxe og Holbæk relativt lavere, mens flere kystkommuner som Odsherred, Slagelse, Stevns og Vordingborg har en relativt højere internationaliseringsgrad.

Figur 24: Kommunal internationalisering målt på international andel af: turismeforbrug i alt (kort 1), turismeforbrug ekskl. privat turisme (kort 2), kommercielle overnatninger (kort 3)

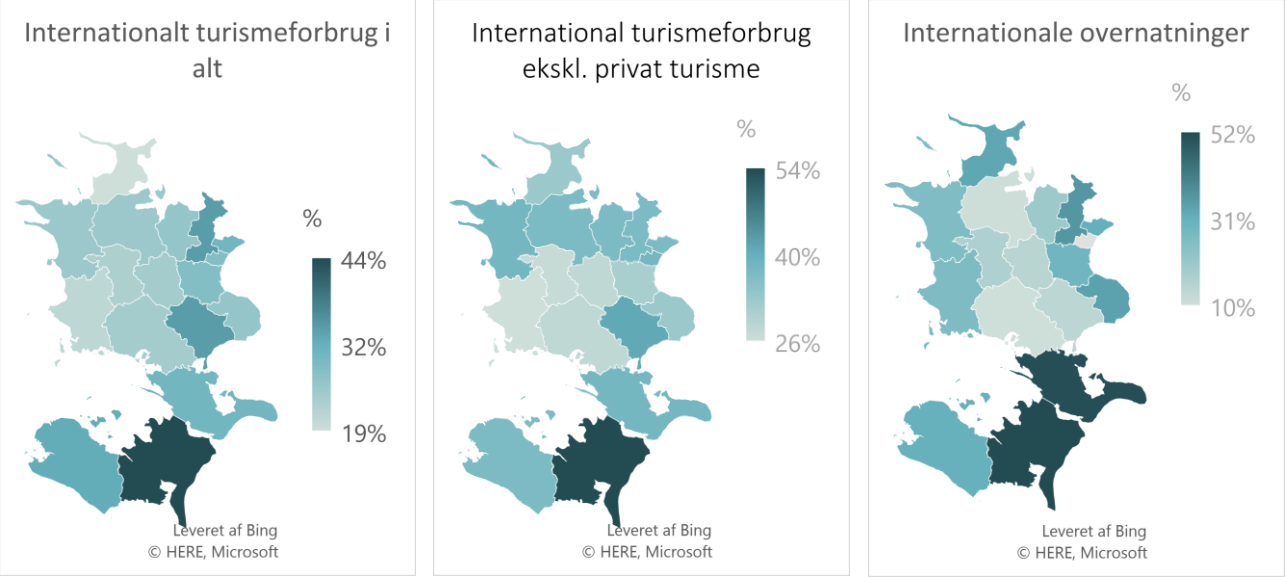

Kilde: CRT/VDK, (TSA, 2019)

KOMMUNALE UDGIFTER TIL TURISMEFREMME

Ligesom turismens økonomiske betydning varierer fra kommune til kommune, er der tilsvarende betydelig variation i turismeudgifternes størrelse i de kommunale budgetter. Figur 25 viser Region Sjællands kommuners udgifter til turismefremme i 2018, turismeudgifter per indbygger og ændringen i turismeudgifterne fra 2008 til 2018. Opgørelsen er baseret på det, som kommunerne har registreret på funktionen "6.48.62 Turisme" hos Danmarks Statistik[7]. Det dækker bl.a. over kommunernes udgifter til turismeudviklingsselskaber, markedsføring, destinationsudvikling, lokale turismeudviklingsaktiviteter og medarbejdere, der er fuldt ud beskæftiget med turisme (fx i lokale turistbureauer). Derimod registreres kommunernes øvrige administrationsudgifter i forbindelse med turisme ikke på denne funktion.

Odsherred (215 kr. per indbygger, 7,1 mio. i alt), Vordingborg (177 kr. per indbygger, 8,1 mio. i alt) og Guldborgssund (100 kr. per indbygger, 6 mio. i alt) er de tre kommuner, som både har flest samlede udgifter til turismefremme og flest udgifter per indbygger. 8 ud af de 17 kommuner har øget deres kommunale udgifter til turismefremme siden 2008: Næstved (100 %), Greve (91 % pga. meget lave udgifter til turismefremme i 2008 og 2009, Greve har dog haft et relativt stabilt niveau omkring de ca. 200.000 kr. siden 2010), Vordingborg (75 %), Stevns (66 %), Odsherred (64 %), og Faxe, Lejre og Guldborgsund med ca. 26 %.

Figur 25: Kommunale udgifter til turismefremme i 2018: I alt, per indbygger og ændring i de samlede udgifter siden 2008

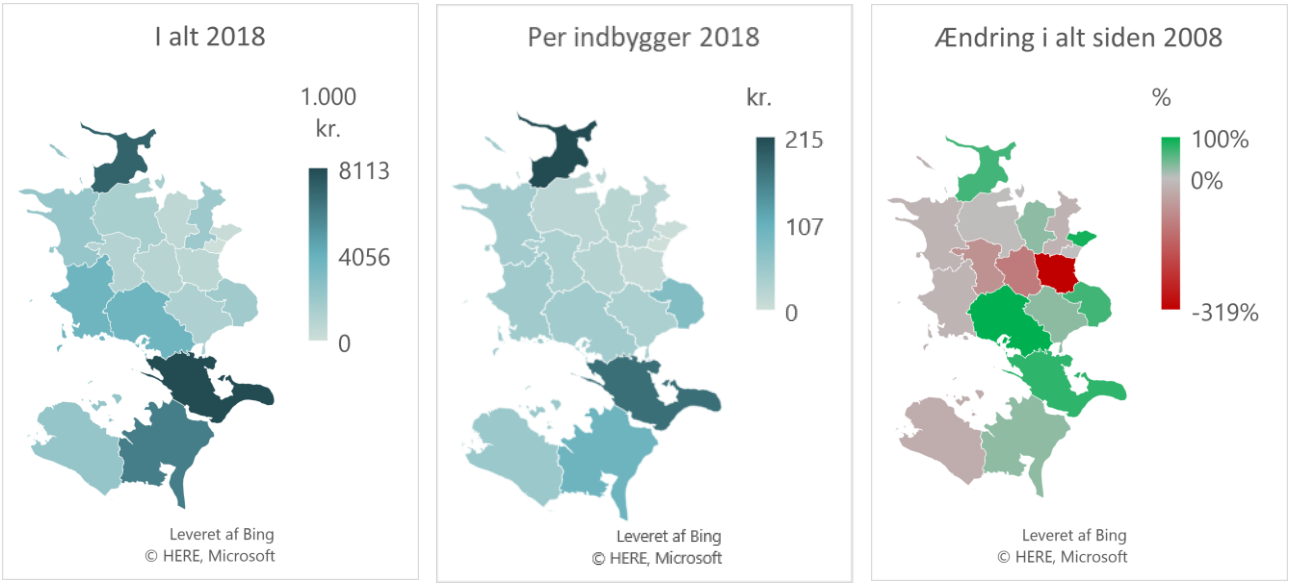

Kilde: DST, REGK 31, funktion "6.48.62 Turisme", bruttoudgifter, opgjort i løbende priser. Note: Rød = fald, Grøn = stigning

[7] Som fremhævet af IRIS Group (2017: 12), skal det bemærkes, at "selvom kommunerne har en fælles tværgående budget- og regnskabsvejledning, kan der være stor forskel på, hvad de enkelte kommuner betragter som turismefremme, og dermed hvad de registrerer på funktionen '6.48.62 Turisme' i den kommunale kontoplan. Det skyldes bl.a., at det kan være vanskeligt at afgøre, hvornår eksempelvis diverse udviklings- og markedsføringsaktiviteter skal betragtes som tilbud til kommunens egne borgere, generel erhvervsfremme eller turismefremme."

4.3 ERHVERVSTURISME

En særlig gren af turismebranchen er erhvervsturismen. Erhvervsturismen i Region Sjælland udgjorde 19 % af det samlede turismeforbrug svarende til 2,5 mia. kr. i 2017 fordelt på 409.208 kommercielle overnatninger. Det var 7 procentpoint mindre end landsgennemsnittet. Kun Region Nordjylland havde en lavere erhvervsturismeandel på 14 % svarende til 2,2 mia. kr. fordelt over 544.828 forretningsrelaterede overnatninger.

Tabel 29: Antal forretningsrelaterede overnatninger og mødeforbrug per region i 2018

	FORRETNINGSOVERNATNINGER (1)		TURISMEFORBRUG IFM. FORRETNINGSBESØG (2017-tal)	
	Antal	Andel af kommercielle overnatninger	Mio. kr.	Andel af samlet turismeforbrug i reg.
Region Hovedstaden	3.669.941	28 %	15.836	31 %
Region Syddanmark	1.453.154	9 %	6.811	27 %
Region Midtjylland	1.152.389	10 %	6.186	28 %
Region Nordjylland	544.828	7 %	2.246	14 %
Region Sjælland	409.208	9 %	2.452	19 %
Danmark	7.229.520	13 %	33530	26 %

Kilde: DST/VDK (HOTEL7) og CRT/VDK (TSA, 2019). Note 1: Forretningsrelaterede overnatninger dækker over registrerede forretningsrelaterede overnatninger på hoteller og feriecentre.

Figur 26 viser udviklingen i antallet af forretningsrelaterede overnatninger siden 2008. Region Sjællands mødeturisme tog et markant dyk efter finanskrisen, som fortsatte frem til år 2010-2011, hvorefter antallet af erhvervsovernatninger begyndte at stige igen. Antallet af erhvervsovernatninger i Region Sjælland var derfor ikke oppe på samme niveau som før finanskrisen før 2015. Region Sjælland har til gengæld oplevet en markant højere vækst end de øvrige regioner siden 2013 med undtagelse af et fald i antallet af forretningsrelaterede overnatninger fra 2017 og 2018, som også kan genfindes hos Region Hovedstaden. Siden 2015 har Region Sjælland haft en årlig vækst i antallet af forretningsrelaterede overnatninger på 4,8 %, hvilket er den største årlige vækst på landsplan. Region Midtjylland har oplevet næste samme vækstrater (4,1 % årligt), mens de øvrige regioner har haft en årlig vækst på mellem 1,1 % og 1,5 %. Dermed har Region Sjælland bidraget med mere end sin målfastsatte andel til Pejlemærket Overnatning / Erhvervsovernatninger.

Figur 26: Udvikling i antallet af forretningsrelaterede overnatninger 2008-2018 per region (Indeks: 2008)

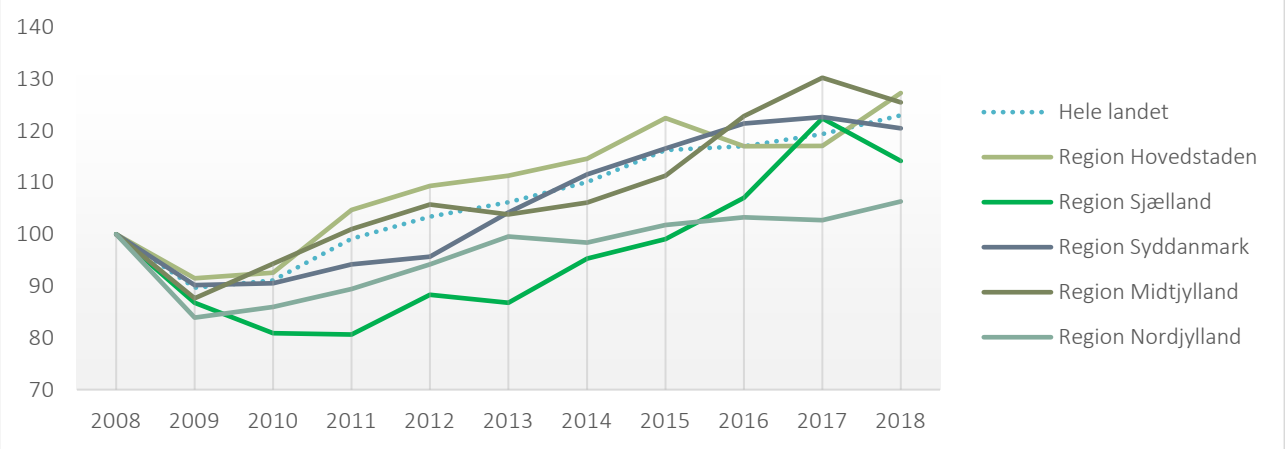

Kilde: DST (HOTEL7).

Den økonomiske betydning af den sjællandske erhvervsturisme varierer kraftigt fra kommune til kommune og har en særlig økonomisk betydning i regionens indlands-/centrale kommuner. I 2017 havde Ringsted den største erhvervs-turismeandel på hele 60 % (255 mio. kr.) efterfulgt af Slagelse med 40 % (483 mio. kr.) og Sorø med 39 % (145 mio. kr.).

Figur 27: Andel af kommunernes turismeforbrug, der stammer fra erhvervsturisme

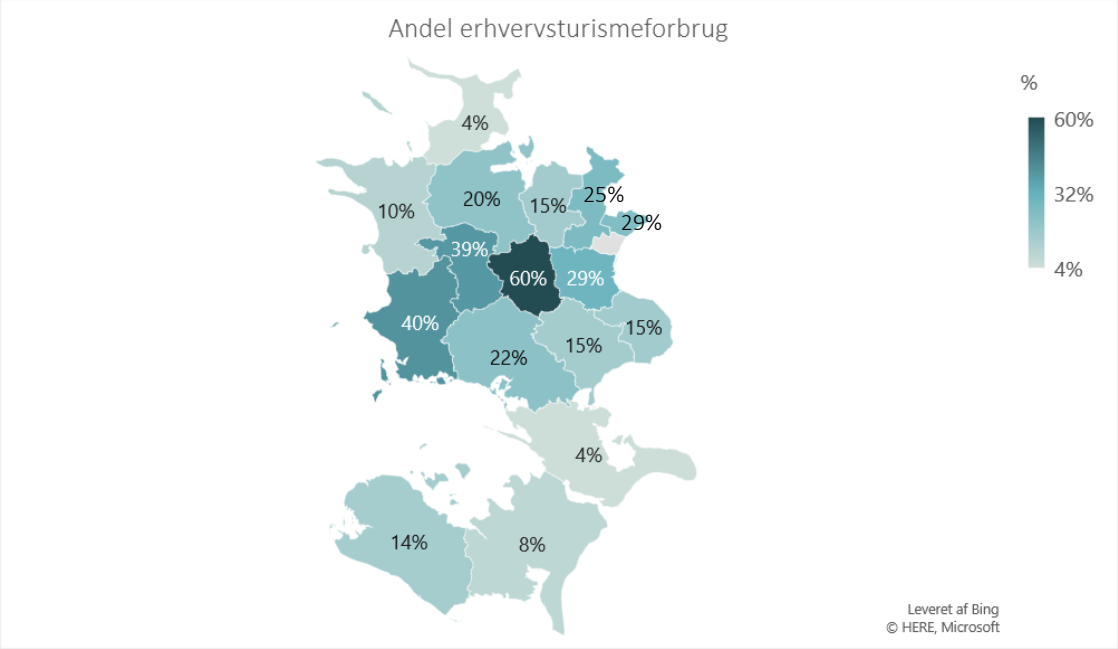

Kilde: CRT/VDK (TSA, 2019)

Nominelt blev den største turismeomsætning skabt i Slagelse (483 mio.) og Roskilde (400 mio.), som tilsammen stod for godt en tredjedel af regionens samlede erhvervsturismeforbrug i 2017 (se Tabel 30). Herefter fulgte Ringsted (255 mio.), Køge (204 mio.) og Næstved (191 mio.). Erhvervsturismen er generelt stærkt drevet af det danske marked, idet 83 % af erhvervsturismen i 2017 stammede fra danske forbrugere sammenlignet med 71 % på landsplan. I kun 5 sjællandske kommuner udgjorde det udenlandske erhvervsturismeforbrug mere end 20 % af den samlede erhvervsturisme (Roskilde 34 %, Vordingborg 26 %, Kalundborg 25 %, Køge 23 % og Faxe 22 %).

Tabel 30: Dansk og internationalt erhvervsturismeforbrug per kommune i 2017

	TURISMEFORBRUG (mio. kr.)	ERHVERVSTURISME		DANSK ERHVERVSTURISME		UDENLANDSK ERHVERVSTURISME	
		Mio. kr.	Andel af i alt	Mio. kr.	Andel af erhverv	Mio. kr.	Andel af erhverv
Slagelse	1.208	483	*40 %*	432	*90 %*	51	*10 %*
Roskilde	1.571	400	*25 %*	263	*66 %*	137	*34 %*
Ringsted	427	255	*60 %*	211	*83 %*	44	*17 %*
Køge	695	204	*29 %*	156	*77 %*	48	*23 %*
Næstved	887	191	*22 %*	175	*92 %*	16	*8 %*
Sorø	374	145	*39 %*	123	*85 %*	22	*15 %*
Lolland	988	143	*14 %*	127	*89 %*	16	*11 %*
Guldborgsund	1.533	127	*8 %*	108	*85 %*	19	*15 %*
Holbæk	544	110	*20 %*	99	*90 %*	11	*10 %*
Kalundborg	797	82	*10 %*	61	*75 %*	21	*25 %*
Greve	318	78	*24 %*	74	*94 %*	4	*6 %*
Stevns	366	56	*15 %*	54	*95 %*	3	*5 %*
Odsherred	1.482	55	*4 %*	52	*96 %*	2	*4 %*
Faxe	342	51	*15 %*	40	*78 %*	11	*22 %*
Lejre	248	38	*15 %*	33	*86 %*	5	*14 %*
Vordingborg	912	35	*4 %*	26	*74 %*	9	*26 %*
Solrød	141	-	*0 %*	-	-	-	-
Sjælland	12.834	2.452	*19 %*	2.034	*83 %*	418	*17 %*
Danmark	128.037	33.530	*26 %*	23.651	*71 %*	9.879	*29 %*

Kilde: CRT/VDK (TSA, 2019)

Omsætningen fra erhvervsturismen i Region Sjælland var i 2017 nogenlunde jævnt fordelt på henholdsvis forbrug fra overnattende forretningsrejsende (53 % svarende til 1,3 mia.) og endagsbesøgende (47 % svarende til 1,1 mia.). Det samme billede tegner sig i kommunerne, hvor kun Roskilde Kommune skiller sig ud med en overvægt af overnattende forretningsrejsende på 66 % af sit erhvervsturismeforbrug svarende til 263 mio. kr.

Erhvervsturismen adskiller sig fra ferieturismen på flere områder herunder ved, at ferieturister og forretningsrejsende har forskellige forbrugsmønstre. På landsplan var 90 % af de forretningsrejsendes forbrug i 2017 på direkte turismeprodukter. Halvdelen af forbruget gik på transport, 19 % på overnatning og 13 % på restaurant. Forretningsrejsende lagde kun 5 % af deres samlede forbrug i detailhandlen og benyttede sig heller ikke af kulturelle tilbud og forlystelser (TSA, 2019).

Det gælder desuden, at forretningsrejsende hovedsageligt indlogerer sig på hoteller. I Region Sjælland og størstedelen af regionens kommuner gælder det i et omfang, der gør, at erhvervsturismen udgør en betydelig overvægt af turismeforbruget ifm. hotelovernatninger (64 %). Kun i de tre kommuner Odsherred, Vordingborg og Lolland udgør de ferierende hotelgæster en overvægt. I Slagelse, Ringsted og Køge udgør erhvervsturismeforbruget mere end 80 % af turismeforbruget fra alle hotelturister. Roskilde Kommune og Ringsted Kommune har den højeste hotelomsætning fra erhvervsturister begge med ca. 250 mio. kr.

Figur 28: Andel af (til venstre) og nominelt (mio. kr., til højre) turismeforbrug på hoteller, der stammer fra erhvervsturister i 2017, per kommune

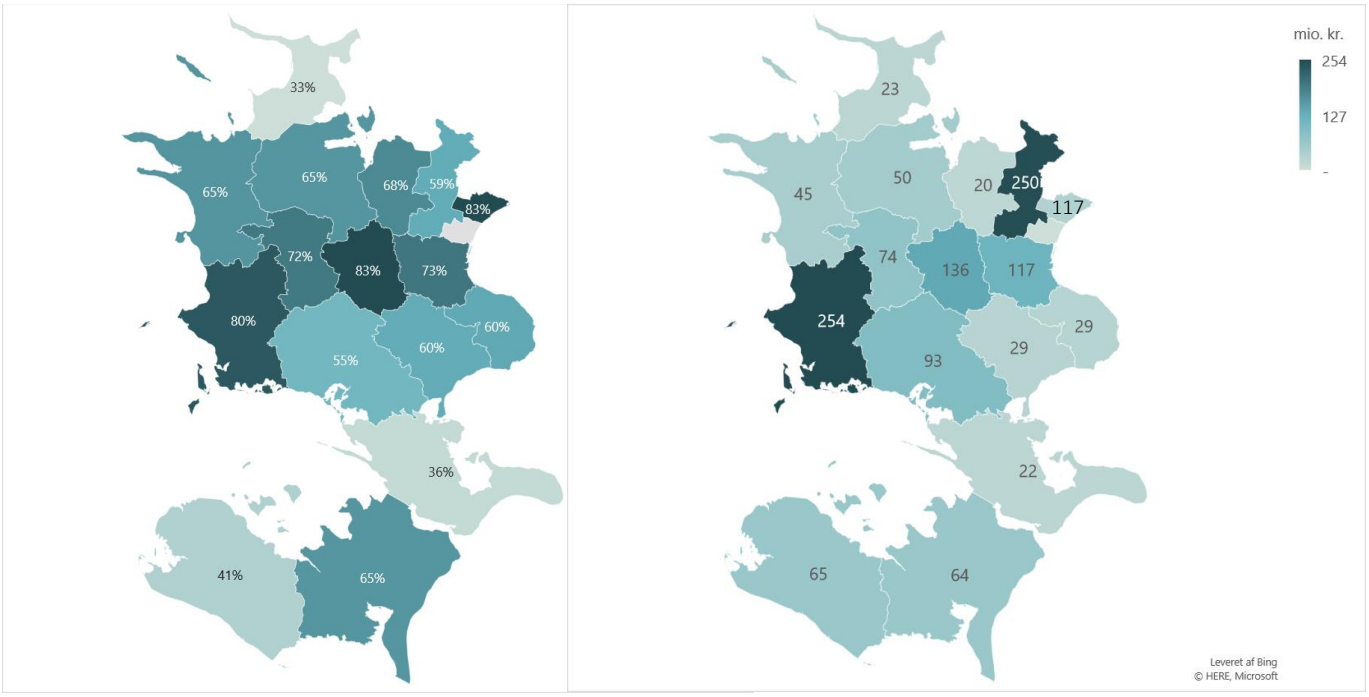

Kilde: CRT/VDK (TSA, 2019)

5 TURISMENS SAMFUNDSØKONOMISKE BETYDNING

I kraft af at turisterne forbruger penge i Danmark, stiger omsætningen i turismeerhvervet. Det skaber *direkte effekter* i form af værditilvækst og øget beskæftigelse i de virksomheder, der sælger varer og tjenester til turismesegmentet. Det giver anledning til *afledte effekter*, som består af to underkategorier: 1) *Indirekte effekter* skabes, når virksomhederne bruger noget af deres turismeskabte omsætningsforøgelse på at købe råvarer og andre produkter fra andre virksomheder i værdikæden, og 2) *inducerede effekter*, som er den løn, som virksomhedernes ansatte selv forbruger. I dette kapitel analyserer vi turismens direkte og afledte effekter målt på værditilvækst[8] og beskæftigelse[9].

Tabellen her viser hovedtallene for de to effektindikatorer for hhv. Danmark og Region Sjælland samt hver indikators turismemultiplikator. Det vil sige den effekt, der skabes for hver million, der spenderes som turismeforbrug. Det fremgår altså, at for hver 1 mio. kr. turisterne forbruger på landsplan, skabes en værditilvækst på 620.000 mio. kr. og 1,26 fuldtidsarbejdspladser. Samme år skabte turismeforbruget på 12,8 mia. kr. i Region Sjælland samlet set 8,8 mia. kr. i værditilvækst og 18.000 årsværk i direkte og afledte effekter. Det er 690.000 kr. i værditilvækst og 1,43 årsværk for hver million kroner, turisterne forbrugte.

Tabel 31: Samlet oversigt og turismemultiplikator over direkte og samlede effekter for Danmark og Sjælland 2017.

		DANMARK		REGION SJÆLLAND	
		Værdi	Turismemultiplikator (1)	Værdi	Turismemultiplikator (1)
Turismeforbrug (mia. kr.)	Direkte effekt	128	1	12,8	1
Værditilvækst (mia. kr.)	Direkte effekt	44,6	0,35	5,0	0,39
Værditilvækst (mia. kr.)	Samlet effekt	78,9	0,62	8,8	0,69
Beskæftigelse (1000 årsværk)	Samlet effekt	161	1,26	18,3	1,43

Kilde. CRT/VDK (TSA 2019). Note 1: Effekt af 1 mio. kr. i turismeforbrug

Figur 29 viser den vækst, der skabes af hver forbrugt million kr. per region. Effekten på værditilvækst i Region Sjælland er 13 % højere end i Region Nordjylland og 10 % højere end i Region Syddanmark. På beskæftigelsessiden er Region Sjællands beskæftigelseseffekt er 18 % højere end sammenligningsregionen Nordjylland og 8 % højere end Region Midtjylland, som havde den anden højeste multiplikator for beskæftigelse. Region Sjælland skaber altså mere omsætning og flere arbejdspladser per million turisterne forbruger i regionen sammenlignet med nogen anden region i landet.

Figur 29: Multiplikator for værditilvækst (til højre) og beskæftigelse (til venstre) (samlede effekter) – effekt per 1 mio. kr. i turismeforbrug

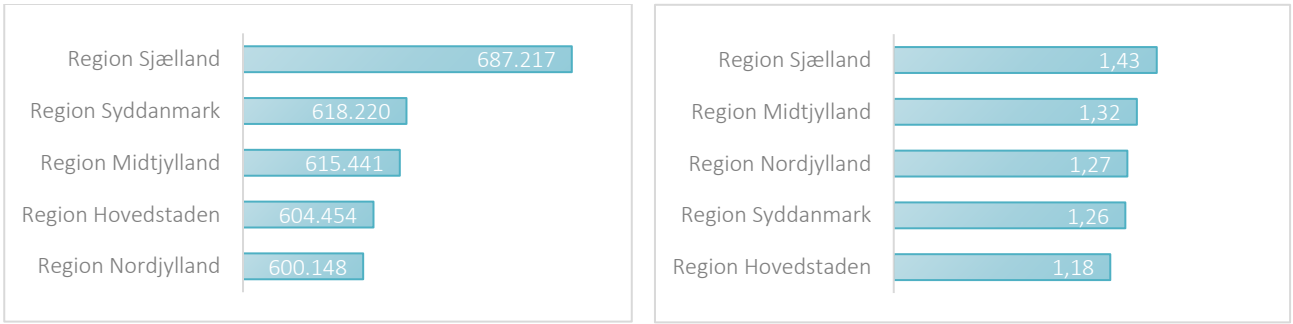

Kilde: Beregnet fra CRT/VDK (TSA, 2019)

[8] Værditilvækst er BNP i markedspriser fratrukket produktskatter og produktsubsidier, eller med andre ord: Den del af forbruget, der er tilbage af den samlede omsætning, når råvareforbruget i forbindelse med produktionen af varer og tjenester er fratrukket.

[9] CRT/VDK beregner beskæftigelseseffekter via en modelberegning (LINE), som estimerer hvor mange årsværk turismeforbruget skaber. Beskæftigelseseffekter afspejler derfor ikke det faktiske antal beskæftigede inden for turismeerhvervet.

Figur 30 nedenfor viser den nominelle værditilvækst og de turismeskabte årsværk per region (de blå søjler) sammenholdt med turismens andel af hhv. den samlede opnåede værditilvækst og af alle beskæftigede i regionen.

Turismen i Region Sjælland bidrager med ca. 4,7 % af hele den værditilvækst, der skabes i regionen på tværs af alle erhverv og brancher (sammenlignet med 6 % på landsplan). Den turismeskabte beskæftigelse udgør 5,7 % af hele regionens beskæftigede (sammenlignet med 5,5 % på landsplan). Region Sjælland får altså mere samfundsøkonomisk værdi ud af hver forbrugt krone end de øvrige regioner. Alligel fylder turismen relativt mindre i den samlede økonomi.

I 2017 blev den højeste vækst opnået i Region Hovedstaden med en værditilvækst på 31 mia. og godt 60.000 årsværk, mens Region Sjælland skabte den laveste nominelle vækst. Region Nordjylland opnåede den højeste relative beskæftigelseseffekt på 7,6 % af regionens beskæftigede. I den anden ende af skalaen udgjorde de turismeskabte årsværk 4,4 % af Region Midtjyllands samlede beskæftigede i 2017.

Figur 30: Turismeskabt værditilvækst og andel af samlet værditilvækst (mio. kr.) (venstre) og turismeskabte årsværk og andel af samlet beskæftigelse (højre) per region i 2017

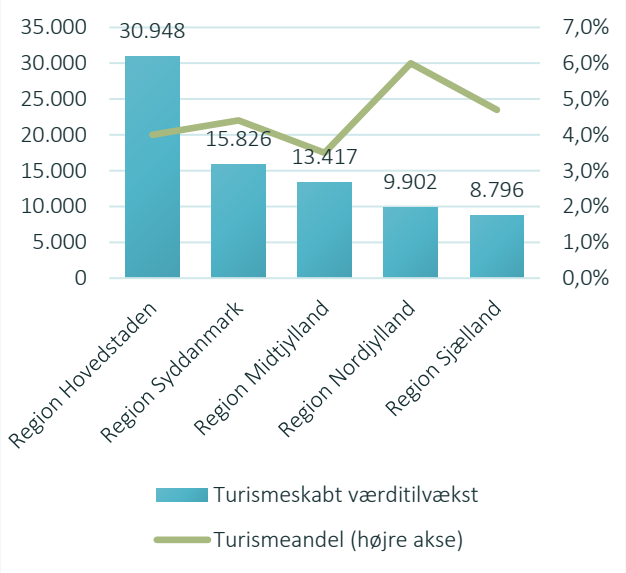

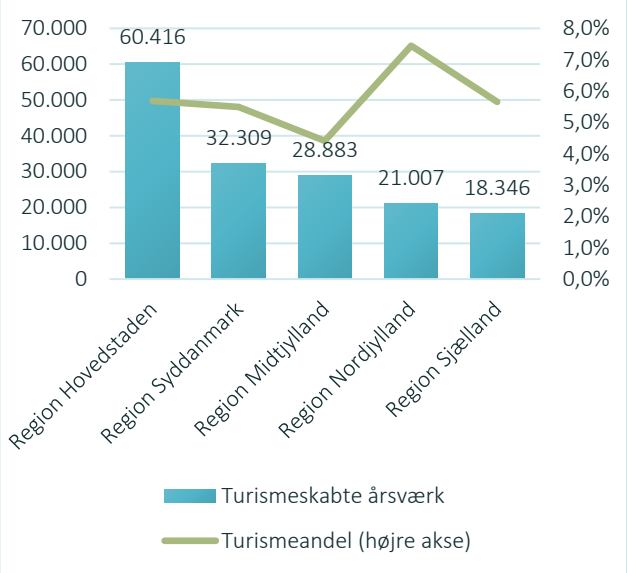

Kilde: CRT/VDK (TSA 2017)

Bryder vi værdiskabelsen op på brancheniveau, så fremgår det, at af de 8,8 mia. kr. Region Sjælland opnåede i turismeskabt værditilvækst i 2017, blev 40 % af værdien skabt i de turismespecifikke erhverv, 16 % i detailhandlen og 44 % skabt i andre brancher. Sidstnævnte dækker bl.a. finans- og forsikring, udgivelse, TV/radio og IT og offentlig service. På beskæftigelsessiden var 57 % af de 18.000 turismeskabte jobs i Region Sjælland placeret i de direkte turismerelaterede erhverv (stærkt drevet af jobs i restauranter og værtshuse med 31 %). En femtedel af arbejdspladserne blev skabt i detailhandlen, hvoraf langt størstedelen blev skabt uden for fødevarebranchen, og 24 % blev skabt i andre brancher.

Samlet set blev størst samfundsøkonomisk vækst opnået i brancherne restauranter og værtshuse (1.063 mio. kr. og 5.637 jobs) og i transportvirksomheder og rejseservice (1.248 mio. kr. og 2.256 jobs), mens der blev skabt mindre vækst hos overnatningsstederne (550 mio. kr. og 1.456 jobs).

Det er karakteristisk og bemærkelsesværdigt for Region Sjælland, at turismen har en langt større økonomisk betydning for de turisme*specifikke* brancher, end det er tilfældet for de turismespecifikke brancher i resten af landet. Turismen i Region Sjælland har resulteret i en værditilvækst på 3,5 mia. i de turismespecifikke brancher. Det svarer til en turismeandel på 47 % sammenlignet med 25 % på landsplan. dette billede også tegner sig for virksomheder inden for kultur, sport og forlystelser. Her er turismeandelen 22 % sammenlignet med 13 % på landsplan. Turismeforbruget har således haft en stor effekt på væksten i denne gruppe virksomheder i Region Sjælland, som ellers traditionelt henter en stor del af deres omsætning fra lokalbefolkningen. Den fastboende befolkning uden for Region Sjælland er altså mere

tilbøjelige til at købe varer og tjenester hos turismespecifikke virksomheder, end befolkningen er i Region Sjælland. Det giver turismeerhvervet uden for Region Sjælland bedre vilkår for at skabe en bæredygtig forretning over hele året, idet de dermed er mindre afhængige af den sæsonfølsomme turisme. Figurerne nedenfor viser hhv. værditilvæksten per kommune og turismeandelen af den samlede værditilvækst og beskæftigelsen per kommune, og hvor stor den opnåede beskæftigelse er ift. den samlede beskæftigelse i kommunerne i 2017. De fem kommuner med størst turismeskabt værditilvækst var hhv. Guldborgsund (998 mio. kr.), Roskilde (978 mio. kr.), Odsherred (956 mio. kr.), Slagelse (773 mio. kr.) og Lolland (656 mio. kr.). Turismens andel af kommunernes samlede værdivækst er, ligesom andelen af turismeforbruget, en indikator for hvor stor effekt turismen har på den samfundsøkonomiske vækst i kommunerne. Turismeandelen af den samlede værditilvækst svinger fra 2 % i Greve og Kalundborg til 9 % i Stevns og hele 14 % i Odsherred. Slagelse og Roskilde, som begge ligger i top-5, hvad angår den nominelle turismeskabte værditilvækst, har imidlertid en høj værditilvækst uden for turismeerhvervet og dermed begge en relativt lavere turismeandel på 4 %.

Figur 31: Turismeskabt værditilvækst og turismeandel af samlet værditilvækst per kommune i 2017

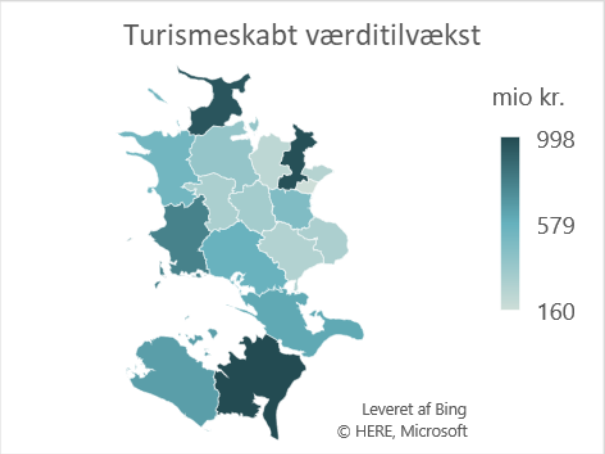

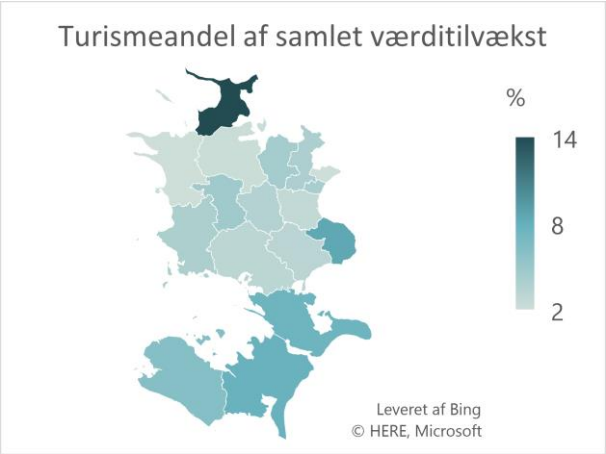

Kilde: CRT/VDK (TSA, 2019)

Der skabtes i gennemsnit 1.079 arbejdspladser i de sjællandske kommuner med stor variation fra kommune til kommune. Flest arbejdspladser blev skabt i Roskilde (2.244) efterfulgt af Gulborgsund (1.906) og Odsherred (1.825). Færrest blev skabt i Solrød (315). I Odsherred udgør de 1.825 nye arbejdspladser 16 % af kommunens samlede beskæftigelse og har således stor økonomisk betydning for kommunen.

Figur 32: Turismeskabt værditilvækst og turismeandel af samlet værditilvækst per kommune i 2017

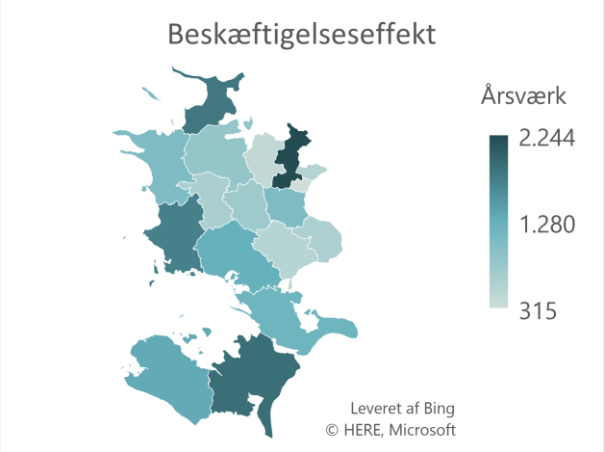

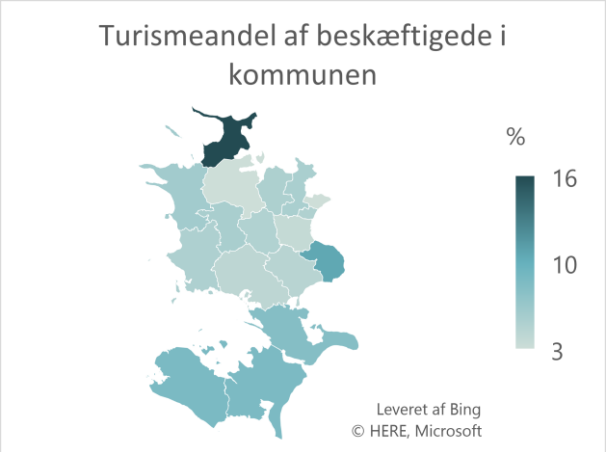

Kilde: CRT/VDK (TSA, 2019)

6 TURISMEERHVERVET I REGION SJÆLLAND

Turismeerhvervet er kendetegnet ved, at turismedelen af virksomhedernes omsætning typisk kun udgør en begrænset del af deres indtægtsgrundlag. Det er kun inden for produktkategorien *overnatning*, at turisme udgør den primære indtægtskilde, og hvor det ligeledes er turismen, der generer den største andel af værditilvæksten (87,4 % blandt overnatningsstederne). Den branche, der har den næst højeste turismeandel, er restaurationsbranchen. Der aftager turisterne 39 % af branchens samlede udbud af varer og tjenester, men bidrager til 59 % af værditilvæksten i sektoren.

I afsnittet her analyserer vi kort turismeerhvervets udvikling baseret på den tilgængelige erhvervsøkonomiske data og analyser af serviceerhvervet. På grund af turismens relativt begrænsede betydning inden for de øvrige erhverv fokuserer dette afsnit på hotel- og restaurationsbranchen, som repræsentative for *turismeerhvervet*.

Tabel 32: Turismens andel af det samlede udbud af varer og tjenester i Region Sjælland per produktkategori i 2017

	Samlet udbud af varer og tjenester (mio. kr.)	Turismeforbrug (mio. kr.)	Turismens andel af det samlede udbud
Turismeprodukter	28.837	6.373	22,1 %
Overnatning	1.448	1.175	81,2 %
Restaurant	6.305	2.445	38,8 %
Transport + rejseservice	16.033	1.744	10,9 %
Kultur og forlystelser	4.962	996	20,1 %
Detailhandel	260.671	4.323	1,7 %
Andre produkter	265.617	2.139	0,8 %
I alt	555.125	12.834	2,3 %

Kilde: CRT/VDK (TSA, 2019)

6.1 BRUTTOFORTJENENSTE OG INVESTERINGER

Figur 33 nedenfor viser udviklingen i bruttofortjenesten[10] i Hotel og restaurationsbranchen fra 2008-2016 (der er endnu ikke regnskabsdata offentlig tilgængelig på regionsniveau for 2017 og 2018). Som det fremgår, er hotel- og restaurationsbranchen i vækst og er på landsplan steget med 32 % fra 2008 til 2016 (30,5 mia. til 40,4 mia. kr.), hvilket svarer til en årlig vækst på 3,6 %. I Region Sjælland er den årlige vækst for perioden på 1,7 %. Den lavere vækst i Region Sjælland afspejler, at regionens turismeerhverv var længere tid om at komme tilbage på samme niveau som før finanskrisen end de øvrige regioner (på nær Region Nordjylland). Både Region Sjælland og Region Nordjylland nåede indeks 100, det vil sige samme niveau som i 2008, i 2013. Det vil sige, at turismeerhvervet i Region Sjælland har oplevet en årlig vækst på 5,3 % i perioden 2013-2016 fra 2,8 mia. til 3,2 mia. kr. Dette billede tegner sig i særlig høj grad for Vest- og Sydsjælland, som lå i indeks 107 i 2015, men bruttofortjenesten steg kraftigt fra 2015 til 2016 til indeks 115 (sammenlignet med en begrænset vækst fra indeks 119 til 120 i Østsjælland).

Billedet er imidlertid, at storbyturismen går særligt godt, og at i særdeleshed København og Århus oplever høje vækstrater. En analyse foretaget af Eskild Hansen i 2016 peger på følgende forklaringer for den stærke tendens i storbyerne: *"Gode konjunkturer, udvikling af infrastruktur og nye bydele, erhvervsmæssig vækst og internationalisering, bedre flyforbindelser, ny attraktivitet i form af gastronomi, byliv, koncerter o.a. og sidst men ikke mindst, at især København har oplevet en 'kritisk masse' på turismeområdet og har opbygget et samlet turismesystem, der er internationalt konkurrencedygtigt".*

[10] Bruttofortjeneste = Omsætning eksklusive mons minus vareforbrug.

Figur 33: Udvikling i bruttofortjeneste i Hotel og restaurationsbranchen, per region (indeks: 2008)

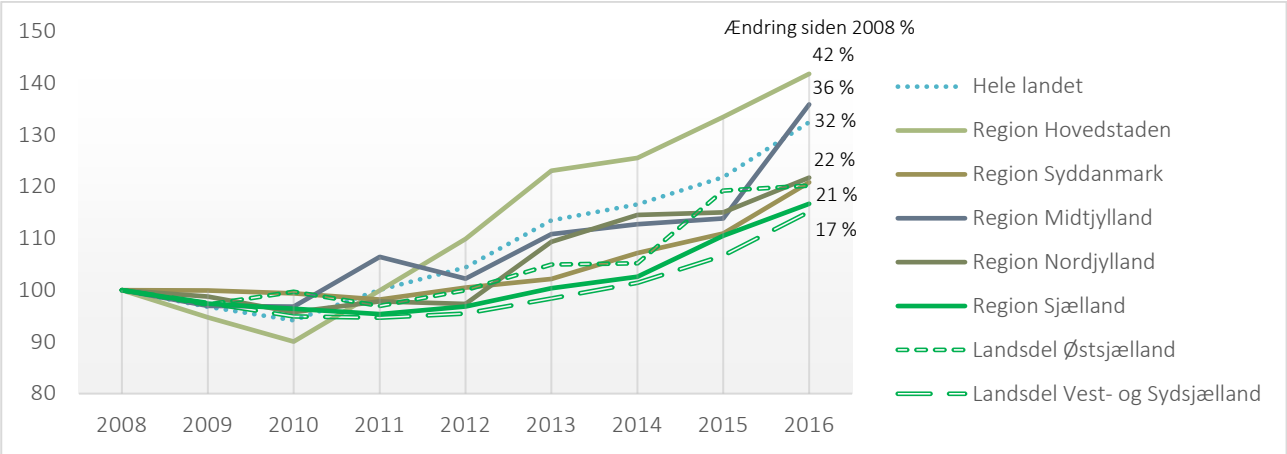

Kilde: DST REGN8. Note: Procenterne angiver væksten for de fem regioner. Der er endnu ikke regnskabsdata (på regionsniveau) klar for 2017 og 2018.

Region Sjællands turismeerhvervs høje årlige vækst i bruttofortjeneste på 5,3 % (svarende til en vækst på 463 mio. kr.) fra 2013-2016 kan genfindes i Figur 33 nedenfor. Figuren viser den tilsvarende udvikling i antal kommercielle overnatninger i indeks-form med udgangspunkt i 2008. Her ses det, at Region Sjælland i samme periode oplevede en vækst i antal kommercielle overnatninger på 4,6 % (586.918 overnatninger). Stagneringen i antallet af kommercielle overnatninger i hhv. 2017 og 2018, kunne således godt være en indikation på, at erhvervet har oplevet en opbremsning i væksten i bruttofortjenesten de seneste år, som vil kunne aflæses, når regnskabsdata for 2017 og 2018 frigives.

Figur 34: Udviklingen i antal kommercielle overnatninger fra 2008-2018 per region (indeks: 2008)

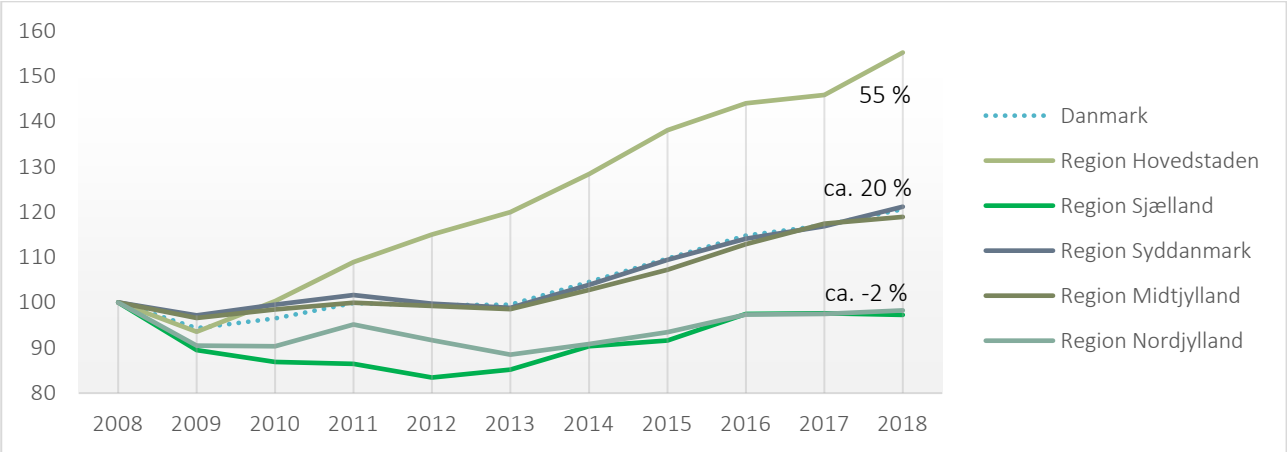

Kilde: Beregnet fra DST/VDK.

Det bør endvidere bemærkes, at udviklingen i hotel- og restaurationsbranchens bruttofortjeneste (med lave vækstrater fra 2008 til 2013 efterfulgt af høje vækstrater fra 2013 til 2016), som kan genfindes i udviklingen af kommercielle overnatninger i regionen (Figur 349, *ikke* er afspejlet i udviklingen af hotelovernatninger isoleret set (Figur 35). Det kan være en indikator på, at en vis portion af bruttofortjenesten i erhvervet er at finde i restaurationsbranchen, som i højere grad vil følge udviklingen i de generelle overnatningstal på tværs af overnatningsformer, mens hotelbranchens bruttofortjeneste burde være tættere knyttet til udviklingen af hotelovernatninger.

Figur 35: Udviklingen i antal kommercielle hotelovernatninger fra 2008-2018 per region (indeks: 2008)

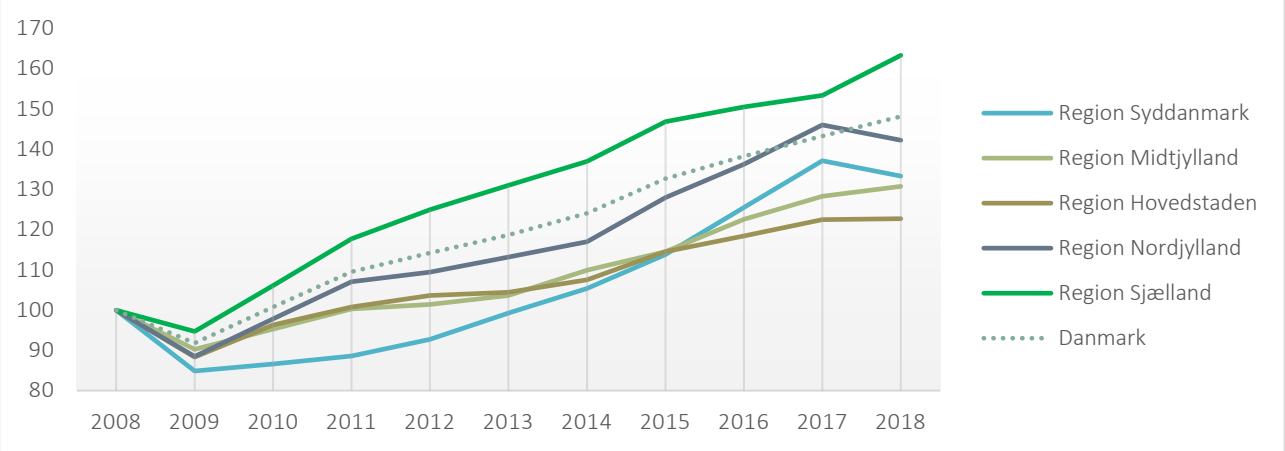

Kilde: Beregnet fra DST/VDK

Overordnet set gælder det, at investeringerne foretaget af hotel- og restaurationsbranchen er vokset kraftigt (77 %) siden 2008, trukket kraftigt op af markante investeringer i Region Hovedstaden. Virksomhederne investerede således 2,2 mia. kr. i 2016. I Region Sjælland er virksomhedernes investeringsniveau steget med 114 % fra 80 mio. kr. i 2008 til 171 mio. kr. i 2016 til en gennemsnitlig investeringsandel af virksomhedernes bruttofortjeneste på 5,3 %, hvilket er på niveau med landsgennemsnittet. På et enkelt år er investeringerne i hotel- og restaurationsbranchen vokset kraftigt (hele 31 %) fra 1,6 mia. kr. i 2015 til 2,2 mia. kr. i 2016. I Region Sjælland er investeringerne på samme år vokset fra 107 mio. kr. til 171 mio. kr. Hele væksten på 60 % ligger i Vest- og Sydsjælland, hvor branchen øgede investeringsniveauet fra 75 mio. kr. til 139 mio. kr. I samme periode forblev investeringsniveauet i Østsjælland konstant på 32 mio. kr., hvilket er i overensstemmelse med 0-væksten i bruttofortjenesten fra 2015 til 2016.

Figur 36 nedenfor viser virksomhedernes investeringer relativt til deres bruttofortjeneste for 2015 og 2016, hvilket afspejler virksomhedernes investeringsvillighed. Det er en indikation på virksomhedernes villighed til at forny sig, til effektivisere mv. men siger ikke noget om, hvorvidt virksomhedernes investering har været fornuftig og af høj kvalitet. Som det fremgår, har virksomhederne i Region Nordjylland vist størst investeringsvillighed i 2015 og 2016, mens Region Sjælland haltede efter i 2015, men kom op på sammen investeringsandel som landsgennemsnittet i 2016. Det er dog hovedsageligt virksomhederne i Vest og -Sydsjælland, der har investeret over de senere år, mens virksomhederne i Østsjælland generelt viser lav investeringsvillighed. Hvis vi kigger tilbage til 2008, har virksomhederne i Østsjælland i gennemsnit investeret 2,4 % af deres bruttofortjeneste, mens virksomhederne i Vest- og Sydsjælland har investeret 5,1 % i gennemsnit fra 2008 til 2016 sammenlignet med 4,7 % i gennemsnit på landsplan for samme periode.

Figur 36: Turismeerhvervets investeringsniveau (andel af bruttofortjeneste) per region 2015 og 2016

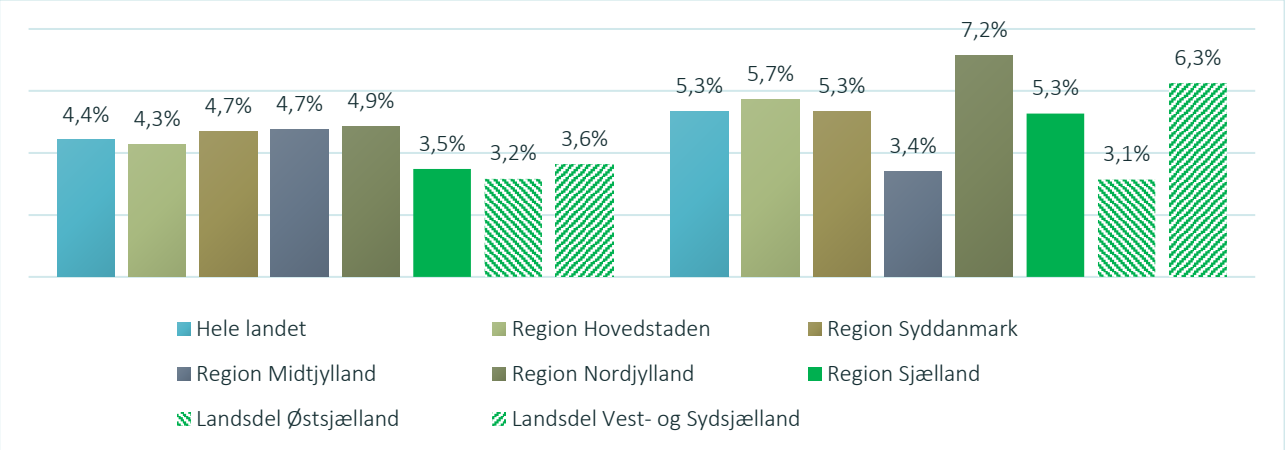

Kilde: DST REGN8. Note: Der er endnu ikke regnskabsdata klar for 2017 (på regionsniveau) og 2018.

Til sammenligning viser Figur 37 investeringsniveauet relativt til de samlede investeringer på landsplan. Med investeringer på 171 mio. kr. i Region Sjælland i 2016 var 8 % af det danske turismeerhvervs samlede investeringer på 2,2 mia. kr. placeret i regionen. Halvdelen af det danske turismeerhvervs investeringer fandt sted i Region Hovedstaden.

Figur 37: Turismeerhvervets investeringsniveau og andel af hotel. Og restaurationsbranchens samlede investeringer i Danmark per region 2015 og 2016

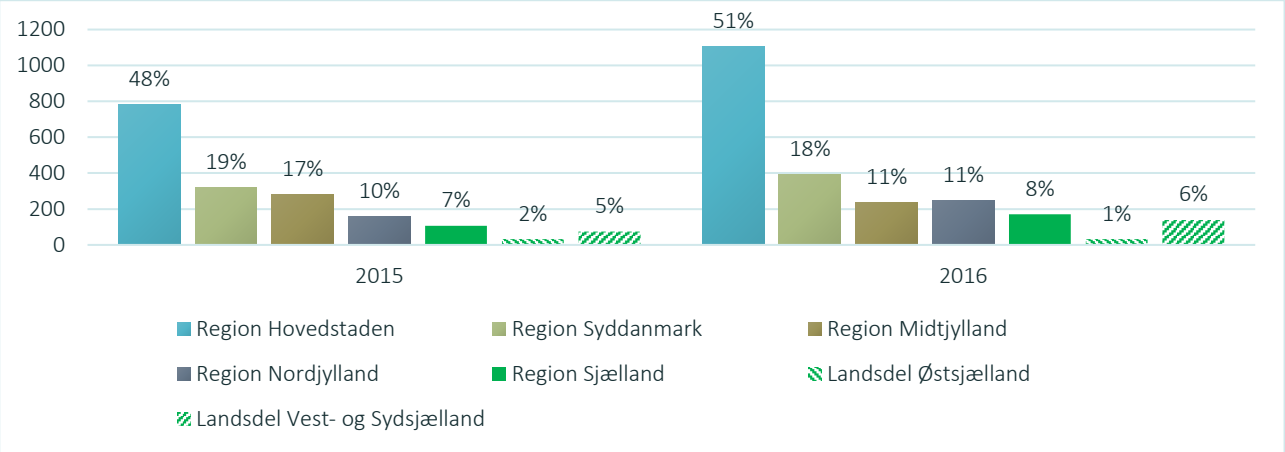

Kilde: DST REGN8. Note: Der er endnu ikke regnskabsdata klar for 2017 og 2018.

6.2 BESKÆFTIGELSE OG ARBEJDSKRAFT

Der var i alt 6.337 beskæftigede (årsværk) i hotel og restaurationsbranchen i Region Sjælland i 2017. Det var 11 % af branchens samlede beskæftigelse på landsplan (69.412 årsværk). Til sammenligning havde Region Sjælland 4.985 *ansatte* (årsværk) i hotel og restaurationsbranchen, hvilket var 8,5 % af branchens samlede antal ansatte på landsplan (58.681 årsværk). Ansatte (frem for beskæftigede) defineres som ansatte i virksomheder, hvilket ikke inkluderer ejere af enkeltmandsvirksomheder. Den lavere andel af ansatte end beskæftigede inden for hotel- og restaurationsbranchen er et udtryk for, at hoteller og restauranter i Region Sjælland er mindre end landsgennemsnittet – eller at der er en større andel af enkeltmandsvirksomheder registreret inden for hotel- og restaurationsbranchen i Region Sjælland.

Af de knap 5.000 ansatte årsværk i Region Sjælland var 1.596 (32 %) ansat i hotel- og restaurationsbranchen i Østsjælland og 3.389 (68 %) ansat i Vest- og Sydsjælland.

Figur 38: Antal årsværk beskæftiget i hotel- og restaurationsbranchen i 2017, per kommune

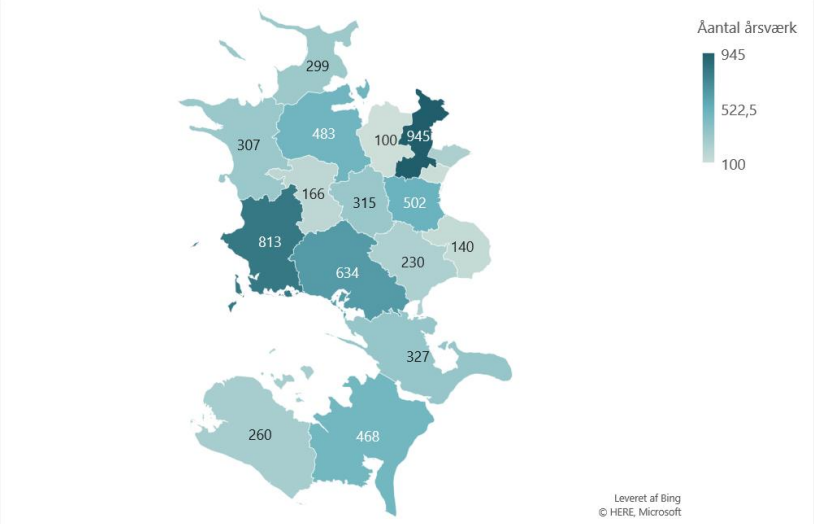

Kilde: IRIS Group (Vækst og vækstvilkår i Region Sjælland 2018 - kommunerapporter)

I perioden 2008 til 2016 steg antallet af ansatte i hotel- og restaurationsbranchen med 22 % på landsplan, svarende til 10.445 årsværk, trukket kraftigt op af en vækst på 36 % (7.356 årsværk) i Region Hovedstaden. Den gennemsnitlige vækst i ansættelserne i hotel- og restaurationsbranchen i resten af landet var på 11 %. Antallet af ansatte i Region Sjælland steg lidt mindre end gennemsnittet med 8 % (132 årsværk).

Figur 39: Udvikling i antallet af ansatte [1] i Hotel og restaurationsbranchen (årsværk) 2008 til 2016 per region (indeks: 2008)

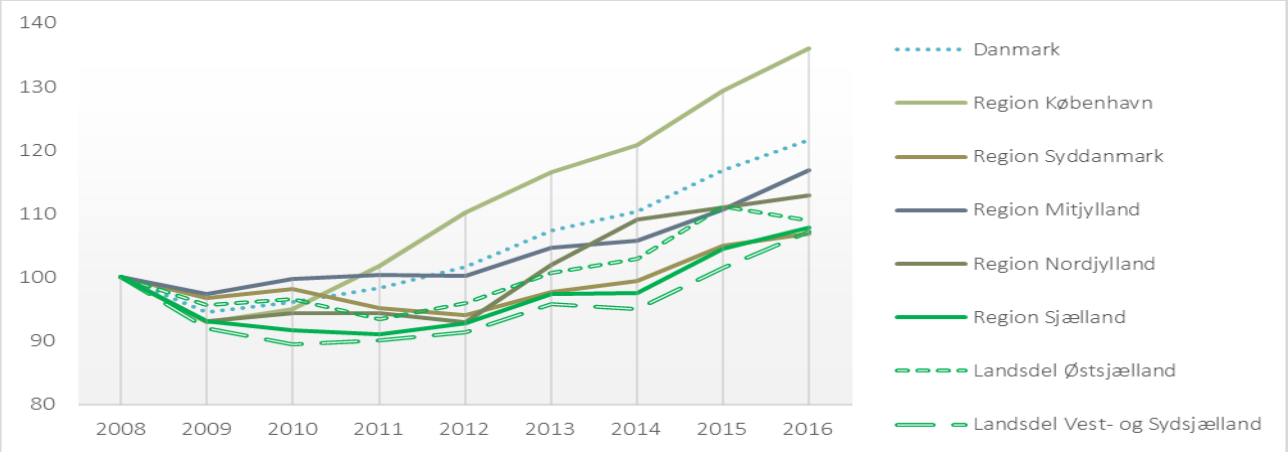

Kilde: DST (REGN8 I Hotel og restauration). Note 1: Antal ansatte må ikke forveksles med beskæftigelse, da ansatte ikke inkluderer ejerne af fx enkeltmandsvirksomheder.

Der er 2,4 ansatte per arbejdssted i hotel- og restaurationsbranchen i Region Sjælland (2017) (ud over ejerne). Det er 30 % færre end på landsplan, som gennemsnitligt har 3,3 ansatte per arbejdssted. Virksomhederne i Region Sjælland er således mindre end i de øvrige regioner (Figur 40). Udviklingen i antallet af ansatte (figuren ovenfor) er gået hånd i hånd i hånd med udviklingen i antallet af arbejdssteder i Region Sjælland. Der er således det samme antal ansatte per arbejdssted i dag som i 2008. På landsplan er billedet næsten det samme med en stigning i antallet af ansatte per arbejdssted på 6 %.

Figur 40: Antal ansatte per arbejdssted i hotel- og restaurationsbranchen i 2017

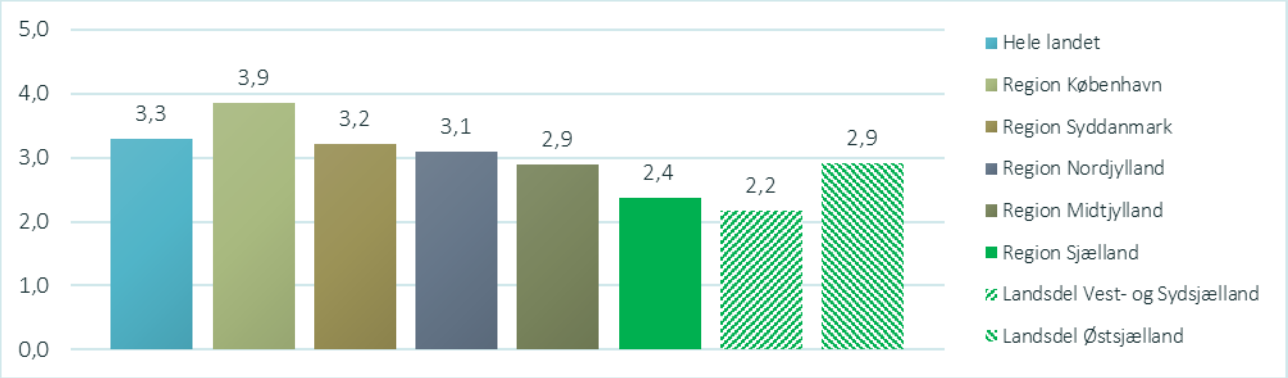

Kilde: Beregnet fra DST (REGN8)

I en analyse af *Vækst og vækstvilkår i Region Sjælland 2018* har IRIS Group sat kommunernes beskæftigelse i hotel- og restaurationsbranchens i forhold til den samlede private beskæftigelse i hver kommune og derved beregnet en specialiseringsgrad for kommunen (Figur 41). En specialiseringsgrad på over 1 er et udtryk for, at hotel- og restaurations-branchens andel af den samlede private beskæftigelse i kommunen er større end i resten af landet. Som det fremgår, har kun tre kommuner i Region Sjælland en beskæftigelse inden for hotel- og restauration, som andel af den private beskæftigelse, der er større end landsgennemsnittet: Det er hhv. Slagelse (1,21), Odsherred (1,13) og Roskilde (1,10). Der er dog tale om ret beskedne specialiseringsgrader (til sammenligning har Stevns kommune en specialiseringsgrad på 3,02 inden for landbrug, skovbrug og fiskeri).

Figur 41: Kommunernes specialiseringsgrad [1] inden for hotel- og restauration målt på beskæftigelse i 2017

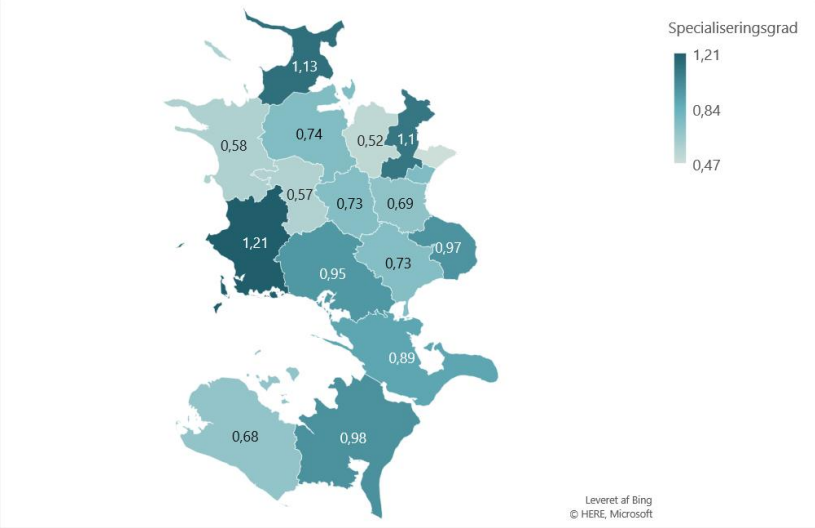

Kilde: IRIS Group (Vækst og vækstvilkår i Region Sjælland 2018 - kommunerapporter). Note 1: En specialiseringsgrad over 1 er udtryk for, at hotel- og restaurationsbranchens andel af den samlede private beskæftigelse i kommunen er større end i resten af landet.

UDDANNELSESNIVEAUET

I turismeerhvervet er andelen af ufaglærte markant højere end i det øvrige erhvervsliv. Det afspejles blandt andet i, at den gennemsnitlige timeløn for medarbejdere, der arbejder inden for overnatningsfaciliteter og restaurations-virksomheder i Danmark var 206 kr. i 2017. Det er lavere end i det øvrige danske erhvervsliv, men højere end i det nordeuropæiske konkurrentfelt (undtaget Norge) (DNT, 2018).

Kigger vi på uddannelsesniveauet for arbejdskraften i hotel- og restaurationsbranchen i 2017 per region (Figur 42), ser vi at langt den største andel af arbejdskraften (44 %) i Region Sjælland har grundskole, som det højeste uddannelsesniveau. Det er en større andel end de øvrige regioner. Region Sjælland har ligeledes den laveste andel af arbejdskraften med gymnasial uddannelse eller en videregående uddannelse sammenlignet med de øvrige regioner. Til gengæld har Region Sjælland den største andel af erhvervsfagligt uddannede beskæftigede (26 %), så som uddannede tjenere og kokke.

Figur 42: Uddannelsesniveauet for arbejdskraften i Hotel- og Restaurationsbranchen i 2017, per region

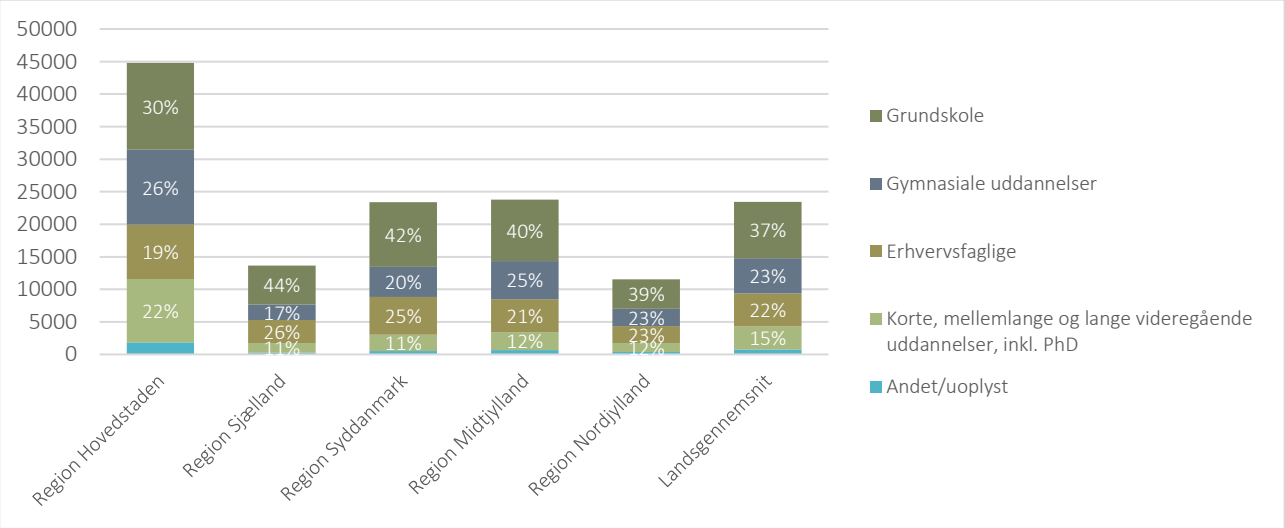

Kilde: Beregnet fra DST RAS310 (2017) (DB07, I Hotel og restauration)

Uddannelsesniveauet i Region Sjællands arbejdsstyrke inden for hotel- og restaurationsbranche er dog stigende. Siden 2008 er andelen af beskæftigelsen med grundskole, som det højeste uddannelsesniveau faldet med 8 procentpoint fra 53 % til 44 %. Samtidig er andelen af de beskæftigede med en gymnasial eller en videregående uddannelse steget med hhv. 7 og 4 procentpoint (sidstnævnte er en forøgelse på knap 50 %), mens andelen af beskæftigede med en erhvervsfaglig baggrund næsten er forblevet konstant. Efter at have haltet efter i en årrække er uddannelsesniveauet i Region Sjælland nu *alt i alt* på omtrent samme niveau som landsgennemsnittet, om end sammensætningen er anderledes - med undtagelse af at andelen af de beskæftigede, der har grundskole som det højeste uddannelsesniveau, fortsat er 7 procentpoint over landsgennemsnittet.

På landsplan viser Statusanalysen (2018) endvidere, at:

- Turismeerhvervet generelt oplever problemer med at rekruttere arbejdskraft. Inden for hotel og restauration var der i 2017 i alt 1.780 forgæves rekrutteringer på landsplan.
- I turismeerhvervet er der sket en stigning i antallet af fuldtidsbeskæftigede udlændinge fra godt 11.000 i 2008 til knap 21.000 i 2017.
- Turismeerhvervet har overordnet set positive forventninger til fremtiden – turismeerhvervet er mere optimistisk end det øvrige erhvervsliv. Omkring 10 % af virksomhederne oplever dog mangel på arbejdskraft som en produktionsbegrænsende faktor.
-

6.3 PRODUKTIVITET

Produktivitet er et mål for, hvor meget man får ud af de ressourcer (fx arbejdskraft, bygninger, maskiner og landbrugsjord), man bruger, når man producerer varer og serviceydelser. Det vil sige, at en høj produktivitet typisk er lig med en høj konkurrenceevne.

Hotel- og restaurationsbranchen er karakteriseret ved at have en lav arbejdsproduktivitet. Det gælder for Region Sjælland, såvel som på landsplan. Arbejdsproduktiviteten på landsplan var i 2017 på 369.000 kr. per årsværk sammenlignet med et gennemsnit for alle erhverv på 792.000 kr. per årsværk. Arbejdsproduktivitet for hotel- og restaurationsbranchen har ligget stabilt siden 2008 og har ikke oplevet samme stigende arbejdsproduktivitet som de øvrige brancher.

Figur 43: Udvikling i arbejdsproduktivitet (værditilvækst per årsværk) per erhverv i Danmark fra 2008-2017 (1.000 kr.)

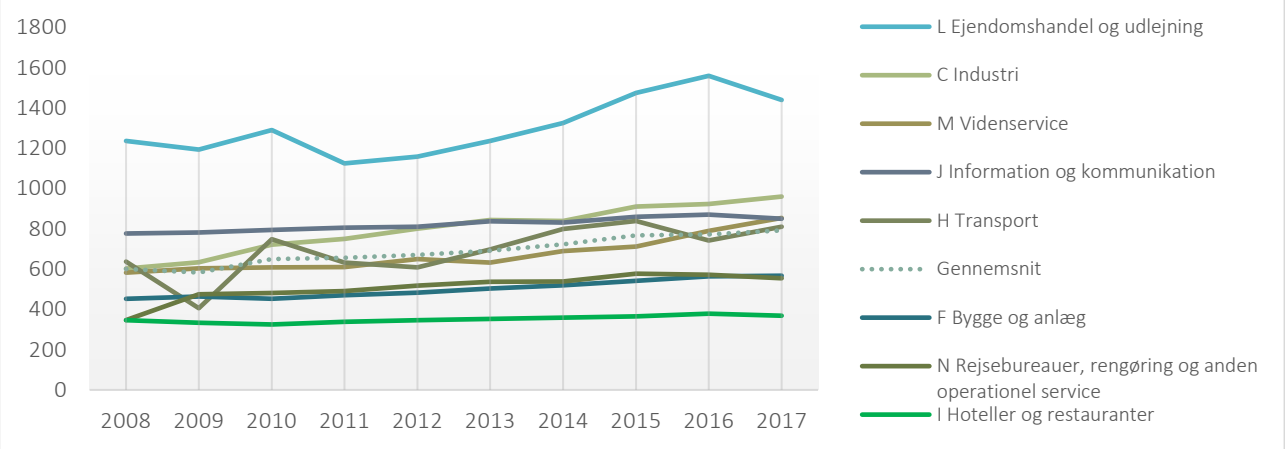

Kilde: DST (REGN5). Note: De tre mest højproduktive brancher er udeladt af hensyn til figurens læsevenlighed. Det drejer sig om B. Råstofindvinding med en arbejdsproduktivitet på 4308 i 2017, D. Energiforsyning (3120) og E. Vandforsyning og renovation (1623)

Selvom den illustrerede data er for hele Danmark, viser en analyse af produktiviteten i serviceerhvervene i Region Sjælland lavet af Copehagen Economics (2018), at det samme gør sig gældende for alle serviceerhverv i Region Sjælland. Den viser tilmed, at arbejdsproduktiviteten i serviceerhvervene i Region Sjælland i 2016 var 7 % lavere end landsgennemsnittet.

Da vi her kigger på arbejdsproduktivitet (frem for totalfaktorproduktivitet), er det primære virkemiddel, Region Sjælland kan gøre brug af for at øge produktiviteten fremadrettet, at fokusere sin indsats på:

- tiltag, der øger internationaliseringen og konkurrencen
- tiltag, der øger arbejdsstyrkens kvalifikationer og mobilitet
- at ændre uhensigtsmæssig regulering, der forhindrer virksomheder i at vokse eller i at konkurrere med hinanden

En dybdegående produktivitetsanalyse af Center for Vækstanalyse fra 2017, afdækker, at der var to primære grunde til den lave produktivitet i serviceerhvervene i Region Sjælland: Kvaliteten af arbejdskraften i form af uddannelse og erhvervserfaring, som er lavere end i sammenlignelige virksomheder i resten af landet, og en lav kapitalintensitet – dvs. at virksomhederne anvender mindre kapital i form af maskiner, inventar og IT pr. årsværk end tilsvarende virksomheder i resten af landet. I hotel- og restaurationsbranchen i Region Sjælland var kapitalintensiteten hele 52 % under landsgennemsnittet og markant under niveauet i alle de øvrige regioner. Analysen fremhæver desuden, at eftersom kapitalintensiteten var vokset nogenlunde ensartet gennem årene, var det en tendens, der havde påvirket virksomhedernes arbejdsproduktivitet igennem mange år (Center for Vækstanalyse, 2017).

Kapitalintensiteten kan vokse ved enten at øge mængden af kapital (flere computere) og kvaliteten af kapitalapparatet (hurtigere computere) pr. årsværk.

Den manglende vækst i produktiviteten i hotel- og restaurationsbranchen skal sættes i forholde til, at investeringsniveauet i Region Sjælland er øget kraftigt, og at arbejdsstyrkens uddannelsesniveau ligeledes er vokset. Det tyder på, at hotel- og restaurationsbranchen ikke i tilstrækkelig grad har opnået effektivitetsgevinster gennem de foretagne investeringer. Det kan skyldes, at der ikke er investeret i informationsteknologi og øvrigt kapitalapparat, som kan øge produktiviteten, eller at branchen ikke har været tilstrækkelig dygtig til at opnå effektivitetsgevinster fra andre forhold som fx bedre arbejdsgange og smartere produktionsprocesser.

7 OVERNATNINGSKAPACITET, KAPACITETSUDNYTTELSE OG SÆSON

En forudsætning for at indfri de nationale pejlemærker for vækst er, at Region Sjælland sikrer tilstrækkelig kapacitet og kvalitet på overnatningssteder og attraktioner til at imødekomme efterspørgslen, når den er der. I dette kapitel kigger vi nærmere på kapaciteten og kapacitetsudnyttelsen for hhv. feriehuse, hoteller og campingpladser. I det omfang der er tilgængelige data, kigger vi også på enkelte kvalitetsindikatorer for de enkelte overnatningsformer.

7.1 FERIEHUSE

I Region Sjælland spiller overnatninger i feriehuse en central rolle for turismens værdiskabelse, og den kommercielle feriehusbranche er i høj vækst. Siden 2009 er antallet af feriehusovernatninger i regionen steget med hele 37 % sammenlignet med et landsgennemsnit eksklusive Region hovedstaden på 27 %.

Hele 33 % af de kommercielle overnatninger i regionen blev i 2018 foretaget af turister, der overnattede i lejede feriehuse, og de forbrugte samlet set knap 2 mia. kr., hvilket er 36 % af regionens samlede turismeforbrug ifm. kommercielle overnatninger. Den lavere andel af turismeforbruget sammenlignet med antallet af overnatninger skyldes, at feriehusturister har et relativt lavt gennemsnitligt døgnforbrug på 510 kr. sammenlignet med fx 647 kr. for turister der overnatter i feriecenter og 1.140 kr. for feriegæster på hotel. Knap halvdelen af de kommercielle overnatninger i feriehuse bliver foretaget af tyske turister, mens danske turister står for den anden halvdel.

En værdiskabelse på knap 2 mia. kr. i turismeomsætning skal dog ses i det lys, at så mange som en tredjedel af alle landets sommerhuse ligger i Region Sjælland (68.656 stk.). Medregnes turismeomsætningen for ejernes eget brug og udlån af feriehuset, så genererer feriehusene i regionen i alt en omsætning på i alt 3,6 mia. Det er 28 % af al turismeomsætning i regionen, men stadig kun 14 % af hele den turismeomsætning i Danmark, der skabes af feriehusturister, både gennem kommerciel og ikke-kommerciel omsætning. Den relativt lavere omsætning ift. andelen af landets feriehuse, der ligger i regionen, afspejler, at Region Sjællands sommerhuse står tomme i flere dage, end det er tilfældet i de øvrige regioner. Feriehusbranchen indeholder derfor et stort potentiale for at øge turismens værdiskabelse, ikke kun ved at øge antallet af kommercielle overnatninger, men også ved at øge ejernes eget brug af feriehuset. Potentialet er dog tæt forbundet til kapaciteten og kvalitet af feriehusene. Tabel 33 viser udvalgte nøgletal for feriehusturismen i Region Sjælland.

Tabel 33: Nøgletal for feriehusturisme

INDIKATOR	VÆRDI
Antal overnatninger (2018)	1.542.826
Andel af alle kommercielle overnatninger i regionen (2018)	33 %
Markedsandel: Region Sjællands andel af kommercielle overnatninger i feriehuse i Danmark (2018)	7,9 %
Turismeforbrug ved lejede feriehuse (2017)	1.991 mio. kr.
Andel af regionens turismeforbrug ifm. kommercielle overnatninger (2017)	36 %
Turismeforbrug ved kommerciel og ikke-kommerciel brug af feriehuse	3.567 mio. kr.
Andel af regionens samlede turismeforbrug (kommerciel og ikke-kommerciel, 2017)	28 %
Antal sommerhuse (2019) (1)	68.656 stk.
Andelen af feriehuse i Danmark (2019) (1)	30 %
Udlejningsfrekvens (andel af sommerhuse, der udlejes) (2)	4,5 % | 6,3 %
Kapacitetsudnyttelse (uger) (3)	36 % | 26 %

Kilde: DST og VDK og DNT (Statusanalysen, 2018)
Note 1: Antallet af feriehuse kan opgøres på flere måder. I rapporten er benyttet Bygnings- og Boligregistrets (BBR) med anvendelseskode på bygningsniveau, som svarer til DSTs opgørelsesmetode. Antallet af sommerhuse på landsplan i 2019 var 226.740.
Note 2: Antal udlejede huse er 2017-tal beregnet af DNT (Statusanalysen 2018) som maxkapacitet. Maxkapacitet opgøres som antal

feriehuse der er lejet ud på den dag i juli måned, hvor flest feriehuse er udlejet via udlejningsbureauer med mindst 25 huse til disposition. Det vil sige, at udlejning via små bureauer eller uden om udlejningsbureauerne ikke indgår (fx udlejning via DBA), ligesom der kan være yderligere huse, som ikke lejes ud på den givne dag i juli. Udlejningsfrekvensen er andelen af Region Sjællands sommerhuse, der udlejes. Tallet efter | angiver en opregnet udlejningsfrekvens baseret på data fra Odsherred Kommune, der tager højde for de huse, der falder ud pga. opgørelsesmetoden maxkapacitet (se afsnit 7.1.1).
Note 3: Kapaciteten er defineret som antal potentielle udlejningsuger. Feriehuse må maximalt udlejes 43 uger om året, og potentielle uger er derfor beregnet som antallet af huse til udlejning gange 43 uger. Kapacitetsudnyttelsen er herefter beregnet som antal udlejede uger af antallet af potentielle udlejningsuger. Tallet efter | angiver en opregnet kapacitetsudnyttelse er baseret på data fra Odsherred Kommune. Det tager højde for de udlejningshuse, der falder ud pga. opgørelsesmetoden maxkapacitet (se afsnit 7.1.1).

7.1.1 FERIEHUSKAPACITET OG -UDNYTTELSE

Region Sjælland har 68.656 feriehuse, hvilket svarer til 30 % af Danmarks 226.740 feriehuse. De øvrige feriehuse er rimeligt ligeligt fordelt mellem de fire andre regioner, som hver har mellem 16 % og 20 % af landets feriehuse.

Alligevel har Region Sjælland kun 14 % af den turismeomsætning, der skabes af kommercielle og ikke-kommercielle feriehusturister. Den relativt lavere omsætning kan altså ikke udelukkende forklares med, at sommerhusejerne ikke udlejer deres feriehuse i ligeså høj grad som i de øvrige regioner. Det peger også på, at regionens sommerhuse står mere tomme, end det er tilfældet i de øvrige regioner.

Det bekræftes af en nylig analyse af brugen af feriehuse. Analysen viser, at feriehusene i Odsherred i gennemsnit benytter deres feriehuse 64 dage om året. Heraf er 57 dage til ejernes eget brug, 2 dage er udlejning (og dermed kommercielle overnatninger), og 5 dage er feriehuset udlånt. Det vil sige, at sommerhusene i Odsherred i gennemsnit står tomme 300 dage om året, sammenlignet med 289 dage på landsplan.

Det er stor variation i feriehusenes geografiske placering i Region Sjælland. Med 27.572 feriehuse har Odsherred 40 % af regionens sommerhusbestand og er den mest feriehusrige kommune på landsplan. Kalundborg og Guldborgsund har hver 12 % af regionens feriehuse, hhv. 8.720 og 8.246, og er ligeledes blandt de 10 kommuner med flest feriehuse på landsplan (DST, Sommerhusundersøgelsen 2018).

Det er imidlertid langt fra alle feriehuse, der lejes ud. Det er dog vanskeligt helt at afgøre, hvor mange udlejningshuse, der er tale om, da der ikke findes noget register over antallet af feriehuse, der benyttes til udlejning. De officielle tal fra Danmarks Statistik, der ligger til grunds for den beregnede udlejningsprocent og kapacitetsudnyttelse er af flere grunde lavere end det reelle antal feriehuse, der udlejes. For derfor at give regionens kommuner et estimat, som i højere grad afspejler deres oplevede virkelighed, viser vi først de officielle tal, som vil kunne genfindes i statistikbanken, og giver derefter et bud på en opskalering baseret på alternative datakilder.

Ifølge *de officielle tal* fra Danmarks Statistik (se Tabel 34) er det kun ca. 4,5 % af alle feriehuse i Region Sjælland, der udlejes (2017-tal) (DST, 2018). I Odsherred, som har absolut flest feriehuse, er udlejningsfrekvensen helt nede på 3 %. Hvis alle 3.104 feriehuse, der benyttes til udlejning, var på markedet i alle 43 lovlige uger, ville Region Sjælland ifølge de officielle tal, dermed kunne tilbyde 133.472 udlejningsuger – dette er kaldes potentielle udlejningsuger og kan betegnes som regionens feriehuskapacitet målt på uger. I praksis er det dog kun 47.753 uger, der er lejet ud. Det vil sige, at Region Sjælland ifølge de DSTs opgørelser har en kapacitetsudnyttelse på 36 % blandt de feriehuse, som er tilgængelige for udlejning. Det svarer til, at hvert udlejningshus er lejet ud i 15,4 uger per år. Denne kapacitetsudnyttelse er næsten på linje med landsgennemsnittet på 38 %, hvilket svarer til, at hvert udlejningshus er lejet ud i 16,2 uger per år.

Tabellen viser desuden, at en tredjedel af de feriehuse, der udbydes til udlejning i Region Sjælland, ligger i Guldborgssund, som både har nominelt og relativt flest feriehuse til udlejning (13 % eller 1.058 feriehuse). Ikke desto mindre ligger Guldborgssund stadig et godt stykke under den beregnede landsgennemsnitlige udlejningsfrekvens på 18 % af alle feriehuse. Der er derfor et stort potentiale i at få flere af Region Sjællands feriehuse på markedet. Det arbejder flere kommuner, destinationsselskaber m.fl. målrettet på gennem diverse kampagner, informationsmøder mv.

Tabel 34: Kapacitet og kapacitetsudnyttelse for feriehuse baseret på opgørelse af sommerhuse, udlejningsandel og antal udlejede uger per kommune

Kommune	Antal sommerhuse (2019) (1)	Andel af SJ.	Estimeret antal feriehuse til udlejning (2017) (2)	Udlejnings-frekvens (2)	Potentielle udlejningsuger (3)	Udlejede uger	Udlejede uger per hus	Kapacitetsudnyttelse (tilgængelige uger) (3)
Odsherred	27.572	40,2 %	704	3 %	30.272	9358	15,2	31 %
Kalundborg	8.720	12,7 %	238	3 %	10.234	3993	19,1	39 %
Guldborgsund	8.246	12,0 %	1058	13 %	45.494	16240	17,5	36 %
Slagelse	4.775	7,0 %	151	3 %	6.493	2312	17,5	36 %
Vordingborg	4.565	6,7 %	366	8 %	15.738	6519	20,3	41 %
Lolland	3.942	5,7 %	354	9 %	15.222	4500	14,5	30 %
Holbæk	2.874	4,2 %	26	1 %	1.118	410	18,0	37 %
Næstved	2.379	3,5 %	60	3 %	2.580	1263	24,0	49 %
Lejre	2.163	3,2 %	36	2 %	1.548	688	21,8	44 %
Stevns	1.572	2,3 %	69	4 %	2.967	1418	23,4	48 %
Faxe	742	1,1 %	42	6 %	1.806	779	21,1	43 %
Roskilde	432	0,6 %	-	-	-	-		-
Køge	170	0,2 %	-	-	-	41		-
Sorø	154	0,2 %	-	-	-	-		-
Greve	125	0,2 %	-	-	-	-		-
Ringsted	86	0,1 %	-	-	-	-		-
Solrød	48	0,1 %	-	-	-	-		-
Region Sjælland	68.565	100 %	3.104	4,5 %	133.472	47.753	15,3	36 %
Danmark	226.740	100 %	40.301	17,8 %	1.732.943	651.028	16,2	38 %

Kilde: DST, 2018, Bilag II. Note 1-3: Se tilsvarende note i foregående tabel. Note: For Region Sjælland er kommunerne med – diskretionerede (der er færre end tre udlejere i kommunen) eller data er ikke tilgængelig.

Der er tre primære grunde til at DSTs opgørelse over feriehuse til udlejning muligvis er for lav. 1) Tallet afspejler kun feriehuse, der udlejes via udlejningsbureauer med mindst 25 huse til disposition (hvilket dog vurderes til at være langt størstedelen), 2) Tallet indeholder ikke privatudlejning via Facebook, privatudlejningsportaler, Den Blå Avis og lignende[11] og 3) Opgørelsesmetoden *maxkapacitet* betyder, at DST har opgjort det antal huse, der er til udlejning på det travleste tidspunkt på året. Den model er fornuftig ved optælling af fx hoteller men er mindre egnet til feriehuse, fordi en del feriehusejere reserverer deres feriehus til eget brug nogle uger i højsæsonen men lejer ud forår og efterår. De vil derfor ikke indgå i DSTs antal huse til udlejning.

I Odsherred (hvor 40 % af regionens feriehuse ligger placeret) har man i samarbejde med udlejningsbureauerne opgjort det reelle antal feriehuse til udlejning i kommunen, sådan at tallet dækker alle huse, der har været udlejet én uge på et

[11] Ifølge Sommerhusundersøgelsen fra 2014 (DST) udgjorde privatudlejning ca. 12 % af al sommerhusudlejning i 2013. Det underbygges af en nyere feriehusanalyse, som repræsenterer 300 respondenter fra Region Sjælland. Ifølge feriehusanalysen udlejer 9 % af respondenterne deres sommerhus via privat (kommerciel) udlejning fra ovenstående kanaler og yderligere 3 % udlejer deres feriehus kommercielt via andre kanaler end nationale eller lokale udlejningsbureauer, altså i alt 12 % af respondenterne (Epinion, 2018). Dermed kunne vi i teorien opveje for den fejlkilde ved at opskalere antallet af feriehuse til udlejning med faktor 1,14. Da disse udlejninger imidlertid heller ikke figurerer i variablen *antallet af udlejede uger* i Danmarks Statistik, som indrapporteres af alle større feriehus-bureauer, vil vi i så fald også skulle gange faktor 1,14 på antal udlejede uger under antagelse af, at de udlejere, der benytter private udlejningskanaler, udlejer deres huse i samme omfang, som den gennemsnitlige udlejer, hvilket vi ikke ved. Dertil kommer, at flere og flere udlejningsbureauer udlejer deres huse på private platforme og en lineær opskalering vil derfor resultere i dobbelttælling.

givent år. I Odsherred er tallet opgjort til 979 huse i 2018, hvilket er 39 % højere end Danmarks Statistiks tal for Odsherred på 704 huse. For derfor at få en beregning af udlejningsfrekvens, kapacitet og kapacitetsudnyttelse, der muligvis er tættere på praksis, har vi i nedenstående først ganget variablen *Antal feriehuse til udlejning* med faktor 1,39 under antagelse af, at opgørelsesmetoden medfører den samme underestimering i de øvrige kommuner i regionen, som det er tilfældet i Odsherred. Den opregnede kapacitet tager derfor fortsat ikke højde for udlejning via små udlejningsbureauer eller privat kommerciel udlejning.

Tabel 35: Opregnet kapacitet og kapacitetsudnyttelse for udlejede feriehuse (faktor 1,39)

Kommune	Antal sommerhuse (2019) (1)	Antal feriehuse til udlejning (2017) (2)	Udlejnings-frekvens (2)	Potentielle udlejningsuger (3)	Udlejede uger	Udlejede uger per hus	Kapacitetsudnyttelse (tilgængelige uger) (3)
Odsherred	27.572	979	4 %	42.097	9.358	9,6	22 %
Kalundborg	8.720	331	4 %	14.232	3.993	12,1	28 %
Guldborgsund	8.246	1.471	18 %	63.265	16.240	11,0	26 %
Slagelse	4.775	210	4 %	9.029	2.312	11,0	26 %
Vordingborg	4.565	509	11 %	21.886	6.519	12,8	30 %
Lolland	3.942	492	12 %	21.168	4.500	9,1	21 %
Holbæk	2.874	36	1 %	1.555	410	11,3	26 %
Næstved	2.379	83	4 %	3.588	1.263	15,1	35 %
Lejre	2.163	50	2 %	2.153	688	13,7	32 %
Stevns	1.572	96	6 %	4.126	1.418	14,8	34 %
Faxe	742	58	8 %	2.511	779	13,3	31 %
Region Sjælland	68.565	4.317	6 %	185.610	47.753	11,1	25,7 %

Kilde: Beregnet fra DST (2018), og DST/VDK 2018. Note 1-3: Se tilsvarende note i foregående tabel.
Note: Kommunerne Roskilde, Køge, Sorø, Greve, Ringsted og Solrød er udeladt pga. diskretionering eller manglende data. De seks kommuner repræsenterer i alt 232 udlejede uger (differencen mellem totalen og summen af de viste kommuner). De officielle tal fra DST er opskaleret med faktor 1,39, som er differencen mellem de officielle tal for Odsherred og en egentlig optælling.

Med opskaleringen i antal huse til udlejning fra 3.104 ti 4.317 stiger udlejningsfrekvensen fra 4,5 % til 6,3 % i Region Sjælland. Hvis alle 4.317 feriehuse, der ifølge opskaleringen benyttes til udlejning, var på markedet i alle 43 lovlige uger, ville Region Sjælland have en feriehuskapacitet på 185.610 udlejningsuger. I praksis er det dog kun 47.753 uger, der er lejet ud. Det vil sige, at Region Sjælland i så fald har en kapacitetsudnyttelse på 26 % af de feriehuse, som er tilgængelige for udlejning. Det svarer til, at hvert udlejningshus er lejet ud i 11,1 uger per år, hvilket er markant mindre end de 15,3 uger som de officielle statistikker angiver og tættere på det virkelige udlejningsbillede ifølge interviewede respondenter.

I Odsherred stiger udlejningsfrekvensen en anelse fra 3 % til 4 % efter opskaleringen. I den tidligere nævnte feriehusanalyse lavede Epinion en analyse af udvalgte områder, herunder Odsherred. Heri svarede 95 % af respondenterne i Odsherred, at de ikke lejer deres feriehus ud mod 89 % af respondenterne i Region Sjælland samlet set (Epinion, 2018). Feriehusanalysen bekræfter således, at udlejningsfrekvensen er meget lav, men indikerer ligeledes at den muligvis er lidt højere, end de officielle statistikker angiver.

Følgende tre kort visualiserer de kommunale forskelle i hhv. udlejningsfrekvens (andel af feriehuse, der lejes ud), feriehuskapaciteten målt på potentielle udlejningsuger (udlejede huse * 43 uger) og kapacitetsudnyttelsen målt på uger (udlejede af potentielle uger) baseret på de opskalerede tal.

Figur 44: Udlejningsfrekvens for feriehuse i Region Sjælland i 2018 per kommune

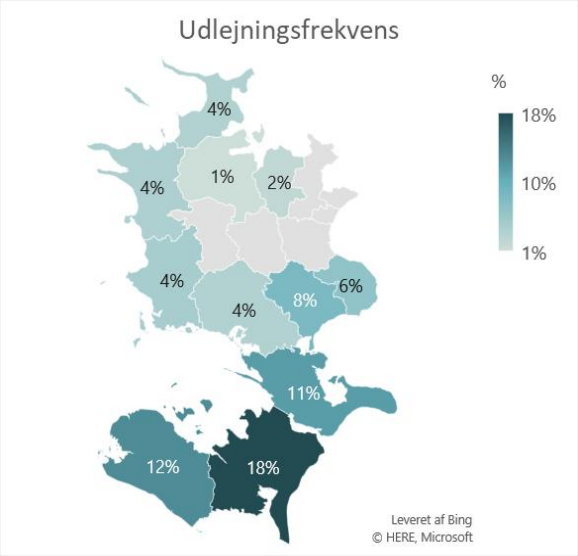

Kilde: DST (FERIEH5 2018) og DNT (Statusanalysen 2018: Bilag II (maxkapacitet)). Se note 2, Tabel 33

Figur 45: Feriehuskapacitet (potentielle udlejningsuger) per kommune i Region Sjælland i 2018

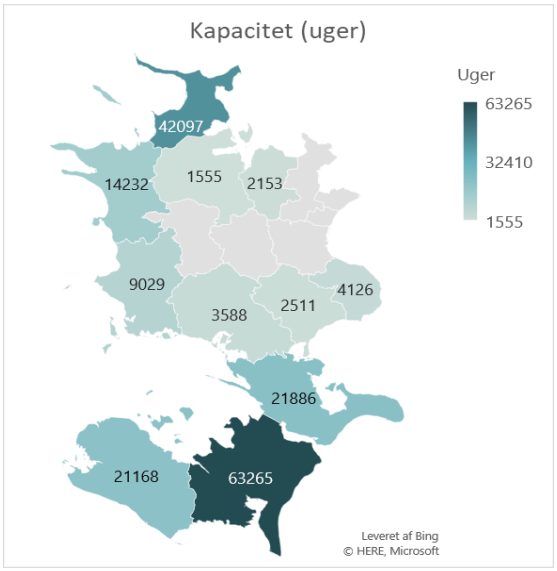

Kilde: Beregnet fra DNT (Statusanalysen 2018: Bilag II (maxkapacitet)). Se note 2 og 3, Tabel 33

Figur 46: Kapacitetsudnyttelse af feriehuse (antal udlejede af potentielle udlejningsuger) per kommune

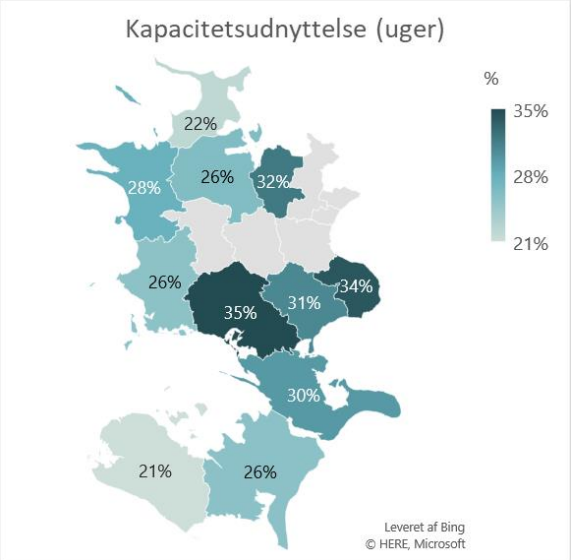

Kilde: Beregnet fra DNT (Statusanalysen 2018: Bilag II (maxkapacitet)). Se note 2 og 3, Tabel 33

Ifølge Feriehusanalysen (2018) er den primære barriere for at udleje feriehuset, at ejerne i Region Sjælland selv bruger feriehuset i et omfang, der forhindrer udlejning. Det er særligt i sommerferien (juni, juli og august) (68 % af respondenterne) og i weekender og helligdage i sommerhalvåret (65 % af respondenterne), at ejerne selv benytter det. Disse tal er imidlertid 80 % for respondenterne i Odsherred. En stor del af de Sjællandske respondenter benytter det dog også i andre ferieperioder (57 %) og i weekender og helligdage i vinterhalvåret (45 %). Kun 3 % svarer, at de aldrig benytter sommerhuset selv.

Andre barrierer for udlejning er muligheden for at indrette huset med personligt inventar samt slitage på hus og inventar store barrierer. Hver tredje angiver, at udlejningsselskaberne tager en for stor del af indtjeningen, mens lidt færre nævner de generelle indtjeningsmuligheder (Epinion, Feriehusanalysen, 2018).

Udover at øge den kommercielle udlejning af feriehusene er der et stort potentiale i Region Sjælland for at øge omsætningen i turismeerhvervet ved at få feriehusejerne til at tilbringe mere tid i ejet sommerhuse (jf. først i afsnittet, hvor vi fremlagde, at feriehusene i Odsherred står tomme 300 dage om året sammenlignet med 289 dage på landsplan). Flere kommuner og Region Sjælland har allerede initiativer på området. Ifølge Feriehusanalysen 2018 er det gennemsnitlige døgnforbrug i Odsherred, når feriehusejerne selv benytter deres sommerhus, gennemsnitligt 575 kr. per husstand. Med et udbud på 27.572 feriehuse i kommunen, vil det generere 31,7 mio. kr. mere årligt[12], hvis feriehusejerne i Odsherred benytter deres feriehus én weekend mere per år (2 døgn). Hvis feriehusejerne øgede deres eget forbrug af feriehuset til et niveau, der svarer til, at feriehusene stod tomme 289 dage om året, som det er tilfældet på landsplan (frem for 300 dage), så ville det generere 174 mio. kr. i meromsætning i Odsherred.

Hvis vi antager, at døgnforbruget i resten af Region Sjælland er det samme som i Odsherred, vil ophold i en weekend mere i de 68.565 sjællandske feriehuse generere knap 79 mio. kr. Falder antallet af dage huset står tomt yderligere 11 dage til niveau med landsgennemsnittet, ville det medføre en meromsætning på knap en halv mia. kr. i regionen (434 mio. kr.). Det er 9 % af hele Region Sjællands målsætning for øget turismeomsætning fra 2014-2025. Se også afsnittet Vækstscenarier nedenfor.

7.1.2 SÆSON (FERIEHUSE)

Kapacitetsudnyttelsen er tæt forbundet med feriesæsonen. De fleste udlejningsbureauer melder, at alt er udsolgt i feriehusbranchen i Region Sjælland (såvel som i resten af landet) i højsæsonen. Det fremgår tydeligt, at højsæsonen på Sjælland starter med bratte stigninger i antallet af udlejede husuger allerede fra starten af juli i uge 27, 28 og topper i uge 29 med 3057 husuger for derefter af dale ret lineært frem til efterårsferien.

Figur 47 viser antallet af udlejede feriehuse i Region Sjælland i 2018 på ugebasis, mens Figur 48 viser landsgennemsnittet. Firkanten fremhæver juli og august, som i 2018 lå i ugerne 27-35. Det fremgår tydeligt, at højsæsonen på Sjælland starter med bratte stigninger i antallet af udlejede husuger allerede fra starten af juli i uge 27, 28 og topper i uge 29 med 3057 husuger for derefter af dale ret lineært frem til efterårsferien.

[12] Dette beløb adskiller sig fra Epinions estimat på 24,3 mio. kr. årligt, hvilket skyldes, at Epinion har opgjort Odsherreds feriehusbestand til 21.066 huse frem for de 27.572, der fremgår af BBR og DST.

Figur 47: Antal udlejede feriehusuger per uge i Region Sjælland i 2018, fordelt på markeder

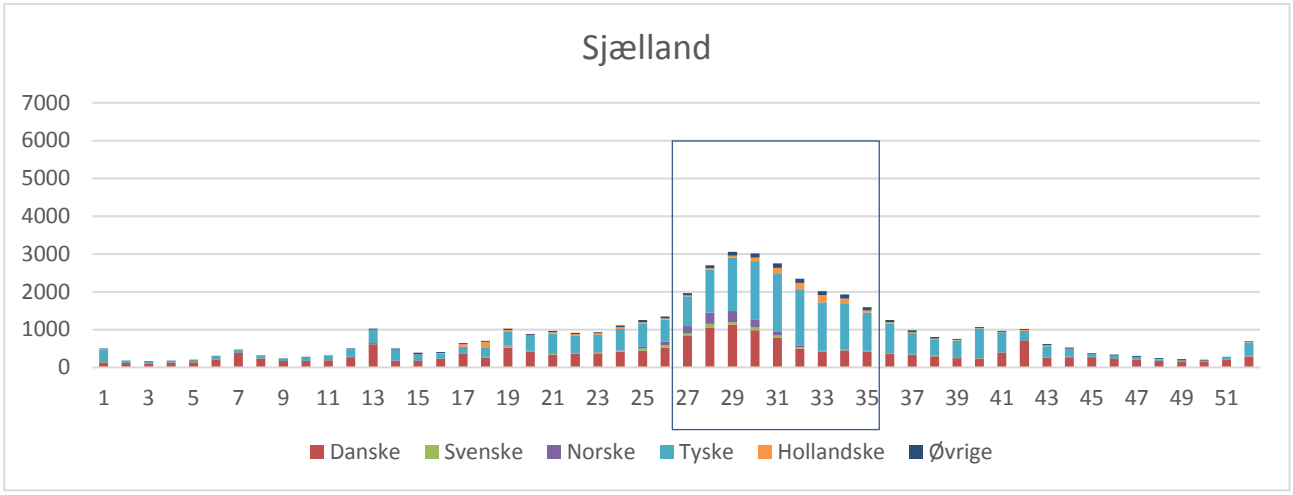

Kilde: Særkørsel fra DST, FERIEH4, 2018. Note: Firkanten fremhæver juli og august, som i 2018 lå i ugerne 27-35.

Hvis vi sammenligner med landsgennemsnittet, så ser vi et rimeligt tilsvarende forløb, om end sæsonen er betydeligt længere end i Region Sjælland. Det er særligt det tyske marked, der holder ferie i skuldersæsonen og uden for højsæsonen. Det fremgår i figuren af, at *andelen* af tyske gæster er større på landsplan (den lyseblå del af søjlerne fylder relativt mere) uden for sæsonen end i den klassiske danske skoleferie omkring uge 28-31.

Figur 48: Landsgennemsnittet for antal udlejede feriehusuger per uge i 2018

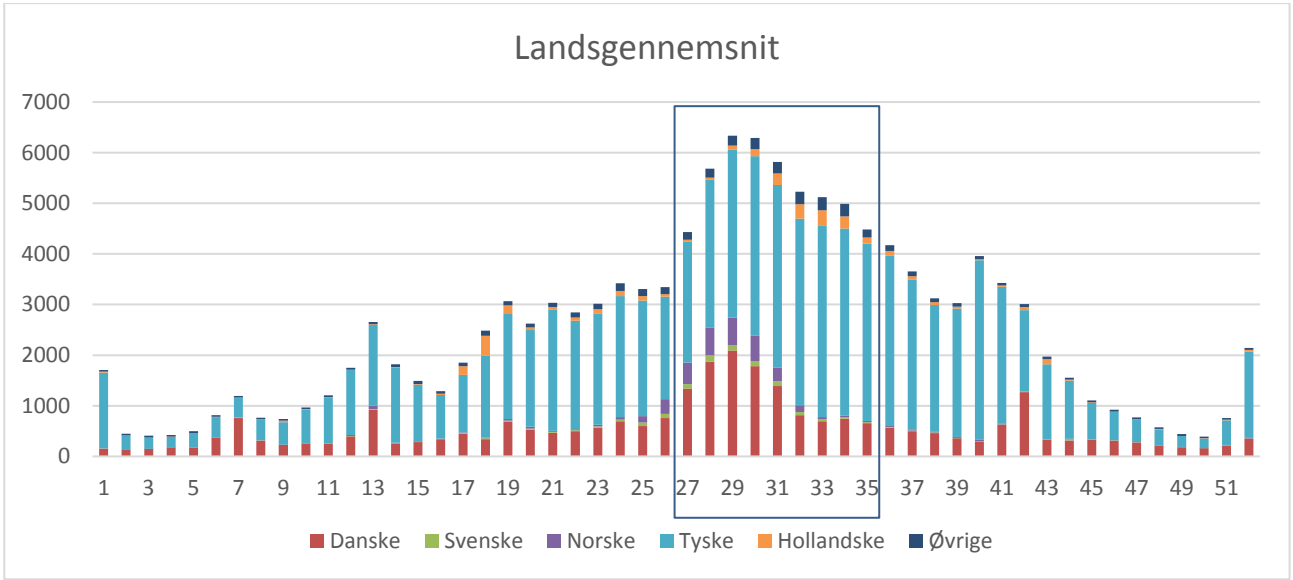

Kilde: Særkørsel fra DST, FERIEH4, 2018

Da der ikke findes et register over antal huse til udlejning på ugebasis, er det vanskeligt at sammenligne kapacitetsudnyttelsen uden for højsæsonen fra region til region. Ligeledes kan det være vanskeligt på de ovenstående grafer at se i hvilket omfang antallet af udlejede husuger i Region Sjælland falder mere end eller tilsvarende til landsgennemsnittet uden for sæsonen. Figur 49 viser derfor *forholdet* mellem antallet af udlejede uger i Region Sjælland sammenlignet med landsgennemsnittet, som i den travleste uge i højsæsonen er faktor 2. Det vil sige, at der er dobbelt så mange udlejede husuger i gennemsnit på landsplan, end der er i Region Sjælland. Jo højere faktor, jo højere forskel mellem Region Sjælland og landsgennemsnittet i antallet af udlejede husuger. Det vil sige, at når faktoren stiger umiddelbart før og efter højsæson, afspejler det, at antallet af udlejede husuger i Region Sjælland falder relativt mere

end antallet af udlejede husuger på landsplan. Dermed er forholdet mellem Region Sjælland og landsgennemsnittet i forårssæsonen, særligt fra maj til midt-juni (uge 19-23) faktor 3.

Det er imidlertid særligt i skuldersæsonen i efteråret, at Region Sjælland i lavere grad end landsgennemsnittet formår at fastholde udlejningsfrekvensen. I ugerne 37 – 40 var der således i 2018 tale om en faktor 4 i forskel på antallet af udlejede husuger mellem Region Sjælland og landsgennemsnittet.

Samme tendens ser vi omkring påskeferien som i 2018 lå i uge 13. Kurvens fald i uge 13 indikerer, at Region Sjælland lykkedes med at tiltrække feriehusgæster i uge 13, så der kun var tale om en faktor 2,5 i forskel. Men i påskens skuldersæson ser vi igen et relativt større fald i Region Sjælland end i resten af landet (stigende faktor).

Endelig er det interessant, at der ikke er samme tendens omkring jul og nytår (uge 51, 52 og 1), hvilket afspejler, at Region Sjælland i lavere grad en landsgennemsnittet udlejede feriehuse over jul og nytår. Det kan muligvis skyldes, at sommerhusene i Region Sjælland er mindre end landsgennemsnittet og dermed mindre egnede til pladskrævende eller længerevarende indendørsaktiviteter så som fejring af juleaften og generelt feriehusophold i de kolde uger.

Figur 49: Forhold mellem antallet af udlejede uger i Region Sjælland sammenlignet med landsgennemsnittet per uge i 2018

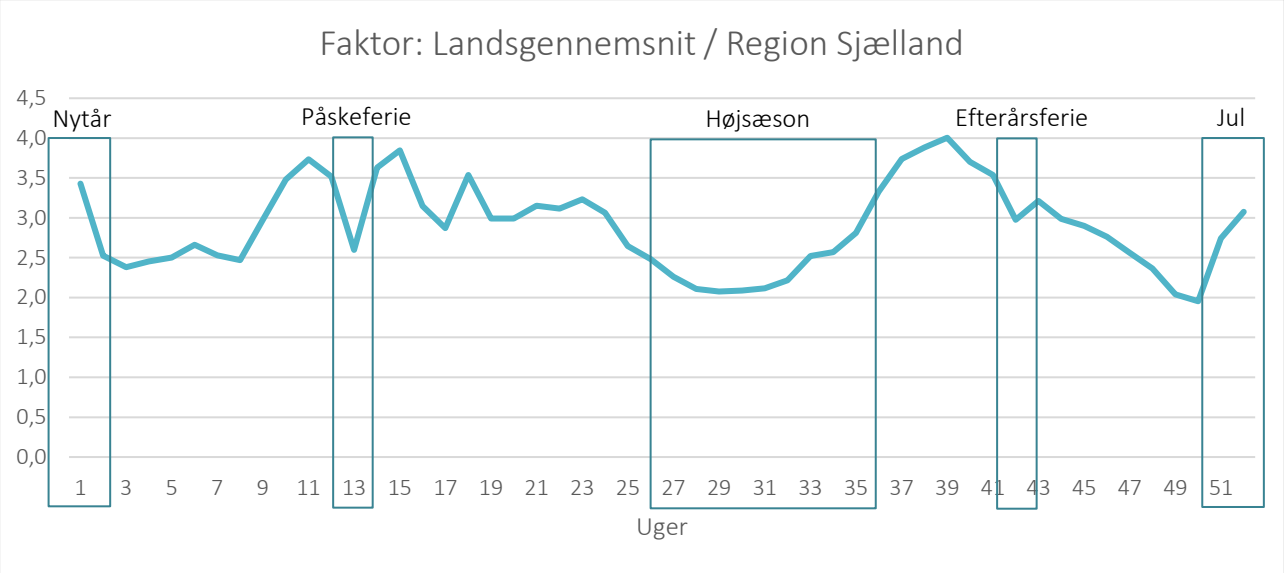

Kilde: Beregnet af KVEA. Note: Når *forholdet* mellem antallet af udlejede uger i Region Sjælland sammenlignet med landsgennemsnittet er faktor 2, betyder det, at der er dobbelt så mange udlejede husuger i gennemsnit på landsplan, end der er i Region Sjælland. Jo højere faktor, jo højere forskel mellem Region Sjælland og landsgennemsnittet i antallet af udlejede husuger. Det vil sige, at når faktoren stiger (som umiddelbart før og efter højsæson), afspejler det, at antallet af udlejede husuger i Region Sjælland falder relativt *mere* end det gør på landsplan, hvor man i højere grad formår at fastholde udlejningsfrekvensen i skuldersæsonen.

7.1.3 FERIEHUSENES STØRRELSE OG ALDER

Region Sjælland er karakteriseret ved, at feriehusene generelt er mindre end i de øvrige regioner. Hvert fjerde sommerhus er i den mindste kategori under 50 m^2, hvilket både relativt og nominelt er betydeligt flere end i de øvrige regioner, der har mellem 10 % og 14 % helt små sommerhuse. Af landets 37.242 feriehuse på mindre end 50 m^2 ligger knap halvdelen (46 %), 17.293, i Region Sjælland.

Tilsvarende er kun 16 % af Region Sjællands feriehuse større end 100 m^2, mens hvert fjerde feriehus i de fire øvrige regioner er på mindst 100 m^2. Region Sjælland kan tilbyde 1.735 huse på mere end 150 m^2, mens Region Syddanmark, Midtjylland og Hovedstaden med et udbud på mindst 2100 store huse alle kan tilbyde godt 25 % flere end Region Sjælland.

Langt størstedelen af alle regioners feriehuse er i størrelsesordenen 50 m^2 - 100 m^2.

Tabel 36: Andel af feriehuse på en given størrelse per region i 2019

REGION	0 M² – 50 M²	50 M² - 100 M²	100 M² - 150 M²	>150 M²	I ALT (STK.)
Region Sjælland	25 %	60 %	13 %	3 %	100 % (68.565)
Region Midtjylland	12 %	63 %	20 %	5 %	100 % (46.384)
Region Hovedstaden	14 %	60 %	20 %	6 %	100 % (38.321)
Region Nordjylland	10 %	66 %	20 %	4 %	100 % (37.745)
Region Syddanmark	14 %	62 %	18 %	6 %	100 % (35.725)
Danmark	37.242	140.339	39.284	9.875	226.740

Kilde: Særkørsel fra DST BYGB12 og BYGB34 (2019)

Tabel 37 og Tabel 38 viser hhv. den nominelle og relative fordeling af sommerhusene i størrelsesintervaller per kommune. 10 kommuner i Region Sjælland har en bestand på mere 1.000 sommerhuse, hvor Stevns har færrest med 1.572 feriehuse. Den sommerhustunge kommune Odsherred har en stor andel af små sommerhuse under 50 m^2. Det betyder, at der ligger 8.116 små sommerhuse i Odsherred, hvilket er knap halvdelen (47 %) af regionens samlede bestand af sommerhuse under 50 m^2. I den anden ende af skalaen har Guldborgsund og Stevns en relativt større andel af sommerhuse på over 100 m^2, hhv. 22 % og 24 %. I Guldborgsund svarer det til knap 1.800 store sommerhuse og i Stevns til 400. På trods af de lavere andele er udbuddet af større sommerhuse alligevel større i Odsherred med 3.900 store sommerhuse.

Tabel 37: Feriehusenes størrelse per kommune i Region Sjælland, 2019

KOMMUNE	0 M² - 50 M²	50 M² - 100 M²	100 M² - 150 M²	>150 M²	I ALT
Odsherred	8.116	15.579	3.245	632	27.572
Kalundborg	2.484	5.148	932	156	8.720
Guldborgsund	1.415	5.064	1.457	310	8.246
Slagelse	1.025	3.081	566	103	4.775
Vordingborg	860	3.033	592	80	4.565
Lolland	915	2.346	558	123	3.942
Holbæk	763	1.712	338	61	2.874
Næstved	704	1.445	202	28	2.379
Lejre	325	1.422	329	87	2.163
Stevns	162	1.013	304	93	1.572
Faxe	195	459	71	17	742
Roskilde	110	222	76	24	432
Køge	-	-	-	-	170
Sorø	51	75	20	8	154
Greve	-	-	-	-	125
Ringsted	19	47	11	9	86
Solrød	14	27	7	0	48
Region Sjælland (2)	17.248	40.702	8.712	1.733	68.565 (68.270)
Danmark	37.242	140.339	39.284	9.875	226.740

Kilde: Særkørsel fra DST BYGB12 og BYGB34 (2019). Note: - ikke data til rådighed. Note 2: De fire størrelseskategorier i Region Sjælland summerer til 68.270, da de 125 sommerhuse i Greve og de 170 i Køge ikke indgår, da de ikke kan opdeles på størrelse.

Tabel 38: Andel af feriehuse på en given størrelse per kommune i Region Sjælland 2019

KOMMUNE	0 M² - 50 M²	50 M² - 100 M²	100 M² - 150 M²	>150 M²	I ALT
Odsherred	29 %	57 %	12 %	2 %	100 % (27.572)
Kalundborg	28 %	59 %	11 %	2 %	100 % (8.720)
Guldborgsund	17 %	61 %	18 %	4 %	100 % (8.246)
Slagelse	21 %	65 %	12 %	2 %	100 % (4.775)
Vordingborg	19 %	66 %	13 %	2 %	100 % (4.565)
Lolland	23 %	60 %	14 %	3 %	100 % (3.942)
Holbæk	27 %	60 %	12 %	2 %	100 % (2.874)
Næstved	30 %	61 %	8 %	1 %	100 % (2.379)
Lejre	15 %	66 %	15 %	4 %	100 % (2.163)
Stevns	10 %	64 %	19 %	6 %	100 % (1.572)
Faxe	26 %	62 %	10 %	2 %	100 % (742)
Roskilde	25 %	51 %	18 %	6 %	100 % (432)
Køge	-	-	-	-	100 % (170)
Sorø	33 %	49 %	13 %	5 %	100 % (154)
Greve	-	-	-	-	100 % (125)
Ringsted	22 %	55 %	13 %	10 %	100 % (86)
Solrød	29 %	56 %	15 %	0 %	100 % (48)
Region Sjælland [2]	25 %	60 %	13 %	3 %	100 %
Danmark	16 %	62 %	17 %	4 %	100 %

Kilde: Særkørsel fra DST BYGB12 og BYGB34 (2019). Note: - data ikke til rådighed. Note 2: I udregningen af andele for hvert størrelsesinterval for Region Sjælland indgår de 125 sommerhuse i Greve og de 170 i Køge ikke, da der ikke findes data på opdelingen i størrelse. Andelen er derfor beregnet ud fra en total på 68.270 sommerhuse.

I Tabel 39 til Tabel 42 nedenfor har vi opgjort feriehusene efter opførelsesår per region og per kommune. Der er således ikke i opgørelsen taget i højde for, hvorvidt og i hvilket omfang de enkelte huse er blevet renoveret inden for de senere år. Opgørelsen viser, hvor mange nybyggede feriehuse, der findes og viser husenes oprindelige alder.

Region Hovedstaden har således den laveste andel af nyere huse fra år 2000 og frem (14 %, 5.485 stk.) efterfulgt af Region Sjælland (17 %, 11.961 stk.). Helt tilbage til 1980, inden for alle størrelsesintervaller har Region Hovedstaden den laveste andel af byggede huse, og Region Sjælland har den næstlaveste.

Langt størstedelen af alle sommerhuse på landsplan er bygget i enten 1970'erne (28 %) eller 1960'erne (21 %) og er derfor af gammel dato (om end de kan være blevet renoveret). For Region Hovedstaden og Region Sjællands vedkommende er der en overvægt af huse fra 1960'erne, mens de øvrige regioner har en overvægt af huse fra 1970'erne.

Tabel 39: Andel af feriehuse fordelt på opførelsesår per region i 2019

REGION	Før 1940	1940-1949	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009	2010 og senere	I alt
Region Sjælland	5 %	3 %	6 %	25 %	29 %	10 %	6 %	12 %	5 %	27.572
Region Midtjylland	5 %	2 %	4 %	17 %	30 %	13 %	9 %	14 %	7 %	8.720
Region Hovedstaden	9 %	4 %	9 %	27 %	24 %	8 %	5 %	9 %	5 %	8.246
Region Nordjylland	4 %	2 %	4 %	17 %	30 %	16 %	7 %	13 %	6 %	4.775
Region Syddanmark	9 %	3 %	6 %	17 %	24 %	11 %	10 %	14 %	7 %	4.565
Danmark	6 %	2 %	6 %	21 %	28 %	12 %	7 %	12 %	6 %	226.740

Kilde: Særkørsel fra DST BYGB12 og BYGB34 (2019)

Tabellen nedenfor viser gennemsnitsbyggeåret per region på bestanden af huse bygget fra år 1900 og frem.

Tabel 40: Gennemsnitligt byggeår for feriehuse bygget siden år 1900 per region.

REGION	Gennemsnitsbyggeår siden 1900
Region Sjælland	1976
Region Midtjylland	1980
Region Hovedstaden	1972
Region Nordjylland	1980
Region Syddanmark	1978
Danmark	1977

Kilde: Særkørsel fra DST BYGB12 og BYGB34 (2019). Følgende antal huse indgår ikke i gennemsnitsberegningen, da de er registreret med byggeår tidligere end år 1900: Region Sjælland: 959, Midtjylland: 555, Hovedstaden: 730, Nordjylland: 476, Syddanmark: 891.

Tabel 41 og Tabel 42 viser hhv. den nominelle og relative fordeling af sommerhusene i aldersintervaller per kommune. Sommerhusstrukturen målt på alder i kommunerne i Region Sjælland er rimeligt ensartet med en gennemsnitsalder per feriehus på 42 år (1977). Overordnet set er husene i Sydsjælland og på øerne lidt nyere end det øvrige Sjælland, idet feriehuse i kommunerne Guldborgssund, Vordingborg og Lolland i gennemsnit er 40 år gamle (bygget i 1979). Solrød kommunes lille bestand på 47 feriehuse træder også frem ved at være særligt gamle (73 år i gennemsnit) med et gennemsnitsbyggeår i 1946. Ringsteds sommerhuse er de næst ældste (52 år) og gennemsnitligt opført i 1967. Alle øvrige kommuner har et gennemsnitsbyggeår mellem 1971 og 1977.

Tabel 41: Feriehusenes alder per kommune i Region Sjælland, 2019

KOMMUNE	Før 1940	1940-1949	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009	2010 og senere	I alt
Odsherred	1.219	950	2.291	7.315	7.155	2.322	1.402	3.194	1.724	27.572
Kalundborg	255	88	350	2157	3182	767	429	1.027	465	8.720
Guldborgsund	369	190	258	1623	2554	816	761	1.232	443	8.246
Slagelse	345	150	269	934	1425	426	312	621	293	4.775
Vordingborg	191	53	128	985	1547	469	261	729	202	4.565
Lolland	526	71	87	312	1094	940	227	569	116	3.942
Holbæk	71	50	102	974	951	269	83	238	136	2.874
Næstved	171	73	228	518	720	246	121	180	122	2.379
Lejre	46	23	35	863	633	208	106	186	63	2.163
Stevns	69	27	67	613	285	164	128	152	67	1.572
Faxe	80	29	50	225	138	57	42	90	31	742
Roskilde	10	8	22	225	84	31	13	28	11	432
Køge	-	-	-	-	-	-	-	-	-	170
Sorø	25	2	14	39	49	7	6	7	5	154
Greve	-	-	-	-	-	-	-	-	-	125
Ringsted	21	7	12	17	6	4	4	10	5	86
Solrød	23	5	10	8	1	0	0	0	1	48
Region Sjælland (2)	3.421	1.726	3.923	16.808	19.824	6.726	3.895	8.263	3.684	68.565 (68.270)
Danmark	14.156	5.626	12.818	47.500	62.682	26.162	16.505	27.918	13.373	226.740

Kilde: Særkørsel fra DST BYGB12 og BYGB34 (2019). Note: - ikke data til rådighed. Note 2: Alderskategorierne i Region Sjælland summerer til 68.270, da de 125 sommerhuse i Greve og de 170 i Køge ikke indgår pga. manglende data på opførelsesår.

Tabel 42: Andel af feriehuse af en given alder per kommune i Region Sjælland 2019

KOMMUNE	Før 1940 (1)	1940-1949	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009	2010 og senere	I alt
Odsherred	4 %	3 %	8 %	27 %	26 %	8 %	5 %	12 %	6 %	100 %
Kalundborg	3 %	1 %	4 %	25 %	36 %	9 %	5 %	12 %	5 %	100 %
Guldborgsund	4 %	2 %	3 %	20 %	31 %	10 %	9 %	15 %	5 %	100 %
Slagelse	7 %	3 %	6 %	20 %	30 %	9 %	7 %	13 %	6 %	100 %
Vordingborg	4 %	1 %	3 %	22 %	34 %	10 %	6 %	16 %	4 %	100 %
Lolland	13 %	2 %	2 %	8 %	28 %	24 %	6 %	14 %	3 %	100 %
Holbæk	2 %	2 %	4 %	34 %	33 %	9 %	3 %	8 %	5 %	100 %
Næstved	7 %	3 %	10 %	22 %	30 %	10 %	5 %	8 %	5 %	100 %
Lejre	2 %	1 %	2 %	40 %	29 %	10 %	5 %	9 %	3 %	100 %
Stevns	4 %	2 %	4 %	39 %	18 %	10 %	8 %	10 %	4 %	100 %
Faxe	11 %	4 %	7 %	30 %	19 %	8 %	6 %	12 %	4 %	100 %
Roskilde	2 %	2 %	5 %	52 %	19 %	7 %	3 %	6 %	3 %	100 %
Sorø	16 %	1 %	9 %	25 %	32 %	5 %	4 %	5 %	3 %	100 %
Ringsted	24 %	8 %	14 %	20 %	7 %	5 %	5 %	12 %	6 %	100 %
Solrød	48 %	10 %	21 %	17 %	2 %	0 %	0 %	0 %	2 %	100 %
Region Sjælland (2)	5 %	3 %	6 %	25 %	29 %	10 %	6 %	12 %	5 %	100 %
Danmark	6 %	2 %	6 %	21 %	28 %	12 %	7 %	12 %	6 %	100 %

Kilde: Særkørsel fra DST BYGB12 og BYGB34 (2019). Note: Køge og Greve udgår pga. diskretionering. Note 2. I udregningen af andele for hvert opførelsesinterval for Region Sjælland indgår de 125 sommerhuse i Greve og de 170 i Køge ikke, da der ikke findes data på opdelingen i alder. Andelen er derfor beregnet ud fra en total på 68.270 sommerhuse.

7.2 CAMPINGPLADSER

Med 1,4 mio. kommercielle overnatninger i 2018[13] er campingsektoren den anden mest udbredte overnatningsform i Region Sjælland med stort set samme antal overnatninger, som den kommercielle del af feriehusturismen. Selvom campingturismen i regionen er faldet 10 % siden 2008 sammenlignet med 5 % på landsplan, eksklusive Region Hovedstaden, udmærker Region Sjælland sig fortsat inden for campingturismen ved at have en relativt højere markedsandel af landets samlede campingturisme end Region Sjælland har på tværs af alle overnatningsformer. Alligevel udgør campingturismen kun 8,6 % (479 mio. kr.) af det samlede turismeforbrug ifm. kommercielle overnatninger hvilket bl.a. skyldes de sjællandske campisters lave døgnforbrug (384 kr.) sammenlignet med 749 kr. for turister på vandrehjem, 510 kr. for gæster i lejet feriehus og 1140 kr. for feriegæster på hotel.

Campingkapaciteten i Region Sjælland mål på sengekapacitet er svagt stigende og består i 2018 af 62 campingpladser med en samlet sengekapacitet på 35.862, hvilket er 13,3 % af Danmarks samlede sengekapacitet på campingpladser. Sengekapaciteten er derfor stort set på højde med Region Sjællands markedsandel af kommercielle camping-overnatninger på 12,7 %. Kapacitetsudnyttelsen i regionen er dog på blot 13 % (sammenlignet med 15 % på landsplan) og jævnt faldende. Campingsektoren i regionen er desuden præget af en lav kapacitet per campingplads med 578 sengepladser per campingplads mod 15 % flere på landsplan. Dette koblet med den lave kapacitetsudnyttelse, giver campingerhvervet svære forudsætninger for at skabe et konkurrencedygtigt produkt (pris ift. kvalitet). Regionen har én 5-stjernet og én 4-stjernet campingplads, men har en stor pulje af campingpladser med 0-2 stjerner (30 stk.). Endelig er Region Sjælland meget afhængige af fastliggerne, som foretager 49 % af regionens samlede campingovernatninger (sammenlignet med 39 % på landsplan). Særligt i april og september stiger andelen af fastliggerovernatninger til hhv. 71 % (april 2018) og 61 % (september 2018).

Tabel 43 viser udvalgte nøgletal for campingturismen i Region Sjælland.

Tabel 43: Nøgletal for campingturismen i Region Sjælland

INDIKATOR	VÆRDI
Antal overnatninger (2018)	1.408.068
Andel af alle kommercielle overnatninger i regionen (2018)	30 %
Markedsandel: Region Sjællands andel af overnatninger på campingpladser i Danmark (2018)	12,7 %
Turismeforbrug (2017)	479 mio. kr.
Andel af regionens kommercielle turismeforbrug (2017)	8,6 %
Antal campingpladser	62
Andelen af campingpladser i Danmark (2018)	15 %
Antal enheder (maxkapacitet i juli måned) (2018)	11.954
Antal sengepladser på campingpladser i Region Sjælland (maxkapacitet i juli måned) (2018) (1)	35.862
Gennemsnitligt antal sengepladser per campingplads i Region Sjælland / landsgennemsnittet	578 (SJ) / 663 (DK)
Kapacitetsudnyttelse (senge) (2)	13 %

Kilde: DST/VDK (2018). Note 1: Antal sengepladser er beregnet som antallet af enheder (teltpladser, stande til campingvogne, hytter etc. * 3 senge per enhed som et estimeret gennemsnit, jf. DST/VDKs beregningsmetode). Note 2: Kapacitetsudnyttelse er beregnet som antal solgte senge af antal potentielle overnatninger.

[13] Hertil kommer de godt 32.000 overnatninger på små campingpladser med 10-75 enheder i regionen (32.594 i 2016).

7.2.1 CAMPINGKAPACITET OG -UDNYTTELSE

Ifølge Danmarks Statistik er der 62 campingpladser med flere end 75 enheder i Region Sjælland, som tilsammen repræsenterer en kapacitet på 35.862 sengepladser. Det vil sige, at 15,2 % af Danmarks campingpladser og 13,3 % af Danmarks samlede sengekapacitet på campingpladser er placeret på Region Sjælland. Sengekapaciteten er derfor stort set på højde med Region Sjællands markedsandel af kommercielle overnatninger på 12,7 %.

Tabel 44 viser campingkapaciteten i 2018 fordelt på de fem regioner og udviklingen siden 2008. Campingsektoren i Region Sjælland er således karakteriseret ved at bestå af campingpladser med mindre sengekapacitet end de øvrige regioner (578 sengepladser per campingpladser mod 663 på landsplan). Kapaciteten pr campingplads er interessant, fordi den siger noget om erhvervets konkurrenceevne, idet en højere sengekapacitet per campingplads kan give mulighed for lavere omkostningerne per sengeplads.

Sammenlignet med 2008 er antallet af campingpladser i Region Sjælland konstant, om end antallet har været oppe på 67 i 2011, hvorefter det er faldet igen. I samme periode er sengekapaciteten steget med 759 sengepladser. Det kan enten afspejle, at campingpladserne har udbygget i perioden, eller at det er de mindre campingpladser, der er lukket siden antallet af campingpladser var på sit højeste for perioden i 2011. Samme tendens ses i Region Nordjylland, mens den modsatte tendens ses i Region Syddanmark (antallet af campingpladser er konstant, men sengekapaciteten er faldet). I Region Midtjylland er Region Hovedstaden er tendensen en anden, idet antallet af campingpladser er faldet, hvilket har ført til en lavere samlet sengekapacitet, men for begge regioner gælder det, at kapaciteten per campingplads er øget. Grundlæggende gælder, at campingerhvervet i de regioner, der har en større sengekapacitet per campingplads, har bedre forudsætninger for at skabe et konkurrencedygtigt produkt (pris ift. kvalitet).

Tabel 44: Kapacitet på campingpladser i 2018 og udvikling siden 2008 per region

INDIKATOR	Antal campingpladser	Antal sengepladser	Senge per campingplads	Udvikling i campingpladser siden 2008	Udvikling i sengepladser siden 2008	Udvikling i antal senge per campingplads siden 2008
Region Syddanmark	131	92.667	707	1	-1242	-15
Region Midtjylland	98	59.580	608	-5	-1314	17
Region Nordjylland	75	57.363	765	0	957	13
Region Sjælland	62 (1)	35.862	578	0	759	12
Region Hovedstaden	41	24.321	593	-4	-78	51
Danmark	407	269.793	663	-8	-918	11

Kilde: Beregnet fra DST CAMP3, 2018. Note 1: Hertil kommer yderligere 12 små campingpladser med 10-74 campingenheder. De repræsenterer tilsammen 557 campingenheder eller 1.671 sengepladser. I 2016 havde Region Sjælland 35.900 overnatninger på små campingpladser. De små campingpladser udgør således 4,5 % af sengekapaciteten på campingpladser i regionen og danner ramme for 2,5 % af campingovernatningerne. På grund er den lille andel vil vi ikke analysere denne gruppe særskilt.

Tabel 45 viser den sjællandske campingkapacitet på kommuneniveau. Heraf fremgår det, at den største campingkapacitet ligger i Guldborgssund med en maxkapacitet på 5.169 sengepladser fordelt på 10 campingpladser. Herefter følger Faxe (4.464), Kalundborg (4.092) og Odsherred (3.564). Faxe og Næstved har den største kapacitet per campingplads med hhv. 1.116 og 945 senge per campingplads, mens Lolland har den laveste kapacitet per campingplads med en sengekapacitet på blot 374 i gennemsnit og en faldende trend siden 2008.

Tabel 45: Kapacitet på campingpladser i 2018 og udvikling siden 2008 per kommune

INDIKATOR	Antal campingpladser	Antal sengepladser	Senge per campingplads	Udvikling i campingpladser siden 2008	Udvikling i sengepladser siden 2008	Udvikling i antal senge per campingplads siden 2008
Faxe	4	4.464	1.116	0	243	61
Guldborgsund	10	5.169	517	1	474	-5
Holbæk	3	1.356	452	-1	-444	2
Kalundborg	8	4.092	512	1	852	49
Lolland	5	1.869	374	-1	-762	-65
Næstved	3	2.835	945	0	39	13
Odsherred	6	3.564	594	1	198	-79
Slagelse	6	2.532	422	-1	-213	30
Vordingborg	5	2.745	549	0	216	43
Diskretionerede kommuner	12	7.236	603	0	156	13
Region Sjælland	62	35.862	578	0	759	12
Danmark	407	269.793	663	-8	-918	11

Kilde: Beregnet fra særkørsel fra DST CAMP3, 2018

Campingsektoren i Danmark er desuden karakteriseret ved at have en relativ lav og faldende kapacitetsudnyttelse (15 % i 2018). Region Sjælland og Region Nordjylland lå lidt under gennemsnittet med en kapacitetsudnyttelse på 13 %, mens Region Syddanmark var den eneste region, der lå over landsgennemsnittet med 17 % kapacitetsudnyttelse i 2018. I alle regioner er kapacitetsudnyttelsen jævnt faldende, og den er på landsplan faldet med 4 procentpoint siden 2008. Det gælder også for Region Sjælland. I Region Sjælland svingede kapacitetsudnyttelsen på campingpladser i 2018 fra 20 % og 19 % i Holbæk og Lolland ned til 9 % i Guldborgssund og Kalundborg.

Figur 50: Kapacitetsudnyttelse per kommune i Region Sjælland 2018

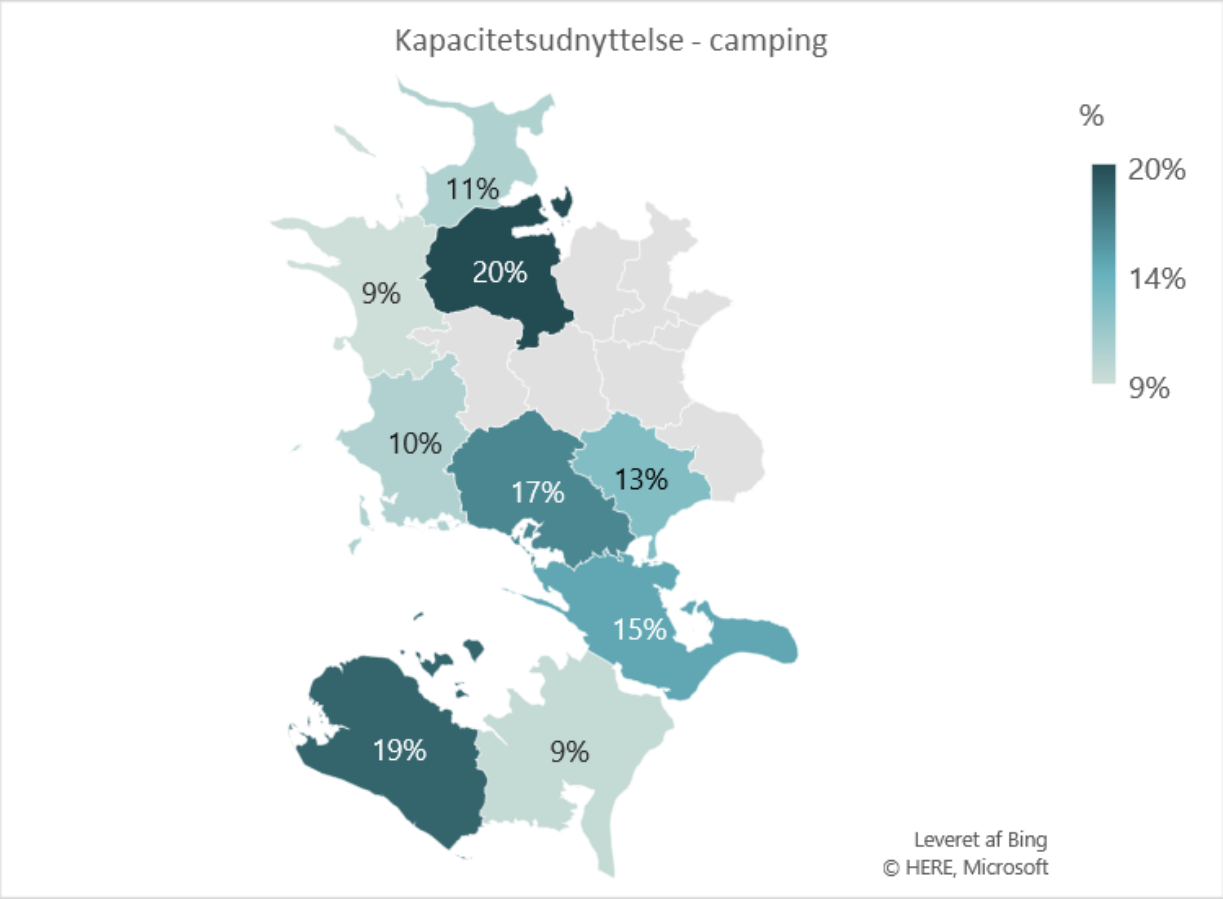

Kilde: Særkørsel fra DST CAMP3, 2018.

7.2.2 SÆSON (CAMPING)

Kapacitetsudnyttelsen er tæt forbundet med feriesæsonen. Figur 51 viser kapacitetsudnyttelsen i 2018 på månedsbasis for de fem regioner, mens Figur 52 viser antallet af campingovernatninger. Som det fremgår, er juli absolut højsæson for campingturismen med 3.868.743 campingovernatninger og en kapacitetsudnyttelse på 46 % på landsplan i juli 2018. Ikke desto mindre var kapacitetsudnyttelsen i den travleste region (Region Syddanmark) på blot 51 % inkl. fastliggere, svarende til 1.454.279 campingovernatninger i juli. I Region Sjælland toppede kapacitetsudnyttelsen på 39 %, hvilket tyder på, at der findes en del ledig kapacitet i regionen også i højsæsonen. Region Sjælland lå under de øvrige regioner på kapacitetsudnyttelse i juli, mens den hentede lidt i skuldersæsonen, hvor kapacitetsudnyttelsen nærmede sig landsgennemsnittet.

Figur 51: Kapacitetsudnyttelse per måned per region i 2018 – camping

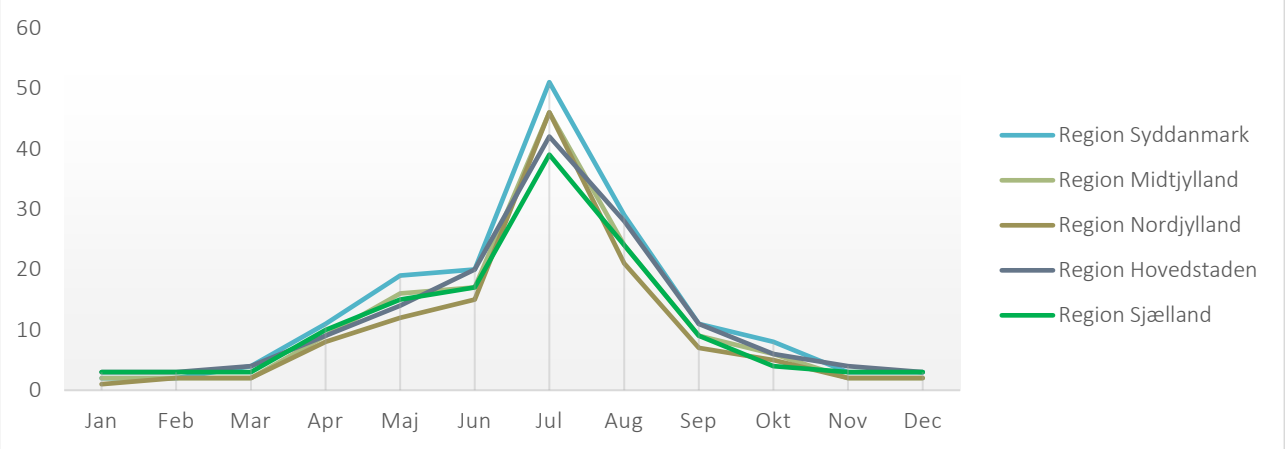

Kilde: DST CAMP2, 2018

Figur 52: Antal campingovernatninger per måned I 2018, per region

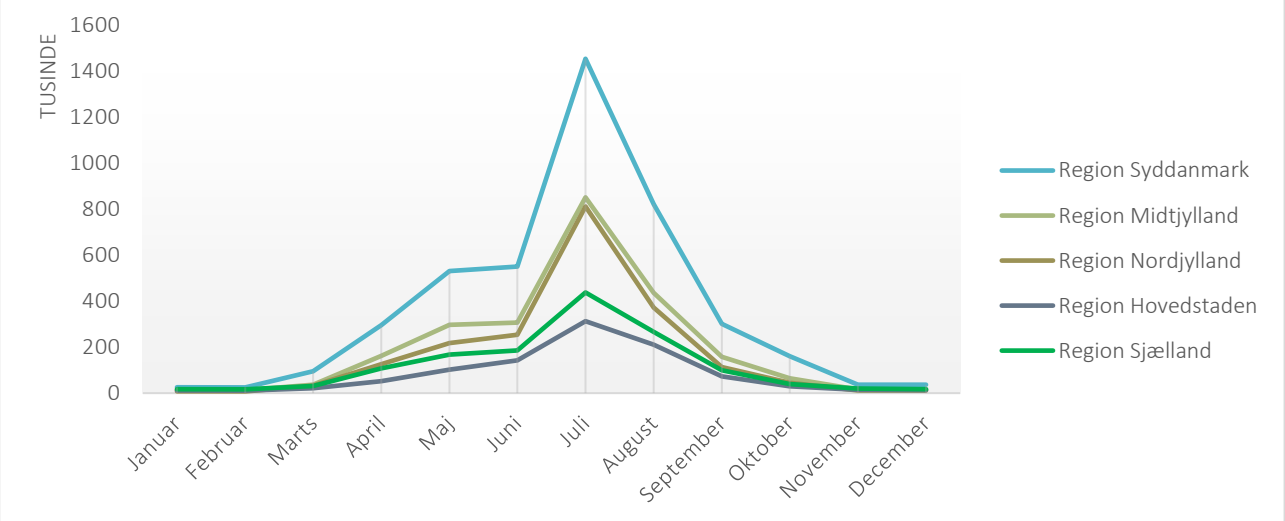

Kilde: DST CAMP1, 2018

Når Danmarks Statistik beregner kapacitetsudnyttelsen, medregnes antallet af overnatninger fra fastliggere, hvilket afviger fra de internationale standarder for kapacitetsudnyttelse. I Danmark giver den udregningsmetode dog mening, fordi andelen af campingovernatninger, der foretages af fastliggere, er høj, nemlig hele 39 % af campingovernatningerne på landsplan. I Region Sjælland er andelen noget højere, den højeste blandt de fem regioner, med 49 % over hele året. Til sammenligning foretages 36 % af campingovernatningerne i Region Syddanmark af fastliggere.

Figur 53 viser hvor stor en andel af campingovernatningerne, der blev foretaget af fastliggere og afspejler, at Region Sjællands campingerhverv er meget afhænig af fastliggerne. Det gælder særligt i april og september (hvor sæson-campisternes sæsoner starter og slutter). Faldet i andelen af fastliggere fra maj til august afspejler, at antallet af almindelige turister stiger i denne periode (se også Figur 52 ovenfor). Den store andel af campister med sæsonpladser bidrager således til at forlænge sæsonen.

Figur 53: Andel af campingovernatninger, der foretages af fastliggere per måned i 2018, per region

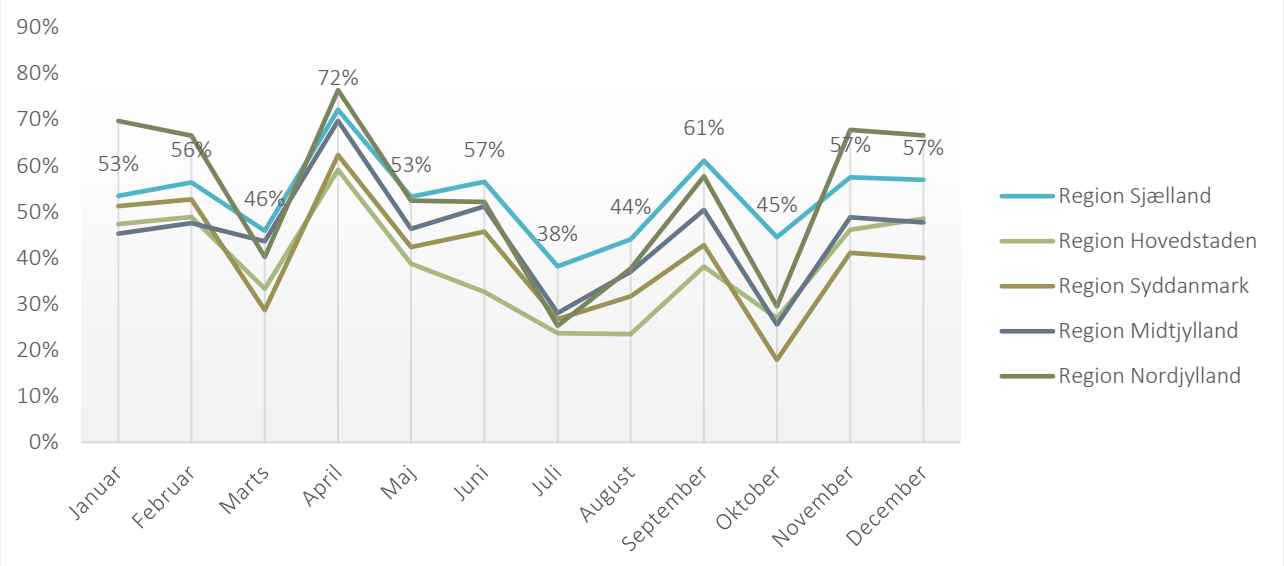

Kilde: DST CAMP1, 2018. Note: Dataetiketterne i figuren viser Region Sjælland

7.2.3 KVALITETSINDIKATORER FOR CAMPINGBRANCHEN

Campingsektoren i Region Sjælland har en lav sengekapacitet og er præget af, at den med nogle undtagelser tilbyder et lavt til gennemsnitligt produkt. Samtidig er størstedelen af campingpladserne præget af manglende fornyelse og investeringsvillighed/-evne (interviews med destinationschefer og kommunale embedsmænd). Som led i kortlægningen af campingpladsernes kvalitet, har vi optalt antallet af campingpladser i regionen inden for hver rating i stjerneklassifikationssystemet (0 til 6 stjerner). Ifølge Dansk Kyst og Naturturisme er stjerneklassifikationssystemet, som vi kender det, ved at blive udfaset. Vi vurderer dog, at klassificeringen fortsat giver en relativt objektiv, ensartet vurdering af campingpladsernes kvalitet, faciliteter og oplevelsestilbud. Optællingen fremgår af Tabel 46.

Region Sjælland kan tilbyde én 5-stjernet campingplads (Feddet Strand Camping i Faxe Kommune) og én 4-stjernet campingplads (Camp Møns Klint i Vordingborg Kommune). Langt størstedelen af campingpladserne har 3-stjerner (43 stk.), men der findes også en stor gruppe af 1- og 2-stjernede campingpladser spredt ud over regionen (38 stk.).

Tabel 46: Optælling af campingpladsernes stjerneklassifikation, 2019

ANTAL STJERNER	ANTAL CAMPINGPLADSER
5 stjerner	1
4 stjerner	1
3 stjerner	43
2 stjerner	15
1 stjerne	13
NA	2
Gennemsnit på Sjælland	2,5

Kilde: Camping.info.dk og udvalgte campingpladsers hjemmesider. N=75

Som en supplerende indikator på kvalitet, har vi kortlagt campingpladsernes anbefalinger på TripAdvisor og beregnet et gennemsnit for de campingpladser, der har flere end 3 udtalelser. Ud over scoren siger antallet af anbefalinger/udtalelser noget om, campingpladsernes online synlighed og arbejde med brugerne som online ambassadører (hvor Tripadvisor udgør én mulige kilde). Det er er bemærkelsesværdigt, at hele 20 campingpladser ikke er til stede på Tripadvisor, enten fordi de ikke er registrerede som eksisterende campingpladser (11 stk.) eller fordi, der er registreret en titel og en adresse, men der ikke findes nogen anbefalinger eller udtalelser om campingpladsen (9 stk.). Yderligere 14 campingpladser har tre eller færre anbefalinger. Kun to sjællandske campingpladser har mere end 100 anbefalinger, og de har samtidig opretholdt høj score på 4,3 (hhv. Feddet Camping og Western Camp på Stevns, hvor sidstnævnte dog har en kort åbningssæson fra 10. maj til 11. august (2019)).

Tabel 47: Optælling af antallet af anbefalinger og score på TripAdvisor

ANTAL ANMELDELSER	ANTAL CAMPINGPLADSER	TRIPADVISOR, GENNEMSNIT
Mere end 100	2	4,3
51 til 100	2	4
31 til 50	0	-
11 til 30	20	3,8
4 til 10	18	3,9
1 til 3	14	-
0	9	-
Findes ikke på TripAdvisor	11	-

Kilde: TripAdvisor, n=75, score fra 1-5.

Tabel 48 viser antallet og klassificeringen af campingpladser fordelt på kommuner.

Tabel 48: Campingpladsernes stjerner og score på TripAdvisor per kommune i 2019.

KOMMUNE	ANTAL (DST)	ANTAL (KORTLAGT)	ANTAL STJERNER, GENNEMSNIT	TRIPADVISOR, GENNEMSNIT (1)
Faxe	4	4	4,3	4,3
Guldborgsund	10	12	2,4	3,9
Holbæk	3	4	3	4,0
Kalundborg	8	8	2,3	3,8
Lolland	5	8	2,4	3,5
Odsherred	6	7	2,4	3,6
Ringsted	-	3	2,5	4,5 (1 sted)
Slagelse	6	7	2,4	4,0
Vordingborg	5	8	2,3	3,8

Kilde: Camping.info.dk, TripAdvisor og udvalgte campingpladsers hjemmesider. Note: Kommuner med tre eller færre campingpladser er udeladt. Note 1: Alle campingpladser, hvis score afspejlede minimum 4 anmeldelser på TripAdvisor, indgår i det beregnede gennemsnit.

7.3 HOTELLER

Med 757.455 overnatninger (+ yderligere knap 130.000 overnatninger i små hoteller, som ikke indgår i statistikkerne) var hotelturismen den tredjestørste overnatningsform i Region Sjælland i 2018. 16 % af de kommercielle overnatninger blev foretaget af hotelgæster, og de forbrugte samlet set godt 2 mia. kr. Heraf var 1,3 mia. fra erhvervsturister. Det er 37 % af regionens samlede turismeforbrug fra kommercielle overnatninger. Det høje turismeforbrug ift. overnatninger skyldes, at hotelturister (og særligt erhvervsturister) i modsætning til fx campingturister har et gennemsnitligt døgnforbrug i den høje ende på 2.444 kr. for erhvervsgæster og 1140 kr. for feriegæster.

Den samlede hotelkapacitet i regionen er på 7.630 sengepladser, hvor af 19 % af sengepladserne (1.487) er på helt små hoteller med 10-39 gæstesenge. Det er langt mindre kapacitet end de øvrige regioner. Selv den mest sammenlignelige region, Region Nordjylland, har 51 % mere sengekapacitet end Region Sjælland (sammenlignet med +3 % inden for campingsektoren). Det betyder, at 6,4 % af landets hotelværelser og -sengepladser er placeret i regionen sammenlignet med en markedsandel på 4,7 % af de kommercielle hotelovernatninger.

Hotelkapaciteten i Region Sjælland er, ligesom campingkapaciteten, præget af, at bestå af en lang række små og mindre hoteller, og at senge- og værelseskapacitet per hotel derfor er lavere end i de øvrige regioner. Hotelerhvervet er således i endnu højere grad end campingsektoren udfordret på konkurrenceevne, målt på sengekapacitet per hotel, og dermed på forudsætningerne for at mindske omkostningerne per sengeplads.

Hotelturismen er imidlertid kraftigt stigende, og regionen har oplevet en vækst i antal hotelovernatninger på hoteller med mere end 40 senge på hele 57 % siden 2009 (sammenlignet med 33 % i de øvrige regioner eksklusive Region Hovedstaden). Region Sjælland har altså de senere år haft en stigende hotelkapacitet (udbud), som er gået hånd i hånd med en stigende kapacitetsudnyttelse (efterspørgsel) frem mod 2017 (trenden er dog stagneret fra 2017-2018). Dermed udgør hotelturismen et betydeligt potentiale for regionen. Kapacitetsudnyttelsen i højsæsonen er dog fortsat lavere end i de øvrige regioner, hvilket tyder på, at der fortsat er ledig kapacitet i regionen som helhed. Ifølge interviewede interessenter er det dog usikkert, hvorvidt den uudnyttede kapacitet har tilstrækkelig kvalitet til at efterkomme turisternes behov, og hvorvidt den ledige kapacitet har en har en god balance mellem pris og kvalitet, som kan være vanskelig at opnå med de højere enhedsomkostninger, der typisk knytter sig til den lavere sengekapacitet per hotel.

Tabel 49 viser udvalgte nøgletal for hotelturismen i Region Sjælland.

Tabel 49: Nøgletal for hotelturismen i Region Sjælland

INDIKATOR	VÆRDI
Antal overnatninger på hoteller med mindst 40 senge (2018)	757.455
Andel af alle kommercielle overnatninger i regionen (2018)	16 %
Markedsandel: Region Sjællands andel af kommercielle overnatninger i hoteller i Danmark (2018)	4,7 %
Turismeforbrug (2017)	2.037 mio. kr.
Andel af regionens turismeforbrug ifm. kommercielle overnatninger (2017)	36,9 %
Antal hoteller (med mindst 40 senge) (2018)	58
Antal værelser	3.088
Kapacitetsudnyttelse (værelser) (1)	49 %
Yderligere antal overnatninger på små hoteller med 10-39 senge (2016) (2) (3)	128.558
Kapacitetsudnyttelse i små hoteller med 10-39 senge (2016) (3)	28 %

Kilde: DST/VDK (2018) og DST (Statistiske efterretninger 2017:1). Note 1: Hotellernes kapacitetsudnyttelse er et procenttal beregnet som antal belagte værelser i forhold til værelseskapaciteten gange antallet af åbningsdage i perioden. Note 2: Overnatninger på små hoteller indgår ikke i statistikker for kommercielle overnatninger, men indgår i turismeforbrug på hoteller. Note 3: kapacitetsudnyttelsen er på sengepladser og skal derfor sættes i forhold til en sengekapacitets-udnyttelse i Region Sjælland i hoteller med mindst 40 gæstesenge på 35 %.

7.3.1 HOTELKAPACITET OG -UDNYTTELSE

Ifølge Danmarks Statistik findes der 58 hoteller med mindst 40 sengepladser i Region Sjælland som i 2017 havde 757.455 overnatninger. Hertil kommer en række mindre hoteller med færre end 40 sengepladser samt en række Bed-and-Breakfasts (B&Bs).

VisitDenmark har i 2016 opgjort antallet af små hoteller med 10-39 faste sengepladser i regionen til 67 stk. samt antallet af overnatninger på små hoteller til knap 130.000 overnatninger (2016-tal) (DST, Statistiske efterretninger 2017:1). De små hoteller udgør dermed 15,3 % af regionens samlede hotelovernatninger (886.013) (se boksen nedenfor).

I afsnittet beregnes kapacitet og kapacitetsudnyttelse på baggrund af DSTs tal og tager udgangspunkt i de 58 hoteller med mindst 40 enheder, som tilsammen repræsenterer en kapacitet på 3.088 værelser og 6.143 sengepladser. Det vil sige, at 10,4 % af Danmarks hoteller med mindst 40 senge, 6,5 % af Danmarks samlede værelseskapacitet på hoteller og 6,4 % af Danmarks hotelsengekapacitet er placeret i Region Sjælland. Værelses- og sengekapaciteten er derfor en relativt meget højere, end Region Sjællands markedsandel af hotelovernatninger på 4,7 %.

Tabel 50 viser hotelkapaciteten i 2018 på hoteller med ≥40 gæstesenge fordelt på de fem regioner. Hotelsektoren i Region Sjælland er karakteriseret ved at bestå af hoteller med mindre værelses- og sengekapacitet end de øvrige regioner (53 værelser og 106 sengepladser per hotel i gennemsnit). Værelses- og sengekapaciteten på hotellerne i de øvrige regioner er i gennemsnit godt 60 % større med hhv. 33 flere værelser og 65 flere sengepladser per hotel i gennemsnit, hvor selv den mest sammenlignelige region, Region Nordjylland, har 11 % højere værelseskapacitet og 17 % mere sengekapacitet end Region Sjælland, sammenlignet med +3 % inden for campingsektoren. Hotelerhvervet er således i endnu højere grad end campingsektoren udfordret på konkurrenceevne, målt på sengekapacitet per hotel, og dermed på forudsætningerne for at mindske omkostningerne per sengeplads.

Tabel 50: Kapacitet på hoteller med ≥40 gæstesenge i 2018 per region

REGION	ANTAL HOTELLER	ANTAL VÆRELSER	ANTAL SENGEPLADSER	VÆRELSER PER HOTEL	SENGE PER HOTEL	FLERE VÆRELSER / HOTEL END REG. SJ.	FLERE SENGE / HOTEL END REG. SJ.
Region Hovedstaden	181	22.747	45.442	126	251	138 %	137 %
Region Syddanmark	132	9.575	19.421	73	147	38 %	39 %
Region Midtjylland	105	7.494	14.598	71	139	34 %	31 %
Region Nordjylland	83	4.925	10.316	59	124	11 %	17 %
Region Sjælland	58	3.088	6.143	53	106	-	-
Danmark	556	47.574	95.313	86	171	62 %	61 %

Kilde. Beregnet fra DST HOTEL6

USIKKERHED VEDR. OPGØRELSEN AF ANTALLET AF HOTELLER I REGION SJÆLLAND

Ifølge GuideDanmark (som er en del af VisitDenmark) findes der desuden 372 B&Bs i regionen med en klar overvægt i Vordingborg, som ifølge GuideDanmark har 84 stk. Der er ikke opgjort et overnatningstal for B&Bs. Der er dog ikke sikkerhed for, at der ikke er overlap mellem de to kategorier *små hoteller med 10-39 sengepladser* og *B&Bs*.

Ifølge CVR-registeret findes der 101 hotelvirksomheder i regionen i 2019 (samt 4 under tvangsopløsning, konkurs el. a., og 3 vi har frasorteret, da de er vurderet som værende fejlregistrerede). Heraf må det antages, at 58 er større hoteller med flere end 40 sengepladser, hvilket betyder, at nogle er små hoteller med 10-39 sengepladser, og nogle har titel af B&B. CVR-registeret matcher altså langt fra alle de enheder, der er kortlagt fra hhv. DST (hoteller med ≥40 gæstesenge: 58 stk.), VDK (små hoteller med 10-39 sengepladser: 67 stk.) og GuideDanmark under VDK (B&Bs: 372 stk.). Der er således en vis usikkerhed forbundet med at kortlægge den samlede hotelkapacitet i Region Sjælland.

Tabel 51 viser hotel- og sengekapacitet fra små hoteller med 10-39 senge samt hotelkapaciteten i alt, når både helt små hoteller og hoteller med ≥40 gæstesenge medregnes. Som det fremgår har Region Sjælland relativt set en langt højere sengekapacitet på små hoteller sammenlignet med de øvrige regioner end for hoteller med ≥40 gæstesenge. Sengekapaciteten på små hoteller med 10-39 gæstesenge udgør således 19 % af Region Sjællands samlede hotel kapacitet (10-39 og ≥40 gæstesenge). Hvis vi betragter *hele* hotelkapaciteten, har Region Sjælland i gennemsnit 61 senge per hotel. I Region Nordjylland har hotellerne i gennemsnit 79 gæstesenge. Det er en forskel på 18 senge per hotel, svarende til at Region Nordjyllands sengekapacitet per hotel er 30 % større end i Region Sjælland. I Region Midtjylland er kapaciteten 30 senge større (49 %) per hotel og i Region Hovedstaden, som har en fundamentalt anderledes turismestruktur end i Region Sjælland, er forskellen 141 senge eller 231 %.

Tabel 51: Kapacitet på hoteller med 10-39 gæstesenge i 2016 per region og samlet hotelkapacitet per region

REGION	ANTAL HOTELLER 10-39 gæstesenge	ANTAL VÆRELSER	ANTAL SENGEPLADSER 10-39 gæstesenge	ANTAL HOTELLER I ALT	ANTAL SENGEPLADSER I ALT	ANTAL SENGE PER HOTEL I ALT	SENGE PÅ SMÅ HOTELLER AF SAMLET SENGEKAPACITET
Region Hovedstaden	49	-	1.097	230	46.539	202	2 %
Region Syddanmark	150	-	3.234	282	22.655	80	14 %
Region Midtjylland	71	-	1.398	176	15.996	91	9 %
Region Nordjylland	66	-	1.491	149	11.807	79	13 %
Region Sjælland	67	-	1.487	125	7.630	61	19 %
Danmark	403	-	8707	959	104.020	108	8 %

Kilde: DST (Statistiske efterretninger 2017:1). Note: Der er ikke data for antallet af værelser på små hoteller

Sammenlignet med 2008 er antallet af hoteller med ≥40 gæstesenge i Region Sjælland steget med 9 % (+ 5 hoteller). I samme periode er værelseskapaciteten steget med 207 (7 %) og sengekapaciteten steget med 647 sengepladser (12 %). Region Sjælland har med andre ord øget både den samlede sengekapacitet og sengekapaciteten per hotel siden 2008.

Tabel 52: Kapacitetsudvikling på hoteller med ≥40 gæstesenge fra 2008 til 2018 per region

REGION	UDVIKLING I HOTELLER		UDVIKLING I VÆRELSER		UDVIKLING I SENGEPLADSER	
	ANTAL	%	ANTAL	%	ANTAL	%
Region Hovedstaden	15	9 %	2240	11 %	3410	8 %
Region Syddanmark	9	7 %	866	10 %	2117	12 %
Region Midtjylland	2	2 %	523	8 %	1290	10 %
Region Nordjylland	5	6 %	162	3 %	453	5 %
Region Sjælland	5	9 %	207	7 %	647	12 %
Danmark	94	6 %	3859	9 %	7443	8 %

Kilde. Beregnet fra DST HOTEL6

Hotelsektoren i Danmark havde i 2018 en kapacitetsudnyttelse på 62 % i gennemsnit[14], hvilket er betydeligt højere end campingsektorens årlige kapacitetsudnyttelse på 15 % (2018). Kapacitetsudnyttelsen trækkes op af Region Hovedstaden, som har en kapacitetsudnyttelse på 73 % af en værelseskapacitet på 22.747 (Figur 54). De øvrige regioner har alle sammen en kapacitetsudnyttelse på mellem 49 % og 55 %. Selvom Region Sjælland således har den laveste kapacitetsudnyttelse af de fem regioner, skiller regionen sig dog ikke nævneværdigt ud fra de øvrige regioner, eksklusive Hovedstaden. I alle regioner er kapacitetsudnyttelsen stigende og er steget med 5 procentpoint siden 2014. I Region Sjælland er den årlige kapacitetsudnyttelse steget mere end landsgennemsnittet, nemlig med 7 procentpoint fra 42 % i 2014 til 49 % i 2018.

[14] Kapacitetsudnyttelsen er beregnet som antal belagte værelser i forhold til værelseskapaciteten gange antallet af åbningsdage i perioden. Bemærk at kapacitetsudnyttelsen målt på sengepladser altid er lavere end målt på værelser (48 % på landsplan i 2018), hvilket skyldes, at hotellerne ikke kan kontrollere antallet af ledige senge ved udlejning af et værelse (fx et dobbeltværelse til 1 person).

Figur 54: Kapacitetsudnyttelse og maxkapacitet (antal værelser) på hoteller ≥40 gæstesenge per region i 2018

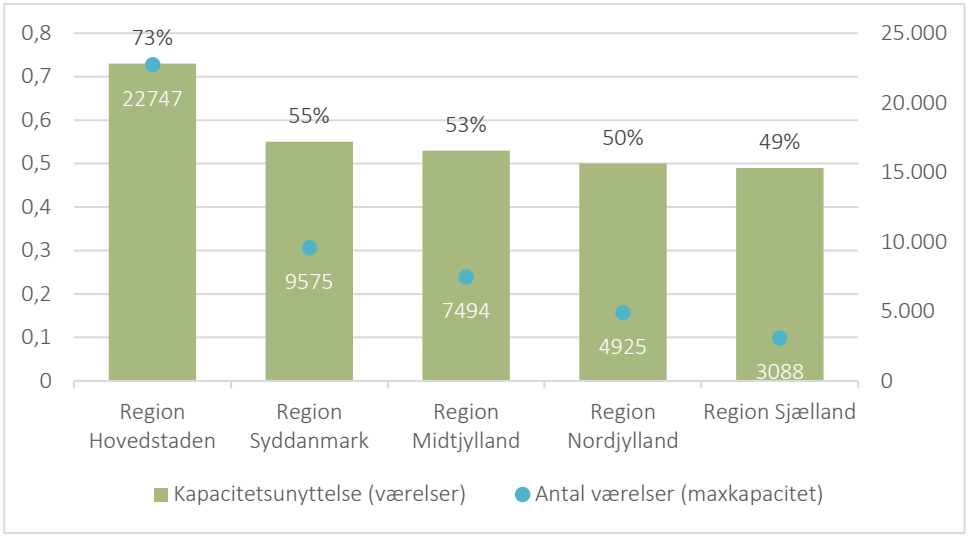

Kilde: DST HOTEL5

For små hoteller med 10-39 gæstesenge, som altså udgør 19 % af Region Sjællands sengekapacitet, var kapacitetsudnyttelsen ved sidste opgørelse i 2016 på 28 % sammenlignet med 35 % sengekapacitetsudnyttelse i Region Sjælland i hoteller med mindst 40 gæstesenge. Det er omtrent samme niveau som på små hoteller i de øvrige regioner med undtagelse af Region Hovedstaden, vis kapacitetsudnyttelse var på hele 42%.

Figur 55 viser udviklingen i udbuddet af hotelværelser i Region Sjælland i perioden fra 2014 til 2018 sammenlignet med kapacitetsudnyttelsen. Som det fremgår, er efterspørgslen målt på kapacitetsudnyttelse steget mere (17 %) end udbuddet målet på kapacitetsvæksten i form af antal hotelværelser (12 %). Væksten er dog stagneret og faldet en anelse fra 2017 til 2018.

Figur 55: Udvikling i antal hotelværelser og kapacitetsudnyttelsen i % for hoteller med ≥40 gæstesenge i Region Sjælland 2014-2018

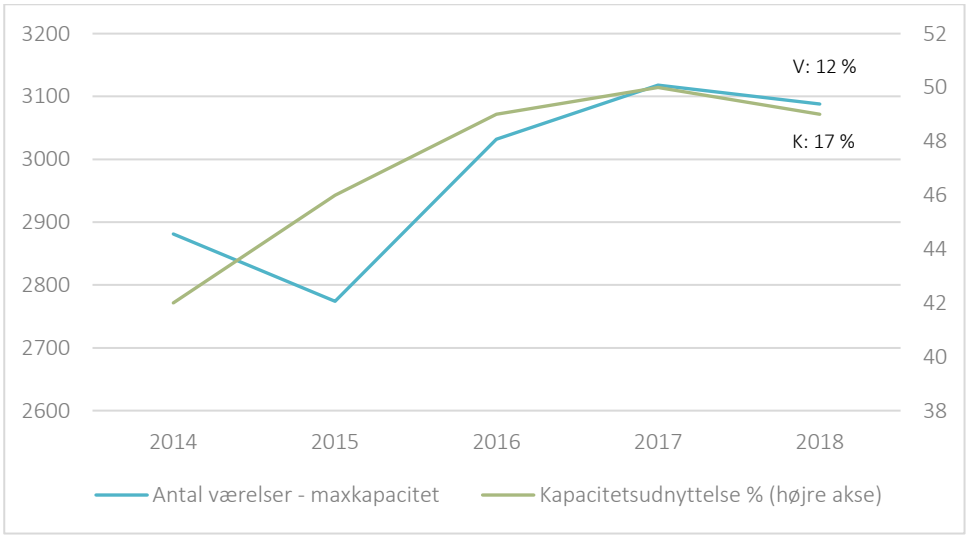

Kilde: DST HOTEL6.

Figur 56 og Figur 57 nedenfor viser hhv. hotelkapaciteten målt på antal sengepladser og kapacitetsudnyttelsen per kommune i 2018. I Region Sjælland svinger kapacitetsudnyttelsen betydeligt fra 31 % i Vordingborg til 64 % i Roskilde, som er den eneste kommune i Region Sjælland, der har en hotelkapacitetsudnyttelse over landsgennemsnittet. De tre kommuner med højest kapacitetsudnyttelse, Roskilde (64 %), Køge (60%) og Næstved (58 %), er ligeledes blandt de fire

kommuner i regionen med flest indbyggere i den kommunale hovedby (den tredjestørste kommunale hovedby er Greve, vis kapacitetsudnyttelse er diskretioneret, da der findes færre end 3 hoteller i kommunen).

Figur 56: Hotelkapacitet i antal sengepladser på hoteller med ≥40 gæstesenge i 2018, per kommune

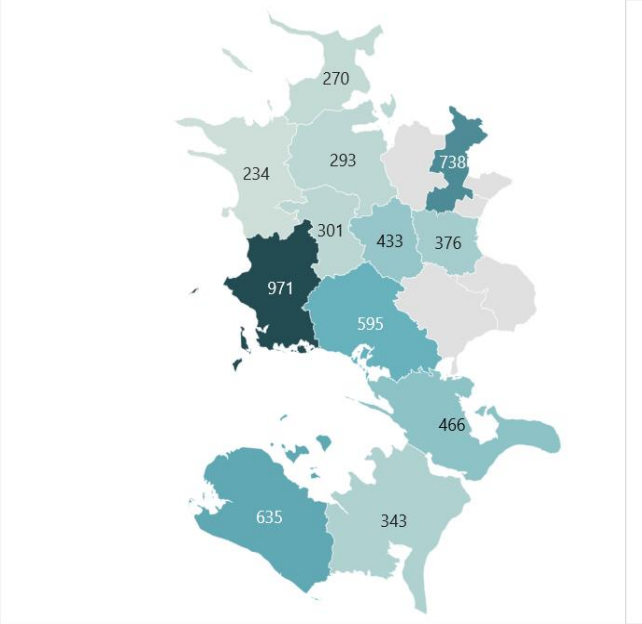

Kilde: Særkørsel fra DST, HOTEL6.

Figur 57: Kapacitetsudnyttelsen på hoteller med ≥40 gæstesenge i 2018, per kommune

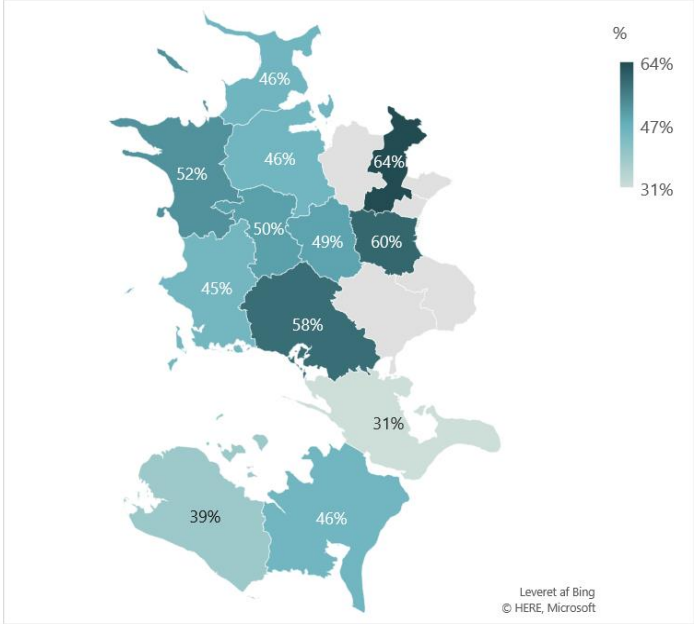

Kilde: Særkørsel fra DST, HOTEL6

Ifølge interviewede interessenter er en lokal udfordring, der knytter sig til kapacitetsudnyttelsen, hotelkapacitetens placering, da nogle byer ikke har hoteller. Analysen af kapacitet og kapacitetsudnyttelse tager således ikke højde for kapacitetens placering internt i kommunerne, da både kapacitets- og kapacitetsudnyttelsesdata kun findes på kommuneniveau.

7.3.2 SÆSON (HOTELLER)

I juni til september 2018 lå den gennemsnitlige kapacitetsudnyttelse af hotelværelserne på landsplan på mellem 71 % og 76 %. Juli måned var karakteriseret ved, at Region Sjælland, Region Hovedstaden og Region Syddanmark oplevede et fald i kapacitetsudnyttelsen i forhold til juni, mens Region Nordjylland havde en brat stigning i kapacitetsudnyttelsen af hotelværelser i juli. Generelt oplevede alle regioner en større kapacitetsudnyttelse i efterårssæsonen end i forårssæsonen, hvilket også var gældende for Region Sjælland, som havde en gennemsnitlig kapacitetsudnyttelse på hhv. 36 % og 40 % i februar og marts 2018. Alle regioner med undtagelse af Region Hovedstaden havde dog den laveste kapacitetsudnyttelse i december måned 2018, hvor både Region Sjælland og Region Nordjyllands kapacitetsudnyttelse faldt til 31 %. Faldet i kapacitetsudnyttelsen i Region Sjælland i juli måned kan ses som tegn på en hotelkapacitet, der i høj grad anvendes til erhvervs- og mødeturisme.

Figur 58: Kapacitetsudnyttelsen for hoteller med ≥40 gæstesenge per måned i 2018, per region

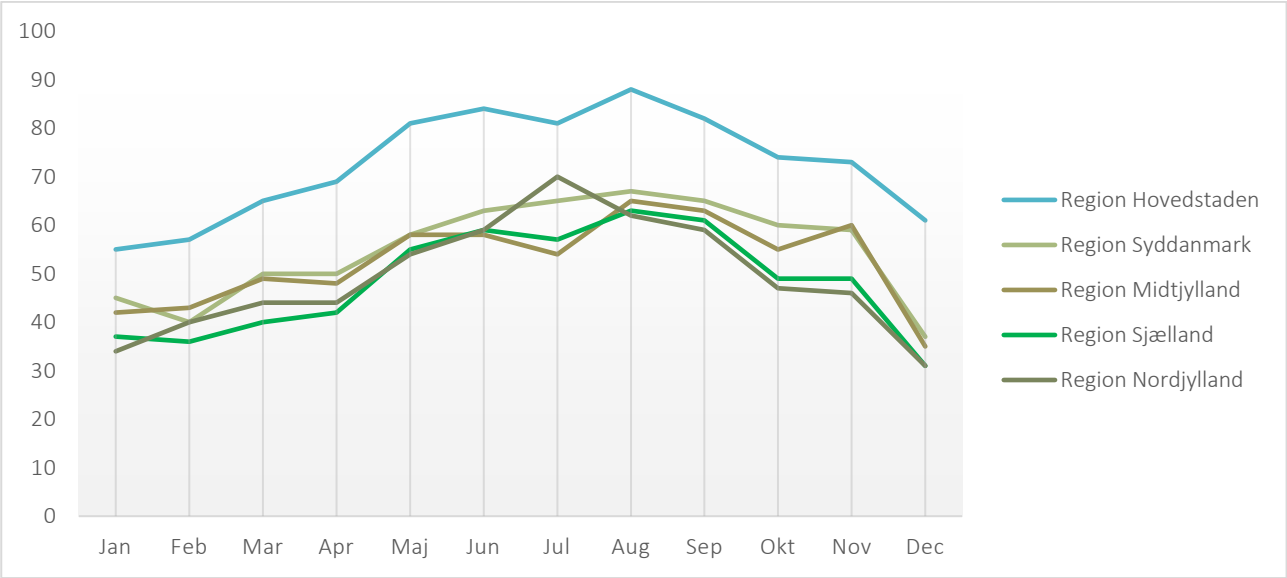

Kilde: DST HOTEL5

7.3.3 KONFERENCEKAPACITET

Da erhvervs- og mødeturismen er tæt koblet til hotelturismen, er kommunernes muligheder for at øge hotelturismeomsætning afhængig af kommunens konferencekapacitet. Vi har derfor kortlagt konferencecentre i regionen med plads til mindst 100 deltagere og omregnet til en samlet konferencekapacitet per kommune.

Figur 59: Konferencekapacitet fordelt på kommuner

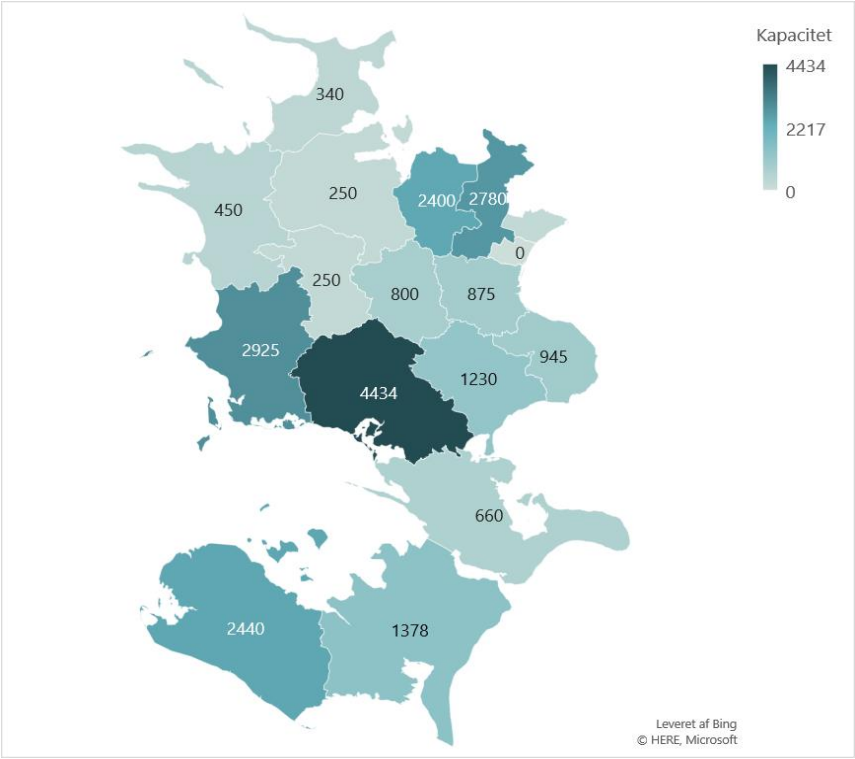

Kilde: Destinationernes hjemmesider, danskekonferencecentre.dk, konference.dk m.fl. Note: Se note på næste kort

Der er kortlagt 59 konferencecentre med plads til minimum 100 siddende mødegæster. Heraf havde kun fire konferencecentre kapacitet til mere end 1000 deltagere (Arena i Næstved med kapacitet til 3000 deltagere, Roskilde Kongrescenter Bauhaus Arena med plads til 2500 deltagere, Sonnerupgaard Gods i Lejre og Lalandia Kursus-Konferencecenter i Lolland som begge har plads til 1000 deltagere). 13 konferencecentre har plads til 300-999 deltagere og 42 konferencecentre har plads til 100-299 gæster. Kort 15 viser konferencecentrenes placering og størrelse, mens Figur 59 nedenfor viser den samlede mødekapacitet per kommune (baseret på de kortlagte konferencecentre).

Kort 15: Konferencecentre i Region Sjælland 2019

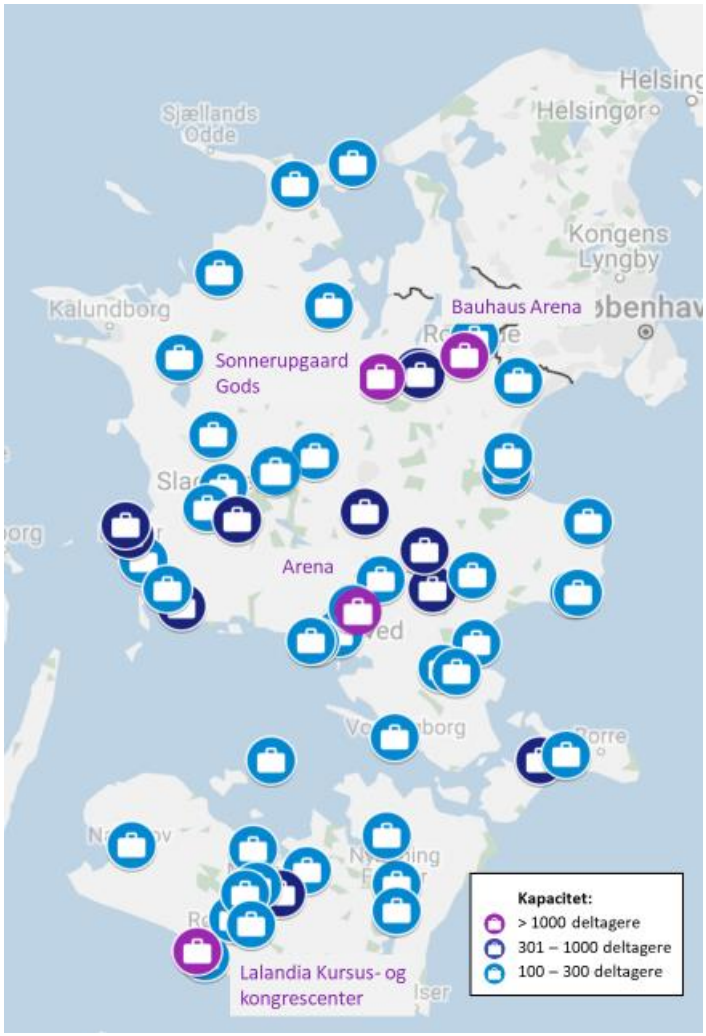

Kilde: Destinationernes hjemmesider, konferencecentrenes hjemmesider og danskekonferencecentre.dk. Note: Kompetencefaciliteter med kapacitet til mindst 100 deltagere. Note 2: Bemærk at kortlægningen forudsætter, at konferencecentrene har en vis synlighed, enten på destinationsselskabernes hjemmeside eller via samarbejde med en af de større platforme for bookning af mødefaciliteter. Der er således forbehold for ikke identificerede konferencecentre med min. 100 pers. kapacitet. Forbeholdet gælder særligt kommuner fra Fjordlandet samt de ikke konsoliderede kommuner, idet det ikke har været muligt at identificere en fyldestgørende datakilde. Vi vurderer imidlertid, at kortlægningen er rimelig retvisende for kommuner i VisitLolland-Falster, VisitSydsjælland-Møn, VisitVestsjælland og VisitOdsherred.

8 VÆKSTSCENARIER (FERIEHUSE, CAMPING OG HOTELTURISME)

Som et redskab i det videre udviklingsarbejde, har vi beregnet en række vækstscenarier for hhv. feriehus-, camping- og hotelturismen, der bygger på, at kommunerne justerer variablerne *kapacitet* og *kapacitetsudnyttelse*. Det giver et operationelt indblik i, hvordan justering af de to nøgleparametre påvirker regionens overnatningstal og fremdrift ift. regionens andel af de nationale pejlemærker for vækst i antal overnatninger. For hver overnatningsform er angivet en status quo (med samme kapacitet og kapacitetsudnyttelse som i 2018), og en række scenarier for, hvis man enten kun hæver kapacitetsudnyttelsen i det nuværende udbud, hvis man hæver kapaciteten (fx antallet af hoteller eller feriehuse til udlejning) men ikke lykkes med at hæve kapacitetsudnyttelsen, og hvis man justerer på begge parametre. Vækstscenarierne for hver af de tre overnatningsformer kan med fordel sammenholdes med de tilsvarende tabeller for de øvrige, for dermed at danne et samlet billede af, hvordan kapaciteten og/eller kapacitetsudnyttelse kan sammensættes og øges for at opnå det samlede måltal på knap 950.000 flere overnatninger i 2025.

8.1 FERIEHUSE: FREMSKRIVNING AF FERIEHUSKAPACITET OG KAPACITETSUDNYTTELSE

Efter ønske fra destinationerne tager vi i dette afsnit udgangspunkt i de opskalerede opgørelser af antal feriehuse til udlejning, da de bedst afspejler kommunernes fremtidige udviklingsarbejde (jf. Tabel 35).

Vi beregner først det antal overnatninger gennem udlejede feriehuse, som Region Sjælland vil opnå gennem en øget kapacitetsudnyttelse på hhv. 2 procentpoint, 4 procentpoint og 6 procentpoint. Sammenhængen mellem en forøgelse af kapacitetsudnyttelsen og antallet af uger et hus i så fald skal lejes ud ved en kapacitet, som den Region Sjælland har i 2018 fremgår af Tabel 53. Vi beregner desuden antallet af overnatninger ved en øget kapacitet på hhv. 5 %, 10 % og 15 %. Den kan opnås ved, at flere af de eksisterende feriehuse sættes til udlejning, eller at nye udlejningshuse bygges, som øger den samlede feriehuskapacitet. Sammenhængen mellem øget kapacitet i regionen, antal flere feriehuse til udlejning og udlejningsprocenten (ved en bestand på 68.565 feriehuse) ses i Tabel 54.

Tabel 53: Sammenhæng mellem øget kapacitetsudnyttelse og udlejede uger per hus (2018) (ved en konstant kapacitet på 4.317 feriehuse til udlejning)

ØGET KAPACITETSUDNYTTELSE	FLERE UDLEJEDE HUSUGER	FLERE UDLEJEDE UGER PER HUS	UDLEJEDE UGER PER HUS I ALT
2 %-point	4.218	1,0	12,0
4 %-point	7.930	1,8	12,9
6 %-point	11.642	2,7	13,8

Kilde: Beregnet. Note: Ved en kapacitet på 4.317 feriehuse og 43 uger til disposition for udlejning.

Tabel 54: Vækst i udlejningsprocent og antal feriehuse til udlejning ved forøgelse af kapaciteten (ved en konstant på 68.565 feriehuse i Region Sjælland)

ØGET KAPACITET	ANTAL FLERE UDLEJEDE HUSE	I ALT HUSE TIL UDLEJNING	POTENTIELLE HUSUGER [1]	FORØGELSE AF UDLEJNINGSPROCENTEN MED % (ved 4.317 feriehuse)	NY UDLEJNINGSPROCENT
5 %	216	4.533	194.913	0,3 %	6,6 %
10 %	432	4.749	204.194	0,6 %	6,9 %
15 %	648	4.965	213.476	0,9 %	7,2 %

Kilde: Beregnet. Note 1: Ved 43 uger til disposition. Note: Udlejningsprocenten er beregnet med udgangspunkt i en bestand på 68.565 feriehuse (2018). Antallet af flere udlejede feriehuse kan opnås ved at få flere af de eksisterende feriehuse til udlejning. I så fald stiger udlejningsprocenten, som angivet i tabellen. Opnås forøgelsen i kapacitet ved, at der tilføjes feriehuse til bestanden, ses bort fra udlejningsprocenten.

Figur 60 nedenfor viser sammenhængen mellem antallet af overnatninger (y-aksen) ved en øget kapacitet (x-aksen) og med en kapacitetsudnyttelse, der hhv. svarer til regionens nuværende på 26 % eller kapacitetsudnyttelser på hhv. 28 %, 30 % og 32 %. Det nederste mærke til venstre på den nederste linje angiver således status quo (2018): 1.542.826

overnatninger ved en kapacitetsudnyttelse på 26 % og en kapacitet på 185.610 potentielle husuger. Alle øvrige datamærker markerer en forøgelse i enten kapacitet eller kapacitetsudnyttelse eller begge dele.

Figur 60: Vækstscenarier for udlejede feriehuse

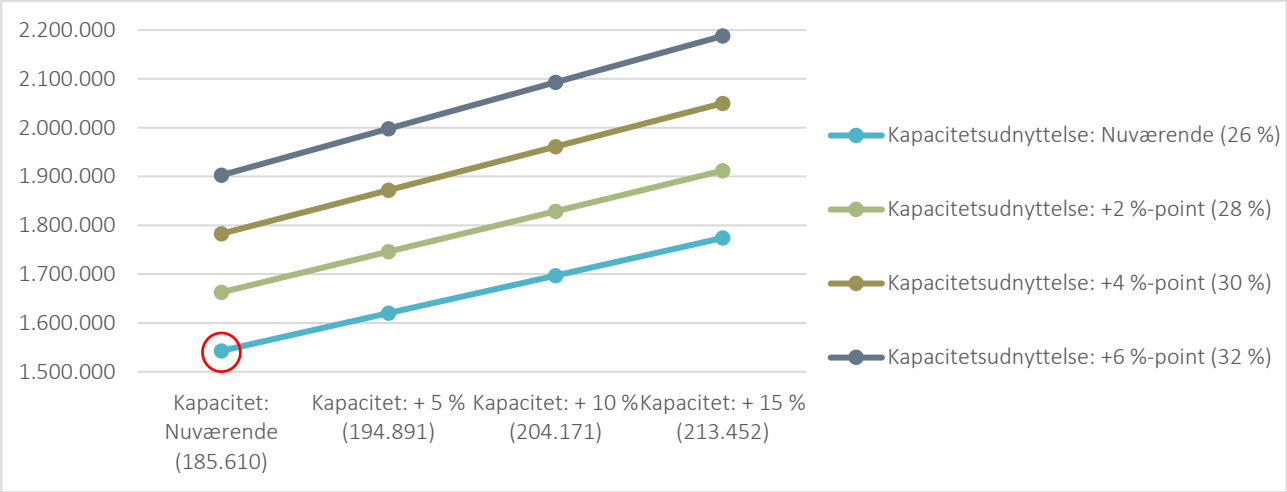

Kilde: Beregnet (ref. Tabel 55 nedenfor). Note: Kapaciteten er opgjort som antal potentielle husuger (udlejede huse * 43 uger). Der er taget udgangspunkt i de opskalerede feriehustal (jf. Tabel 35). Den røde cirkel angiver status quo.

I Tabel 55 har vi beregnet hvilken årlig vækst og samlet vækst i antal overnatninger, som hvert vækstscenarier udløser og sat dette i relation til det samlede måltal for Pejlemærke 1: Overnatninger. Som det fremgår, vil Region Sjælland fx opnå en vækst på 359.811 overnatninger i 2025 svarende til en årlig vækst på 3 % med den nuværende kapacitet (potentielle feriehusuger) ved 4.317 huse med 43 uger til disposition ved at øge kapacitetsudnyttelsen med 6 %. Det svarer til, at hvert hus lejes ud 2,7 uger yderligere per år, dvs. i alt 13,8 uger mod gennemsnitligt 11,1 uger per hus i 2018.

Med samme kapacitetsudnyttelse som i dag (26 %, svarende til 11,1 udlejede uger per hus) vil en øget kapacitet på 15 % (648 flere huse til udlejning i regionen) skabe 231.424 flere overnatninger i 2025, svarende til en årlig vækst på 2,0 %. Det er 27 % af Region Sjællands samlede mål for antal overnatninger (Pejlemærke 1). Tabellen viser desuden, hvordan antallet af overnatninger stiger, hvis det lykkes Region Sjælland at hæve både kapacitet og kapacitetsudnyttelse frem mod 2025.

Tabel 55: Vækstscenarier for feriehuse i relation til vækstmål for pejlemærke 1 (kommercielle overnatninger)

KAPACITET (POTENTIELLE HUSUGER) [1] / KAPACITETSUDNYTTELSE (UDLEJEDE HUSUGER)		Nuværende (185.610)	+ 5 % (194.891)	+ 10 % (204.171)	+ 15 % (213.452)
Nuværende (26 %)	Overnatninger i alt	1.542.826	1.619.972	1.697.113	1.774.255
	Opnået årlig vækst	0,0 %	0,7 %	1,4 %	2,0 %
	Opnået vækst (antal overnatninger)	0	77.146	154.287	231.429
	% af samlet pejlemærke 1	0 %	9 %	18 %	27 %
Øget kapacitetsudnyttelse med 2 procentpoint (28 %)	Overnatninger i alt	1.662.766	1.745.904	1.829.042	1.912.180
	Opnået årlig vækst	1,1 %	1,8 %	2,5 %	3,1 %
	Opnået vækst (antal overnatninger)	119.940	203.078	286.216	369.354
	% af samlet pejlemærke 1	14 %	23 %	33 %	42 %
Øget kapacitetsudnyttelse med 4 procentpoint (30 %)	Overnatninger i alt	1.782.701	1.871.836	1.960.971	2.050.106
	Opnået årlig vækst	2,1 %	2,8 %	3,5 %	4,1 %
	Opnået vækst (antal overnatninger)	239.875	329.010	418.145	507.280
	% af samlet pejlemærke 1	27 %	38 %	48 %	58 %
Øget kapacitetsudnyttelse med 6 procentpoint (32 %)	Overnatninger i alt	1.902.637	1.997.768	2.092.900	2.188.032
	Opnået årlig vækst	3,0 %	3,8 %	4,5 %	5,1 %
	Opnået vækst (antal overnatninger)	359.811	454.942	550.074	645.206
	% af samlet pejlemærke 1	41 %	52 %	63 %	74 %

Kilde: Beregnet af KVEA. Note 1: Beregnet som antal huse, der lejes ud gange 43 uger til disposition.

8.2 CAMPING: FREMSKRIVNING AF CAMPINGKAPACITET OG KAPACITETSUDNYTTELSE

Vi beregner her antallet af overnatninger på campingpladser, som Region Sjælland vil opnå såfremt den faldende kapacitetsudnyttelse fortsætter, hvis den stagnerer, eller hvis den stiger med hhv. 2 procentpoint (svarende til landsgennemsnittet på 15 %) eller hvis den stiger med 4 procentpoint. Disse scenarier af afspejlet i Figur 61 nedenfor, som viser sammenhængen mellem antallet af overnatninger (y-aksen) ved en øget kapacitet (x-aksen). Der er taget udgangspunkt i den nuværende kapacitet samt stigninger på hhv. 5 % og 10 %. Sidste vækstscenarie på 25 % afspejler, at Region Sjælland skulle øge kapaciteten halvvejs mod at opnå samme kapacitet som de øvrige regioner i gennemsnit, som er på 53.958 campingsengepladser per region.

Datamærket længst til venstre på den anden nederste linje angiver således status quo (2018).

Figur 61: Vækstscenarier for campingpladser

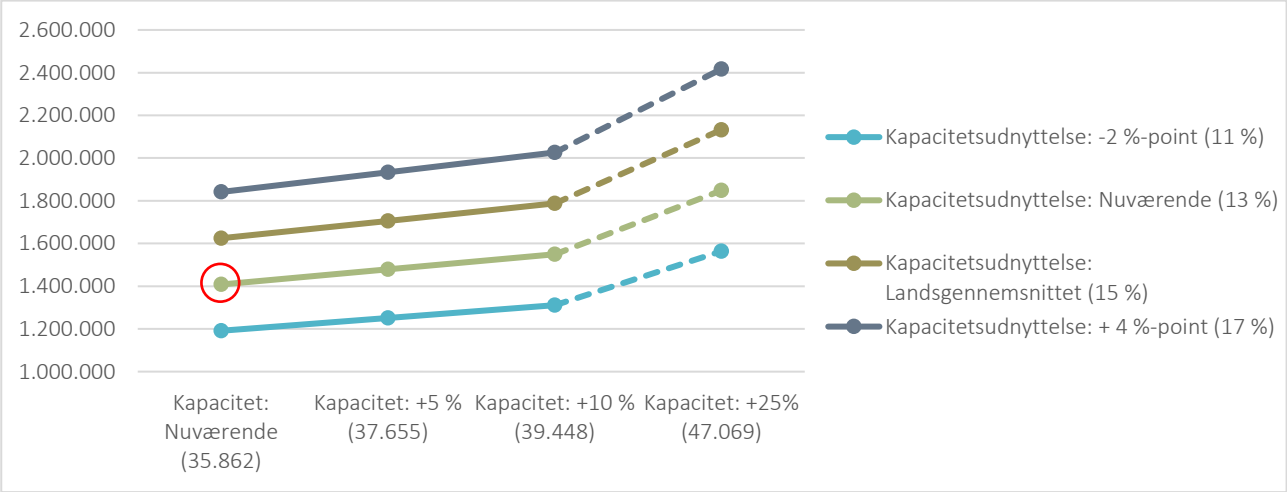

Kilde: Beregnet (ref. Tabel 56 nedenfor). Note: Kapaciteten er opgjort som sengepladser (maxkapacitet). Den røde cirkel angiver status quo.

I Tabel 56 har vi beregnet hvilken årlig vækst og samlet vækst i antal overnatninger, som hvert vækstscenarie udløser, og sat det i relation til det samlede måltal for Pejlemærke 1: Overnatninger.

Som det fremgår, vil Region Sjælland eksempelvis opnå en vækst på 433.252 overnatninger i 2025 svarende til en årlig vækst på 3,9 % med den nuværende kapacitet på 35.862 campingsengepladser (578 senge per campingplads) ved at øge kapacitetsudnyttelsen med 4 procentpoint. Det svarer til 50 % af hele regionens måltal for Pejlemærke 1: Overnatninger. Det afspejler, at der er en meget stor sengekapacitet i Region Sjælland (sammenlignet med sengekapaciteten i feriehuse). Derfor vil en lille vækst i kapacitetsudnyttelsen på regionens campingpladser have en stor indvirkning på antallet af kommercielle overnatninger i regionen.

Med samme kapacitetsudnyttelse som i dag (13 %) vil en øget kapacitet på 10 % skabe 140.807 flere overnatninger i 2025, svarende til en årlig vækst på 1,4 %, hvilket er 16 % af Region Sjællands samlede mål for antal overnatninger (Pejlemærke 1). Fortsætter den faldende trend i kapacitetsudnyttelse, vil en forøgelse af kapaciteten på 10 % imidlertid fortsat betyde et tab i antal overnatninger på 97.482. Det er altså afgørende, at Region Sjælland bremser den faldende kapacitetsudnyttelse på campingpladser, før der investeres i yderligere campingkapacitet.

Tabellen viser desuden, hvordan antallet af overnatninger stiger, hvis det lykkes Region Sjælland at hæve både kapacitet og kapacitetsudnyttelse frem mod 2025.

Tabel 56: Vækstscenarier for camping i relation til vækstmål for pejlemærke 1

KAPACITETSUDNYTTELSE	KAPACITET (maxkapacitet sengepladser)	Nuværende (35.862)	+5 % (37.655)	+10 % (39.448)	+25% (47.069)
Fald med -2 %-point (11 %)	Overnatninger i alt	1.191.442	1.251.014	1.310.586	1.563.768
	Opnået årlig vækst	-2,4 %	-1,7 %	-1,0 %	1,5 %
	Opnået vækst (antal overnatninger)	-216.626	-157.054	-97.482	155.700
	% af samlet pejlemærke 1	-25 %	-18 %	-11 %	18 %
Nuværende (13 %)	Overnatninger i alt	1.408.068	1.478.471	1.548.875	1.848.089
	Opnået årlig vækst	0 %	0,7 %	1,4 %	4,0 %
	Opnået vækst (antal overnatninger)	0	70.403	140.807	440.021
	% af samlet pejlemærke 1	0 %	8 %	16 %	50 %
Landsgennemsnittet: +2 %-point (15 %)	Overnatninger i alt	1.624.694	1.705.929	1.787.163	2.132.411
	Opnået årlig vækst	2,1 %	2,8 %	3,5 %	6,1 %
	Opnået vækst (antal overnatninger)	216.626	297.861	379.095	724.343
	% af samlet pejlemærke 1	25 %	34 %	43 %	83 %
Øget kapacitetsudnyttelse med 4 procentpoint (17 %)	Overnatninger i alt	1.841.320	1.933.386	2.025.452	2.416.732
	Opnået årlig vækst	3,9 %	4,6 %	5,3 %	8,0 %
	Opnået vækst (antal overnatninger)	433.252	525.318	617.384	1.008.664
	% af samlet pejlemærke 1	50 %	60 %	71 %	116 %

Kilde: Beregnet af KVEA.

8.3 HOTEL: FREMSKRIVNING AF HOTELKAPACITET OG KAPACITETSUDNYTTELSE

Vi beregner her antallet af overnatninger på hoteller, som Region Sjælland vil opnå gennem en øget kapacitetsudnyttelse på hhv. 6 procentpoint og 13 procentpoint (svarende til landsgennemsnittet eksklusive Region Hovedstaden på 48 %). Vi beregner desuden antallet af overnatninger, hvis Region Sjælland øger kapaciteten målt på antal sengepladser med hhv. 10 %, 20 % og 30 %. De mere ambitiøse vækstscenarier (sammenlignet med fremskrivninger for campingpladser), skyldes dels den længere sæson inden for hotelbranchen (som giver større muligheder for forøgelse af kapacitetsudnyttelsen), og kommunernes brede ønsker og ambitioner om at tilføre hotelkapacitet i deres respektive kommuner (ref. Interviews med kommuner). Disse scenarier af afspejlet i Figur 62 nedenfor, som viser sammenhængen mellem antallet af overnatninger (y-aksen) ved en øget kapacitet (x-aksen).

Figur 62: Vækstscenarier for hoteller

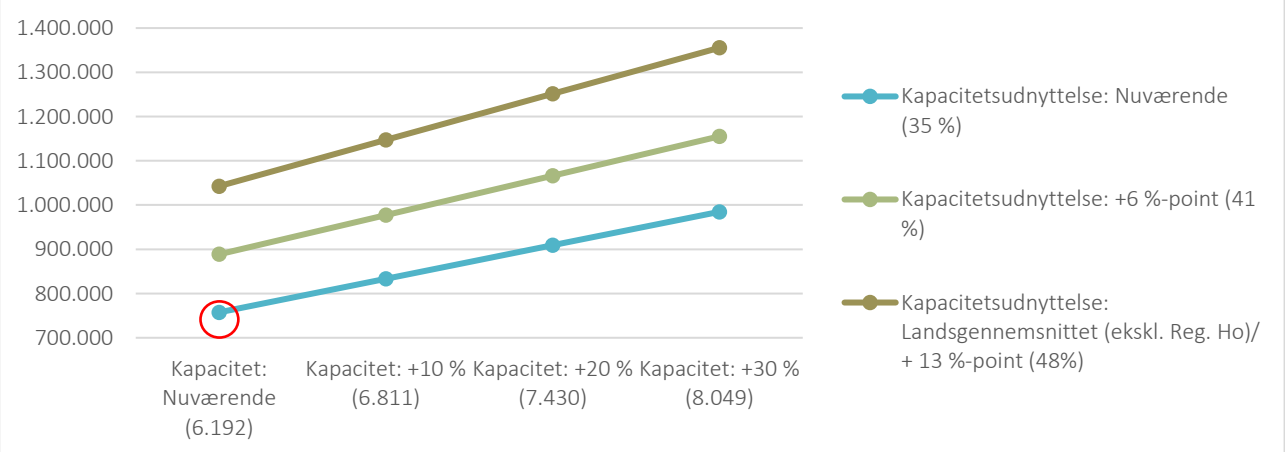

Kilde: Beregnet (ref. Tabel 57 nedenfor). Note: Kapaciteten er opgjort som sengepladser (maxkapacitet). Cirklen angiver status quo.

I Tabel 57 har vi beregnet hvilken årlig vækst og samlet vækst i antal overnatninger, som hvert vækstscenarie udløser, og sat det i relation til det samlede måltal for Pejlemærke 1: Overnatninger.

Tabel 57: Vækstscenarier for hoteller i relation til vækstmål for pejlemærke 1

KAPACITETSUDNYTTELSE	KAPACITET (maxkapacitet sengepladser)	Nuværende (6.192)	+10 % (6.811)	+20 % (7.430)	+30 % (8.049)
Nuværende (35 %)	Overnatninger i alt	757.455	824.535	899.493	974.451
	Opnået årlig vækst	0,0 %	1,2 %	2,5 %	3,7 %
	Opnået vækst (antal overnatninger)	0	67.080	142.038	216.996
	% af samlet pejlemærke 1	0 %	8 %	16 %	25 %
Øget kapacitetsudnyttelse med 6 procentpoint (41 %)	Overnatninger i alt	879.427	967.370	1.055.312	1.143.255
	Opnået årlig vækst	2,2 %	3,6 %	4,9 %	6,1 %
	Opnået vækst (antal overnatninger)	121.972	209.915	297.857	385.800
	% af samlet pejlemærke 1	14 %	24 %	34 %	44 %
Landsgennemsnittet (ekskl. Reg. Hovedstaden): 13 procentpoint (48 %)	Overnatninger i alt	1.031.827	1.135.010	1.238.192	1.341.375
	Opnået årlig vækst	4,5 %	5,9 %	7,3 %	8,5 %
	Opnået vækst (antal overnatninger)	274.372	377.555	480.737	583.920
	% af samlet pejlemærke 1	31 %	43 %	55 %	67 %

Kilde: Beregnet af KVEA.

9 STYRKEPOSITIONER OG PEJLEMÆRKER

Vi opsummerer i dette kapitel Region Sjællands styrkepositioner baseret på analysen af turismeforbruget i regionen, samt præsenterer Region Sjællands bidrag mod pejlemærkerne fra Den Nationale Turismestrategi. En styrkeposition er defineret ved, at Region Sjælland har en større andel af turismeforbruget fra det givne segment, end regionens overordnede andel af turismeforbruget på 10 %. En styrkeposition er ikke at forveksle med et potentiale. Et område, hvor Region Sjælland havde en relativt mindre markedsandel i 2017, kan meget vel udgøre et udviklingspotentiale for regionen, hvis det produkt, Region Sjælland enten allerede tilbyder eller kan tilbyde på området, matcher/overgår de konkurrerende markeder. Region Sjællands styrkepositioner på hhv. 1) Marked og formål, 2) Overnatningsformer og 3) Produkter er fremhævet i tabel Tabel 58.

Tabel 58: Opsummering – styrkepositioner målt på turismeforbrug.

MARKED OG FORMÅL

Andel	Målgruppe	Volumen (mio. kr.)
10 %	Samlet turismeforbrug	12.834
12,5 %	Danske gæster	9.157
6,7 %	Udenlandske gæster	3.678
7,0 %	Tyske gæster	1.062
8,8 %	Svenske gæster	649
8,7 %	Norske gæster	706
16,9 %	Kyst- og naturturister	10.383
15,7 %	Endagsturister - ferie	3.528
8,6 %	Danske erhvervsturister	2.034
4,2 %	Udenlandske erhvervsturister	418

OVERNATNINGSFORMER

Andel	Målgruppe	Volumen (mio. kr.)
10 %	Samlet turismeforbrug	12.834
3,9 %	Hotel – ferie	732
7,0 %	Hotel – forretning	1.305
12,4 %	Feriecentre	271
6,2 %	Camping	479
5,3 %	Vandrerhjem	105
11,1 %	Lejet feriehus	1.991
22,2 %	Ikke-kommerciel brug af feriehus	1.576
3,6 %	Deleøkonomiske platforme	98
12,7 %	Lystbåde	194
41,8 %	Festival	340
5,6 %	Bondegårde	7
0,8 %	Krydstogt	2

PRODUKTER

Andel	Målgruppe	Volumen (mio. kr.)
10 %	Samlet turismeforbrug	12.834
9,4 %	**Turismeprodukter**	4.806
8,0 %	Overnatning	748
11,7 %	Restaurant	1.757
7,1 %	Lokal transport	1.173
5,9 %	Rejseservice	244
15,1 %	Kultur og forlystelser	879
9,4 %	Lystbådehavne	6
10,6 %	**Detailhandel**	3.017
11,7 %	Føde- og drikkevarer samt tobak	1.313
13,3 %	Benzin/ brændstof	1.207

Kilde: Beregnet ud fra CRT/VDK (TSA, 2019) (efter metode af Eskild Hansen, se bl.a. Hansen, 2017))

Det fremgår af Tabel 58, at de danske turister udgør en styrkeposition for Region Sjælland, samt at målgruppen har en stor volumen i regionens turismeomsætning. Det samme gælder den store forbrugergruppe kyst- og naturturister, hvoraf Region Sjælland har en andel af Danmarks omsætning, som er 7 procentpoint højere end regionens samlede gennemsnit. Herefter følger ferierende endagsturister (15,7 %) også med en betydelig volumen. Hvad angår erhvervsturismen, har regionen ikke overordnet set en styrkeposition. Det billede bør dog modereres på kommunalt niveau, idet Slagelse Kommune og Roskilde Kommune med en erhvervsturismeomsætning på hhv. 483 mio. kr. og 400 mio. kr. begge har en reel styrkeposition, der ligger hhv. 41 % og 17 % over den gennemsnitlige kommunale erhvervsturismeomsætning på landsplan (som er på 342 mio. kr. om året).

Inden for overnatningsformer, har Region Sjælland en markant styrkeposition på ikke-kommerciel turisme med en andel på 22 % af landets turismeforbrug inden for eget brug og udlån af feriehuse. Også feriecentre, lystbådehavne og festivaler (primær drevet af Roskilde Festival) er styrkepositioner for Region Sjælland, som dog er karakteriseret ved en mindre volumen. Hvad angår turismeprodukter har Region Sjælland en styrkeposition på Kultur og forlystelser, idet de sjællandske turister – og særligt de danske turister – har en højere tilbøjelighed til at bruge penge på netop kultur og forlystelser end i de øvrige regioner. Det giver Region Sjælland en markedsandel på 15 %. Region Sjællands største styrkeposition målt på volumen er restauration. Der er tale om en beskeden overvægt i markedsandel på 11,7 %, men på grund af den store volumen og sektorens strategiske betydning i regionen, er det en relevant styrkeposition at fremhæve, at turister i Region Sjælland i højere grad end den landsgennemsnitlige turist forbruger penge på restauration. Endelig

bruger de sjællandske turister markant færre penge på lokal transport end landsgennemsnittet, men bruger til gengæld i højere grad penge på benzin og andet brændstof (hvilket indikerer, at de sjællandske turister oftere kommer i bil).

9.1 REGION SJÆLLANDS BIDRAG TIL PEJLEMÆRKERNE FOR DANSK TURISME FREM MOD 2025

Afslutningsvis gør vi status over Region Sjællands bidrag mod de nationale pejlemærker for vækst per 2018.

9.1.1 Pejlemærke 1: Overnatninger

Som det fremgår af Tabel 59, har Region Sjælland opnået en årlig vækst i antal overnatninger inden for kyst- og naturturisme på 1,8 %, hvilket er 0,4 procentpoint lavere end målsætningen. Som konsekvens heraf ligger Region Sjælland ca. 55.000 overnatninger (-20 %) under niveauet for 2018 jf. fremskrivningen mod pejlemærket for kyst- og naturturismen i 2025. På landsplan er kyst- og naturturismen dog steget med 2,8 % årligt, så Danmark samlet set i 2018 ligger 29 % (701.000 overnatninger) over målet for 2018 jf. fremskrivningen mod 2025.

Hvad angår forretnings- og mødeturismen, betyder Region Sjællands kraftige vækst på 15,2 % siden 2015, at regionen er 11.000 overnatninger (+25 %) foran fremskrivningen i 2018, og har opnået en årlig vækst på 4,8 %. På trods af Region Sjællands flotte vækst inden for erhvervs- og mødeturisme, er Danmark hele -53 % under niveauet for 2018, jf. fremskrivningen mod 2025.

Tabel 59: Danmark og Region Sjællands vej mod Pejlemærke 1a – kyst- og naturturisme

PEJLEMÆRKE: Overnatning 1a – Kyst- og naturturisme	Danmark	Region Sjælland
Benchmark (2015) (tusinder)	**35.143** (1)	**4.001** (2)
Pejlemærker		
Måltal (2025) (tusinder)	43.729	4.980
Vækst i alt (tusinder)	8.586	978
Vækst i alt (%)	24,4 %	24,4 %
Årlig vækst (%)	2,2 %	2,2 %
Realiseret (2018)		
Status (tusinder)	38.226	4.218
Vækst i alt (tusinder)	3.083	216
Vækst i alt (%)	8,8 %	5,4 %
Årlig vækst (%)	2,8 %	1,8 %
Difference fra mål for 2018 (tusinder)	+701	-55
Over-/underindfrielse i 2018 (%)	+ 29 %	-20 %

Kilde: Beregnet fra DNT (Turismestrategien 2016), DST/VDK. Note 1: Kilde: VDK, Kyst- og Naturturisterne i Danmark (2018). Note 2: Kilde: Beregnet som antal overnatninger i Region Sjælland i 2015 minus antal forretningsovernatninger (DST/VDK (HOTEL7), 2015).

Tabel 60: Danmark og Region Sjællands vej mod Pejlemærke 1c – Erhvervs- og mødeturisme

PEJLEMÆRKE: Overnatning 1c – Erhvervs- og mødeturisme	Danmark	Region Sjælland
Benchmark (2015) (tusinder)	**6.836**	**355**
Pejlemærker		
Måltal (2025) (tusinder)	10.021 (1)	521 (2)
Vækst i alt (tusinder)	3.186 (1)	166
Vækst i alt (%)	46,6 %	46,6 %
Årlig vækst (%)	3,9 %	3,9 %
Realiseret (2018)		
Status (tusinder)	7.230	409
Vækst i alt (tusinder)	394	54
Vækst i alt (%)	5,8 %	15,2 %
Årlig vækst (%)	1,9 %	4,8 %
Difference fra mål for 2018 (tusinder)	-437	+11
Over-/underindfrielse i 2018 (%)	-53 %	+ 25 %

Kilde: Beregnet fra DNT (Turismestrategien 2016), DST/VDK. Note 1: Bemærk, at en målsætning beregnet som benchmark + 3,3 mio. flere overnatninger (jf. VDKs beregnede målsætning 1.c) reelt giver 10.135.525, altså 114.146 flere overnatninger end angivet her. Det svarer imidlertid til en årlig vækstrate på 4 %. Her har vi taget udgangspunkt i den målfastsatte årlige vækstrate på 3,9 %, selvom det giver en samlet vækst på knap 3,2 mio. overnatninger, fordi summen af de tre måltal for hhv. kyst- og naturturisme, storbyturisme og erhvervs- og mødeturisme summerer til 17,2 mio. overnatninger. Note 2: Beregnet som benchmark (overnatninger i 2015) med en årlig vækst frem mod 2025 på 3,9 %.

Samlet set har Region Sjælland således opnået en årlig vækst siden 2015 på 2,0 % mod en målfastsat årlig vækst på 2,4 % i antal kommercielle overnatninger. Dermed er regionen på nuværende tidspunkt 45.000 overnatninger under det niveau, som Sjælland burde ligge på i 2018 for at opnå målsætningen frem mod 2025 (-14 %). Samlet set er Danmark +6 % foran sit vækstmål på kommercielle overnatninger for 2018, jf. fremskrivningen mod 2025 pga. en høj vækst i andre regioner.

Tabel 61: Danmark og Region Sjællands vej mod Pejlemærke 1 – Overnatning

PEJLEMÆRKE: Overnatninger i alt	Danmark	Region Sjælland
Benchmark (2015) (tusinder)	48.996	4.357
Pejlemærker		
Måltal (2025) (tusinder)	65.996 (1)	5.500 (2)
Vækst i alt (tusinder)	17.000	1.143
Vækst i alt (%)	34,7 %	26,2 %
Årlig vækst (%)	3,0 %	2,4 %
Realiseret (2018)		
Status (tusinder)	53.863	4.627
Vækst i alt (tusinder)	4.867	270
Vækst i alt (%)	9,9 %	6,2 %
Årlig vækst (%)	3,2 %	2,0 %
Difference fra mål for 2018 (tusinder)	+324	-45
Over-/underindfrielse i 2018 (%)	+6 %	-14 %

Kilde: Beregnet fra DNT (Turismestrategien 2016), DST/VDK. Note 1: Beregnet som benchmark (overnatninger i 2015) plus 17 mio. overnatninger. Note 2: Summen af mål for overnatninger i hhv. kyst- og naturturisme og erhvervs- og mødeturisme.

9.1.2 Pejlemærke 2: Turismeforbrug

Turismeomsætningen opgøres årligt af Center for Regional Turismeforskning og VisitDenmark i udgivelsen Turismens økonomiske betydning i Danmark (TSA). Det er den eneste reelle kilde til opgørelser af turismeforbruget. Da det er CRT og VDKs ambition at give det mest retvisende billede af turismen og turismeforbruget i Danmark, bliver der løbende lavet metodiske ændringer i beregningsmodeller og opgørelser.

Fra 2017 er omsætning fra turister, der overnatter via deleøkonomiske tjenester, eksempelvis indregnet i turismeforbruget, hvilket ikke tidligere har været opgjort. Samtidig er døgnforbruget blevet opjusteret baseret på den seneste Turistundersøgelse 2017. Som konsekvens heraf er det altså ikke retvisende at pege på, at turismeomsætningen på landsplan årligt er steget med 10,6 % og 7,6 % årligt i Region Sjælland siden 2014 (se Tabel 62). Ikke desto mindre er der opstillet en målsætning for turismeforbruget på 15 mia. kr., og ifølge den eneste officielle opgørelse over turismeforbruget, så er omsætningen i Region Sjælland i dag på 12,8 mia. kr. Havde disse tal afspejlet en reel vækst, så havde Region Sjælland i 2018 været knap 1,4 mia. kr. over målsætningen for 2017.

Metodisk burde målsætningen opskrives med samme faktor som opgørelsesmetoderne, men da denne ikke er kendt (og kan variere fra år til år), forbliver Pejlemærke 2, indtil videre, en uhensigtsmæssig målindikator.

Tabel 62: Danmark og Region Sjællands vej mod Pejlemærke 2: Turismeforbrug

PEJLEMÆRKE: Turismeomsætning		
	Danmark	**Region Sjælland**
Benchmark (2014) (mio. kr.)	94.723	10.303
Pejlemærker		
Måltal (2025) (mio. kr.)	140.000	15.203
Vækst i alt (mio. kr.)	45.277	4.900
Vækst i alt (%)	47,8 %	47,6 %
Årlig vækst (%)	3,6 %	3,6 %
Realiseret (2017)		
Status (mio. kr.)	128.037	12.834
Vækst i alt (mio. kr.)	(33.314)	(2.531)
Vækst i alt (%)	(35,2 %)	(24,6 %)
Årlig vækst (%)	(10,6 %)	(7,6 %)
Difference fra mål for 2017 (mio. kr.)	+22.664	+1.378

Kilde: Beregnet fra Beregnet fra DNT (Turismestrategien 2016) og CRT/VDK (TSA, 2019). Se forbehold i teksten over tabellen)

10 REFERENCER

- Absalon (Jensen, Mini, Dolward, Ane, Hartl, Ann, Petersen, Lene Ekholm & Sundbo, Donna Isabella Caroline), "*Turismen i Region Sjælland*", 2018.
- Altinget, *"Airbnb: Deleøkonomi er bæredygtig turisme"*, 7. september 2017

  https://www.altinget.dk/arbejdsmarked/artikel/airbnb-deleoekonomi-er-baeredygtig-turisme (5. august 2019)
- Center for Regional Turismeforskning og VisitDenmark, "*Turismens Økonomiske Betydning 2017*", maj 2018
  Forkortet: CRT/VDK (TSA, 2019)
- Center for Vækstanalyse, *"Produktivitetsanalyse 2017, dybdegående indblik i produktivitetsudviklingen i Region Sjælland over de seneste 10 år"*, 2017
- Copenhagen Economics for Region Sjælland, "*Produktivitetsanalyse - Serviceerhverv i Region Sjælland",* marts 2018
- Danmarks Statistik v. Holmgaard, Jakob, Annika Klintefelt og Paul Lubson "*Sommerhuse i Danmark*", dec. 2018.
- Danmarks Statistik, "*Overnatninger på mindre hoteller og campingpladser 2016*", Statistiske efterretninger 2017:1 Serviceerhverv, 2017.
  Forkortet: DST (Statistiske efterretninger 2017:1)
- Danmarks Statistik, "Sommerhusundersøgelsen 2014", Statistiske efterretninger 2015:1, Serviceerhverv, marts 2015
- Dansk Erhverv, "*Detailhandels-arbejdssteder*", juli 2018
- Dansk Idrætsforbund (DIF), *"Outdooridræt i Danmark - En analyse af idrætsmulighederne i den danske natur",* marts 2019
- Det Nationale Turismeforum, *"Statusanalyse af turismens udvikling og konkurrenceevne*," november 2018
  Forkortet: DNT (Statusanalysen 2018)
- Epinion og VisitDenmark, *"Feriehusanalysen - Undersøgelse og analyse af danske feriehusejere"*, april 2019
  Forkortet: Epinion (2019)
- Hansen, Andreas Bonde, Ph.d.-afhandling *"Den Gode Oplevelse af kulturarv fra vikingetid & middelalder i Midt- & Vestsjælland samt andre steder i Nordeuropa",* 2016
- Hansen, Eskild, "*Vidensgrundlag til en fælles retning for sjællandsturismen"*, dec. 2017
- Horesta, "*Airbnb's vokseværk er flyttet til provinsen*", 28. feb. 2019

  https://www.horesta.dk/nyheder/2019/februar/airbnb-s-voksevaerk-er-flyttet-til-provinsen/ (5. august 2019)
- IRIS Group for EVM, *"Kortlægning af turismefremmeindsatsen i Danmark",* efterår 2017
- IRIS Group, *"Vækst og vækstvilkår i Region Sjælland 2018",* samt kommunale rapporter, 2018
- Kommunernes Kontaktudvalg Sjælland, arbejdsgruppe *"Fælles retning for turismen i Region Sjælland fra 2017",* juni 2017
- Olling, Jakob, TV2 ØST, "*Besøgende strømmer til skovtårnet - dobbelt så mange gæster som forventet hele året"*, 26. august 2019.
- Olsen, Søren, *"På tur i Danmarks historie - Historiske ture i Danmark"*, Gads Forlag, Udgave: 1, juni 2017
- Pørksen, Jesper, debatindlæg i Jyllands-Posten, *"Cykelturisme bliver fremtidens turisme"* (9. juli, 2019)
- Rasmussen, Torben Gang, *"Vandreture i Danmark",* Forlag: Legind, Udgave: 2, 2019
- Vejdirektoratet, *"Nationale cykelruter, Erfaringer og anbefalinger fra projektet 'Bedre koordinering og planlægning af de nationale og regionale cykelruter med fokus på skiltning'"*, marts 2017
- Vejdirektoratet, *"Statsvejnettet 2019, Oversigt over tilstand og udvikling"* Rapport 597, aug. 2019
- VisitDenmark, *"Attraktionslisten 2018 – TOP-300"*

  https://www.visitdenmark.dk/corporate/videncenter/attraktioner-i-danmark (17. september, 2019)
- VisitDenmark, *"Internationale mad - og gastroturister i Danmark"* 2018
  Forkortet: VDK, 2018:1
- VisitDenmark, *"Kyst- og naturturisterne i Danmark"* 2018
  Forkortet: VDK, 2018:2

BILAG 1. INTERVIEWS: INTERESSENTLISTE

Følgende interviews er blevet gennemført som led i analysen.

Tabel 63: Interviewliste

INTERESSENT	NAVN
Styrelser og ministerier	
Erhvervsministeriet	Julie Kiilerich og Lasse Vestergaard Venø
Slots- og kulturstyrelsen	Berit Fruelund Kjærside
Naturstyrelsen	Lars Bendix
Destinationsselskaber	
VisitOdsherred	Hans-Jørgen Olsen
VisitVestsjælland	Jens Müller
VisitFjordlandet	Thomas Mahler
VisitLolland-Falster	Brian Lindorf Hansen
VisitSydsjælland-Møn	Martin Bender
Kommuner	
Faxe	Sandra Desirée Nørfort
Guldborgsund	Martin Damgaard Larsen
Holbæk	Lotte Søndergaard Møller & Else Marie Nørgaard
Køge	Jens Abildlund
Lejre	Nynne Larsby Friis, Niels Rolf Jacobsen, Thomas Mahler
Kalundborg	Michel van der Linden
Lolland	Birgitte Rønnov
Næstved	Lars Weidekamp
Odsherred	Kirsten A. Gyalokay
Ringsted	Bente Jongberg
Roskilde	Lara Klingbeil
Slagelse	Vibe Engel Bengtson
Sorø	Laila Carlsen
Stevns	Morten Svarre Andersen
Vordingborg	Martin Nilsson
Virksomheder	
Sommerland Sjælland	Ejer Kåre Dyvekær
Camp Møns Klint	Ejer Carl Gustav Scavenius og Resort Manager Ole Eskling
Dragsholm Slot	Ejer Mads Hylleholt Bøttger
Camp Adventure	Forretningsudvikler Kasper Larsen
Lalandia	Centerdirektør / COO Karsten Juhl
Feriepartner Danmark	Direktør Flemming Toft Andersen

Note: Det er ikke lykkedes at gennemføre interview i Greve og Solrød Kommuner

BILAG 2. TABEL OVER BEFOLKNINGSUDVIKLING

Datatabel 1: Befolkningsudvikling fra 2007 til 2019 i kommunale hovedbyer og købstæder i Region Sjælland

Kommune	Bynavn	Klassificering	Befolkningstal		Ændring fra 2007-2019	
			2007	2019	Antal	%
Faxe	Haslev	Kommunal hovedby	3.963	4.158	195	4,9%
Greve	Greve Strand	Kommunal hovedby	40.626	43.088	2.462	6,1%
Lejre	Kirke Hvalsø	Kommunal hovedby	3.810	4.197	387	10,2%
Solrød	Solrød Strand	Kommunal hovedby	14.934	16.687	1.753	11,7%
Stevns	Strøby Egede	Kommunal hovedby	3.601	4.413	812	22,5%
Guldborgssund	Nykøbing F	Kommunal hovedby og købstad	16.535	16.770	235	1,4%
Holbæk	Holbæk	Kommunal hovedby og købstad	25.987	28.538	2.551	9,8%
Kalundborg	Kalundborg	Kommunal hovedby og købstad	16.360	16.370	10	0,1%
Køge	Køge	Kommunal hovedby og købstad	34.735	37.557	2.822	8,1%
Lolland	Nakskov	Kommunal hovedby og købstad	14.051	12.691	-1.360	-9,7%
Næstved	Næstved	Kommunal hovedby og købstad	41.510	43.440	1.930	4,6%
Odsherred	Nykøbing Sjælland	Kommunal hovedby og købstad	5.195	5.166	-29	-0,6%
Ringsted	Ringsted	Kommunal hovedby og købstad	19.492	22.900	3.408	17,5%
Roskilde	Roskilde	Kommunal hovedby og købstad	81.017	87.577	6.560	8,1%
Slagelse	Slagelse	Kommunal hovedby og købstad	31.914	33.871	1.957	6,1%
Sorø	Sorø	Kommunal hovedby og købstad	7.510	7.980	470	6,3%
Vordingborg	Vordingborg	Kommunal hovedby og købstad	8.947	12.005	3.058	34,2%
Guldborgssund	Stubbekøbing	Købstad	2.323	2.271	-52	-2,2%
Guldborgssund	Nysted	Købstad	1.381	1.339	-42	-3,0%
Guldborgssund	Sakskøbing	Købstad	4.804	4.670	-134	-2,8%
Lolland	Maribo	Købstad	5.988	5.830	-158	-2,6%
Lolland	Rødby	Købstad	2.341	2.066	-275	-11,7%
Slagelse	Tårnborg	Købstad	2.732	2.732*	7	0,3%
Slagelse	Korsør	Købstad	14.773	14.647	-126	-0,9%
Slagelse	Skælskør	Købstad	6.387	6.470	83	1,3%
Stevns	Store Heddinge	Købstad	3.391	3.419	28	0,8%
Vordingborg	Præstø	Købstad	3.929	3.876	-53	-1,3%
Vordingborg	Stege	Købstad	3.976	3.818	-158	-4,0%
Vordingborg	Borre	Købstad	330	260	-70	-21,2%

Kilde: DST (BY1) via Videnscenteret Bolius (april, 2019): https://www.bolius.dk/saa-mange-bor-der-i-din-by-46637 (18.09.2019)

En lang række yderligere datatabeller er blevet genereret som led i denne analyse. De forefindes nu som selvstændigt bilag og kan anmodes om efter behov ved henvendelse hos kontaktpersonerne angivet sidst i rapporten.

KONTAKT

KVEA – Kvistgaard Evaluering og Analyse
Lea T. Kvistgaard
Partner
Ltk@kvea.dk
+45 3066 2956

Dansk Kyst og Naturturisme
Claudia Rota Andersen
Projektchef
cra@kystognaturturisme.dk
+45 2818 1016